

รูปแบบและความเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจของกิจกรรมการผลิตมีดอรัญญิกในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

นายจุกา สุพลธวัชชัย

สถาบันวิทยบริการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการวางแผนภาคและเมืองมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการวางแผนภาค ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง

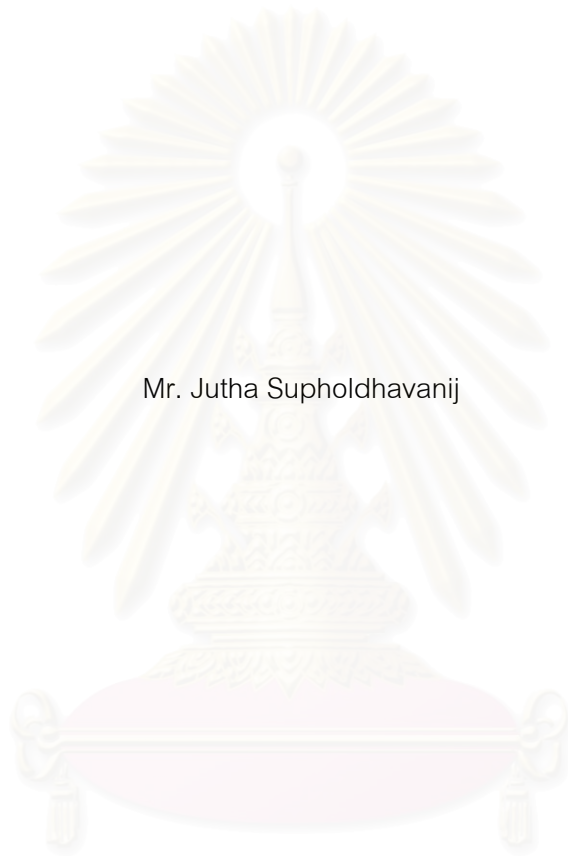
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2550

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

PATTERNS AND ECONOMIC LINKAGES OF ARANYIK KNIFE PRODUCTION
IN PHRA NAKHON SI AYUTTHAYA PROVINCE

Mr. Jutha Supholdhavanij

สถาบันวิทยบริการ

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Urban and Regional Planning Program in Regional Planning

Department of Urban and Regional Planning

Faculty of Architecture

Chulalongkorn University

Academic Year 2007

Copyright of Chulalongkorn University

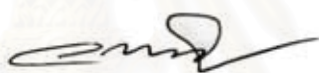
หัวข้อวิทยานิพนธ์	รูปแบบและความเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจของกิจกรรมการผลิตมีด อัญญาภักในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
โดย	นายจุฑา สุพลธวัชชัย
สาขาวิชา	การวางแผนภาค
อาจารย์ที่ปรึกษา	รองศาสตราจารย์ ดร. คารณิ ถวิลพิพัฒน์กุล

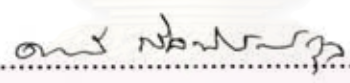

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัย
นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโท

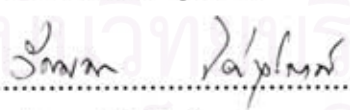

..... คณบดีคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
(ศาสตราจารย์ ดร.บัณฑิต จุลาสัย)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.วรรณศิลป์ พีรพันธุ์)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(รองศาสตราจารย์ ดร.คารณิ ถวิลพิพัฒน์กุล)

..... กรรมการ
(อาจารย์ ดร.พนิต ภูจินดา)

..... กรรมการ
(นางวัฒนา ไผ่สุรัตน์)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จุฬา สุพลธวัชชัย : รูปแบบและความเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจของกิจกรรมการผลิตมีดอรัญญิก
ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. (PATTERNS AND ECONOMIC LINKAGES OF ARANYIK
KNIFE PRODUCTION) อ.ที่ปรึกษา : รศ. ดร.คารณี ถวิลพิพัฒน์กุล 154 หน้า.

กิจกรรมการผลิตมีดอรัญญิก เป็นหนึ่งในการดำเนินกิจการผลิตผลิตภัณฑ์ชุมชนที่มีชื่อเสียงของ
จังหวัดพระนครศรีอยุธยาอย่างยาวนานเกือบ 200 ปี เมื่อมีการจัดตั้งโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ขึ้น
ในปี พ.ศ. 2546 ได้มีกลุ่มของผู้ประกอบการผลิตในท้องถิ่น 2 ประเภทที่เข้าร่วมโครงการฯ ได้แก่ กลุ่มของ
ครัวเรือนต่างๆ ที่ผลิตมีดซึ่งรวมตัวกันเป็นวิสาหกิจชุมชน และกลุ่มสถานประกอบการผลิตขนาดกลางและ
ขนาดย่อมที่มีการจ้างแรงงานขนาดต่างๆ โดยมีลักษณะของการดำเนินกิจการตามแนวความคิดของการ
กระจายความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจไปสู่ท้องถิ่นที่แตกต่างกัน งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติ
ความเป็นมา ตลอดจนรูปแบบและความเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจของกิจกรรมการผลิตมีดอรัญญิกในจังหวัด
พระนครศรีอยุธยาของผู้ประกอบการทั้ง 2 ประเภท โดยทำการเลือกกลุ่มตัวอย่างจากสถานประกอบการที่เข้า
ร่วมโครงการฯ ทั้งหมด ซึ่งแบ่งออกเป็น ครัวเรือนที่เป็นสมาชิกในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจำนวน 56 ครัวเรือน
สถานประกอบการที่เป็นวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมจำนวน 7 แห่ง และผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญบางราย เพื่อ
ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลในแต่ละประเด็น โดยใช้แบบสอบถามประกอบการสัมภาษณ์

จากการศึกษาสรุปได้ว่า นับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ลักษณะของการดำเนินกิจการผลิตมีดของ
ครัวเรือน ต้องพึ่งพาพ่อค้าคนกลางในท้องถิ่นในด้านการกู้ยืมต้นทุน และการจัดจำหน่าย โดยมีการผลิตเพื่อ
จำหน่ายส่งเป็นประจำ การรวมกลุ่มวิสาหกิจชุมชนไม่ได้ช่วยแก้ปัญหาการถูกกดราคารับซื้อจากร้านค้า ส่วน
สถานประกอบการที่เป็นวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมไม่ต้องพึ่งพาแหล่งเงินทุนนอกสถาบัน มีแหล่ง
นำเข้าวัตถุดิบที่เชื่อมโยงกับกรุงเทพฯ และมีช่องทางในการจัดจำหน่ายไปสู่ผู้บริโภคชั้นสุดท้ายตามเมืองใหญ่
ของประเทศ ไปจนถึงตลาดในต่างประเทศโดยตรง ลักษณะของการดำเนินกิจการผลิตเป็นไปตามความ
ต้องการของผู้ประกอบการ การเข้าร่วม โครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ของกลุ่มผู้ประกอบการทั้ง 2
ประเภท ได้ช่วยส่งเสริมให้ผลิตภัณฑ์ผลิตมีดอรัญญิกให้เป็นที่ยอมรับในคุณภาพมากยิ่งขึ้น

ผลการวิจัยมีข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาปัจจัยที่มีส่วนในการส่งเสริมกิจกรรมการผลิตมีด
อรัญญิกของผู้ประกอบการ ได้แก่ การให้การรวมกลุ่มของผู้ประกอบการแต่ละประเภทมีบทบาทในการ
ร่วมกันจัดหาปัจจัยการผลิตต่างๆ โดยกำกับดูแลการใช้ยืมต้นทุนที่กู้ยืมมาจากสถาบันการเงินให้เป็นไปตาม
วัตถุประสงค์ ตลอดจนสนับสนุนให้มีการผลิตเพื่อจำหน่ายผลิตภัณฑ์แบบจัดแสดงหน้าร้านมากขึ้น โดยเน้น
ให้การผลิตมีดแนวโรงงานเพื่อจำหน่ายส่งตามใบสั่งเป็นการผลิตแบบเป็นประจำ และการผลิตมีดแนวศิลป์
เพื่อจำหน่ายปลีกตามใบสั่งเป็นการผลิตแบบเป็นครั้งคราว

ภาควิชา.....การวางแผนภาคและเมือง.....ลายมือชื่อนิติ.....
สาขาวิชา.....การวางแผนภาค.....ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....
ปีการศึกษา.....2550.....

4774111025 : MAJOR REGIONAL PLANNING

KEY WORD: ECONOMIC LINKAGES / ARANYIK KNIFE

JUTHA SUPHOLDHAVANIJ : PATTERNS AND ECONOMIC LINKAGES OF ARANYIK KNIFE
 PRODUCTION IN PHRA NAKHON SI AYUTTHAYA PROVINCE. THESIS ADVISOR : ASSOC. PROF.
 DARANEE THAVINPIPAKUL, 154 pp.

The production of Aranyik knives has been one of the most well-known products of Ayutthaya Province for almost 200 years. When the One Tambon One Product program (OTOP) was established in 2003, two kind of the local entrepreneurs took part in the program : Small and Micro Community Enterprise (SMCE), the gathering of households locally producing knives, and Small and Medium Enterprise (SME), that have employment. Both kinds are operated differently under the program designed to disperse economic growth to local communities. This research aims to study the history, the patterns and the economic linkages of both kinds of entrepreneurs' Aranyik knife production which took part in OTOP program by purposive sampling method, collecting data from 56 households, the members of SMCE groups, 7 SMEs and some key-informants by interviewing with questionnaires.

From the studies, it is found that households' production relies on local middlemen to borrow production materials and send products back to sell in the middlemen's shops. Their aim of production is for wholesale trade. The forming of SMCE does not solve middlemen problems. In case of SME, it does not depend on informal finance, its sources of raw materials linked to Bangkok and product lines are for final consumer in big cities and foreign market. They can make productions by their own demand. The joining of the OTOP program of both enterprises supported the Aranyik knife's production to be more accepted in its quality.

The research proposes means to develop important functions taken place as the support for Aranyik knife's production of the enterprises that are: gathering raw materials and distributing their products in each group by themselves, controlling credit lent from financial institution to be spent in the production, supporting the production for selling by displaying in the shop, producing mass knife-products in regular order and producing artistic knife-products for periodical order.

Department..... Urban and Regional Planning..... Student's signature.....

Field of study..... Regional Planning..... Advisor's signature.....

Academic year..... 2007.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์สำเร็จลุล่วงได้ดีเพราะได้รับความช่วยเหลือ และความอนุเคราะห์จากบุคคลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยจึงขอขอบคุณทุกท่านไว้ดังนี้

ชาวชุมชนบ้านอรัญญิก ตำบลท่าช้าง อำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม

รองศาสตราจารย์ ดร.คารณี ถวิลพิพัฒน์กุล อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ได้แก่ รองศาสตราจารย์ ดร.วรรณศิลป์ พิรพันธุ์ อาจารย์ ดร.พนิต ภูจินดา และคุณวัฒนา ไผ่สุรัตน์ ที่ให้ข้อคิดเห็นในการปรับปรุงเนื้อหาวิทยานิพนธ์

บุคคลและหน่วยงานต่างๆ ที่ให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการวิจัย ได้แก่ เทศบาลตำบลอรัญญิก ผู้นำชุมชนบ้านอรัญญิก ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 5 และหมู่ 6 ตำบลท่าช้าง

สุดท้ายนี้ขอขอบคุณ ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่ได้มอบความรู้ทางวิชาการ ตลอดจนบิดา มารดา ที่ทำให้ผู้วิจัยสามารถสำเร็จการศึกษา

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ญ
สารบัญภาพ.....	ฎ
สารบัญแผนที่.....	ฏ
สารบัญแผนภูมิ.....	ฒ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์.....	4
1.3 ขอบเขตของการศึกษา.....	4
1.4 วิธีดำเนินการวิจัย.....	4
1.5 แหล่งข้อมูล.....	5
1.6 ประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษา.....	5
2 ทฤษฎีและแนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย.....	6
2.1 แนวความคิดเกี่ยวกับกิจกรรมการผลิต.....	6
2.1.1 ความหมายของรูปแบบของกิจกรรมการผลิต.....	6
2.1.2 ความหมายของความเชื่อมโยงของกิจกรรมการผลิต.....	6
2.2 แนวความคิดเกี่ยวกับการกระจายความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ.....	11
2.2.1 การส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน.....	10
2.2.2 การพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม.....	13
2.2.3 โครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์.....	18
2.3 กรอบความคิดในการศึกษาวิจัย.....	21
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	24
3.1 พื้นที่ศึกษา.....	24

บทที่	หน้า
3.2	วิธีการคัดเลือกตัวอย่าง..... 25
3.2.1	การเลือกพื้นที่ในการศึกษา..... 25
3.2.2	การเลือกสถานประกอบการ..... 25
3.3	กลุ่มประชากรเป้าหมาย และกลุ่มตัวอย่าง..... 25
3.4	การเก็บรวบรวมข้อมูล..... 27
3.4.1	ข้อมูลทุติยภูมิ..... 27
3.4.2	ข้อมูลปฐมภูมิ..... 27
3.5	ตัวแปรในการศึกษา..... 28
3.6	วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล..... 30
4	สภาพทั่วไป และกิจกรรมการผลิตมีดอร์ญูญิกในพื้นที่ศึกษา..... 32
4.1	ภาพรวมของอำเภอนครหลวง..... 32
4.1.1	ลักษณะทางด้านกายภาพของอำเภอนครหลวง..... 32
4.2.2	ลักษณะทางด้านเศรษฐกิจของอำเภอนครหลวง..... 40
4.2	ภาพรวมของตำบลท่าช้าง..... 49
4.2.1	ลักษณะทางด้านกายภาพของตำบลท่าช้าง..... 49
4.2.2	กิจกรรมการผลิตมีดอร์ญูญิกจากอดีตสู่ปัจจุบัน..... 53
4.2.3	ประเภทของมีดอร์ญูญิกในปัจจุบัน..... 62
4.2.4	ขั้นตอนการผลิตมีดอร์ญูญิกในปัจจุบัน..... 63
4.2.5	ความเชื่อและพิธีกรรมในการผลิตมีดอร์ญูญิก..... 71
5	รูปแบบของกิจกรรมการผลิตมีดอร์ญูญิก..... 73
5.1	กลุ่มวิสาหกิจชุมชน..... 74
5.1.1	จำนวนของครัวเรือนที่เป็นสมาชิก..... 74
5.1.2	ประเภทของมีดที่มีการผลิตในสถานประกอบการ..... 75
5.1.3	กระบวนการผลิตมีด..... 76
5.1.4	ปัจจัยที่จำเป็นต่อการประกอบอาชีพผลิตมีด..... 78
5.1.5	การเข้าร่วมในโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์..... 81
5.2	กลุ่มวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม..... 82
5.2.1	จำนวนของแรงงาน และมูลค่าทรัพย์สินถาวร..... 83

บทที่	หน้า
5.2.2 ประเภทของมิดที่มีการผลิตในสถานประกอบการ.....	84
5.2.3 กระบวนการผลิตมิด.....	85
5.2.4 ปัจจัยที่จำเป็นต่อการประกอบอาชีพผลิตมิด.....	86
5.2.5 การเข้าร่วมในโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์.....	87
5.3 สรุปเรื่องรูปแบบของกิจกรรมการผลิตมิดอัญญิก.....	88
6 ความเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจของกิจกรรมการผลิตมิดอัญญิก.....	90
6.1 ความเชื่อมโยงทางด้านการผลิต.....	90
6.1.1 วัตถุดิบหลัก.....	91
6.1.2 วัตถุดิบที่เป็นส่วนประกอบ และบรรจุภัณฑ์.....	110
6.2 ความเชื่อมโยงทางด้านการตลาด.....	116
6.2.1 กลุ่มวิสาหกิจชุมชน.....	117
6.2.2 กลุ่มวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม.....	119
6.3 โครงสร้างของต้นทุนในการผลิต.....	126
6.4 สรุปเรื่องความเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจของกิจกรรมการผลิตมิดอัญญิก.....	131
7 สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ.....	133
7.1 สรุปผลการศึกษา.....	133
7.2 ข้อเสนอแนะถึงแนวทางในการพัฒนาปัจจัยที่มีส่วนในการส่งเสริม กิจกรรมการผลิตมิดอัญญิกของผู้ประกอบการผลิต.....	136
รายการอ้างอิง.....	140
ภาคผนวก.....	142
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	154

สารบัญตาราง

ตาราง	หน้า
2 - 1	เกณฑ์กำหนดวิสาหกิจขนาดย่อม..... 15
2 - 2	เกณฑ์กำหนดวิสาหกิจขนาดกลาง..... 16
4 - 1	การใช้ที่ดินถือครองทางการเกษตรอำเภอนครหลวง จำแนกรายตำบล ปี พ.ศ.2545..... 42
4 - 2	การใช้ที่ดินถือครองทางการเกษตรอำเภอนครหลวง จำแนกรายตำบล ปี พ.ศ.2545..... 43
4 - 3	จำนวนโรงงานจำแนกตามหมวดอุตสาหกรรมสำคัญ คนงาน เงินลงทุน และพื้นที่ โรงงานอำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ปี พ.ศ.2545..... 44
4 - 4	จำนวนสถานประกอบการค้าและบริการ อำเภอนครหลวง จำแนกตามกิจกรรมทาง เศรษฐกิจ และเขตการปกครอง พ.ศ. 2545..... 47
4 - 5	จำนวนสถานประกอบการค้าและบริการ อำเภอนครหลวง จำแนกตามจำนวนคน ทำงานและเขตการปกครอง พ.ศ. 2545..... 48
4 - 6	การประกอบอาชีพของประชากรระดับครัวเรือนในตำบลท่าช้าง จำแนกตามหมู่บ้าน... 52
4 - 7	การประกอบอาชีพผลิตมีดของประชากรในระดับครัวเรือนในตำบลท่าช้าง จำแนก ตามหมู่บ้าน ในปี พ.ศ. 2525 พ.ศ. 2535 และพ.ศ. 2545..... 60
5 - 1	จำนวนและรูปแบบของการรวมกลุ่ม จำแนกตามพื้นที่หมู่บ้าน..... 73
5 - 2	ประเภทของผลิตภัณฑ์มีดอร์ญุญิกที่มีการผลิตภายในครัวเรือนของสมาชิกกลุ่ม วิสาหกิจชุมชนแต่ละกลุ่ม..... 75
5 - 3	จำนวนคนงาน และมูลค่าทรัพย์สินถาวรของสถานประกอบการที่เป็นวิสาหกิจ ขนาดกลางและขนาดย่อม..... 83
5 - 4	ประเภทของผลิตภัณฑ์มีดอร์ญุญิกที่มีการผลิตภายในสถานประกอบการที่เป็น วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม..... 85
6 - 1	แสดงการสั่งซื้อเหล็กกล้าโลหะผสม (Alloy Steels) จากบริษัทตัวแทนจำหน่ายของ ของผู้ประกอบการผลิตมีดอร์ญุญิกที่เป็นวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม..... 95
6 - 2	การสั่งซื้อเหล็กสแตนเลส (เหล็กกล้าไร้สนิม : Stainless Steels) จากบริษัทตัวแทน จำหน่ายของผู้ประกอบการผลิตมีดอร์ญุญิกที่เป็นวิสาหกิจขนาดกลางและ ขนาดย่อม..... 96
6 - 3	แหล่งที่มาของเหล็กที่มีการนำเข้ามาเพื่อใช้ในการผลิตผลิตภัณฑ์มีดอร์ญุญิกของกลุ่ม ผู้ประกอบการแต่ละประเภท..... 97
6 - 4	จำนวนครัวเรือนที่เป็นสมาชิกในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่ซื้อไม้ สำหรับนำมาใช้เป็น ด้ามมีด และด้ามมีดทำสำเร็จ จากครัวเรือนที่เป็นแหล่งผลิตและจำหน่าย..... 104

ตาราง	หน้า
6 - 5 จำนวนสถานประกอบการที่เป็นวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมที่ซื้อไม้สำหรับ นำมาใช้เป็นค้ำมีด และค้ำมีดทำสำเร็จ จากครัวเรือนที่เป็นแหล่งผลิตและจำหน่าย..	105
6 - 6 ประเภทของผลิตภัณฑ์มีดอรัญญิกที่มีการผลิตภายในสถานประกอบการ.....	122
6 - 7 โครงสร้างของต้นทุนในการผลิต จำแนกตามลักษณะของการผลิตของผู้ประกอบการ..	127

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญภาพ

ภาพ	หน้า
4-1 รถประจำทางสายท่าเรือ-อยุธยา.....	49
4-2 เต่าเผาไม้หรือชุบไม้.....	64
4-3 ทั่ง.....	64
4-4 ไม้ หรือค้อนตีไม้.....	65
4-5 ราวเกาะไม้.....	65
4-6 คีมจับไม้.....	65
4-7 เหล็กสกัดหรือเชื่อม.....	66
4-8 ปากกา หรือเสื่อ.....	66
4-9 แท่นขุดไม้.....	66
4-10 ถ่าน.....	67
4-11 กาว.....	67
4-12 กากเพชร.....	67
4-13 พัดลมเตา.....	68
4-14 เครื่องขัดไม้.....	68
4-15 เครื่องตัดเหล็กชนิดใช้พลังงานไฟฟ้า.....	68
4-16 ส่วนเจาะด้ามไม้.....	69
4-17 คีมตัดลวด.....	69
6-1 ไม้ที่ได้รับการตัดแต่งให้ได้รูปร่างและขนาดที่พอดีกับด้ามไม้.....	102
6-2 รูปร่างของด้ามไม้ที่มีลักษณะคล้ายๆ กันของไม้แนวโรงงาน ประเภททกรรม เมื่อประกอบด้ามไม้เข้ากับตัวไม้จนเสร็จสมบูรณ์แล้ว.....	103
6-3 รูปร่างของด้ามไม้ที่มีลักษณะหลากหลายของไม้แนวศิลป์ ประเภทอาวุธ เมื่อประกอบด้ามไม้เข้ากับตัวไม้จนเสร็จสมบูรณ์แล้ว.....	103
6-4 เศษชิ้นไม้ที่ยังไม่ได้รับการตัดแต่ง ที่สามารถนำมาใช้ในการผลิตด้ามไม้.....	104
6-5 ดงไฟที่ยังคงเหลืออยู่เป็นจำนวนมากในตำบลท่าช้าง.....	107
6-6 สถานที่เผาถ่านของผู้ประกอบการรายหนึ่งในตำบลท่าช้าง.....	108
6-7 กองกระสอบถ่านไม้พร้อมจำหน่ายในร้านค้าแห่งหนึ่งในตำบลท่าช้าง.....	108
6-8 กองถ่านที่เกิดจากการเผาเศษไม้หลายชนิดของผู้ประกอบการรายหนึ่งในตำบลท่าช้าง.....	110
6-9 ลวด อลูมิเนียม และทองเหลือง.....	111
6-10 ทินเนอร์ แล็กเกอร์.....	111

ภาพ		หน้า
6-11	การเตรียมการขนส่งมีดครัวของครัวเรือนหนึ่ง ซึ่งมีการพันตัวมีดด้วยกระดาษหนังสือพิมพ์แล้วมัดด้วยหนังยางเพื่อความปลอดภัย.....	114
6-12	มีดที่พร้อมจำหน่ายภายในร้าน ซึ่งมีการห่อหุ้มด้ามด้วยแผ่นพลาสติกใส.....	115
6-13	มีดซึ่งบรรจุอยู่ในกล่องที่สั่งทำขึ้นโดยเฉพาะสำหรับจำหน่ายเป็นชุด.....	116

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญแนที่

แนที่	หน้า
3 - 1	หมู่บ้านทั้ง 8 หมู่บ้านในตำบลท่าช้าง.....26
4 - 1	ที่ตั้งของอำเภอนครหลวงในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา.....33
4 - 2	เส้นทางคมนาคมทางบกภายในอำเภอนครหลวง.....35
4 - 3	แม่น้ำ และคลองชลประทานในอำเภอนครหลวง.....36
4 - 4	การแบ่งพื้นที่ในรูปแบบของการปกครองส่วนภูมิภาคในอำเภอนครหลวง.....38
4 - 5	ที่ตั้งของตำบลท่าช้าง และเส้นทางคมนาคมในอำเภอนครหลวง.....50
6 - 1	ความเชื่อมโยงระหว่างที่ตั้งของแหล่งจำหน่ายเหล็กในท้องถิ่นที่นำเหล็กแปรรูป เข้ามาจำหน่าย กับกลุ่มวิสาหกิจชุมชน.....99
6 - 2	ความเชื่อมโยงระหว่างที่ตั้งของสถานประกอบการที่เป็นวิสาหกิจขนาดกลางและ ขนาดย่อม และบริษัทที่เป็นตัวแทนนำเข้า แปรรูป และจำหน่ายเหล็ก 101
6 - 3	ที่ตั้งของร้านจำหน่ายไม้ในชุมชน โรงเลื่อยในอำเภอบางปะหัน และครัวเรือนที่ ผลิตด้ามมีดและแท่นมีดฝังมุกในตำบลหนองปลิง.....106
6 - 4	ที่ตั้งของสถานที่เผาถ่าน ร้านจำหน่ายถ่านในชุมชน และแหล่งที่มาของถ่านจาก ภายนอกท้องถิ่น 109
6 - 5	ที่ตั้งของร้านจำหน่ายวัตถุดิบที่เป็นส่วนประกอบในชุมชน และแหล่งที่มาของ วัตถุดิบที่เป็นส่วนประกอบจากภายนอกท้องถิ่น.....113
6 - 6	ที่ตั้งของร้านค้าในชุมชนที่รับซื้อผลิตภัณฑ์มีดอร์ญูญิกจากครัวเรือนที่เป็นสมาชิก ในกลุ่มวิสาหกิจชุมชน.....123
6 - 7	จังหวัดต่างๆ ที่เป็นตลาดรับซื้อและจำหน่ายผลิตภัณฑ์มีดอร์ญูญิก.....124

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิ		หน้า
2 - 1	ความเชื่อมโยงของโรงงานอุตสาหกรรม.....	9
2 - 2	กรอบแนวความคิด.....	23
4 - 1	สัดส่วนของพื้นที่ตำบลในอำเภอนครหลวง.....	45
4 - 2	สัดส่วนของพื้นที่ทำการเกษตรของแต่ละตำบลในอำเภอนครหลวง.....	45
4 - 3	สัดส่วนของครัวเรือนที่ทำการเกษตรของแต่ละตำบลในอำเภอนครหลวง.....	45
4 - 4	แนวโน้มของสัดส่วนของครัวเรือนที่ประกอบอาชีพผลิตมิด จำแนกตามหมู่บ้าน ในปี พ.ศ. 2525 พ.ศ. 2535 และ พ.ศ. 2545.....	61
6 - 1	ความเชื่อมโยงของผู้ประกอบการเกี่ยวกับเหล็กและกลุ่มผู้ประกอบการผลิตมิด ในชุมชนบ้านอรัญญิก.....	92
6 - 2	ความเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องกิจกรรมการผลิตผลิตภัณฑ์มิดอรัญญิก ของครัวเรือนที่เป็นสมาชิกในกลุ่มวิสาหกิจชุมชน.....	125
6 - 3	ความเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องกิจกรรมการผลิตผลิตภัณฑ์มิดอรัญญิก ของสถานประกอบการที่เป็นวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม.....	125

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ เมื่อปี พ.ศ. 2540 ตลอดจนปัญหาความยากจนของประชากรในท้องถิ่นแต่ละแห่งที่มีเป็นจำนวนมาก เป็นสาเหตุให้รัฐบาลได้กำหนดมาตรการ รวมทั้งนโยบายต่างๆ ที่มุ่งสร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในระดับชุมชนให้เกิดขึ้นในทุกพื้นที่ ตามแนวความคิดของการกระจายความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ เพื่อไม่ให้มีการกระจุกตัวอยู่แต่เพียงในเขตเมืองใหญ่ๆ ของประเทศ โดยมีแนวทางในการดำเนินการตามมาตรการดังกล่าวคือ ส่งเสริมให้แต่ละท้องถิ่นได้พัฒนาศักยภาพด้านต่างๆ ที่ถือเป็นจุดแข็งของตนเอง เพื่อนำทรัพยากรที่มีอยู่ขึ้นมาผลิตเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีมูลค่า ในขณะที่ทางภาครัฐจะเป็นผู้ให้การสนับสนุนในด้านต่างๆ อาทิเช่น การให้บริการเกี่ยวกับความรู้ด้านการบริหารจัดการ ฯลฯ เพื่อเชื่อมโยงสินค้าจากชุมชนในแต่ละท้องถิ่นให้ออกสู่ตลาดทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ

คณะกรรมการอำนวยการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์แห่งชาติ (2546) อธิบายว่า การดำเนินโครงการ “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” ภายใต้นโยบายการพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ซึ่งเป็นนโยบายระดับชาติ เป็นกิจกรรมที่สอดคล้องกับแนวความคิดของการกระจายความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ โดยมีบทบาทในการคัดสรรผลิตภัณฑ์ชุมชนที่เป็นสุดยอดของแต่ละท้องถิ่น ทั้งในระดับตำบล ไปจนถึงในระดับภาค ในแต่ละปี โครงการฯ นี้ เปิดโอกาสให้สถานประกอบการทุกประเภทเข้ามามีส่วนร่วม ตั้งแต่สถานประกอบการที่เป็นอุตสาหกรรมในครัวเรือน ไปจนถึงสถานประกอบการขนาดต่างๆ ที่มีการจ้างแรงงาน โดยต้องยึดตามหลักการในการดำเนินกิจการที่เน้นให้เกิดความเชื่อมโยงของทรัพยากรต่างๆ ที่อยู่ในรูปของวัตถุดิบตามธรรมชาติ และภูมิปัญญาที่มีอยู่ในตัวคนเข้าด้วยกัน ในการสร้างสรรค์ขึ้นเป็นผลิตภัณฑ์แต่ละรายการ หากผลิตภัณฑ์ใด ผ่านเกณฑ์การพิจารณาของสำนักงานมาตรฐานอุตสาหกรรม จะได้ตราประทับกันเป็นผลิตภัณฑ์ดีเด่นของตำบล (OTOP) พร้อมทั้งเครื่องหมายรูปดาวที่มีจำนวนตั้งแต่ 1 ถึง 5 ดวง แสดงถึงระดับของคุณภาพของผลิตภัณฑ์รายการนั้นจากน้อยไปหามาก ซึ่งสามารถนำไปใช้เพื่อประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ได้ต่อไป

กรมการพัฒนาชุมชน (2546) ได้แสดงรายการตามบัญชีสินค้าชุมชน หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์จากทุกตำบลทั่วประเทศ ที่ผ่านกระบวนการประชาคม ณ วันที่ 27 มีนาคม พ.ศ. 2546

จำนวนทั้งสิ้น 15,133 รายการ ในจำนวนนี้พบว่า สินค้าชุมชนฯ ของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีจำนวนที่ขึ้นบัญชีไว้แล้วทั้งสิ้น 319 รายการ ซึ่งเป็นจำนวนที่มากเป็นอันดับ 2 รองจากจังหวัดที่มีมากที่สุดคือราชบุรีที่มี 344 รายการ เพียงเล็กน้อย เมื่อเปรียบเทียบกับทุกจังหวัดในภาคกลาง (ไม่รวมกรุงเทพมหานคร) จำนวนของสินค้าชุมชนฯ ของจังหวัดที่ขึ้นบัญชีไว้จำนวนหลายรายการเหล่านี้ แสดงให้เห็นถึงความร่วมมือจากผู้ประกอบการต่างๆ ที่เป็นครัวเรือนแต่ละครัวเรือน ตลอดจนกลุ่มผู้ประกอบการที่รวมกันเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแต่ละกลุ่ม ไปจนถึงผู้ประกอบการที่เป็นวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมแต่ละราย ที่ได้พยายามสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ของตนเองขึ้นด้วยภูมิปัญญาที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษอันมีลักษณะเฉพาะตัว

ผลิตภัณฑ์มีดอรัญญิก เป็นผลิตภัณฑ์หนึ่งในรายการตามบัญชีสินค้าชุมชนฯ ของกรมการพัฒนาชุมชน ซึ่งมีความสำคัญในฐานะที่เป็นสัญลักษณ์อย่างหนึ่งของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา กิจกรรมการผลิตมีดอรัญญิกมีความเป็นมาทางประวัติศาสตร์มาอย่างยาวนาน นับตั้งแต่ราวสมัยรัชกาลที่ 2 เป็นต้นมา ประชากรกลุ่มหนึ่งในบริเวณหมู่บ้านต้นโพธิ์และหมู่บ้านไผ่หนอง ของตำบลท่าช้าง อำเภอนครหลวงที่ยังชีพด้วยการผลิตมีดขาย เป็นชาวลาวจากเวียงจันทน์ซึ่งได้อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในบริเวณที่ราบลุ่มของแม่น้ำป่าสัก ตามแนวริมฝั่งที่เป็นคูก้น้ำอันอุดมสมบูรณ์ โดยได้นำทักษะวิชาความรู้ทางการตีเหล็กที่มีติดตัวมาแต่เดิม มาใช้ในการผลิตมีดซึ่งมีความงดงาม และคงทน มีดที่ผลิตขึ้นจากทั้ง 2 หมู่บ้านในตำบลท่าช้าง เป็นที่รู้จักกันดีในชื่อของ “มีดอรัญญิก” จากการส่งไปขายที่โรงบ่อนอรัญญิก ในตำบลปากท่า อำเภอท่าเรือ ซึ่งเป็นแหล่งตลาดประจำที่ไม่มีการผลิตมีดแต่อย่างใด ความเชื่อมโยงระหว่างแหล่งผลิตและตลาดดังกล่าวเป็นเช่นนี้เรื่อยมา จนกระทั่งเมื่อบ่อนพนันได้ถูกปิดลงในสมัยรัชกาลที่ 5 ส่งผลให้ตลาดเกิดความซบเซาจนต้องปิดตัวลงไป ในที่สุด แต่ถึงกระนั้น ชาวบ้านต้นโพธิ์และบ้านไผ่หนอง ก็ยังคงประกอบอาชีพผลิตมีดสืบมาจนทุกวันนี้

ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา กิจกรรมการผลิตมีดอรัญญิก ต้องเผชิญกับสภาวะความเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคม ซึ่งมีผลกระทบต่อชาวบ้านผู้ประกอบการผลิตในระดับครัวเรือนในหลายๆ ด้าน บางส่วนมีการล้มเลิกการผลิตมีดเพื่อการยังชีพไป ด้วยเห็นว่าความนิยมเริ่มลดลง รวมทั้งมีปัญหาและอุปสรรคหลายประการที่ทำให้รายได้ไม่คุ้มต่อการลงทุน ในขณะที่บางส่วนซึ่งยังคงมีการสืบทอดการผลิตมีดภายในครัวเรือนจนถึงปัจจุบัน ก็มีการผลิตมีดเพียงบางประเภทที่ยังคงเป็นที่ต้องการของตลาด โดยจำเป็นต้องปล่อยให้มิดหลายประเภทที่ไม่ได้รับความนิยมน่าสูญสลายไปตามกาลเวลา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง มีดแนวศิลปะชนิดต่างๆ ซึ่งเป็นแนวทางการผลิตที่สามารถตอบสนองต่อสุนทรียภาพของช่างทำมีดได้เป็นอย่างดี

จากการดำเนินกิจกรรมตามโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ภายใต้นโยบายการส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม พบว่า ผู้ประกอบการการผลิตมีดอร์ญูญิกที่ได้รับรางวัลจากโครงการฯ มีการเข้าร่วมในนามของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนซึ่งประกอบไปด้วยสมาชิกจากหลายครัวเรือน จำนวนทั้งสิ้น 3 กลุ่ม ซึ่งได้แก่ กลุ่มฝึกออาชีพบ้านต้นโพธิ์ กลุ่มการผลิตมีดอร์ญูญิก และกลุ่มอาชีพทำมีดอร์ญูญิก รวมทั้งในนามของสถานประกอบการที่เป็นวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมต่างๆ ที่ดำเนินกิจการผลิตและจำหน่ายโดยการจ้างแรงงานที่มีทักษะเฉพาะด้านในการผลิต กลุ่มผู้ประกอบการเหล่านี้ ต่างก็ผลิตมีดอร์ญูญิกที่มีคุณภาพแตกต่างกันไปตามลักษณะของช่องทางการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ไปสู่ตลาดของตน เช่น การผลิตเพื่อจำหน่ายในท้องถิ่น หรือภายในประเทศ ไปจนถึงการผลิตเพื่อส่งออกไปจำหน่ายยังต่างประเทศ

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าผู้ประกอบการแต่ละรายจะมีวัตถุประสงค์ทางการตลาดที่แตกต่างกัน แต่แรงงานที่ใช้ในการผลิตก็ล้วนต้องเป็นผู้ที่มีทักษะในด้านการตีเหล็กที่มีความชำนาญเช่นเดียวกัน สถานประกอบการบางแห่งมีการใช้เครื่องจักรในกระบวนการผลิตบางขั้นตอนแทนแรงงานคน ก็ยังคงต้องมีคนคอยกำกับดูแล รวมถึงต้องลงมือด้วยตัวเองในหน้าที่บางอย่าง เช่น การตกแต่งให้มีความคม และการประดิษฐ์ลวดลายบนด้ามมีด เป็นต้น ดังนั้น จึงสามารถกล่าวได้ว่า กิจกรรมการผลิตมีดอร์ญูญิกในปัจจุบันนี้ ยังคงมีความสำคัญต่อกลุ่มแรงงานที่มีทักษะฝีมือในการผลิตมีด ถึงแม้ว่ารูปแบบของกระบวนการผลิตจะมีความทันสมัยมากขึ้น

ส่วนความเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจของกิจกรรมการผลิตในปัจจุบัน พบว่า การดำเนินกระบวนการผลิตที่ใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยเข้ามาช่วยสร้างชิ้นงานให้มีคุณภาพได้ตามมาตรฐานการส่งออก มีความเชื่อมโยงทางการผลิตกับผู้ประกอบการรายอื่นๆ ที่ประกอบการเกี่ยวเนื่องกับการผลิตมีดเพื่อให้มีคุณภาพตามต้องการนั้น มากมายหลายแห่ง เช่น การนำเข้าเหล็กที่มีคุณภาพจากบริษัทตัวแทนนำเข้าเหล็กแปรรูปที่มีคุณภาพดีจากต่างประเทศซึ่งหาไม่ได้ในท้องถิ่น เป็นต้น นอกจากนี้ สินค้าซึ่งผลิตสำเร็จแล้ว ส่วนหนึ่งก็จะนำไปจำหน่ายภายในท้องถิ่น ทั้งแก่ผู้บริโภคภายในจังหวัด รวมไปถึงนักท่องเที่ยวจากต่างถิ่นซึ่งได้ซื้อหากลับไปเป็นที่ระลึก และอีกส่วนหนึ่งก็ได้ถูกจำหน่ายไปสู่ภายนอกจังหวัด รวมทั้งส่งออกโดยตรงจากกลุ่มผู้ผลิต และส่งออกโดยผ่านผู้ประกอบการที่เป็นตัวแทนจำหน่ายรายต่างๆ ซึ่งก็นับว่าเป็นความเชื่อมโยงทางการตลาดที่มีมากขึ้นกว่าเดิม และกว้างกว่าความเชื่อมโยงของครัวเรือน

อย่างไรก็ตาม แม้ว่ากลุ่มผู้ประกอบการทั้ง 2 ประเภท จะมีบทบาททางด้านความเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจกับแหล่งนำเข้าและแหล่งตลาดที่กว้างหรือแคบกว่ากันเพียงใด แต่กิจกรรมการผลิตมีดอร์ญูญิกก็ยังคงมีความสำคัญต่อจังหวัดพระนครศรีอยุธยาทั้งทางด้านคุณค่าทาง

ประวัติศาสตร์ และทางเศรษฐกิจที่สร้างรายได้ให้แก่ชุมชน ตามแนวนโยบายส่งเสริมจากภาครัฐที่ต้องการสร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจให้แก่ท้องถิ่น ดังนั้นจึงมีความจำเป็นในการศึกษาถึงรูปแบบและความเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจของกิจกรรมการผลิตมีดอร์ญุกตลอดจนเสนอแนะแนวทาง ในการพัฒนาปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการส่งเสริมกิจกรรมการผลิตมีดอร์ญุกในพื้นที่ศึกษาต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์

1. ศึกษาประวัติความเป็นมาของกิจกรรมการผลิตมีดอร์ญุกก่อนเข้าสู่โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์
2. ศึกษา รูปแบบและความเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจของกิจกรรมการผลิตมีดอร์ญุกในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาทุกรูปแบบของการรวมกลุ่ม ซึ่งได้แก่ กลุ่มวิสาหกิจชุมชน และกลุ่มวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม
3. เสนอแนะแนวทางในการพัฒนาปัจจัยที่มีส่วนในการส่งเสริมกิจกรรมการผลิตมีดอร์ญุกของผู้ประกอบการผลิตในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

1.3 ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษาวิจัยนี้ เป็นการศึกษาเฉพาะกลุ่มผู้ประกอบการผลิตมีดอร์ญุกซึ่งพบอยู่ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยมีอยู่ 2 กลุ่ม ได้แก่ 1. กลุ่มวิสาหกิจชุมชน และ 2. กลุ่มวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ทั้งนี้ ล้วนมีที่ตั้งอยู่ในตำบลท่าช้าง ของอำเภอนครหลวง

1.4 วิธีดำเนินการวิจัย

1. กำหนดกรอบแนวความคิด และประเด็นในการวิจัย
2. ค้นคว้า และรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิจากห้องสมุด และหน่วยงานของรัฐ
3. ศึกษาข้อมูลปฐมภูมิจากการสำรวจพื้นที่ โดยออกแบบสอบถามประกอบการสัมภาษณ์ แก่ตัวแทนของกลุ่มผู้ประกอบการมีดอร์ญุก
4. วิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง
5. นำเสนอผลการศึกษาในลักษณะของการบรรยายประกอบสื่อ ซึ่งได้แก่ ตาราง แผนภาพ และแผนที่
6. สรุปผลและเสนอแนะ

1.5 แหล่งข้อมูล

ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ สามารถจำแนกตามแหล่งที่มาได้ 3 ประเภท ได้แก่

1. ข้อมูลทางสถิติ และเอกสารจากหน่วยงานราชการต่างๆ เช่น กรมการพัฒนาชุมชน กรมโยธาธิการและผังเมือง ในสังกัดกระทรวงมหาดไทย สำนักงานมาตรฐานอุตสาหกรรม ในสังกัดกระทรวงอุตสาหกรรม กรมส่งเสริมการค้าส่งออก ในสังกัดกระทรวงพาณิชย์ กระทรวงวัฒนธรรม และสำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นต้น
2. แผนที่แสดงที่ตั้งของผู้ประกอบกิจการมีดอร์ญูญิก จากสำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
3. ข้อมูลจากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ประกอบกิจการมีดอร์ญูญิกในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

1.6 ประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษา

1. ทราบความสำคัญในเชิงประวัติศาสตร์ ตลอดจนความเปลี่ยนแปลงของกิจกรรมการผลิตมีดอร์ญูญิกในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จากอดีตจนถึงปัจจุบัน
2. ทราบรูปแบบ และความเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจของกิจกรรมการผลิตมีดอร์ญูญิก ตลอดจนคุณภาพของผลิตภัณฑ์ของกลุ่มผู้ประกอบกิจการแต่ละประเภท
3. ทราบแนวทางในการพัฒนาปัจจัยที่มีส่วนในการส่งเสริมกิจกรรมการผลิตมีดอร์ญูญิกของกลุ่มผู้ประกอบกิจการแต่ละประเภท

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 2

ทฤษฎีและแนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย

2.1 แนวความคิดเกี่ยวกับกิจกรรมการผลิต

2.1.1 ความหมายของรูปแบบของกิจกรรมการผลิต

คณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (2546) อธิบายว่า การผลิต (Production) หรือกิจกรรมการผลิต (Production Activity) หมายถึง การเปลี่ยนรูปวัตถุดิบให้เป็นผลิตภัณฑ์ชนิดใหม่ด้วยเครื่องจักร หรือเคมีภัณฑ์ ทั้งโดยเครื่องจักรและด้วยมือ

ส่วน ภาคราตรี ปราศาคคี (2549 : 337) อธิบายถึงความหมายของการผลิตไว้ 2 นัย ได้แก่

1. การนำปัจจัยการผลิตประเภทต่างๆ มาประสมประสานกันเพื่อให้เกิดเป็นผลผลิตในรูปแบบของสินค้าหรือบริการ
2. กระบวนการในการแปลงสภาพของปัจจัยการผลิตต่างๆ ให้กลายมาเป็นสินค้าหรือบริการ โดยที่สินค้า อาจถูกนำไปใช้สำหรับการบริโภคโดยตรง หรือนำไปผลิตสินค้าอื่นอีกทอดหนึ่งก็ได้

สำหรับการวิจัยนี้ รูปแบบของกิจกรรมการผลิต หมายถึง ลักษณะของการดำเนินกิจการเพื่อการผลิต โดยศึกษาถึงการดำเนินกิจการผลิตในกลุ่มผู้ประกอบการประเภทต่างๆ ตามทฤษฎีและแนวความคิดเกี่ยวกับการกระจายความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ

2.1.2 ความหมายของความเชื่อมโยงของกิจกรรมการผลิต

ความเชื่อมโยงของกิจกรรมการผลิต หมายถึง ความสัมพันธ์เชิงเศรษฐกิจระหว่างหน่วยผลิตที่มีความเกี่ยวเนื่อง เป็นการพิจารณาถึงความเชื่อมโยงทางด้านการผลิต และความเชื่อมโยงทางด้านการตลาด แนวความคิดเกี่ยวกับความเชื่อมโยงของกิจกรรมทางเศรษฐกิจ เป็นแนวความคิดหนึ่งในหลายๆ แนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาภูมิภาค โดยเป็นส่วนหนึ่งของแนวความคิดในการสร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจแบบไม่สมดุลเพื่อการพัฒนาประเทศ ที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อก่อให้เกิดการส่งเสริมการลงทุนในกิจกรรมการผลิตบางสาขา หรือในพื้นที่บางพื้นที่ ทั้งนี้ เมื่อมีการส่งเสริมการลงทุนในหน่วยผลิตของกิจกรรมการผลิตในสาขาหนึ่ง ก็จะส่งผลให้เกิดการพัฒนา กิจกรรมการผลิตในสาขาการผลิตนั้น รวมทั้งในภูมิภาคอื่น เป็นลำดับต่อไป

Sargent Laurence F. (1958 : 144) ได้อธิบายถึงความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้อง 4 รูปแบบ ได้แก่ แบบแรก คือ ความสัมพันธ์ในแนวดิ่ง (Vertical Integration) หมายถึง ความสัมพันธ์ในกระบวนการผลิตที่มีความต่อเนื่องกันในสินค้าขั้นเดิมระหว่างกระบวนการผลิต เช่น ความสัมพันธ์ในกระบวนการผลิตสิ่งทอ อันได้แก่ การปั่นด้าย การทอผ้า และการย้อมผ้า เป็นต้น

แบบที่สอง คือ ความสัมพันธ์ในแนวนอน (Horizontal Integration) หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่างๆ ในย่านอุตสาหกรรม ได้แก่ วัตถุดิบกึ่งสำเร็จรูปชิ้นส่วนต่างๆ ของอุตสาหกรรมประเภทเดียวกัน ที่ส่งไปยังโรงงานซึ่งประกอบขึ้นเป็นสินค้าสำเร็จรูป เช่น โรงงานผลิตชิ้นส่วนต่างๆ ของรถยนต์ ที่ส่งไปยังโรงงานประกอบรถยนต์ เป็นต้น

แบบที่สาม คือ ความสัมพันธ์ในแนวทแยง (Forward Integration) หมายถึง ความสัมพันธ์จากการใช้สินค้าจากอุตสาหกรรมต่างประเทศ เช่น กลุ่มอุตสาหกรรมเคมี ยางและพลาสติก ซึ่งเป็นกลุ่มอุตสาหกรรมที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องถึงอุตสาหกรรมทุกประเภท

และแบบสุดท้าย คือ ความสัมพันธ์ในทางอ้อม (External Integration) หมายถึง ความสัมพันธ์ภายในอุตสาหกรรมประเภทเดียวกัน เช่น อุตสาหกรรมที่ใช้แรงงานที่มีความชำนาญในอุตสาหกรรมเดียวกัน หรือใช้วัตถุดิบและเทคโนโลยีเดียวกัน ก็จะส่งโรงงานใกล้เคียงกันเพื่อใช้ประโยชน์ร่วมกัน

ส่วน R. Hartshorne (1926 : 66-69) ได้อธิบายความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้อง (Linkage) โดยกล่าวถึงกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในศูนย์กลางย่านพาณิชยกรรม (Central Business District : CBD) ว่ามีความเชื่อมโยงกันใน 4 แง่มุม ดังต่อไปนี้

ความเชื่อมโยงแ่งมุมแรก คือ ความเชื่อมโยงเชิงการแข่งขัน (Competitive Linkage) ลักษณะของความเชื่อมโยงนี้ เป็นไปในลักษณะที่ว่า มีร้านค้าปลีกต่างๆ มาอยู่รวมกัน เพื่อต้องการดึงดูดลูกค้าให้ได้มากที่สุด และมีการแบ่งเขตการตลาดเพื่อให้ลูกค้าได้มีโอกาสเปรียบเทียบสินค้า แต่ร้านค้าปลีกเหล่านั้น ไม่ได้มีความสัมพันธ์ต่อกันโดยตรง เช่น ร้านขายเสื้อผ้า

ความเชื่อมโยงแ่งมุมที่สอง คือ ความเชื่อมโยงเชิงส่งเสริมซึ่งกันและกัน (Complementary Linkage) มีลักษณะคือ มีร้านค้า หรือธุรกิจที่มีส่วนส่งเสริมและสนับสนุนธุรกิจที่ตั้งอยู่ภายในเขตเมือง ในบริเวณที่ใกล้เคียงกัน เช่น สำนักงาน โรงพิมพ์ และร้านถ่ายเอกสาร

ความเชื่อมโยงแ่งมุมที่สาม คือ ความเชื่อมโยงเชิงร่วมสถานที่ (Commensal Linkage) มีลักษณะคือ มีการใช้พื้นที่คล้ายกันในการจัดตั้งสำนักงานที่มีกิจกรรมที่ต้องการใช้สถานที่ร่วมกัน เช่น สำนักงานวางแผน สำนักงานวิศวกรรม และสถาปัตยกรรม

และความเชื่อมโยงแ่งมุมสุดท้าย คือ ความเชื่อมโยงเชิงประกอบ (Ancillary Linkage) ที่มีลักษณะ คือ ธุรกิจบริการต่างๆ อยู่ใกล้กับศูนย์กลางของการจ้างงาน เพื่อประโยชน์ในการจัดหาสินค้าและบริการให้กับพนักงาน

เมื่อพิจารณาจากความคิดเห็นของ R. Hartshorne พบได้ว่า แก่นมของความสัมพันธ์ที่มีความเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์เชิงเศรษฐกิจระหว่างหน่วยผลิต ซึ่งมีความเชื่อมโยงเชิงประกอบ เนื่องจากการศึกษาถึงความสัมพันธ์เชิงเศรษฐกิจระหว่างหน่วยผลิต ซึ่งมีขอบข่ายขยายไปถึงแรงงาน และตลาดด้วย ดังนั้น จึงหมายถึงความสัมพันธ์ของกิจกรรมทางเศรษฐกิจใน 2 ลักษณะ ซึ่งได้แก่ ความเชื่อมโยงไปข้างหลัง (Backward Linkage) และความเชื่อมโยงไปข้างหน้า (Forward Linkage)

A.O. Hirschman (1958 : 62-63) ได้กล่าวถึงการนำวิธีการลงทุนด้วยทุนอันจำกัด มาใช้เป็นกลยุทธ์ในการพัฒนาพื้นที่ในประเทศที่กำลังพัฒนา ในวิธีการลงทุนด้วยทุนอันจำกัดนี้ จะมีการตัดสินใจลงทุนในสาขาเศรษฐกิจที่จะก่อให้เกิดผลเชื่อมโยงไปข้างหน้าหรือข้างหลัง

นอกจากนี้ V.F.S. Sit (1984 : 233) ยังได้อธิบายถึงความเชื่อมโยงใน 3 ลักษณะ ที่มีความเกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม ซึ่งได้แก่

ลักษณะแรก คือ ความเชื่อมโยงไปข้างหลัง (Backward Linkage) หมายถึง ความสัมพันธ์ของโรงงานกับแหล่งจัดสรรวัตถุดิบในการผลิต

ลักษณะที่สอง คือ ความเชื่อมโยงไปข้างหน้า (Forward Linkage) หมายถึง ความสัมพันธ์ของโรงงานกับแหล่งตลาด โดยโรงงานผลิตผลิตภัณฑ์ขึ้นเพื่อนำไปใช้เป็นวัตถุดิบให้แก่โรงงานที่เป็นตลาด หรือการผลิตเพื่อการบริโภคต่อไป

และลักษณะสุดท้าย คือ ความเชื่อมโยงในระดับโรงงานที่มีความสัมพันธ์ในด้านการจัดการร่วมกัน (Commensal Linkage)

จะเห็นได้ว่า V.F.S. Sit ได้อธิบายถึงความเชื่อมโยงไปข้างหลัง และความเชื่อมโยงไปข้างหน้าในความหมายโดยสังเขป โดยความหมายที่มีความครอบคลุมมากยิ่งขึ้น อาจพิจารณาได้จากนิยามของภราดร ปรีดาศักดิ์ ดังนี้

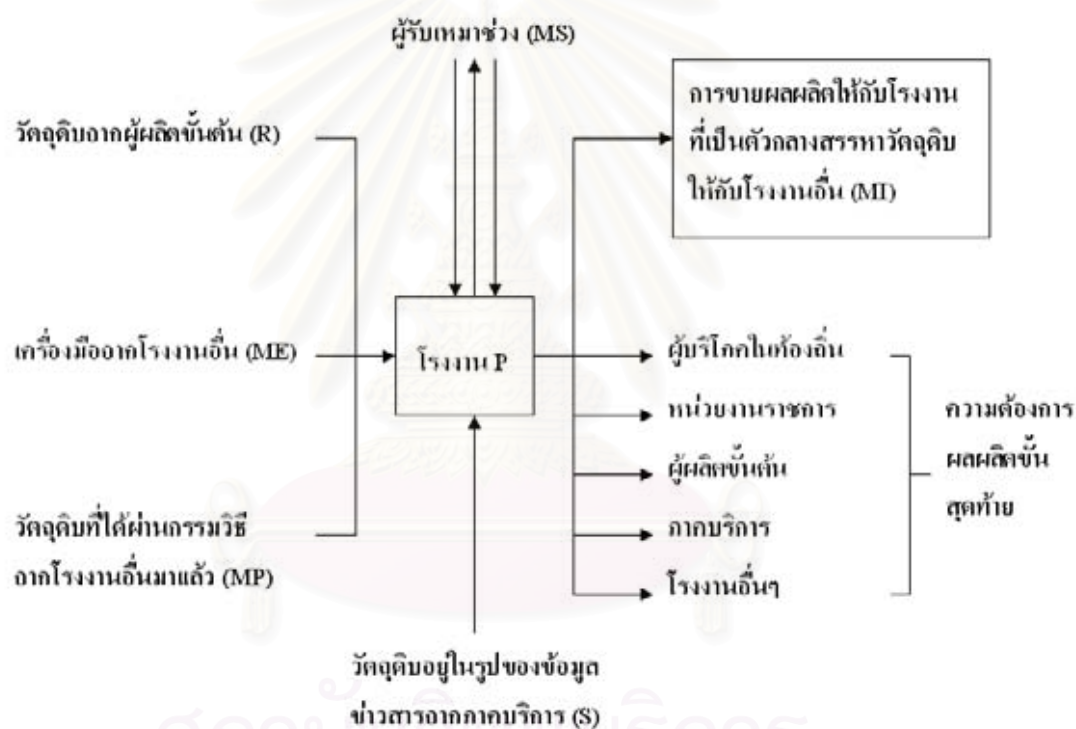
ภราดร ปรีดาศักดิ์ (2549 : 22) อธิบายว่า การเชื่อมโยงไปข้างหลัง หรือ Backward Linkage หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างอุตสาหกรรมหรือหน่วยผลิตหนึ่งๆ กับอีกอุตสาหกรรมหรือหน่วยผลิตอื่นๆ ที่เป็นผู้ป้อนปัจจัยการผลิตให้กับอุตสาหกรรมหรือหน่วยผลิตนั้นๆ เมื่ออุตสาหกรรมหรือหน่วยผลิตนั้น เปลี่ยนแปลงปริมาณการผลิตสินค้าหรือบริการ ก็จะส่งผลเชื่อมโยงไปสู่อุตสาหกรรมหรือหน่วยผลิตที่ผลิตสินค้าเพื่อใช้เป็นปัจจัยการผลิตหรือวัตถุดิบด้วย โดยผ่านทางอุปสงค์สำหรับปัจจัยการผลิต

ส่วนการเชื่อมโยงไปข้างหน้า หรือ Forward Linkage นั้น ภราดร ปรีดาศักดิ์ (2549 : 159) อธิบายว่า หมายถึง การที่หน่วยผลิตหรืออุตสาหกรรมหนึ่งมีความสัมพันธ์กับหน่วยผลิตหรือ

อุตสาหกรรมอื่นในลักษณะที่ผลผลิตของหน่วยผลิตหรืออุตสาหกรรมดังกล่าว ถูกนำไปใช้เป็นปัจจัยการผลิตของหน่วยผลิตหรืออุตสาหกรรมอื่น

สำหรับความเชื่อมโยงของอุตสาหกรรม A.G. Hoare (1985) ได้อธิบายถึงความเชื่อมโยงของโรงงานที่เกี่ยวข้องกับการผลิตทางด้านวัตถุดิบ หรือแรงงาน โดยได้อธิบายถึงความเชื่อมโยงไปข้างหลังเกี่ยวกับวัตถุดิบที่ป้อนเข้าสู่โรงงานว่า ได้มาจากแหล่งใดบ้าง และความเชื่อมโยงไปข้างหน้าเกี่ยวกับแหล่งตลาดจนกระทั่งถึงผู้บริโภคขั้นสุดท้าย ซึ่งมีรายละเอียดตามแผนภาพที่ 2-1

แผนภูมิที่ 2-1 แสดงความเชื่อมโยงของโรงงานอุตสาหกรรม

ที่มา : ดัดแปลงมาจาก A.G. Hoare, "Industrial Studies" In Progress in Industrial Geography, p.44 Edited by M. Pacione, London: Croomhelm, 1985.

จากแผนภาพที่ 2-1 อธิบายได้ว่า ในความสัมพันธ์แบบความเชื่อมโยงไปข้างหลัง โรงงาน (P) จะได้รับวัตถุดิบจากผู้ผลิตขั้นต้น (R) วัตถุดิบที่ได้ผ่านกรรมวิธีจากโรงงานอื่นมาแล้ว (MP) และเครื่องมือเครื่องใช้ในโรงงานจากโรงงานอื่น (ME) นอกจากนี้ อาจมีผู้เหมาช่วง (MS) รับดำเนินการเช่นเดียวกับที่โรงงาน (P) ได้ผลิตอยู่ เมื่อความต้องการของตลาดมีมากกว่าที่โรงงาน (P) จะตอบสนองได้ และในอีกด้านหนึ่ง วัตถุดิบก็จะอยู่ในรูปของข้อมูลข่าวสารจากภาคบริการ (S)

เช่น ที่ปรึกษาทางด้านกฎหมาย และการตลาด เป็นต้น ส่วนในความสัมพันธ์แบบความเชื่อมโยงไปข้างหน้า นั้น ได้แสดงถึงความต่อเนื่องจากผลผลิตของโรงงานไปยัง ผู้บริโภคในท้องถิ่น หน่วยงานราชการ ผู้ผลิตขั้นต้น ภาคบริการ และโรงงานอื่นๆ เป็นต้น โดยนอกจากนี้ ผลผลิตจากโรงงาน (P) ยังสามารถเป็นวัตถุดิบให้กับโรงงานอื่นต่อไปได้ แต่ในกรณีที่ขายผลผลิตให้กับตัวกลางในการสรรหาวัตถุดิบให้กับโรงงานอื่น (MI) นั้น ผลผลิตจากโรงงาน (P) จะกลายเป็นวัตถุดิบที่ได้ผ่านกรรมวิธีจากโรงงานอื่นมาแล้ว (MP) เพื่อป้อนเป็นวัตถุดิบแก่โรงงานอื่นต่อไปนั่นเอง

นอกจากนี้ Leontief (1930 : 1-5) ยังได้อธิบายถึงแนวความคิดในการวิเคราะห์ความเชื่อมโยงระหว่างกิจกรรมการผลิตไว้ว่า กิจกรรมทางเศรษฐกิจในขอบเขตของพื้นที่หนึ่ง เป็นสิ่งที่สามารถจัดให้เป็นระบบ และสามารถศึกษาถึงความสัมพันธ์ในแง่ของความเชื่อมโยงของกิจกรรมแต่ละประเภท ทั้งในแง่ของความเชื่อมโยงไปข้างหน้าและข้างหลัง โดยมีสมมติฐานของการแบ่งแยกกิจกรรมอยู่ 2 ประการ ซึ่งได้แก่

ประการแรก คือ Homogeneity Assumption หมายถึง การมีความแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิงของกิจกรรมการผลิตแต่ละประเภท และยังถือว่ากิจกรรมแต่ละประเภทนั้นมีการผลิตเพียงอย่างเดียว ภายใต้โครงสร้างของการผลิตแบบเดียว รวมทั้งไม่มีการทดแทนกันระหว่างปัจจัยการผลิต

ประการที่สอง คือ Proportionality Assumption ซึ่งหมายถึง การใช้ปัจจัยการผลิตในสัดส่วนที่คงที่ในกิจกรรมการผลิตแต่ละประเภท ซึ่งหมายความว่า การเพิ่มหรือการลดการผลิตสินค้าและบริการ จะต้องเป็นไปโดยใช้ปัจจัยการผลิตเพิ่มหรือลดในสัดส่วนที่คงที่

สมมติฐานทั้ง 2 ประการ สามารถใช้เป็นกรอบในการรวบรวมข้อมูลความเชื่อมโยงอย่างระบบ กล่าวคือ ใช้เป็นกรอบในการพิจารณาว่ากิจกรรมแต่ละกิจกรรมต้องใช้ปัจจัยการผลิตอะไรบ้างในการผลิตสินค้าและบริการ และในขณะเดียวกัน เมื่อผลิตแล้วได้กระจายผลิตผลเหล่านั้นไปสู่กิจกรรมอื่นๆ เพื่อการผลิตต่อ หรือเพื่อการบริโภคในที่สุด

2.2 แนวความคิดเกี่ยวกับการกระจายความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ

2.2.1 การส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน

2.2.1.1 ที่มาของแนวความคิดเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน

เสรี พงศ์พิศ (254 : 43) อธิบายว่า แนวความคิดเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชนพัฒนามาจากแนวความคิดเกี่ยวกับวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ที่มีการตื่นตัวมากขึ้นในประเทศต่างๆ

ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 โดยเฉพาะในทวีปยุโรป การเกิดขึ้นของวิสาหกิจชุมชนนั้น เห็นได้ชัดเจนในประเทศฝรั่งเศส ซึ่งได้เริ่มต้นให้ความสำคัญกับวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมราว 20 ปีที่ผ่านมา ทั้งนี้ ปัจจัยสำคัญส่วนหนึ่งมาจากความริเริ่มของภาคเอกชน และภาคประชาชน โดยเมื่อปี พ.ศ. 2523 ได้มีการก่อตั้งหน่วยงานที่ให้การส่งเสริมสนับสนุนวิสาหกิจขนาดย่อมขึ้นมาในประเทศชื่อ Boutique de Gestion (Management Shop) ซึ่งเป็นหน่วยงานที่ผู้คนหลายสาขาอาชีพ เช่น อาจารย์ ข้าราชการ นักกฎหมาย นักธุรกิจ นักศึกษา มาร่วมมือกันทำงาน ส่งเสริมให้เกิดวิสาหกิจขนาดย่อมในแต่ละท้องถิ่น โดยมีศูนย์ประสานงานกลางอยู่ที่กรุงปารีส (Paris) ส่วนใหญ่แล้ว หน่วยงานนี้ให้การสนับสนุนปัจเจกบุคคล เนื่องจาก องค์กรชุมชนนั้น ประกอบไปด้วยบุคคลจากหลายสาขาอาชีพ และยังมีอาสาสมัครที่ให้ความช่วยเหลือกันเองได้ โดยเฉพาะการอาศัยการดำเนินการในรูปแบบสหกรณ์ ซึ่งมีมากกว่า 100 ปี อย่างไรก็ตาม องค์กรชุมชน อันประกอบไปด้วยหมู่บ้านต่างๆ สามารถรวมตัวกัน และดำเนินวิสาหกิจชุมชนร่วมกันได้ในภายหลัง ก็เนื่องมาจากมีความจำเป็นในการรวมตัวกันเพื่อประท้วงแผนการสร้างทางด่วน 6 เลนของรัฐบาลกลาง ซึ่งเหตุการณ์นั้นก็ถือเป็น การเกิดขึ้นของวิสาหกิจชุมชนเป็นครั้งแรก

2.2.1.2 การส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนของประเทศไทย

คณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (2546) อธิบายว่า เนื่องจากประเทศไทยยังมีทุนที่เป็นทรัพยากร ผลผลิตโภคทรัพย์ รวมทั้งทุนทางสังคม โดยเฉพาะความรู้ ภูมิปัญญา ระบบคุณค่าและวัฒนธรรมในท้องถิ่นอีกเป็นอันมาก ถ้าหากมีการส่งเสริมสนับสนุนที่เหมาะสมให้ชุมชนได้เรียนรู้ ได้ค้นพบทุนเหล่านี้ ได้พัฒนาขีดความสามารถในการจัดการทรัพยากรและทุนที่มีอยู่ให้เกิดเป็นระบบเศรษฐกิจรากหญ้าที่เข้มแข็ง ด้วยการประกอบกิจการที่เรียกว่าวิสาหกิจชุมชนแล้ว ชุมชนจะได้รับความเชื่อมั่นกลับคืนมา จะเพิ่มมูลค่าให้ทรัพยากรและผลผลิตต่างๆ ในท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพ สร้างรายได้ สวัสดิการและความมั่นคงให้ครอบครัว และชุมชน เป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาอย่างยั่งยืนสำหรับชุมชนท้องถิ่นและสำหรับประเทศชาติโดยรวม

2.2.1.3 หลักเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับวิสาหกิจชุมชน

คณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (2546) ได้กำหนดหลักเกณฑ์ต่างๆ ไว้ดังนี้

ชุมชน หมายความว่า กลุ่มบุคคลที่มีระบบความสัมพันธ์และวิถีชีวิตร่วมกัน ทั้งการประกอบอาชีพที่มีเป้าหมายแห่งการพัฒนาร่วมกัน ลักษณะทางสังคม และวัฒนธรรมแบบเดียวกัน

มีการเรียนรู้และจัดการทรัพยากรร่วมกัน สามารถกำหนดขอบเขตกิจกรรมการผลิตและการใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นเพื่อสร้างความมั่นคง ความสงบสุขและระบบนิเวศน์ของสังคมโดยรวม

วิสาหกิจชุมชน หมายความว่า วิสาหกิจของชุมชนที่มุ่งประกอบการเพื่อการพึ่งพาตนเองของครอบครัวชุมชน และระหว่างชุมชน โดยนำวัตถุดิบทรัพยากรและภูมิปัญญาของชุมชน รวมทั้งงานวิจัยต้นแบบมาสร้างสรรค์ผลผลิต เพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และการเรียนรู้ของชุมชน

2.2.1.4 ทฤษฎีและแนวความคิดเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน

คณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (2546) ให้คำจำกัดความว่า วิสาหกิจชุมชน (Small and Micro Community Enterprise: SMCE) หมายถึง กิจการของชุมชนรูปแบบหนึ่ง ที่สร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน ได้อย่างมั่นคง มีขนาดของกิจการเล็กกว่าวิสาหกิจขนาดย่อม (Small Enterprise) โดยผลผลิตของกิจการเกิดจากทรัพย์สินของชุมชนที่มีรูปแบบการบริหารจัดการสมัยใหม่ซึ่งดำเนินการ โดยคนในชุมชน และมีผลทำให้ภูมิปัญญาในท้องถิ่นนั้นๆ ได้รับการกระตุ้นให้เป็นพลังในการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน

ส่วนเสรี พงศ์พิศ (2548 : 33) ได้อธิบายถึงคำว่า “วิสาหกิจชุมชน” (Enterprise) โดยพิจารณาถึงองค์ประกอบของคำในภาษาไทย ซึ่งได้แก่ คำว่า “วิสาหกิจ” และคำว่า “ชุมชน” ทั้งนี้ ได้แสดงความคิดเห็นประกอบในเบื้องต้นว่า แต่เดิมนั้นคำว่าวิสาหกิจชุมชน เป็นที่ทราบและเข้าใจกันในนามของ “อุตสาหกรรมชุมชน” และ “ธุรกิจชุมชน” โดยใช้คำทั้ง 2 คำนี้ ในวาระที่แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับว่าต้องการมุ่งเน้นความหมายไปในแง่มุมใด โดยอุตสาหกรรมชุมชน เน้นถึงกระบวนการผลิต การแปรรูป ส่วนธุรกิจชุมชน เน้นถึงการบริหารจัดการ

ในขณะที่ วิสาหกิจชุมชน ซึ่งใช้กันในปัจจุบัน หมายถึง การประกอบกิจการด้วยหลักสามัคคีธรรมของชุมชน โดยชุมชน ในการผลิตสินค้า การให้บริการ และอื่นๆ เพื่อการเรียนรู้ การพึ่งตนเองของครอบครัว ชุมชน และระหว่างชุมชน โดยนำทุนของชุมชนมาดำเนินการด้วยรูปแบบการจัดการที่เหมาะสม ก่อให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม บนพื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียง

เสรี พงศ์พิศ (2548 : 34) ได้อธิบายด้วยว่า วิสาหกิจชุมชนมีองค์ประกอบ 5 ประการ ได้แก่ ประการแรก คือ เป็นกิจการของชุมชน

ประการที่สอง คือ ดำเนินการโดยใช้ทุนของชุมชนและมีการบริหารจัดการที่เหมาะสม

ประการที่สาม คือ ดำเนินการด้วยหลักสามัคคีธรรม

ประการที่สี่ คือ เน้นกระบวนการเรียนรู้ในการดำเนินการ

และประการสุดท้าย คือ มีเป้าหมายเพื่อการพึ่งพาตนเองของชุมชน

นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาถึงองค์ประกอบของคำในภาษาไทยแล้ว เสรี พงศ์พิศ (2548 : 35) ให้ความคิดเห็นว่า “วิสาหกิจ” มีความหมายถึง การสร้างนวัตกรรม ดังนั้น บุคคลผู้สร้างนวัตกรรม ตั้งแต่เริ่มต้น หรือคิดริเริ่มขึ้นใหม่ และเริ่มลงมือทำเป็นคนแรก จึงหมายถึงนักวิสาหกิจนั่นเอง ความคิดเห็นเช่นนี้ แสดงถึงการสนับสนุนแนวความคิดของ Joseph A. Schumpeter (1883-1950) นักเศรษฐศาสตร์ชาวเยอรมัน ซึ่งได้ให้ลักษณะของนักวิสาหกิจว่าเป็นผู้ที่มีความคิดริเริ่มใหม่ๆ ในการบุกเบิกเส้นทางทำธุรกิจ โดยไม่ยึดถือแนวทางเดิมหรือแนวทางที่คนส่วนใหญ่ยึดถือปฏิบัติ ทั้งยังมีบทบาทในระดับของการเป็นผู้ว่าจ้างแรงงานให้เข้ามาทำงานในกิจการของตน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อบรรลุถึงเป้าหมายของเจ้าของกิจการเอง ทั้งนี้ อาจกล่าวได้ว่าเป็นการนำความรู้ไปสู่ชีวิตและตลาด ซึ่งก็คือนวัตกรรม (Schumpeter 2004 : 139)

2.2.2 การพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม

2.2.2.1 นโยบายการพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมของประเทศไทย

นโยบายที่รัฐบาลได้แถลงต่อรัฐสภาเมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544 ระบุถึงการพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมไว้อย่างชัดเจน ดังนี้

นโยบายเร่งด่วน มีเรื่องการจัดตั้งธนาคารวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมเพื่อพัฒนาผู้ประกอบการเดิม และเพิ่มจำนวนผู้ประกอบการใหม่อย่างเป็นระบบและเป็นแกนหลักในการสร้างความเติบโต รวมทั้งเสถียรภาพทางเศรษฐกิจในอนาคต

นโยบายด้านเศรษฐกิจ ในส่วนของภาคอุตสาหกรรม การพัฒนาอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อมให้มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมของประเทศ ส่งเสริมบทบาทของสถาบันการเงินเพื่อพัฒนาอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม และสนับสนุนให้เกิดผู้ประกอบการใหม่สำหรับเศรษฐกิจใหม่ที่ใช้ความรู้เป็นฐาน

การส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยสร้างกิจกรรมท่องเที่ยวทั้งระดับภายในประเทศและระหว่างประเทศ เชื่อมโยงกับวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม รวมทั้งวิสาหกิจชุมชน

นโยบายการพาณิชย์และเศรษฐกิจระหว่างประเทศ ส่งเสริมให้ธุรกิจค้าปลีกขนาดกลางและขนาดย่อมสามารถดำรงอยู่ และปรับตัวเพื่อรองรับการแข่งขันการเปิดเสรีด้านการค้าและบริการได้

ส่วนนโยบายการพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมของประเทศไทย พ.ศ. 2545-2549 มีรายละเอียดดังนี้

ประการแรก คือ การพัฒนาให้วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมมีบทบาทสำคัญต่อเศรษฐกิจโดยรวม สามารถเป็นกลไกหลักในการสนับสนุนให้เศรษฐกิจและสังคมของประเทศ

เติบโตได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน โดยให้ความสำคัญในลำดับสูง กับวิสาหกิจระดับล่างและระดับกลางที่มีศักยภาพ

ประการที่สอง คือ การเพิ่มประสิทธิภาพของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม และยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันโดยมุ่งเน้นการปรับโครงสร้างภาคการผลิต ภาคการค้า และภาคบริการ เพื่อสร้างศักยภาพของสินค้าและบริการโดยรวม และสินค้าและบริการส่งออก เป้าหมาย รวมทั้งการพัฒนาคุณภาพคน เทคโนโลยี และการบริหารจัดการที่ดี เพื่อยกระดับสินค้าและบริการส่งออกไปสู่ตลาดในระดับที่สูงขึ้น

ประการที่สาม คือ การพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมเป็นแกนหลักของเศรษฐกิจที่สามารถสร้างความเข้มแข็งให้กับเศรษฐกิจฐานรากและเศรษฐกิจชุมชน มีบทบาทสำคัญต่อการสร้างงานและรายได้ให้กับสังคมและท้องถิ่น โดยการเชื่อมโยงยุทธศาสตร์การส่งเสริมเพื่อให้เกิดการพัฒนาและยกระดับวิสาหกิจที่ต่อเนื่องจากระดับล่างหรือระดับพื้นฐาน ไปสู่ระดับที่สูงขึ้น และให้สามารถก้าวสู่ระดับสากลได้ในที่สุด

และประการสุดท้าย คือ การสร้างวัฒนธรรมหรือสังคมผู้ประกอบการให้แพร่หลาย สนับสนุนให้เกิดผู้ประกอบการรุ่นใหม่ที่มีพื้นฐานความรู้ และมีขีดความสามารถในการวิเคราะห์การใช้ประโยชน์จากสังคมข่าวสารข้อมูล เพื่อให้เป็นพลังในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศที่กลมกลืนกับกระแสเศรษฐกิจใหม่

2.2.2.2 ข้อกำหนดและหลักเกณฑ์เกี่ยวกับวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม

พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม พ.ศ. 2543 ได้กำหนดให้วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมหมายถึง กิจการผลิตสินค้า กิจการบริการ กิจการค้าส่งและค้าปลีก หรือกิจการอื่นตามที่รัฐมนตรีประกาศ ทั้งนี้ กิจการในแต่ละประเภทได้ปรากฏคำนิยามดังต่อไปนี้

กิจการผลิตสินค้า หมายความว่า ครอบคลุมถึง การผลิตที่เป็นลักษณะของการประกอบการอุตสาหกรรมทุกประเภท โดยความหมายที่เป็นสากลของการผลิตก็คือการเปลี่ยนรูปวัตถุดิบให้เป็นผลิตภัณฑ์ชนิดใหม่ด้วยเครื่องจักรกล หรือเคมีภัณฑ์ โดยไม่คำนึงว่างานนั้นทำโดยเครื่องจักรหรือด้วยมือ ทั้งนี้กิจการผลิตสินค้าในที่นี้รวมถึงการแปรรูปผลิตผลทางการเกษตรอย่างง่ายที่มีลักษณะเป็นการอุตสาหกรรม การผลิตที่มีลักษณะเป็นวิสาหกิจชุมชน และการผลิตที่มีลักษณะเป็นการประกอบอุตสาหกรรมในครัวเรือน

กิจการบริการ หมายถึง กิจการที่เกี่ยวกับการศึกษา การสุขภาพ การบันเทิง การขนส่ง การก่อสร้างและอสังหาริมทรัพย์ การโรงแรมและที่พัก การภัตตาคาร การขายอาหาร การขายเครื่องดื่มของภัตตาคารและร้านอาหาร การให้บริการเช่าสิ่งบันเทิงและการพักผ่อนหย่อนใจ การ

ให้บริการส่วนบุคคล บริการในครัวเรือน บริการที่ให้กับธุรกิจ การซ่อมแซมทุกชนิด และการท่องเที่ยวและธุรกิจที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการท่องเที่ยว

กิจการค้าส่งและค้าปลีก หมายถึง การให้บริการเกี่ยวกับการค้า โดยแบ่งเป็น การค้าส่ง ซึ่งหมายถึง การขายสินค้าใหม่และสินค้าใช้แล้วให้แก่ผู้ค้าปลีก ผู้ใช้ในงานอุตสาหกรรม งานพาณิชย์กรรม สถาบันผู้ใช้ในงานวิชาชีพ รวมทั้งการขายให้แก่ผู้ค้าส่งด้วยตนเอง ส่วนการค้าปลีก หมายถึง การขายโดยที่ไม่มีการเปลี่ยนรูปสินค้า ทั้งสินค้าใหม่และสินค้าใช้แล้วให้กับประชาชนทั่วไปเพื่อการบริโภค หรือการใช้ประโยชน์เฉพาะส่วนบุคคลในครัวเรือน ทั้งนี้ การค้า หมายถึง การเป็นนายหน้า หรือตัวแทนการซื้อขาย สถานีบริการน้ำมัน และสหกรณ์ผู้บริโภค

ส่วนหลักเกณฑ์ในการกำหนดขนาดของวิสาหกิจ เพื่อแบ่งแยกว่าประเภทของกิจการขนาดใดจัดเป็นขนาดกลางและขนาดใดจัดเป็นขนาดย่อม นั้น คณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (2546) ได้กำหนดจำนวนการจ้างงานและมูลค่าสินทรัพย์ถาวรของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม โดยแบ่งประเภทของกิจการออกเป็นกิจการผลิตสินค้า กิจการบริการ กิจการการค้าส่ง และกิจการค้าปลีก ตามประกาศกฎกระทรวงอุตสาหกรรม เรื่องกำหนดจำนวนการจ้างงานและมูลค่าสินทรัพย์ถาวรของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม พ.ศ. 2545 ซึ่งลงประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 20 กันยายน พ.ศ. 2545 ซึ่งทั้งนี้ ได้ใช้การจ้างงานและสินทรัพย์ถาวรเป็นตัวกำหนดเกณฑ์มาตรฐาน โดยมีรายละเอียดในแต่ละประเภทดังที่ได้แสดงในตารางที่ 2-1 และ 2-2

ตารางที่ 2-1 แสดงเกณฑ์กำหนดวิสาหกิจขนาดย่อม

ประเภทกิจการ	การจ้างงาน (คน)	ทรัพย์สินถาวร (ล้านบาท)
ผลิตสินค้า	ไม่เกิน 50	ไม่เกิน 50
บริการ	ไม่เกิน 50	ไม่เกิน 50
ค้าส่ง	ไม่เกิน 25	ไม่เกิน 50
ค้าปลีก	ไม่เกิน 15	ไม่เกิน 30

ที่มา : ประกาศกฎกระทรวงอุตสาหกรรม เรื่องกำหนดจำนวนการจ้างงานและมูลค่าสินทรัพย์ถาวรของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม พ.ศ. 2545

จากตารางที่ 2-1 จะเห็นได้ว่า กิจการผลิตสินค้าขนาดย่อม และกิจการบริการขนาดย่อม ใช้เกณฑ์เดียวกันในการกำหนดขนาด นั่นคือ มีจำนวนแรงงานไม่เกิน 50 คน และสินทรัพย์ถาวรไม่เกิน 50 ล้านบาท ส่วนกิจการค้าส่งขนาดย่อม มีจำนวนแรงงานไม่เกิน 25 คน และสินทรัพย์ถาวรไม่เกิน 50 ล้านบาท ในขณะที่กิจการค้าปลีกขนาดย่อม มีจำนวนแรงงานไม่เกิน 15 คน และสินทรัพย์ถาวรไม่เกิน 30 ล้านบาท

ตารางที่ 2-2 แสดงเกณฑ์กำหนดวิสาหกิจขนาดกลาง

ประเภทกิจการ	การจ้างงาน (คน)	ทรัพย์สินถาวร (ล้านบาท)
ผลิตสินค้า	51-200	เกินกว่า 50 แต่ไม่เกิน 200
บริการ	51-200	เกินกว่า 50 แต่ไม่เกิน 200
ค้าส่ง	26-50	เกินกว่า 50 แต่ไม่เกิน 100
ค้าปลีก	16-30	เกินกว่า 30 แต่ไม่เกิน 60

ที่มา : ประกาศกฎกระทรวงอุตสาหกรรม เรื่องกำหนดจำนวนการจ้างงานและมูลค่าสินทรัพย์ถาวร
ของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม พ.ศ. 2545

ตารางที่ 2-2 แสดงให้เห็นว่า กิจการผลิตสินค้าขนาดกลาง และกิจการบริการขนาดกลาง ใช้เกณฑ์เดียวกันในการกำหนดขนาด นั่นคือ มีจำนวนแรงงานตั้งแต่ 51 คนขึ้นไป แต่ไม่เกิน 200 คน และมีสินทรัพย์ถาวรมากกว่า 50 ล้านบาทขึ้นไป แต่ไม่เกิน 100 ล้านบาท ส่วนกิจการค้าส่งขนาดกลาง มีจำนวนแรงงานตั้งแต่ 26 คนขึ้นไป แต่ไม่เกิน 50 คน และมีสินทรัพย์ถาวรมากกว่า 50 ล้านบาท แต่ไม่เกิน 100 ล้านบาท ในขณะที่กิจการค้าปลีกขนาดกลาง มีจำนวนแรงงานตั้งแต่ 16 คนขึ้นไป แต่ไม่เกิน 30 คน และมีสินทรัพย์ถาวรมากกว่า 30 ล้านบาท แต่ไม่เกิน 60 ล้านบาท

จำนวนการจ้างงาน พิจารณาจากหลักฐานการแสดงจำนวนการจ้างงานที่ได้จัดทำขึ้นตามที่กฎหมายกำหนด ส่วนมูลค่าทรัพย์สินถาวร พิจารณาจากมูลค่าทรัพย์สินถาวรสุทธิซึ่งไม่รวมที่ดินตามที่ปรากฏในงบการเงินล่าสุดของกิจการที่ได้จัดทำขึ้น โดยผู้ทำบัญชีของผู้มีหน้าที่จัดทำบัญชีหรืองบการเงินล่าสุดของกิจการที่ได้รับการตรวจสอบและแสดงความเห็น โดยผู้สอบบัญชีรับอนุญาตแล้ว ตามกฎหมายว่าด้วยบัญชี และมูลค่าสินทรัพย์ถาวรสุทธิซึ่งไม่รวมที่ดินตามที่ได้รับ

2.2.2.3 ทฤษฎีและแนวความคิดเกี่ยวกับกิจกรรมการผลิตในรูปแบบวิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดย่อม

คณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (2546) ได้ให้ความหมายของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (Small and Medium Enterprise: SME) ไว้ว่า หมายถึงการประกอบการด้านอุตสาหกรรม การเกษตร และการบริการ ซึ่งก็คือการผลิตสินค้า การจัดการการตลาด และการบริการต่างๆ ซึ่งริเริ่มและดำเนินการโดยบุคคลหรือกลุ่มบุคคล เน้นการใช้ทรัพยากรหรือวัตถุดิบส่วนใหญ่ในท้องถิ่นหรือในประเทศ ไม่พึ่งโรงงานหรือกิจการขนาดใหญ่ เป็นกระบวนการจัดการทรัพยากรและทุนของท้องถิ่นและในประเทศ โดยอาศัยภูมิปัญญาท้องถิ่น บวกความรู้สากลและความคิดสร้างสรรค์ เพื่อสร้างผลงานอันเป็นนวัตกรรม

ภราดร ปรีดาศักดิ์ (2549 : 379) อธิบายความหมายของ “small and medium enterprises” หรือ “วิสาหกิจขนาดย่อมและขนาดกลาง” ว่าเป็นคำที่อาจเรียกสลับเป็น “วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม” หรือเรียกสั้นๆ ว่า “ธุรกิจขนาดกลางย่อม” หรืออาจเรียกชื่อตามด้วยย่อในภาษาอังกฤษว่า เอสเอ็มอี (SMEs) หมายถึงสถานประกอบการธุรกิจที่มีขนาดไม่ใหญ่ กล่าวคือ ขนาดของเงินทุนและ/หรือจำนวนคนงาน กำลังเครื่องจักร และยอดขายอยู่ในระดับที่ไม่สูงนัก เกณฑ์ดังกล่าวนี้ อาจแตกต่างกันไปในแต่ละประเทศและแต่ละสาขาธุรกิจ สำหรับการนิยามวิสาหกิจขนาดย่อมและขนาดกลางในประเทศไทย โดยความร่วมมือของหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้ใช้มูลค่าขั้นสูงของทรัพย์สินถาวรตามประเภทของกิจการเป็นเกณฑ์

ส่วนเสรี พงศ์พิศ (2547 : 130) ได้กล่าวถึงประเภท และหลักเกณฑ์ที่ใช้ในการจัดจำแนกกิจการไว้ว่า วิสาหกิจที่ดำเนินกิจการประเภทการผลิตและการบริการ จัดอยู่ในขนาดกลาง เมื่อมีทรัพย์สินถาวรไม่เกิน 200 ล้านบาท และจัดอยู่ในขนาดย่อม เมื่อมีทรัพย์สินถาวรไม่เกิน 50 ล้านบาท ในขณะที่วิสาหกิจที่ดำเนินกิจการประเภทค้าส่ง จัดอยู่ในขนาดกลาง เมื่อมีทรัพย์สินถาวรไม่เกิน 100 ล้านบาท และจัดอยู่ในขนาดย่อม เมื่อมีทรัพย์สินถาวรไม่เกิน 50 ล้านบาท ส่วนวิสาหกิจที่ดำเนินกิจการประเภทค้าปลีก จัดอยู่ในขนาดกลาง เมื่อมีทรัพย์สินถาวรไม่เกิน 60 ล้านบาท และจัดอยู่ในขนาดย่อม เมื่อมีทรัพย์สินถาวรไม่เกิน 30 ล้านบาท

จะเห็นได้ว่า ทฤษฎีและแนวความคิดเกี่ยวกับกิจกรรมการผลิตในรูปแบบวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมอันเป็นนวัตกรรมในเชิงเศรษฐศาสตร์นี้ เป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอันเป็นส่วนหนึ่งของสวัสดิภาพทางสังคม ซึ่งประเทศไทยเองก็ได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ให้ทำหน้าที่ในการจัดทำแผนแม่บทภายใต้ชื่อว่า “แผนแม่บทการส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมของประเทศไทย” ซึ่งครอบคลุมไปถึงการกำหนดหลักเกณฑ์ในการจำแนกวิสาหกิจออกเป็นประเภทต่างๆ โดยพิจารณาจากจำนวนของแรงงานและสินทรัพย์ถาวรของกิจการ ตลอดจนมีบทบาทในการให้ความช่วยเหลือเพื่อการส่งเสริมการดำเนินกิจการในด้านต่างๆ

2.2.2.4 บทบาทของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมต่อนโยบายส่งเสริมการกระจาย

ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศไทย

คณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (2546) อธิบายว่า วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม เป็นรากฐานของการพัฒนาอย่างยั่งยืน เป็นกลไกหลักในการฟื้นฟูทางเศรษฐกิจ การแก้ไขปัญหาความยากจน รวมทั้งมีบทบาทสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจหลายประการ ดังนี้

ประการแรก คือ ก่อให้เกิดการจ้างงาน ตามข้อเท็จจริง ในปี พ.ศ. 2542 วิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดย่อมก่อให้เกิดการจ้างงานรวมทั้งประเทศประมาณ 6.6 ล้านคน โดยเมื่อเปรียบเทียบกับ ในปี พ.ศ. 2537 ที่มีการจ้างงานรวมทั้งประเทศ 5.2 ล้านคน จึงพบว่ามีการขยายตัวถึงร้อยละ 4.73 ต่อปี ในจำนวนการจ้างงานในปี พ.ศ. 2542 วิสาหกิจขนาดกลางมีการจ้างงานจำนวน 0.88 ล้านคน หรือร้อยละ 10.62 ของการจ้างงานรวมทั้งหมดทั่วประเทศ และวิสาหกิจย่อมมีการจ้างงานจำนวน 5.7 ล้านคน หรือร้อยละ 68.63 ส่วนที่เหลือ 1.7 ล้านคน หรือร้อยละ 20.71 เป็นการจ้างงานของ วิสาหกิจขนาดใหญ่ การจ้างงานของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมทั้งหมดนี้ ประกอบด้วย การจ้างงานในภาคการผลิตจำนวน 1.9 ล้านคน ภาคการค้าจำนวน 2.5 ล้านคน และภาคการบริการ จำนวน 2.2 ล้านคน

ประการที่สอง คือ เป็นจุดกำเนิดให้แก่ผู้ที่สนใจจะลงทุนเป็นผู้ประกอบการรายใหม่ เนื่องจาก กิจการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมใช้เงินทุนไม่สูงและมีความเสี่ยงน้อยกว่าการลงทุนในอุตสาหกรรมขนาดใหญ่

และประการที่สุดท้าย คือ เป็นแหล่งฝึกอาชีพของแรงงานประเภทต่างๆ ซึ่งสามารถฝึกฝน เรียนรู้จากประสบการณ์การทำงานจริง

นอกจากนี้ยังก่อให้เกิดการเชื่อมโยงกับกิจการขนาดใหญ่หรือกิจการอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เพิ่มมูลค่าให้วัตถุดิบในประเทศเพราะเป็นอุตสาหกรรมที่ใช้ทรัพยากรในประเทศเป็นหลัก สร้างรายได้ให้แก่ประเทศ โดยเฉพาะจากภาคการผลิตเพื่อการส่งออก และภาคการท่องเที่ยว รวมทั้งป้องกันการผูกขาดในระบบเศรษฐกิจ เนื่องจากวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมช่วยทำให้เกิดการแข่งขัน ในการดำเนินธุรกิจและการแข่งขันที่เป็นธรรม ซึ่งจะก่อให้เกิดประสิทธิภาพต่อระบบเศรษฐกิจโดยรวม

2.2.3 โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์

2.2.3.1 ที่มาของแนวความคิด “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์”

สำนักบริการส่งออก กรมส่งเสริมการส่งออก (2547) อธิบายว่า ประเทศไทยนั้น ได้นำ นวัตกรรมอันได้แก่ “แนวความคิดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” มาจากจังหวัดโออิตะ (Oita) ประเทศ ญี่ปุ่น ซึ่งมีนายโมริฮิโกะ ฮิรามัทสึ (Morihiko Hiramatsu) ผู้ว่าราชการจังหวัด เป็นผู้คิดริเริ่มและ ดำเนินการในระดับท้องถิ่น ภายใต้ชื่อโครงการ One Village One Product (OVOP) จนประสบผลสำเร็จเป็นที่รู้จักกันดีทั่วโลก โดยแต่เดิม จังหวัดโออิตะเป็นจังหวัดเล็กๆ ที่อยู่บนเกาะคิวชู (Kyusyu) ซึ่งอยู่ทางตอนใต้ของประเทศ มีประชากรที่มีความสามารถด้านเกษตรกรรมอย่างมาก

เนื่องจากมีพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับการทำการเกษตรเพียงร้อยละ 10 ของพื้นที่ทั้งจังหวัด รวมทั้งโอกาสในการพัฒนาอุตสาหกรรมหลักก็ยิ่งด้อยกว่าจังหวัดอื่นๆ ส่งผลให้เกิดการอพยพย้ายถิ่นของแรงงานออกจากพื้นที่เป็นจำนวนมาก จากปรากฏการณ์ดังกล่าว นายโมริฮิโกะ ซึ่งดำรงตำแหน่งผู้ว่าราชการจังหวัด จึงได้พยายามทุ่มเทและวางแนวทางโครงการ One Village One Product ภายใต้อำนาจหน้าที่ว่า หมู่บ้านแต่ละหมู่บ้านต้องมีผลิตภัณฑ์หลักของตนเอง 1 ประเภท โดยทั้งนี้ ผลิตภัณฑ์ก็จะต้องใช้วัตถุดิบจากผลผลิต หรือทรัพยากรของท้องถิ่นเป็นสำคัญ

อย่างไรก็ดี เมื่อนวัตกรรมนี้ได้เข้ามาสู่ประเทศไทย และได้ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสวัสดิภาพทางสังคมของประชาชนในชุมชนทั่วประเทศ ทำให้กล่าวได้ว่า แนวความคิดหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ภายใต้อำนาจหน้าที่โครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) ของประเทศไทย ประสบความสำเร็จยิ่งกว่าโครงการ One Village One Product (OVOP) ของประเทศญี่ปุ่นอย่างมาก โดยสุมพร ลิ้มไทย (2548) ได้แสดงความคิดเห็นว่า ประเทศญี่ปุ่นซึ่งเป็นต้นแบบของโครงการนี้ยังยอมรับในความสำเร็จของประเทศไทย ซึ่งที่นั่นก็เพราะประเทศไทยดำเนินโครงการภายใต้อำนาจหน้าที่ของรัฐบาล อันเป็นวาระแห่งชาติ (National Agenda) ในขณะที่ประเทศญี่ปุ่นดำเนินโครงการในบางพื้นที่ของประเทศ และไม่ได้อยู่ในนโยบายของรัฐบาล โดยเป็นเพียงนโยบายในระดับท้องถิ่นนั่นเอง

2.2.3.2 โครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ในประเทศไทย

“หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” เป็นโครงการสำคัญที่รัฐบาลจัดตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2544 โดยมีกรอบแนวความคิดคือ การสร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ (Economic Growth) และการกระจายรายได้ในสังคมให้เป็นที่ไปอย่างยุติธรรม (Economic Equity) หรือกล่าวโดยสาระสำคัญได้อีกนัยก็คือ เป็นการสร้างการกินดีอยู่ดีทางเศรษฐกิจ (Economic Welfare) ขึ้นนั่นเอง ทั้งนี้ มีกลุ่มเป้าหมายคือประชากรในชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ประชากรที่อาศัยอยู่ในชุมชนชนบท ให้มีระดับของการกินดีอยู่ดีทางเศรษฐกิจที่ดียิ่งขึ้น ซึ่งทำให้พิจารณาได้ว่า ภายใต้อำนาจหน้าที่กรอบแนวความคิดของโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ มีขอบข่ายที่เกี่ยวข้องกับแนวความคิดของการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development) เป็นสำคัญอีกด้วย ส่วนในแง่ของการดำเนินการนั้น มีหลักการกำหนดว่า หมู่บ้านแต่ละแห่งทั่วประเทศ จะต้องต้องมีผลิตภัณฑ์หลักเป็นของตนเองหมู่บ้านละ 1 ประเภท โดย “ผลิตภัณฑ์” ตามแนวความคิดนี้ หมายถึงสินค้า และการบริการ รวมถึงการประกอบกิจกรรมต่างๆ เช่น การแสดงออกตามประเพณี หรือศิลปวัฒนธรรม ตลอดจนการท่องเที่ยวในเชิงอนุรักษ์ เป็นต้น ทั้งนี้ก็เพื่อเป็นการสร้างงานให้เกิดขึ้นแก่ประชาชนในชนบท ด้วยกระบวนการผลิตที่เน้นในการใช้วัตถุดิบหรือทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น โดยผสมผสานเข้ากับภูมิปัญญาที่บรรพบุรุษ

ได้ตกทอดไว้ให้แก่ลูกหลาน และนำมาเข้าสู่กระบวนการบริหารจัดการ การผลิต และการตลาด ด้วยการพึ่งพาตนเองเป็นหลัก เพื่อให้กลายเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพ มีจุดเด่น และจุดขาย อันเข้ากับหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการอำนวยการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์แห่งชาติ (กอ.นตผ.) ได้กำหนดไว้ รวมทั้งเพื่อให้มีรูปแบบการใช้งานที่เข้ากับยุคสมัย เป็นที่ยอมรับของคนทั้งในและต่างประเทศ โดยทั้งนี้ ภาครัฐยังเป็นฝ่ายทำหน้าที่ในการสนับสนุนทางด้านความรู้สมัยใหม่ เทคนิคการผลิต และการใช้บรรจุภัณฑ์ที่เหมาะสม ตลอดจนการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ให้เป็นที่รู้จักแพร่หลายทั้งในประเทศและทั่วโลก

นอกจากนี้ ด้วยเหตุที่ว่า โครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ได้ช่วยสร้างการกินดีอยู่ดีทางเศรษฐกิจ ให้แก่ชุมชนในทุกหมู่บ้าน ทุกตำบล โดยการทำให้ประชากรมีงานทำ อันเป็นที่มาของรายได้ ดังนั้น โดยนัยดังกล่าว จึงมีส่วนช่วยในการสร้างสวัสดิภาพทางสังคมด้วย ซึ่งก็คือ สามารถช่วยแก้ปัญหาทางสังคมต่างๆ นั้นลดน้อยลง เช่น ปัญหาความยากจน ปัญหาการอพยพย้ายถิ่นของแรงงานสู่เมืองใหญ่ เป็นต้น แต่อย่างไรก็ดี วัตถุประสงค์หลักของโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ยังมุ่งเน้นอยู่ที่การสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ และสวัสดิภาพทางสังคมให้กับชุมชน เพื่อช่วยยกระดับฐานะความเป็นอยู่ของคนในชุมชนให้ดีขึ้นเป็นสำคัญ

2.2.3.3 หลักการพื้นฐานของโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์

สำนักบริการส่งออก กรมส่งเสริมการส่งออก (2547) อธิบายว่า หลักการพื้นฐานของโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ มี 3 ประการ ได้แก่

ประการแรก คือ มาตรฐานผลิตภัณฑ์คุณภาพระดับสากล หมายความว่า ผลิตภัณฑ์จะต้องมีคุณภาพได้มาตรฐาน มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับวัฒนธรรม มีจุดเด่นเฉพาะ และเป็นที่ยอมรับของตลาดทั้งภายในและต่างประเทศ

ประการที่สอง คือ มีเอกลักษณ์อันเป็นที่ลือชื่อเพียงหนึ่งเดียว หมายความว่า ต้องมีการระดมความคิดในการคิดค้นและพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อให้ได้สิ่งที่ดีที่สุด โดยคำนึงถึงวัฒนธรรม ประเพณีในแต่ละท้องถิ่นให้สอดคล้องอย่างเหมาะสม ไม่ซ้ำแบบกัน และเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของหมู่บ้านหรือตำบลให้เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป

ประการสุดท้าย คือ พัฒนาทรัพยากรมนุษย์และการปรับปรุงเทคโนโลยี หมายความว่า ต้องสร้างบุคคลที่มีความคิดกว้างไกล มีความรู้ความสามารถให้เกิดขึ้นในสังคม มีการวางแผนการตลาด มุ่งเน้นการผลิตและการบริการ โดยคำนึงถึงผู้บริโภคทั้งในและต่างประเทศเป็นสำคัญ

ส่วนกิตติ ลิ้มสกุล (2546) ได้กล่าวถึงหลักการพื้นฐาน 3 ประการของโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ดังนี้

ประการแรก คือ ภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่สากล (Local Yet Global) หมายถึง ผลผลิตสินค้าและบริการที่ใช้ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นให้เป็นที่ยอมรับในระดับสากล

ประการที่สอง คือ การพึ่งตนเองและมีความคิดอย่างสร้างสรรค์ (Self-Reliance and Creativity) หมายถึง ทำความฝันให้เป็นจริงด้วยกระบวนการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ โดยสร้างกิจกรรมที่อาศัยศักยภาพของท้องถิ่น

ประการสุดท้าย คือ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Development) หมายถึง พูมฝึกประชาชนให้ใช้ชีวิตด้วยความท้าทายและจิตวิญญาณแห่งการสร้างสรรค์

2.2.3.4 กิจกรรมหลักที่สำคัญของโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์

กิจกรรมหลักที่สำคัญของโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ มี 3 ประการ ดังนี้

1. ขยายสินค้าท้องถิ่น ไปยังตลาด

ผลิตภัณฑ์ที่ผลิตต้องสอดคล้องกับวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นเพื่อเป็นการอนุรักษ์และเป็นจุดเด่นของท้องถิ่นรวมทั้งการพัฒนาคุณภาพ เพื่อขยายตลาดออกสู่เครือข่ายท้องถิ่นภาคเมืองและตลาดโลก

2. ผลิตและคิดค้นขึ้นเองในท้องถิ่น

มีการผลิตและคิดค้นขึ้นโดยอาศัยความรู้ความสามารถของคนในชุมชน มีการให้ความร่วมมือกัน รวมทั้งหน่วยงานรับผิดชอบของจังหวัด กระทรวง กรม และกอง เป็นผู้คอยให้คำแนะนำและคอยให้การสนับสนุนในด้านของเทคโนโลยี การคิดค้นอุปกรณ์ และเครื่องมือต่างๆ ตลอดจนการวิจัยอย่างครบวงจร

3. สร้างบุคลากรคุณภาพของท้องถิ่น

ชุมชนต้องมีการเลือกเฟ้นบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถมองการณ์ไกล สามารถวางแผนงานในระยะยาวที่เป็นที่ยอมรับของคนในท้องถิ่น รวมทั้งมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เพื่อช่วยกันแก้ปัญหาและพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่จะผลิตขึ้น

2.3 กรอบความคิดในการศึกษาวิจัย

การวิจัยเรื่อง “รูปแบบและความเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจของกิจกรรมการผลิตมีดอร์ญูญิกในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงประวัติความเป็นมาของการผลิตมีดอร์ญูญิกก่อนเข้าสู่โครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ตลอดจนรูปแบบ และความเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจของกิจกรรมการผลิตมีดอร์ญูญิกในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยมีประเด็นย่อยในแต่ละข้อดังต่อไปนี้

การศึกษาประวัติความเป็นมาของการผลิตมีดอร์ญูญิกก่อนเข้าสู่โครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ เป็นการพิจารณาถึงความเปลี่ยนแปลงในระบบของการแลกเปลี่ยนวัตถุดิบ และผลิตภัณฑ์มีดอร์ญูญิก ระหว่างผู้ประกอบการกับแหล่งวัตถุดิบ และผู้ประกอบการกับตลาด ตั้งแต่เริ่มมีการเข้ามาตั้งถิ่นฐานของชาวลาวเวียงจันทน์ในพื้นที่หมู่บ้านต้นโพธิ์ และไผ่หนอง ในตำบลท่าช้าง อำเภอนครหลวง จนถึงปี พ.ศ. 2545 ซึ่งเป็นปีสุดท้ายก่อนมีการจัดตั้งโครงการฯ

ส่วนการศึกษารูปแบบของกิจกรรมการผลิต ซึ่งหมายถึง การศึกษารูปแบบของการรวมกลุ่มในการประกอบกิจการผลิตสินค้าของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน และกลุ่มวิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดย่อม เป็นการพิจารณาถึงประเด็นต่างๆ ได้แก่ จำนวนของสมาชิก ประเภทของผลิตภัณฑ์ มีดอร์ญูญิกที่มีการผลิต กระบวนการผลิตมีด ปัจจัยที่จำเป็นต่อการประกอบอาชีพผลิตมีด และการเข้าร่วมในโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์

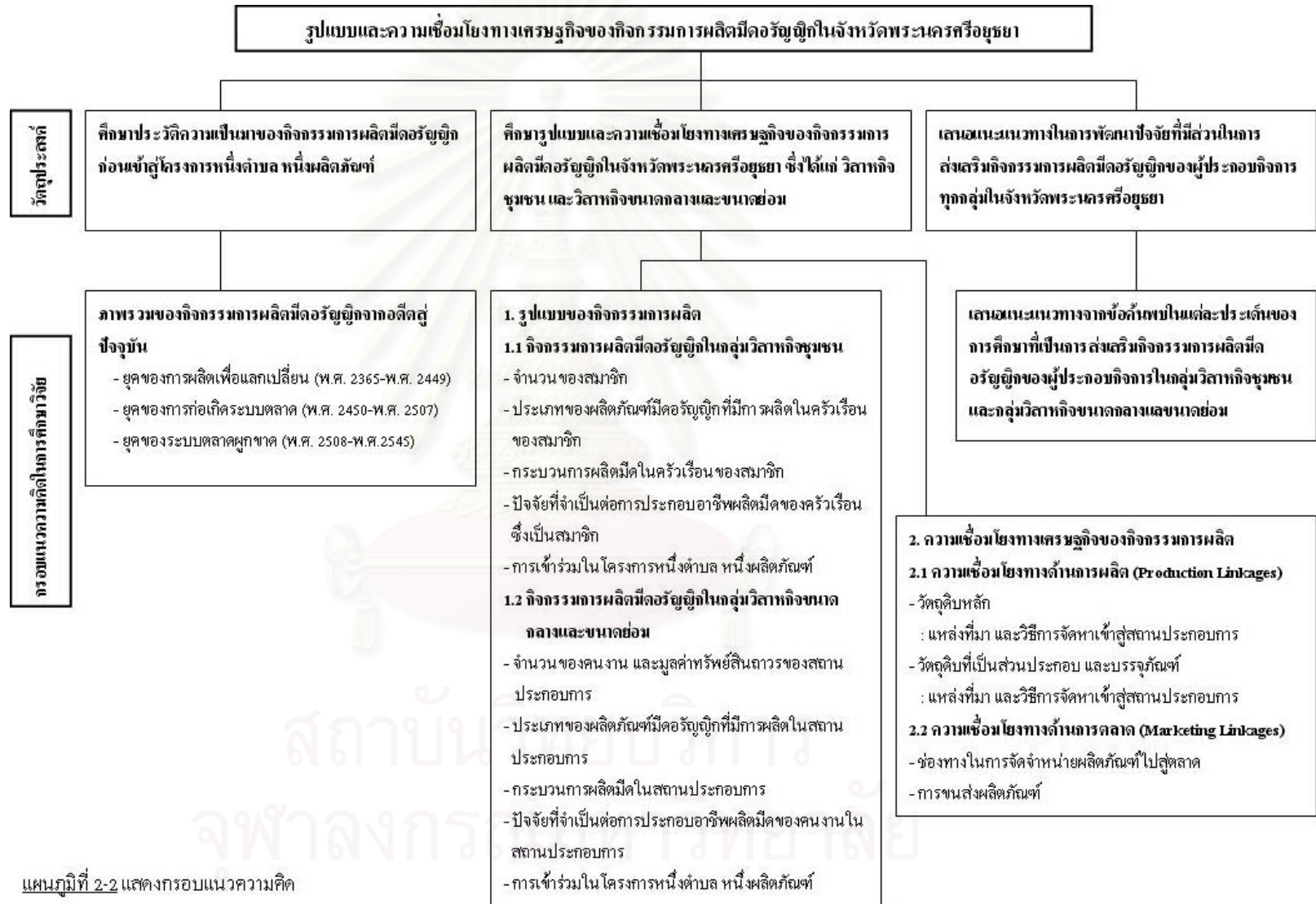
และสุดท้าย การศึกษาความเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจ ซึ่งหมายถึง การศึกษาความสัมพันธ์เชิงเศรษฐกิจระหว่างหน่วยผลิตที่มีความเกี่ยวเนื่อง เป็นการพิจารณาถึงความเชื่อมโยงทางการผลิต และความเชื่อมโยงทางการตลาด โดยมีประเด็นสำคัญในแต่ละด้าน ดังนี้

ความเชื่อมโยงทางการผลิต เป็นศึกษาถึงการใช้องค์ประกอบผลิตต่างๆ ของหน่วยผลิตมีดอร์ญูญิกในปัจจุบัน โดยพิจารณาในแง่ของแหล่งที่มาและวิธีการจัดหาวัตถุดิบหลัก วัสดุที่เป็นส่วนประกอบ และบรรจุภัณฑ์แต่ละประเภทเข้าสู่สถานประกอบการ อันเป็นเรื่องของความเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจแบบไปข้างหลัง

ส่วนความเชื่อมโยงทางการตลาด เป็นการศึกษาถึงช่องทางในการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ไปสู่และตลาด และการขนส่ง ซึ่งจัดเป็นเรื่องของความเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจแบบไปข้างหน้า

รายละเอียดของกรอบแนวความคิด และคำถามในการศึกษาวิจัย แสดงไว้ในแผนภาพที่ 2-2

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนภูมิที่ 2-2 แสดงกรอบแนวความคิด

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 พื้นที่ศึกษา

พื้นที่ศึกษาสำหรับงานวิจัย คือ ตำบลท่าช้าง ในอำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีการประกอบอาชีพทำมิดของประชากรส่วนหนึ่งในชุมชนมาอย่างยาวนาน นับตั้งแต่สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น กิจกรรมการผลิตมิดเป็นการผลิตสินค้าพื้นบ้านซึ่งเป็นที่รู้จักกันดีในชื่อที่เรียกว่า “มิดอรัญญิก” สถานประกอบการที่ดำเนินกิจการผลิตและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ ล้วนมีที่ตั้งอยู่ในบริเวณหมู่ 6 และ 7 ของตำบลท่าช้าง โดยหมู่ 6 คือบ้านต้นโพธิ์ และหมู่ 7 คือบ้านไผ่หนอง ซึ่งเรียกรวมกันว่า หมู่บ้านหัตถกรรมมิดอรัญญิก แต่การประกอบอาชีพทำมิดของประชากร สามารถพบได้ทั่วไปในระดับครัวเรือนซึ่งมีที่ตั้งอยู่นอกขอบเขตพื้นที่ของหมู่บ้านหัตถกรรมมิดอรัญญิกออกไปโดยรอบ ต่อเนื่องไปตลอดสองฝั่งของแม่น้ำป่าสัก ในตอนที่ไหลผ่านพื้นที่ของหมู่บ้านต่างๆ ในตำบลท่าช้าง ซึ่งได้แก่ หมู่ 1 บ้านกุฎิกรู หมู่ 2 บ้านท่าช้างใต้ หมู่ 3 บ้านท่าช้าง หมู่ 4 บ้านท่าช้างเหนือ หมู่ 5 บ้านสาไร และหมู่ 8 บ้านท่าช้างไห้

ตำบลท่าช้าง เป็น 1 ใน 12 ตำบล ของอำเภอนครหลวง มีที่ตั้งอยู่ในบริเวณตอนบนของอำเภอ มีระยะทางห่างจากที่ว่าการอำเภอนครหลวงซึ่งตั้งอยู่ในบริเวณหมู่ 1 ตำบลนครหลวง ริมถนนสายนครหลวง-ภาชี ประมาณ 20 กิโลเมตร มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 11.75 ตารางกิโลเมตร ทางทิศเหนือติดต่อกับอำเภอดอนพุด จังหวัดสระบุรี ทางทิศใต้ติดต่อกับตำบลสามไถ และตำบลพระนอน ทางทิศตะวันออกติดต่อกับอำเภอท่าเรือ และทางทิศตะวันตกติดต่อกับตำบลพระนอน สามารถเดินทางเข้าสู่กรุงเทพฯ โดยใช้ทางหลวงท้องถิ่น ซึ่งเชื่อมต่อกับเส้นทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 32

ภาพรวมในระดับอำเภอ พบว่า อำเภอนครหลวง เป็นพื้นที่ที่สาขาการผลิตมีบทบาทสำคัญต่อเศรษฐกิจ โดยเฉพาะการผลิตทางด้านอุตสาหกรรม เนื่องจากมีนิคมอุตสาหกรรมตั้งอยู่ที่ตำบลบางพระครุ รวมทั้งที่ตำบลบ้านขล้อซึ่งอยู่ในอำเภอบางปะหันที่ติดต่อกัน แต่อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าสาขาการผลิตจะมีบทบาทสำคัญทางเศรษฐกิจเป็นอย่างมาก แต่ประชากรส่วนใหญ่กลับประกอบอาชีพเกษตรกรรม ซึ่งก็คือ การทำนา ผลิตผลทางเกษตรกรรมที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจเป็นอันดับหนึ่งของอำเภอ คือ ข้าว ส่วนเกษตรกรรมประเภทอื่นๆ ซึ่งได้แก่ การทำประมงน้ำจืด และการทำปศุสัตว์ จัดว่ามีบทบาทรองลงไป

3.2 วิธีการคัดเลือกตัวอย่าง

3.2.1 การเลือกพื้นที่ในการศึกษา

ขอบเขตของพื้นที่ศึกษาสำหรับการศึกษาวิจัย คือ หมู่บ้านทั้ง 8 หมู่บ้าน ในตำบลท่าช้าง อำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งเป็นที่ตั้งของสถานประกอบกิจการผลิตมีดอร์ญุ๊กของกลุ่มผู้ประกอบการ 2 ประเภท ได้แก่ กลุ่มวิสาหกิจชุมชน และกลุ่มวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (แผนที่ 3-1)

3.2.2 การเลือกสถานประกอบการ

สถานประกอบกิจการผลิตมีดอร์ญุ๊กในพื้นที่ศึกษา แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ตามลักษณะของกลุ่มผู้ประกอบการ ได้แก่

1. สถานประกอบการที่เป็นครัวเรือนซึ่งเป็นสมาชิกในกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

สถานประกอบการประเภทนี้เป็นสมาชิกในกลุ่มวิสาหกิจชุมชน และประกอบกิจการโดยไม่มีการจ้างแรงงานจากภายนอกครัวเรือน กลุ่มวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่ศึกษา มีทั้งหมด 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มฝักอาชีพบ้านต้นโพธิ์ (หมู่ 6) มีสมาชิกจำนวน 24 ครัวเรือน กลุ่มผลิตมีดอร์ญุ๊ก (หมู่ 6) มีสมาชิกจำนวน 12 ครัวเรือน และกลุ่มอาชีพทำมีดอร์ญุ๊ก (หมู่ 7) มีสมาชิกจำนวน 24 ครัวเรือน

2. สถานประกอบการที่เป็นวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม

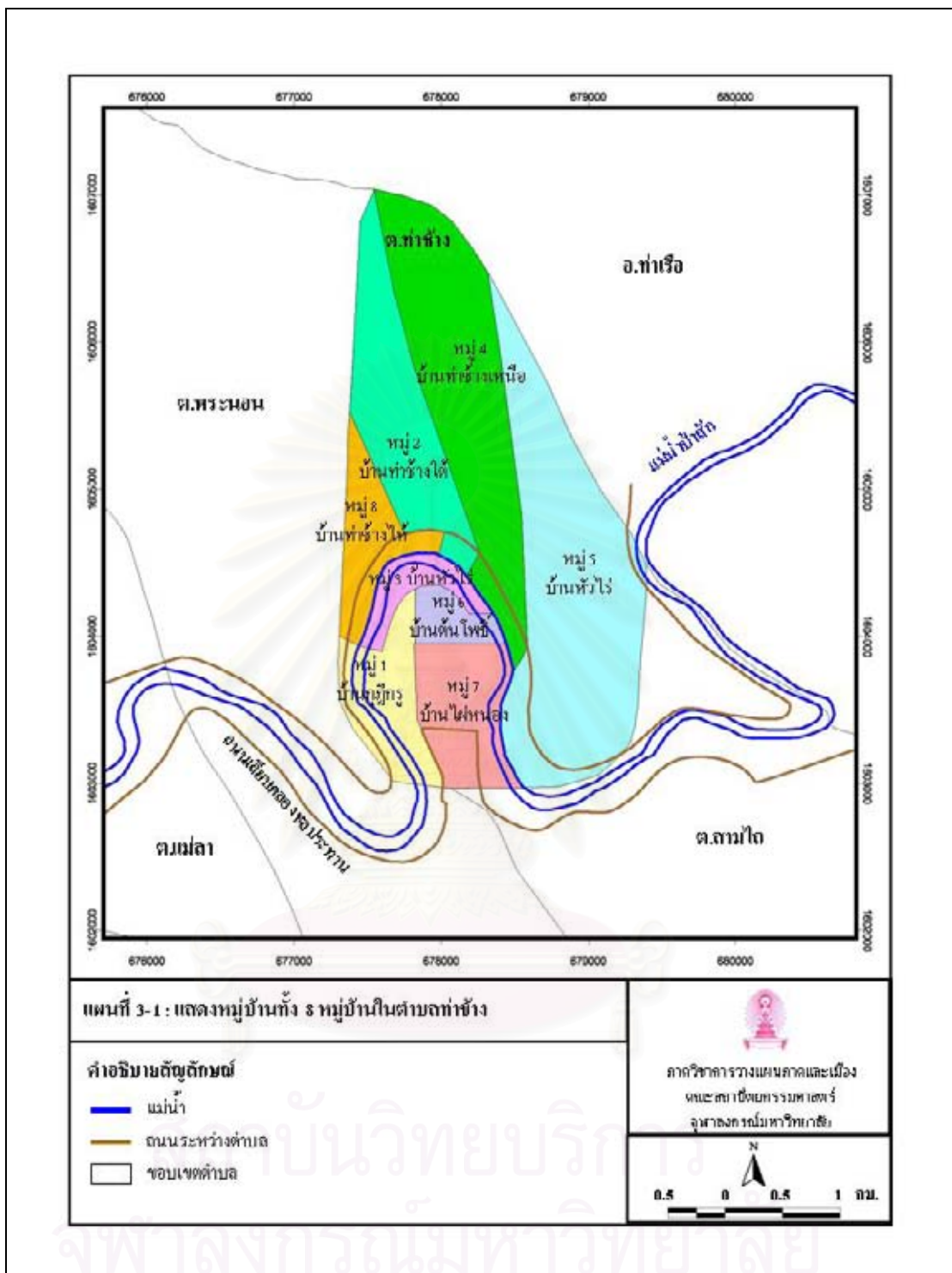
สถานประกอบการประเภทนี้มีกิจการจ้างงาน และมีการแสดงมูลค่าทรัพย์สินถาวรในการประกอบการที่แน่นอน ประกอบไปด้วย สถานประกอบการที่เป็นวิสาหกิจขนาดย่อม ซึ่งหมายถึง สถานประกอบการที่มีการจ้างงานไม่เกิน 50 คน และมีมูลค่าทรัพย์สินถาวรไม่เกิน 50 ล้านบาท มีจำนวน 6 แห่ง (อยู่ในหมู่ 6 จำนวน 4 แห่ง และในหมู่ 7 จำนวน 2 แห่ง) และสถานประกอบการที่เป็นวิสาหกิจขนาดกลาง ซึ่งหมายถึง สถานประกอบการที่มีการจ้างงานตั้งแต่ 51 คน แต่ไม่เกิน 200 คน และมีมูลค่าทรัพย์สินถาวรเกินกว่า 50 ล้านบาท แต่ไม่เกิน 200 ล้านบาท (อยู่ในหมู่ 7 จำนวน 1 แห่ง)

3.3 กลุ่มประชากรเป้าหมาย และกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่เป็นเป้าหมายในการศึกษาวิจัย คือ กลุ่มผู้ประกอบการ 2 ประเภท ได้แก่

1. ผู้ประกอบการที่ดำเนินกิจการผลิตในครัวเรือนที่เป็นสมาชิกในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทั้ง 3 กลุ่ม ครัวเรือนละ 1 ราย เป็นจำนวนทั้งสิ้น 56 ราย

2. ผู้ประกอบการที่ดำเนินกิจการผลิตในสถานประกอบการที่เป็นวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ทั้ง 7 แห่ง จำนวนแห่งละ 1 ราย เป็นจำนวนทั้งสิ้น 7 ราย

ในการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง ทำการเลือกจากประชากรของกลุ่มผู้ประกอบการแต่ละประเภทมาทั้งหมดโดยไม่มีการสุ่ม ดังนั้น จึงได้จำนวนของกลุ่มตัวอย่างเท่ากับจำนวนของประชากรที่ศึกษา

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.4.1 ข้อมูลทุติยภูมิ

ข้อมูลทุติยภูมิ เป็นข้อมูลซึ่งเกี่ยวข้องกับนโยบายส่งเสริมการกระจายความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ซึ่งได้แก่ การส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน การพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม และโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ตลอดจนข้อกำหนดต่างๆ ดังที่ปรากฏในพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม พ.ศ. 2543

นอกจากนี้ ยังรวมถึงข้อมูลพื้นฐานของพื้นที่ศึกษา ทั้งทางด้านกายภาพ และเศรษฐกิจ โดยเก็บข้อมูลจากหน่วยงาน บุคลากร และเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

3.4.2 ข้อมูลปฐมภูมิ

ในการออกภาคสนามเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิโดยใช้แบบสอบถามประกอบการสัมภาษณ์ (Interviewing) เริ่มต้นจากการติดต่อเทศบาลตำบลรัษฎาซึ่งเป็นหน่วยงานท้องถิ่นที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ เพื่อประสานไปยังผู้นำชุมชน ทำให้ทราบรายชื่อและจำนวนของครัวเรือนที่เป็นสมาชิกของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแต่ละกลุ่ม รวมทั้งสถานประกอบการผลิตมีดอร์ญุญิกทั้งหมดในตำบลท่าช้าง เมื่อทราบจำนวนและที่ตั้งของสถานประกอบการแต่ละประเภทที่แน่นอน จึงดำเนินการเก็บข้อมูลจากผู้ประกอบการที่ดำเนินกิจการผลิตในครัวเรือนที่เป็นสมาชิกในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทั้ง 3 กลุ่ม และผู้ประกอบการที่ดำเนินกิจการผลิตในสถานประกอบการที่เป็นวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมทั้ง 7 แห่ง ใช้แบบสอบถามจำนวนทั้งสิ้น 63 ฉบับ

แบบสอบถามที่สร้างขึ้นเพื่อตอบคำถามตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ได้นำไปทดสอบโดยการสัมภาษณ์ครัวเรือนที่เป็นสมาชิกในกลุ่มวิสาหกิจชุมชน 1 ครัวเรือน และผู้ประกอบการที่ดำเนินกิจการผลิตในสถานประกอบการที่เป็นวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม 1 ราย รวมเป็นจำนวน 2 ราย เพื่อตรวจสอบคำถามที่ตั้งขึ้น โดยพิจารณาถึงการตอบคำถามของผู้ให้สัมภาษณ์ว่าสามารถให้ข้อมูลได้ตรงประเด็นตามที่ต้องการทั้งหมดหรือไม่ เมื่อพบข้อบกพร่องจากการ

สัมภาษณ์โดยใช้แบบสอบถามแต่ละชุดดังกล่าว จึงนำกลับมาปรับปรุงแก้ไขจนเสร็จเรียบร้อยแล้ว นำไปใช้สัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างที่เลือกมาทั้งหมด ในระยะเวลาทั้งสิ้นประมาณ 2 สัปดาห์ และในกรณีที่ตรวจพบภายหลังว่า แบบสอบถามฉบับใดที่ใช้สัมภาษณ์ไปแล้ว ยังไม่ได้รับคำตอบที่ครบถ้วนสมบูรณ์ ก็ได้ทำการติดต่อกลับไปยังผู้ตอบแบบสอบถามฉบับนั้นอีกครั้ง เพื่อสอบถามข้อมูลเพิ่มเติม

นอกจากนี้ ยังมีการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน ผู้ใหญ่บ้านบางหมู่บ้าน ตัวแทนของผู้ประกอบการที่เป็นครัวเรือน และตัวแทนของผู้ประกอบการที่เป็นวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมบางราย ในประเด็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับโครงสร้างต้นทุนในการผลิต และการกำหนดราคา ตลอดจนลักษณะของการเพิ่มมูลค่าในการจำหน่ายผลิตภัณฑ์มีดอร์ญูญิกผ่านช่องทางต่างๆ เพื่อเป็นข้อมูลในการวิเคราะห์เกี่ยวกับลักษณะของกิจกรรมการผลิตมีดอร์ญูญิกที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

จากการเก็บข้อมูลในภาคสนาม พบว่า ปัญหาที่สำคัญคือ ผู้ประกอบการในสถานประกอบการที่เป็นวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม มีเวลาในการให้สัมภาษณ์ที่จำกัด และไม่ได้ให้ข้อมูลที่ชัดเจนเกี่ยวกับราคาวัตถุดิบต่างๆ ที่มีการนำเข้า ผู้วิจัยจึงจำเป็นต้องสอบถามราคาไปยังบริษัทที่เกี่ยวข้องด้วยตนเองโดยตรง ส่วนผู้ประกอบการที่เป็นครัวเรือน ก็มีเวลาในการสัมภาษณ์ที่จำกัดเช่นเดียวกัน เนื่องจากต้องดำเนินการผลิตด้วยตนเองในเวลากลางวัน ผู้วิจัยจึงต้องรอให้ถึงเวลาพัก หรือเวลาเลิกงานไปจนถึงค่ำ ตลอดจนนัดหมายเวลาเพื่อเข้ามาเก็บข้อมูลในวันอาทิตย์ ซึ่งเป็นวันหยุดพักผ่อน

3.5 ตัวแปรในการศึกษา

ประเด็นคำถามในแบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 3 ส่วน เป็นการสอบถามถึงข้อมูลซึ่งเป็นตัวแปรในการศึกษา ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของสถานประกอบการ

1. ชื่อของผู้ให้สัมภาษณ์ หรือชื่อสถานประกอบการ
2. สถานที่ตั้ง
3. ปีที่เริ่มประกอบกิจการผลิต
4. จำนวนของแรงงานทั้งหมดที่ผลิตมีด
5. ภูมิฐานะเดิมของแรงงานที่ผลิตมีด
6. ปัจจัยที่ทำให้แรงงานตัดสินใจย้ายจากภูมิฐานะเดิม เข้ามาประกอบอาชีพผลิตมีดในตำบลท่าช้าง
7. มูลค่าทรัพย์สินถาวร (สำหรับสถานประกอบการที่มีการจ้างแรงงาน)

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับรูปแบบของกิจกรรมการผลิต

1. ประเภทของมิดที่มีการผลิตในสถานประกอบการ
  - 1.1 ประเภทของมิดที่มีการผลิตในสถานประกอบการในปัจจุบัน
  - 1.2 ปัจจัยที่เลือกผลิตมิดแต่ละประเภทในปัจจุบัน
  - 1.3 ปัจจัยที่เลือกผลิตมิดแต่ละประเภทที่มีการผลิตในอดีต
2. กระบวนการผลิตมิด
  - 2.1 กระบวนการผลิตมิดในสถานประกอบการในปัจจุบัน
  - 2.2 จำนวนแรงงานที่ใช้ในการผลิตต่อผลิตภัณฑ์ 1 ชิ้นงาน
  - 2.3 ช่วงเวลาในการทำงานในแต่ละวัน และปัจจัยในการเลือกช่วงเวลาดังกล่าว
  - 2.4 ปัจจัยที่ทำให้ต้องทำงานล่วงเวลา
  - 2.5 เทคนิคการผลิตในสถานประกอบการ
  - 2.6 เครื่องมือและอุปกรณ์ที่ใช้ในเทคนิคการผลิตแบบสมัยใหม่
3. ปัจจัยที่จำเป็นต่อการประกอบอาชีพผลิตมิด
  - 3.1 ทักษะการผลิตมิดของแรงงานในสถานประกอบการ
  - 3.2 แหล่งที่มาของเงินทุนที่ใช้ในการประกอบกิจการผลิต
  - 3.4 ลักษณะของการได้รับค่าตอบแทนของแรงงาน
  - 3.5 การได้รับการส่งเสริม หรือสนับสนุนในการประกอบอาชีพผลิตมิดจากสมาชิกในครัวเรือนเดียวกันที่ประกอบอาชีพอื่นๆ (สำหรับครัวเรือน)
  - 3.6 ประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้าร่วมเป็นสมาชิกในกลุ่มวิสาหกิจชุมชน (สำหรับครัวเรือน)
4. การเข้าร่วมในโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์
  - 4.1 ประเภท และระดับรางวัลประจำปีของผลิตภัณฑ์ที่ได้รับรางวัลจากโครงการฯ
  - 4.2 การออกแบบรูปร่างลักษณะของผลิตภัณฑ์ที่ได้รับรางวัลจากโครงการฯ
  - 4.3 บทบาทของโครงการฯ ในด้านการมีส่วนร่วมช่วยสร้างความกินดีอยู่ดีทางเศรษฐกิจให้แก่ชาวบ้านอรัญญิก
  - 4.4 การได้รับการส่งเสริม และสนับสนุนจากหน่วยงานที่รับผิดชอบโครงการฯ

ส่วนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับความเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจของกิจกรรมการผลิต

1. ประเภทของวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิต
2. แหล่งที่มา วิธีการขนส่ง พาหนะที่ใช้ในการขนส่ง และค่าใช้จ่ายในการขนส่งของวัตถุดิบแต่ละประเภท
3. ช่องทางการจัดจำหน่าย ลักษณะของลูกค้า และการขนส่งผลิตภัณฑ์ไปสู่ลูกค้า

ส่วนประเด็นคำถามเพิ่มเติม เป็นการสอบถามถึงข้อมูลเกี่ยวกับ แหล่งที่มาของเงินทุนในการประกอบการของครัวเรือน และผู้ประกอบการที่เป็นวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ตลอดจนการกำหนดราคา และลักษณะของการเพิ่มมูลค่าในการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ที่มีต่อรัฐผู้ผูกผ่านช่องทางต่างๆ

3.6 วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลปฐมภูมิที่ได้จากแบบสอบถามประกอบการสัมภาษณ์ การออกภาคสนาม และข้อมูลทุติยภูมิ มาวิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ซึ่งได้แก่ การหาค่าร้อยละ และการแสดงแผนภูมิ ในส่วนของความเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจ โดยมีประเด็นในการศึกษาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

3.6.1 การศึกษาถึงประวัติความเป็นมาของการผลิตมีดอร์ญูญิกก่อนเข้าสู่โครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ซึ่งเป็นการศึกษาเกี่ยวกับกิจกรรมการผลิตมีดอร์ญูญิก ตั้งแต่เริ่มมีการตั้งถิ่นฐานของประชากรในพื้นที่ศึกษา จนถึงปี พ.ศ. 2545 อันเป็นปีสุดท้าย ก่อนมีการจัดตั้งโครงการฯ

3.6.2 การศึกษาถึงรูปแบบและความเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจของกิจกรรมการผลิตมีดอร์ญูญิกในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาทุกรูปแบบการรวมกลุ่ม ซึ่งได้แก่ กลุ่มวิสาหกิจชุมชน และกลุ่มวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม เป็นการศึกษาเกี่ยวกับประเด็นต่างๆ ได้แก่

(1) รูปแบบของกิจกรรมการผลิตมีดอร์ญูญิกของสถานประกอบการที่เป็นครัวเรือนซึ่งเป็นสมาชิกในกลุ่มวิสาหกิจชุมชน และสถานประกอบการที่เป็นวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2546 เป็นต้นมา ซึ่งประกอบไปด้วยการศึกษาเกี่ยวกับจำนวนแรงงาน ประเภทของมีดที่มีการผลิต กระบวนการผลิตมีด ปัจจัยที่จำเป็นต่อการประกอบอาชีพการผลิตมีด และการเข้าร่วมในโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ของสถานประกอบการแต่ละกลุ่ม

(2) ความเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจของกิจกรรมการผลิตมีดอร์ญูญิกของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน และกลุ่มวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ซึ่งแบ่งแนวทางในการศึกษาออกเป็นความเชื่อมโยงไปข้างหน้า และความเชื่อมโยงไปข้างหลัง

การศึกษาถึงความเชื่อมโยงไปข้างหลัง คือ การวิเคราะห์ถึงหน่วยผลิตที่เชื่อมโยงกับกิจกรรมการผลิตมีดอร์ญูญิกของผู้ประกอบการแต่ละกลุ่ม ประกอบไปด้วย แหล่งที่มา และวิธีการจัดหาวัตถุดิบต่างๆ เข้าสู่สถานประกอบการ (ได้แก่ เหล็ก ไม้ ถ่านลวด อลูมิเนียม ทองเหลือง ทินเนอร์ และแล็กเกอร์ ก่อ้งบรจุ กระดาษหนังสือพิมพ์ และอื่นๆ)

ส่วนการศึกษาถึงความเชื่อมโยงไปข้างหน้า คือ การวิเคราะห์ถึงช่องทางการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ไปสู่ตลาด และการขนส่งผลิตภัณฑ์

3.6.3 การเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาปัจจัยที่มีส่วนในการส่งเสริมกิจกรรมการผลิตมีดอร์ญูญิกของผู้ประกอบการผลิตในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

จากผลการศึกษาถึงประวัติความเป็นมาของการผลิตมีดอร์ญูญิกก่อนเข้าสู่โครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ รูปแบบ และความเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจของกิจกรรมการผลิตมีดอร์ญูญิกของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน และกลุ่มวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ได้นำมาวิเคราะห์ร่วมกับข้อมูลทุติยภูมิต่างๆ เพื่อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาปัจจัยที่มีส่วนในการส่งเสริมกิจกรรมการผลิตมีดอร์ญูญิกของผู้ประกอบการผลิตในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ให้สามารถดำเนินการผลิตได้อย่างต่อเนื่อง อย่างสอดคล้องกับนโยบายส่งเสริมการกระจายความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 4

สภาพทั่วไป และกิจกรรมการผลิตมีดอร์ญญุกในพื้นที่ศึกษา

พื้นที่ในการศึกษาสำหรับการวิจัยนี้ คือ ชุมชนบ้านออร์ญญุก ซึ่งหมายถึงหมู่บ้านทั้ง 8 หมู่บ้านของตำบลท่าช้าง อำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา อันประกอบไปด้วย หมู่ 1 บ้านกุฎิกร หมู่ 2 บ้านท่าช้างใต้ หมู่ 3 บ้านท่าช้าง หมู่ 4 บ้านท่าช้างเหนือ หมู่ 5 บ้านสาไร หมู่ 6 บ้านคันโพธิ์ หมู่ 7 บ้านไผ่หนอง และหมู่ 8 บ้านท่าช้างใต้ การพิจารณาถึงภาพรวมของพื้นที่ศึกษาเป็นการพิจารณาถึงลักษณะในด้านต่างๆ ของพื้นที่ตำบลท่าช้างในแง่ที่เป็นส่วนหนึ่งของพื้นที่อำเภอนครหลวง

4.1 ภาพรวมของอำเภอนครหลวง

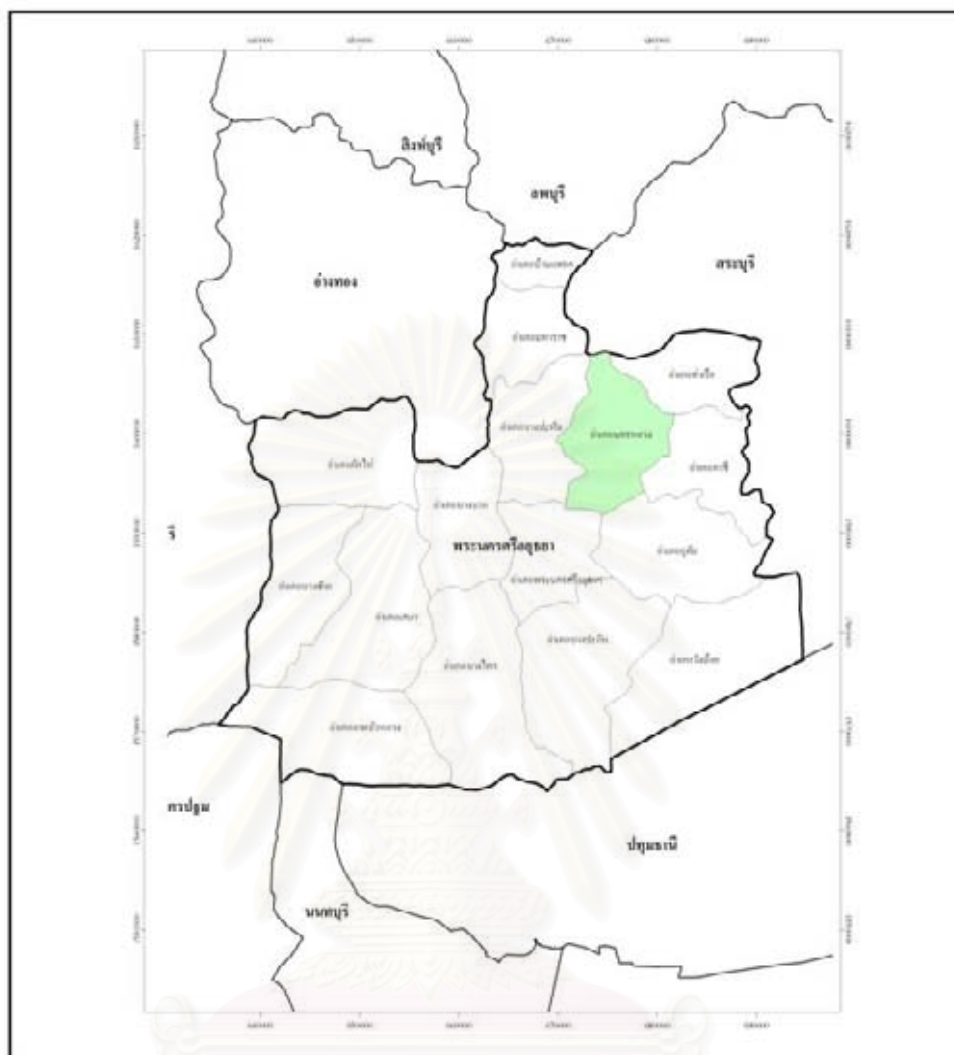
อำเภอนครหลวงเป็นอำเภอหนึ่งใน 16 อำเภอของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งแต่เดิมมีชื่อเรียกว่า อำเภอนครกลาง ได้รับการจัดตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2440 โดยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงโปรดฯ ให้สร้างที่ว่าการอำเภอขึ้นที่บริเวณหมู่ที่ 1 ตำบลบ่อโพรง ทางตอนทิศใต้ของวัดเกาะแก้วเกษาราม ครั้นต่อมาในปี พ.ศ.2445 ได้ทรงโปรดฯ ให้ย้ายที่ว่าการอำเภอมายังตั้งอยู่ที่หมู่ที่ 1 ตำบลนครหลวง มาจนถึงปัจจุบัน และได้เปลี่ยนชื่อจากนครกลางมาเป็นนครหลวง เพื่อให้สอดคล้องกับตำบลที่ตั้ง

4.1.1 ลักษณะทางด้านกายภาพของอำเภอนครหลวง

4.1.1.1 ที่ตั้งและอาณาเขต

อำเภอนครหลวงมีขอบเขตพื้นที่อยู่ทางทิศเหนือของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ห่างจากอำเภอพระนครศรีอยุธยาประมาณ 20 กิโลเมตร ที่ว่าการอำเภอนครหลวงตั้งอยู่บริเวณหมู่ที่ 1 ตำบลนครหลวง ริมถนนสายนครหลวง-ภาชี มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 198.92 ตารางกิโลเมตร มีอาณาเขตดังนี้

ทิศเหนือ	ติดกับ	อำเภอท่าเรือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และอำเภอดอนพุด จังหวัดสระบุรี
ทิศใต้	ติดกับ	อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
ทิศตะวันออก	ติดกับ	อำเภอภาชี และอำเภออุทัยพระนครศรีอยุธยา
ทิศตะวันตก	ติดกับ	อำเภอบางปะหัน และอำเภอมหาราชจังหวัด พระนครศรีอยุธยา

แผนที่ 4-1 : แสดงที่ตั้งของอำเภอนครหลวงในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

คำอธิบายสัญลักษณ์

- อำเภอพระนครศรีอยุธยา
- ขอบเขตอำเภอ

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
คณะศึกษาศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

N
0 2 4 กม.

4.1.1.2 การคมนาคม

อำเภอนครหลวง มีเส้นทางคมนาคมทั้งทางบกและทางน้ำ แต่ในปัจจุบันการคมนาคมทางน้ำได้ลดบทบาทความสำคัญลง คงเหลือแต่การใช้เป็นเส้นทางคมนาคมและขนส่งผลผลิตทางการเกษตรและอุตสาหกรรมในเขตพื้นที่อำเภอไปยังที่ต่างๆ ส่วนเส้นทางคมนาคมทางบกมีเส้นทางสายหลักที่ใช้สัญจรไป-มา ระหว่างอำเภอและจังหวัด ได้แก่

ถนนสายบ่อโพง – นครหลวง – ท่าช้าง – สามไถ (เลียบบแม่น้ำป่าสักฝั่งใต้)

ถนนสายแม่ลา – สามไถ (เลียบบแม่น้ำป่าสักฝั่งเหนือ)

ถนนสายบางปะหัน – ภาชี (ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 329)

เมื่อพิจารณาจากแผนที่ 4-2 ถึงเส้นทางคมนาคมทางบกภายในอำเภอนครหลวงซึ่งเชื่อมต่อกับอำเภอและจังหวัดที่ติดต่อกัน พบว่า เส้นทางคมนาคมที่ใช้ในการเดินทางเข้าสู่พื้นที่ตำบลท่าช้าง อันเป็นพื้นที่ศึกษาได้แก่

เส้นทางที่ 1 คือ ถนนสายบ่อโพง – นครหลวง – ท่าช้าง – สามไถ หรือถนนเลียบบแม่น้ำป่าสักฝั่งใต้ ซึ่งแยกจากทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 32 ที่ตำบลบ่อโพง โดยมีเส้นทางผ่านตำบลคลองสะแก ตำบลปากจั่น ตำบลพระนอน ตำบลท่าช้าง และไปสิ้นสุดที่ตำบลสามไถ เส้นทางดังกล่าวในช่วงที่ผ่านตำบลท่าช้าง จัดเป็นเส้นทางหลักที่ใช้ในการสัญจรภายในชุมชนบ้านอรัญญิก ซึ่งเชื่อมต่อกับพื้นที่ภายนอก

เส้นทางที่ 2 คือ ถนนสายแม่ลา – สามไถ หรือถนนเลียบบแม่น้ำป่าสักฝั่งเหนือซึ่งแยกจากทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 32 ที่อำเภอบางปะหัน โดยมีเส้นทางผ่านตำบลแม่ลา ตำบลท่าช้าง และไปสิ้นสุดที่ตำบลสามไถ

4.1.1.3 ลักษณะภูมิประเทศ

สภาพพื้นที่โดยทั่วไปของอำเภอนครหลวงเป็นที่ราบลุ่ม สภาพพื้นดินส่วนใหญ่เป็นดินเหนียว และดินเหนียวปนร่วน เหมาะแก่การเพาะปลูก โดยเฉพาะการทำนา มีแม่น้ำสายสำคัญไหลผ่าน ได้แก่ แม่น้ำลพบุรี และแม่น้ำป่าสัก นอกจากนี้แล้วยังมีคลองบางพระครู ซึ่งเชื่อมแม่น้ำป่าสักเข้ากับแม่น้ำลพบุรี

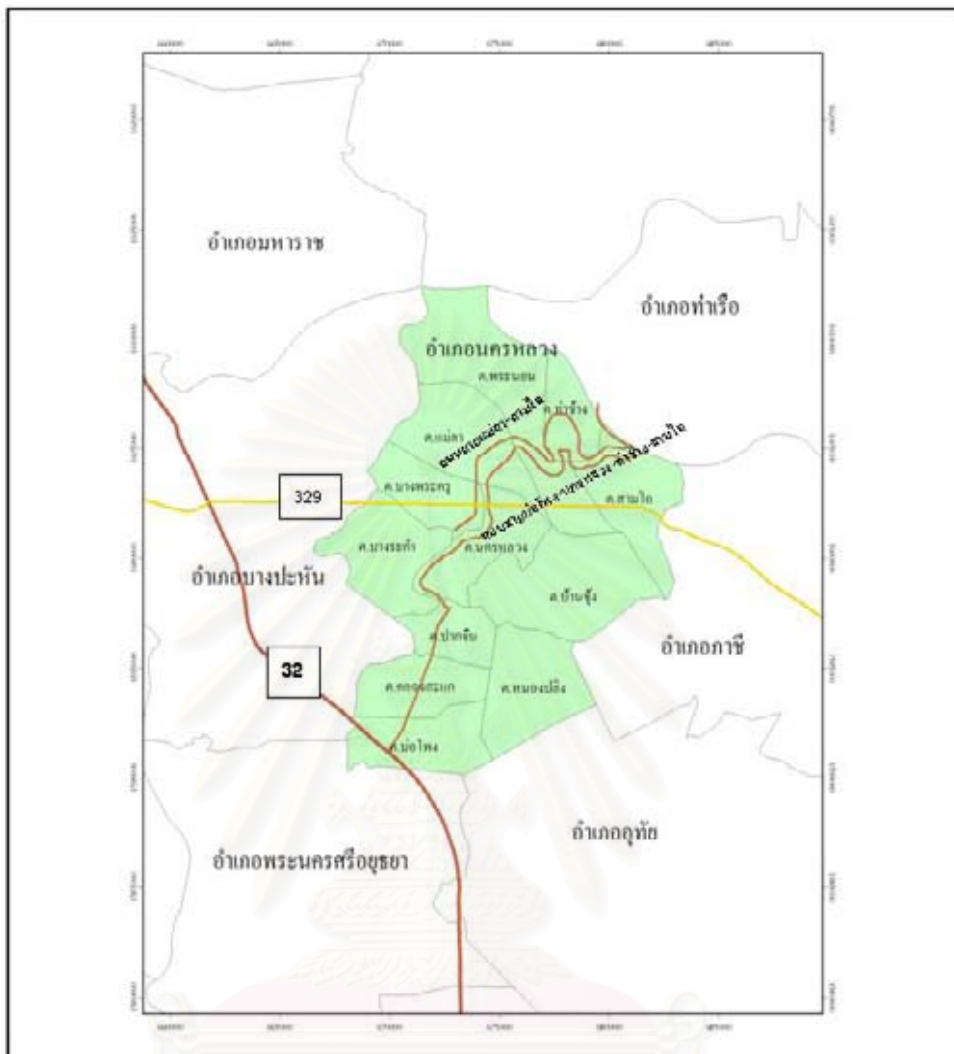
4.1.1.4 ลักษณะภูมิอากาศ

สภาพภูมิอากาศของอำเภอนครหลวงเป็นแบบมรสุม โดยแบ่งออกเป็น 3 ฤดู ได้แก่

ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ ถึงเดือนพฤษภาคม

ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่เดือนมิถุนายน ถึงเดือนตุลาคม

ฤดูหนาว เริ่มตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน ถึงเดือนมกราคม

แผนที่ 4-2 : แสดงเส้นทางคมนาคมทางบกภายในอำเภอนครหลวง

คำอธิบายสัญลักษณ์

- ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 32
- ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 329
- ถนนระหว่างตำบล
- จอบเขตตำบล
- ขอบเขตอำเภอ

ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

4.1.1.5 รูปแบบการปกครอง

ภายในอำเภอนครหลวง มีการปกครอง 2 รูปแบบ ได้แก่ การปกครองส่วนภูมิภาค และการปกครองส่วนท้องถิ่น โดยมีลักษณะดังนี้

(1) การปกครองส่วนภูมิภาค

ภายใต้การปกครองของอำเภอนครหลวง ได้แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 12 ตำบล 74 หมู่บ้าน ได้แก่

1. ตำบลนครหลวง	มี	9 หมู่บ้าน
2. ตำบลแม่ลา	มี	6 หมู่บ้าน
3. ตำบลบางพระครู	มี	4 หมู่บ้าน
4. ตำบลบางระกำ	มี	6 หมู่บ้าน
5. ตำบลปากจั่น	มี	6 หมู่บ้าน
6. ตำบลคลองสะแก	มี	5 หมู่บ้าน
7. ตำบลบ่อโพรง	มี	7 หมู่บ้าน
8. ตำบลบ้านซุง	มี	7 หมู่บ้าน
9. ตำบลหนองปลิง	มี	5 หมู่บ้าน
10. ตำบลพระนอน	มี	8 หมู่บ้าน
11. ตำบลสามไถ	มี	4 หมู่บ้าน
12. ตำบลท่าช้าง	มี	8 หมู่บ้าน

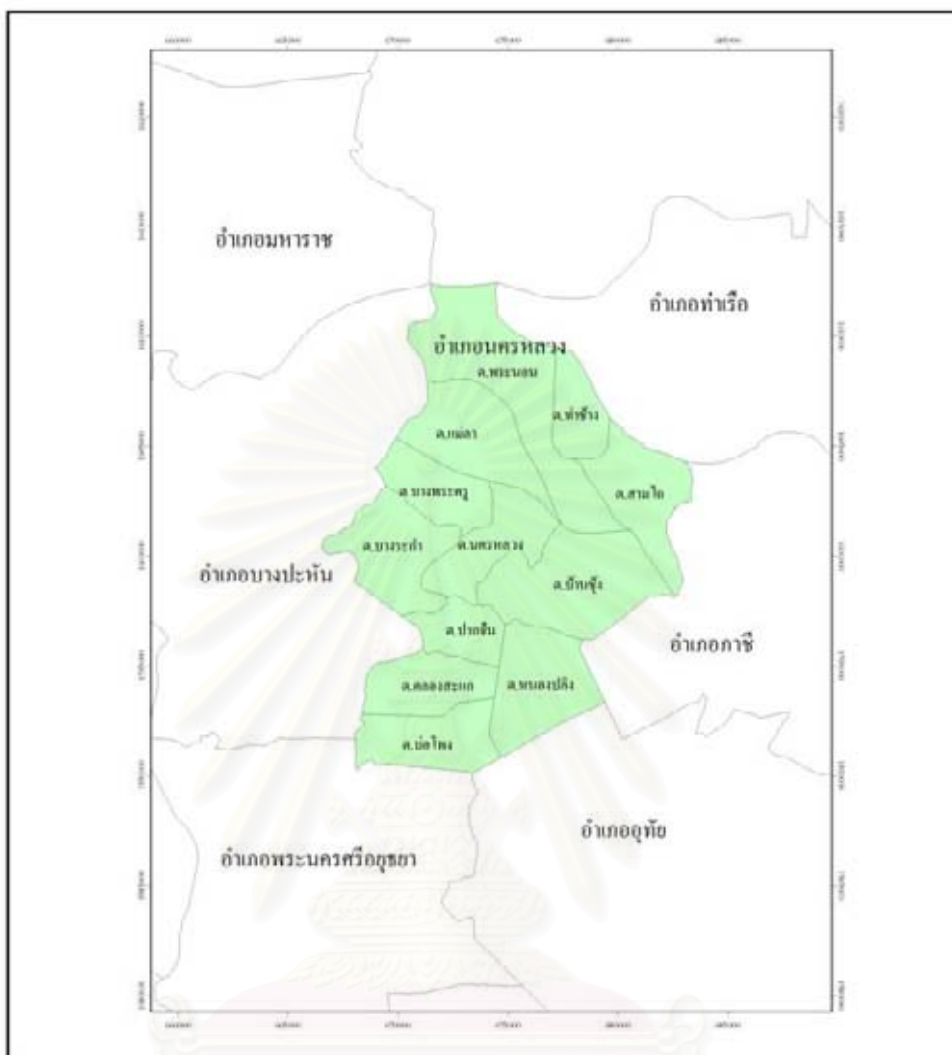
ตำบลท่าช้างอันเป็นพื้นที่ศึกษา เป็น 1 ใน 12 ตำบลของอำเภอนครหลวงขอบเขตที่เกิดขึ้นจากการแบ่งโดยการปกครองส่วนภูมิภาค

(2) การปกครองส่วนท้องถิ่น

ในเขตพื้นที่อำเภอนครหลวง มีการปกครองท้องถิ่นในรูปแบบเทศบาล 2 แห่ง ได้แก่ เทศบาลตำบลนครหลวง และเทศบาลตำบลรัษฎา ซึ่งเทศบาลทั้ง 2 แห่งนี้ เป็นเทศบาลจัดตั้งใหม่ อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากพระราชบัญญัติเปลี่ยนแปลงฐานะสุขาภิบาลเป็นเทศบาล พ.ศ.2542 ตั้งแต่วันที่ 25 พฤษภาคม พ.ศ.2542 ซึ่งแต่ละแห่งมีอาณาเขตและพื้นที่ตามเขตการปกครอง ดังนี้

เทศบาลตำบลนครหลวง มีพื้นที่ 4.31 ตารางกิโลเมตร ครอบคลุมพื้นที่ดังนี้

1. ตำบลนครหลวง	หมู่ที่ 1-8
2. ตำบลบางระกำ	หมู่ที่ 2-6
3. ตำบลบางพระครู	หมู่ที่ 1-3

แผนที่ 4-4 : แสดงการแบ่งพื้นที่เป็นรูปแบบของกรรปการรองตัวภูมิภาค
ในอำเภอพระนครศรีอยุธยา

คำอธิบายสัญลักษณ์

- ขอบเขตตำบล
- ขอบเขตอำเภอ

 ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
 คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

 2 0 2 4 กม.

เทศบาลตำบลรัษฎา มีพื้นที่ 5.58 ตารางกิโลเมตร ครอบคลุมพื้นที่จำแนกตามเขตการปกครองจำนวน 3 ตำบล 16 หมู่บ้าน ประกอบด้วย

1. ตำบลท่าช้าง

ครอบคลุมเต็มพื้นที่	หมู่ที่ 1 บ้านกุฎิกร หมู่ที่ 3 บ้านท่าช้าง หมู่ที่ 6 บ้านต้นโพธิ์ หมู่ที่ 7 บ้านไผ่หนอง
ครอบคลุมพื้นที่บางส่วน	หมู่ที่ 2 บ้านท่าช้างใต้ หมู่ที่ 4 บ้านท่าช้างเหนือ หมู่ที่ 5 บ้านสาไร หมู่ที่ 8 บ้านท่าช้างไห้

2. ตำบลพระนอน

ครอบคลุมพื้นที่บางส่วน	หมู่ที่ 2 บ้านพระนอนไทย หมู่ที่ 3 บ้านพระนอนลาว หมู่ที่ 4 บ้านท่าหาด หมู่ที่ 5 บ้านหัวคู้งลาว หมู่ที่ 7 บ้านคู้งหัวไทย
------------------------	--

3. ตำบลสามไถ

ครอบคลุมเต็มพื้นที่	หมู่ที่ 3 บ้านท้ายวัดคงหวาย
ครอบคลุมพื้นที่บางส่วน	หมู่ที่ 1 บ้านตำรุ หมู่ที่ 2 บ้านสันเจ้า

ส่วนการปกครองท้องถิ่นในรูปแบบองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอนครหลวง มีจำนวน 6 แห่ง ได้แก่

1. องค์การบริหารส่วนตำบลคลองสะแก
2. องค์การบริหารส่วนตำบลบางพระครู
3. องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านซึ้ง
4. องค์การบริหารส่วนตำบลปากจั่น
5. องค์การบริหารส่วนตำบลบ่อโพรง
6. องค์การบริหารส่วนตำบลแม่ลา

4.1.2 ลักษณะทางด้านเศรษฐกิจของอำเภอนครหลวง

สาขาเกษตรกรรมของอำเภอนครหลวง เป็นสาขาที่มีบทบาทสำคัญต่อเศรษฐกิจของอำเภอ ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ซึ่งก็คือ การทำนา โดยมีข้าว เป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญ นอกจากนี้ ยังมีการทำประมงน้ำจืดและการทำปศุสัตว์ ซึ่งเกษตรกรจะผลิตเพื่อทั้งการบริโภคในครัวเรือน และการขายส่งในท้องถิ่นหรือบริเวณใกล้เคียง

สาขาการผลิตอุตสาหกรรม เป็นสาขาการผลิตที่มีความสำคัญอีกสาขาหนึ่ง เนื่องจากมีนิคมอุตสาหกรรมตั้งอยู่ที่ตำบลบางพระครู ในอำเภอนครหลวง และตำบลบ้านขล้อ ในอำเภอบางปะหัน เป็นนิคมอุตสาหกรรมที่ทางเอกชนร่วมดำเนินการกับการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย มีพื้นที่ประมาณ 3.28 ตารางกิโลเมตร โดยที่อุตสาหกรรมที่อยู่ในนิคมอุตสาหกรรมส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมผลิตชิ้นส่วน โลหะและพลาสติก อุตสาหกรรมด้านการผลิต และการประกอบเครื่องอิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น ดังนั้นจึงเป็นแหล่งดึงดูดให้มีการจ้างงานทั้งจากแรงงานในท้องถิ่น และการอพยพของแรงงานที่เข้ามารับจ้างทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมเป็นจำนวนมาก

4.1.2.1 ด้านเกษตรกรรม

อำเภอนครหลวงมีพื้นที่ทั้งหมด 154.06 ตารางกิโลเมตร เป็นพื้นที่ทำการเกษตรจำนวน 106.28 ตารางกิโลเมตร หรือร้อยละ 68.99 ของพื้นที่ทั้งหมด แยกเป็นที่นา จำนวน 103.47 ตารางกิโลเมตร หรือร้อยละ 97.36 ของพื้นที่ทำการเกษตร รองลงมาได้แก่ พืชไร่ และไม้ผล จำนวน 2.66 และ 1.84 ตารางกิโลเมตร หรือคิดเป็นร้อยละ 2.50 และ 1.73 ของพื้นที่ทำการเกษตร ตามลำดับ ครัวเรือนที่ทำการเกษตรมีทั้งหมด 5,162 ครัวเรือน พืชเศรษฐกิจที่สำคัญ ได้แก่ ข้าว ส่วนสัตว์น้ำ และสัตว์เลี้ยงเศรษฐกิจที่สำคัญได้แก่ ปลาช่อน ปลาตะเพียน เป็ด ไก่ และโค เป็นต้น (ตารางที่ 4-1)

ตารางที่ 4-1 แสดงให้เห็นว่า ตำบลท่าช้าง มีพื้นที่ทั้งหมด 11.75 ตารางกิโลเมตร เป็นพื้นที่ทำการเกษตรจำนวน 11.02 ตารางกิโลเมตร หรือร้อยละ 93.79 ของพื้นที่ทั้งหมด แยกเป็นที่นา จำนวน 12.45 ตารางกิโลเมตร หรือร้อยละ 112.98 ของพื้นที่ทำการเกษตร รองลงมาได้แก่ พืชไร่ และไม้ผล จำนวน 0.64 และ 0.17 ตารางกิโลเมตร หรือคิดเป็นร้อยละ 5.81 และ 1.54 ของพื้นที่ทำการเกษตร ตามลำดับ ส่วนครัวเรือนที่ทำการเกษตรมีทั้งหมด 472 ครัวเรือน

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบระหว่างตำบลท่าช้างและอำเภอนครหลวง (ตารางที่ 4-2) จะพบว่า ตำบลท่าช้างมีพื้นที่ทั้งหมดราว ร้อยละ 7.63 ของพื้นที่ทั้งอำเภอ (ลำดับที่ 5) มีพื้นที่ทำการเกษตร

ราวร้อยละ 10.37 ของพื้นที่ทำการเกษตรทั้งอำเภอ (ลำดับที่ 3) โดยมีสัดส่วนของพื้นที่ทำการเกษตรต่อพื้นที่ทำการเกษตรในแต่ละประเภทของทั้งอำเภอ ซึ่งได้แก่ สัดส่วนของที่นา ร้อยละ 12.03 (ลำดับที่ 3) สัดส่วนของไม้ผล ร้อยละ 9.24 (ลำดับที่ 3) สัดส่วนของพืชไร่ ร้อยละ 24.06 (ลำดับที่ 1) และมีสัดส่วนของครัวเรือนที่ทำการเกษตรต่อครัวเรือนเกษตรทั้งหมดในอำเภอนครหลวง คิดเป็นร้อยละ 9.14 (ลำดับที่ 5) ดังนั้น จึงเห็นได้ว่า ลักษณะต่างๆ ทางพื้นที่ พื้นที่ทำการเกษตร และครัวเรือนที่ทำการเกษตรของตำบลท่าช้างเหล่านี้ มีความสำคัญเป็นลำดับต้นๆ ในอำเภอนครหลวง

4.1.2.2 ด้านอุตสาหกรรม

อำเภอนครหลวงเป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ที่เป็นแหล่งที่ตั้งของโรงงานอุตสาหกรรมทั้งขนาดใหญ่และขนาดเล็กเป็นจำนวนมาก เนื่องจากมีเส้นทางคมนาคมสายสำคัญทั้งทางบกและทางน้ำ ซึ่งเชื่อมต่อกับกรุงเทพมหานครและปริมณฑลอันเป็นพื้นที่ที่ติดต่อกัน โดยความสำคัญของการเป็นเขตต่อเนื่องกับภาคหนานครนั้น ได้ทำให้จังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นสถานที่รองรับความเจริญทางการลงทุนอุตสาหกรรมของประเทศ

เส้นทางคมนาคมทางบก ซึ่งได้แก่ ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 32 และ 1 เป็นเส้นทางคมนาคมหลักที่เชื่อมโยงไปยังจังหวัดต่างๆ ทั้งในภาคเหนือ และในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ดังนั้น จึงมีนิคมอุตสาหกรรมเข้ามาตั้งอยู่ในเขตอำเภอนครหลวงนี้ 1 แห่ง คือ นิคมอุตสาหกรรมสหรัตนนคร โดยอุตสาหกรรมที่เข้ามาอยู่ส่วนใหญ่ ได้แก่ อุตสาหกรรมเพื่อการส่งออก อุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ และอุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์จากโลหะ เป็นต้น ในขณะที่เส้นทางคมนาคมทางน้ำจะมีคลังสินค้า (ไซโล) ทางการเกษตร ตั้งเรียงรายอยู่บริเวณริมแม่น้ำป่าสักฝั่งตะวันออก ซึ่งจะเป็นแหล่งที่รับสินค้ามาจากภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพื่อทำการขนส่งสินค้าโดยทางเรือเพื่อต่อไปที่กรุงเทพมหานครและต่างประเทศ

จากข้อมูลศูนย์สารสนเทศโรงงานอุตสาหกรรม กรมโรงงานอุตสาหกรรม (ตารางที่ 4-3) จะพบว่า อำเภอนครหลวงมีจำนวนโรงงานอุตสาหกรรมทั้งสิ้น 112 แห่ง ส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์จากพืช (โรงสีข้าว และคลังสินค้าทางการเกษตร) จำนวน 28 แห่ง หรือร้อยละ 25.00 ของจำนวนโรงงานอุตสาหกรรมทั้งหมด รองลงมาได้แก่ แปรรูปไม้และผลิตภัณฑ์จากไม้ ร้อยละ 14.29 ผลิตภัณฑ์โลหะ ร้อยละ 11.61 และผลิตภัณฑ์อโลหะ ร้อยละ 9.82 ตามลำดับ

ส่วนขนาดการจ้างงาน พบว่า มีการจ้างงานจำนวน 7,851 คน อุตสาหกรรมที่มีการจ้างงานมากที่สุดคือ อุตสาหกรรมผลิตหนังสือพิมพ์และผลิตภัณฑ์จากหนังสือพิมพ์ คิดเป็นร้อยละ 42.64 รองลงมาได้แก่ อุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์จากพืช ร้อยละ 12.61 เคมีภัณฑ์และผลิตภัณฑ์เคมี ร้อยละ 9.50 ผลิตภัณฑ์โลหะ ร้อยละ 6.62 และผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอุปกรณ์ ร้อยละ 6.39 ตามลำดับ

ตารางที่ 4-1 แสดงการใช้ที่ดินถือครองทางการเกษตรอำเภอนครหลวง จำแนกเป็นรายตำบล ปี พ.ศ.2545

ลำดับที่	ตำบล	จำนวนหมู่บ้าน	ครัวเรือนเกษตรกร	พื้นที่ทั้งหมด (ตารางกิโลเมตร)	พื้นที่ทำการเกษตร (ตารางกิโลเมตร)	สัดส่วนคิดเป็นร้อยละของ พื้นที่ทำการเกษตรต่อพื้นที่ ทั้งหมด	พื้นที่ทำการเกษตร (ตารางกิโลเมตร)							
							ป่า		ไร่		พืชไร่		พืชผล	
							พื้นที่ เกษตร	สัดส่วนคิดเป็นร้อยละ ของพื้นที่ทำการเกษตร	พื้นที่ เกษตร	สัดส่วนคิดเป็นร้อยละ ของพื้นที่ทำการเกษตร	พื้นที่ เกษตร	สัดส่วนคิดเป็นร้อยละ ของพื้นที่ทำการเกษตร	พื้นที่ เกษตร	สัดส่วนคิดเป็นร้อยละ ของพื้นที่ทำการเกษตร
1	คลองสะแก	5	402	8.25	4.79	58.06	3.72	77.66	0.14	2.92	0.00	0.00	0.00	0.00
2	ท่าช้าง	8	472	11.75	11.02	93.79	12.45	112.98	0.17	1.54	0.64	5.81	0.00	0.00
3	นครหลวง	9	594	10.92	4.33	39.65	4.01	92.61	0.23	5.31	0.27	6.24	0.02	0.46
4	บางพระครู	4	334	10.80	4.42	40.93	4.26	96.38	0.16	3.62	0.12	2.71	0.01	0.23
5	บางระกำ	6	507	10.46	9.31	89.01	8.45	90.76	0.08	0.86	0.00	0.00	0.01	0.11
6	บ้านขี้ผึ้ง	7	638	23.27	13.52	58.10	13.09	96.82	0.26	1.92	0.01	0.07	0.16	1.18
7	บ่อโพรง	7	560	15.76	10.06	63.83	9.77	97.12	0.16	1.59	0.48	4.77	0.03	0.30
8	ปากจั่น	6	385	8.95	6.30	70.39	6.10	96.83	0.15	2.38	0.14	2.22	0.02	0.32
9	พระนอน	7	384	20.40	15.76	77.25	15.60	98.98	0.17	1.08	0.39	2.47	0.00	0.00
10	แม่ลา	6	308	12.97	10.73	82.73	10.19	94.97	0.12	1.12	0.47	4.38	0.00	0.00
11	สามไถ	4	200	9.53	6.54	68.63	6.44	98.47	0.10	1.53	0.13	1.99	0.01	0.15
12	หนองปลิง	5	378	11.00	9.50	86.36	9.40	98.95	0.09	0.95	0.00	0.00	0.00	0.00
	รวม	74	5,162	154.06	106.28	68.99	103.47	97.36	1.84	1.73	2.66	2.50	0.27	0.25

ที่มา : สำนักงานเกษตรอำเภอ นครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ตารางที่ 4-2 แสดงการใช้ที่ดินถือครองทางการเกษตรอำเภอนครหลวง จำแนกเป็น รายตำบล ปี พ.ศ.2545

ลำดับที่	ตำบล	ครัวเรือนเกษตรกร	สัดส่วนถือครองของเกษตรกรรายครัวเรือน	พื้นที่ทั้งหมด (ตารางกิโลเมตร)	สัดส่วนคิดเป็นร้อยละของพื้นที่ทั้งหมดของพื้นที่เกษตร	พื้นที่ทำการเกษตร (ตารางกิโลเมตร)	สัดส่วนคิดเป็นร้อยละของพื้นที่ทำการเกษตรของพื้นที่เกษตร	พื้นที่ทำการเกษตร (ตารางกิโลเมตร)							
								ป่า		ไร่		พืชไร่		พืชผล	
								ขนาดของพื้นที่	สัดส่วนคิดเป็นร้อยละของพื้นที่ทำเกษตร	ขนาดของพื้นที่	สัดส่วนคิดเป็นร้อยละของพื้นที่ทำเกษตร	ขนาดของพื้นที่	สัดส่วนคิดเป็นร้อยละของพื้นที่ทำเกษตร	ขนาดของพื้นที่	สัดส่วนคิดเป็นร้อยละของพื้นที่ทำเกษตร
1	คลองสระแก	402	7.79	8.25	5.36	4.79	4.51	3.72	3.60	0.14	7.61	0.00	0.00	0.00	0.00
2	ท่าช้าง	472	9.14	11.75	7.63	11.02	10.37	12.45	12.03	0.17	9.24	0.64	24.06	0.00	0.00
3	นครหลวง	594	11.51	10.92	7.09	4.33	4.07	4.01	3.88	0.23	12.50	0.27	10.15	0.02	7.41
4	บางพระศรี	334	6.47	10.80	7.01	4.42	4.16	4.26	4.12	0.16	8.70	0.12	4.51	0.01	3.70
5	บางระกำ	507	9.82	10.46	6.79	9.31	8.76	8.45	8.17	0.08	4.35	0.00	0.00	0.01	3.70
6	บ้านซุง	638	12.36	23.27	15.10	13.52	12.72	13.09	12.65	0.26	14.13	0.01	0.38	0.16	59.26
7	บ่อโพง	560	10.85	15.76	10.23	10.06	9.47	9.77	9.44	0.16	8.70	0.48	18.05	0.03	11.11
8	ปากจั่น	385	7.46	8.95	5.81	6.30	5.93	6.10	5.90	0.15	8.15	0.14	5.26	0.02	7.41
9	พระนอน	384	7.44	20.40	13.24	15.76	14.83	15.60	15.08	0.17	9.24	0.39	14.66	0.00	0.00
10	แม่ลา	308	5.97	12.97	8.42	10.73	10.10	10.19	9.85	0.12	6.52	0.47	17.67	0.00	0.00
11	สามเฒ่า	200	3.87	9.53	6.19	6.54	6.15	6.44	6.22	0.10	5.43	0.13	4.89	0.01	3.70
12	หนองปลิง	378	7.32	11.00	7.14	9.50	8.94	9.40	9.08	0.09	4.89	0.00	0.00	0.00	0.00
	รวม	5,162	100.00	154.06	100.00	106.28	100.00	103.47	100.00	1.84	100.00	2.66	100.00	0.27	100.00

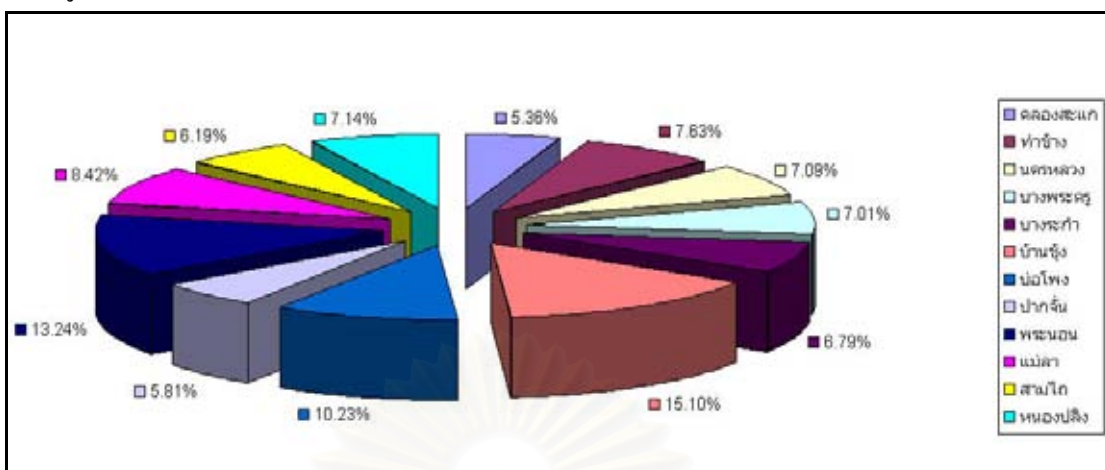
ที่มา : สำนักงานเกษตรอำเภอ นครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ตารางที่ 4-3 แสดงจำนวนโรงงานจำแนกตามหมวดอุตสาหกรรมสำคัญ คนงาน เงินลงทุน และพื้นที่ โรงงานอำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ปี พ.ศ.2545

หมวดอุตสาหกรรมสำคัญ	โรงงาน		คนงาน		พื้นที่โรงงาน (ตร.ม.)		เงินลงทุน (ล้านบาท)	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	ขนาด	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1.ผลิตภัณฑ์จากพืช	28	25.00	990	12.61	970,088	44.48	1,755	23.00
2. อุตสาหกรรมอาหาร	-	0.00	-	0.00	-	0.00	-	0.00
3. อุตสาหกรรมเครื่องจักร	1	0.89	106	1.35	-	0.00	690	9.04
4. สิ่งทอ	-	0.00	-	0.00	-	0.00	-	0.00
5. อุตสาหกรรมเครื่องแต่งกาย ยกเว้นรองเท้า	-	0.00	-	0.00	-	0.00	-	0.00
6. ผลิตภัณฑ์หนังและผลิตภัณฑ์จากหนังสัตว์	5	4.46	3,348	42.64	-	0.00	649	8.51
7. แปรรูปไม้และผลิตภัณฑ์จากไม้	16	14.29	194	2.47	-	0.00	32	0.42
8. ผลิตภัณฑ์เครื่องเรือนและเครื่องตกแต่งภายในอาคารจากไม้ เควียาง และอโลหะอื่น	6	5.36	44	0.56	144,215	6.61	8	0.10
9. ผลิตภัณฑ์กระดาษและผลิตภัณฑ์กระดาษ	1	0.89	34	0.43	15,212	0.70	35	0.46
10. การพิมพ์ การเย็บเล่ม ทำปกหรือการทำแม่พิมพ์	-	0.00	-	0.00	-	0.00	-	0.00
11. เคมีภัณฑ์ และผลิตภัณฑ์เคมี	6	5.36	746	9.50	525,006	24.07	2,042	26.76
12. ผลิตภัณฑ์จากปิโตรเลียม	-	0.00	-	0.00	-	0.00	-	0.00
13. ยาง และผลิตภัณฑ์ยาง	1	0.89	97	1.24	-	0.00	45	0.59
14. ผลิตภัณฑ์พลาสติก	7	6.25	270	3.44	176,000	8.07	415	5.44
15. ผลิตภัณฑ์อโลหะ	11	9.82	210	2.67	194,916	8.94	422	5.53
16. ผลิตภัณฑ์โลหะขั้นมูลฐาน	2	1.79	100	1.27	-	0.00	188	2.46
17. ผลิตภัณฑ์โลหะ	13	11.61	520	6.62	81,000	3.71	83	1.09
18. ผลิตภัณฑ์เครื่องจักรและเครื่องกล	5	4.46	215	2.74	10,004	0.46	228	2.99
19. ผลิตภัณฑ์ที่ใช้ไฟฟ้าและอุปกรณ์	4	3.57	502	6.39	-	0.00	520	6.82
20. ผลิตภัณฑ์ยานพาหนะและอุปกรณ์ รวมทั้งการซ่อมยานพาหนะและอุปกรณ์	3	2.68	364	4.64	1,600	0.07	275	3.60
21. การผลิตอื่นๆ (การผูกทอ)	3	2.68	111	1.41	63,000	2.89	243	3.18
รวม	112	100.00	7,851	100.00	2,181,041	100.00	7,630	100.00

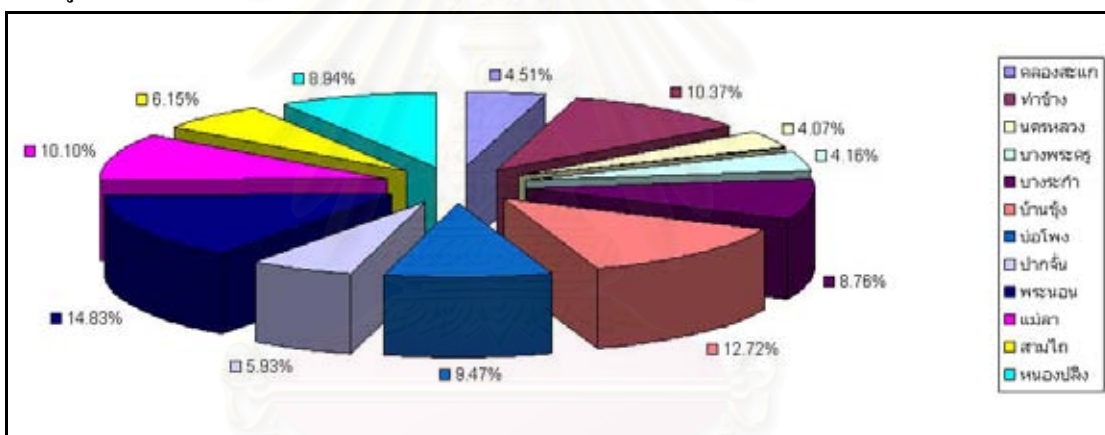
ที่มา : ศูนย์สารสนเทศ โรงงานอุตสาหกรรม กรมโรงงานอุตสาหกรรม

แผนภูมิที่ 4-1 แสดงสัดส่วนของพื้นที่ตำบลในอำเภอนครหลวง

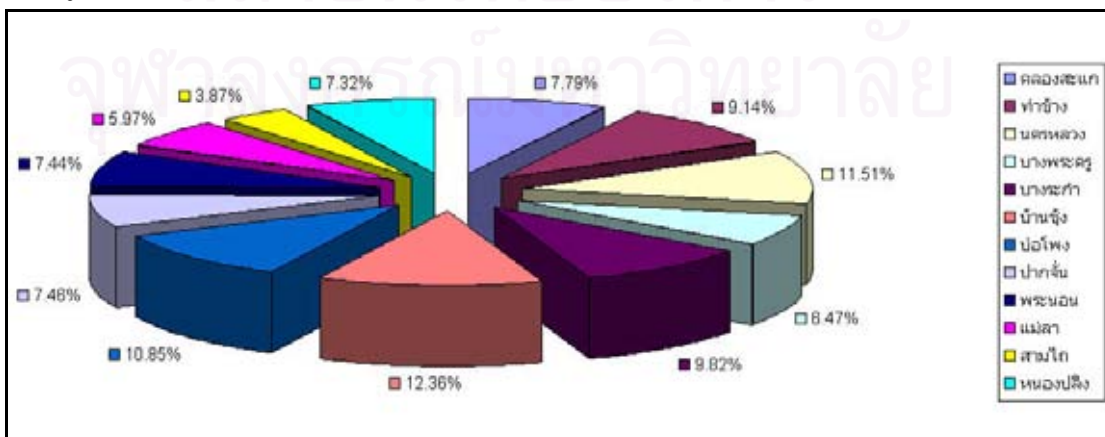
ที่มา : สำนักงานเกษตรอำเภอ นครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

แผนภูมิที่ 4-2 แสดงสัดส่วนของพื้นที่ทำการเกษตรของแต่ละตำบลในอำเภอ นครหลวง

ที่มา : สำนักงานเกษตรอำเภอ นครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

แผนภูมิที่ 4-3 แสดงสัดส่วนของครัวเรือนที่ทำการเกษตรของแต่ละตำบลในอำเภอ นครหลวง

ที่มา : สำนักงานเกษตรอำเภอ นครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

จากจำนวนโรงงานอุตสาหกรรม 112 แห่ง มีเงินลงทุนรวมทั้งสิ้น 7,630 ล้านบาท เงินลงทุนส่วนใหญ่จะเป็นอุตสาหกรรมเคมีภัณฑ์และผลิตภัณฑ์เคมี จำนวน 2,042 ล้านบาท หรือร้อยละ 26.76 ของเงินลงทุนทั้งหมด รองลงมาได้แก่ อุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์จากพืช ร้อยละ 23.00 อุตสาหกรรมเครื่องคั้ม ร้อยละ 9.04 และอุตสาหกรรมผลิตหนังสือพิมพ์และผลิตภัณฑ์จากหนังสือพิมพ์ ร้อยละ 8.51 ตามลำดับ

และเมื่อพิจารณาพื้นที่โรงงาน พบว่า อุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์จากพืชจะมีพื้นที่โรงงานมากที่สุด จำนวน 970,088 ตารางเมตร หรือร้อยละ 44.48 ของพื้นที่โรงงานทั้งหมด รองลงมาคือ อุตสาหกรรมเคมีภัณฑ์และผลิตภัณฑ์เคมี จำนวน 525,006 ตารางเมตร หรือคิดเป็นร้อยละ 24.07

4.1.2.3 ด้านการค้าและบริการ

การค้าและบริการส่วนใหญ่ในพื้นที่อำเภอนครหลวงเป็นการให้บริการพื้นฐานแก่ชุมชน ซึ่งได้แก่ สีนค้าอุปโภคบริโภคประจำวัน เนื่องจากที่ตั้งของอำเภอครหลวงนั้นอยู่ใกล้กับจังหวัด และมีเส้นทางคมนาคมติดต่อกับจังหวัด ทำให้การเดินทางเป็นไปด้วยความสะดวก

จากข้อมูลสำมะโนธุรกิจทางการค้าและธุรกิจทางการบริการของสำนักงานสถิติ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ปี 2545 ซึ่งได้ทำการสำรวจและจัดจำแนกสถานประกอบการตามการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจตามมาตรฐานสากล เป็นข้อมูลเฉพาะสถานประกอบการทุกประเภทที่มีคนทำงานตั้งแต่ 1 คนขึ้นไป (ตารางที่ 4-4) ปรากฏว่า อำเภอครหลวงมีจำนวนสถานประกอบการรวมทั้งสิ้น 986 แห่ง ส่วนใหญ่เป็นการขายปลีก และการผลิต (การดัดแปลง/ประกอบชิ้นส่วน) จำนวน 298 แห่ง และ 271 แห่ง รองลงมาได้แก่ โรงแรมและภัตตาคาร (ร้านขายอาหาร-เครื่องดื่ม) จำนวน 118 แห่ง

สถานประกอบการค้าและบริการส่วนใหญ่จำนวน 866 แห่ง เป็นสถานประกอบการขนาดเล็กที่มีขนาดคนงาน 1-4 คน รองลงมาเป็นสถานประกอบการที่มีคนทำงาน 5-9 คน

ส่วนการกระจายตัวของสถานประกอบการค้าและบริการในอำเภอครหลวงนั้น เมื่อพิจารณาจากตารางที่ 4-5 พบได้ว่า โดยส่วนมากจะมีที่ตั้งอยู่ในตำบลท่าช้างซึ่งเป็นแหล่งผลิตมีดอรัญญิก ซึ่งมีจำนวนมากถึง 101 แห่ง จากจำนวนสถานประกอบการทั้งหมด 193 แห่ง รองลงมาคือ ตำบลปากจั่น บ่อโพรง บางพระครู และบ้านซึ้ง

ตารางที่ 4-4 แสดงจำนวนสถานประกอบการค้าและบริการ อำเภอนครหลวง จำแนกตามกิจกรรมทางเศรษฐกิจ และเขตการปกครอง พ.ศ. 2545

กิจกรรมทางเศรษฐกิจ	จำนวน สถานประกอบการ	เทศบาลตำบลนครหลวง				เทศบาลตำบลดงใหญ่				นอกเขตเทศบาลตำบล						
		รวม	ตำบลนครหลวง	ตำบลบางระกำ	ตำบลบางพระขวัญ	รวม	ตำบลท่าช้าง	ตำบลสามโก้	นอกเขตตำบล	รวม	หมู่ ๑-๓	หมู่ ๔-๖	หมู่ ๗-๙	หมู่ ๑๐-๑๒	เขตเทศบาล	นอกเขตเทศบาล
รวม	986	115	62	45	8	211	193	6	12	660	141	112	181	39	69	64
การขาย การบำรุงรักษา และการซ่อมแซมยานยนต์ และ รถจักรยานยนต์ รวมทั้งการขายปลีกน้ำมันเชื้อเพลิงรถยนต์	63	7	5	2	-	15	12	1	2	41	12	12	6	4	5	2
การขายส่ง และการค้าเพื่อค้าขายหน้า ยกเว้นยานยนต์และรถจักรยานยนต์	21	1	-	1	-	2	2	-	-	18	2	4	6	4	-	2
การขายปลีก ยกเว้นยานยนต์ และ รถจักรยานยนต์ รวมทั้ง การซ่อมแซม ของใช้ส่วนบุคคล และของใช้ในครัวเรือน	298	56	36	14	6	57	49	5	3	185	33	48	56	18	8	22
โรงแรมและภัตตาคาร	118	11	4	7	-	15	14	-	1	92	23	15	18	18	5	13
โรงแรมค้าปลีกสิ่งหาบริโภค	57	19	1	18	-	-	-	-	-	38	5	5	2	19	1	6
กิจกรรมด้านคอมพิวเตอร์ และกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0	-	-	-	-	-	-
การให้เช่าเครื่องจักรและเครื่องอุปกรณ์ โดยไม่มีผู้ควบคุม การวิจัยและการพัฒนา และกิจกรรมด้านธุรกิจอื่นๆ	16	1	1	-	-	1	1	-	-	14	6	1	1	2	2	2
กิจกรรมนิเทศการและการบริการอื่นๆ	54	7	6	1	-	8	6	-	2	39	10	8	6	9	1	5
การผลิต	271	11	9	2	-	105	101	-	4	155	26	9	67	42	5	6
การก่อสร้าง	16	-	-	-	-	2	2	-	-	14	4	1	4	-	2	3
การขนส่งทางบก และตัวแทนธุรกิจการท่องเที่ยว	72	2	-	-	2	6	6	-	-	64	20	9	15	2	10	8

ที่มา : รายงานสำมะโนธุรกิจทางการค้าและธุรกิจทางการบริการ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พ.ศ. 2545

ตารางที่ 4-5 แสดงจำนวนสถานประกอบการค้าและบริการ อำเภอนครหลวง จำแนกตามจำนวนคนทำงานและเจตการปกครอง พ.ศ. 2545

อำเภอตำบล	จำนวนสถานประกอบการ	จำนวนคนทำงาน (คน)								
		1-4	5-9	10-19	20-49	50-99	100-199	200-499	500-999	≥1,000
อำเภอ นครหลวง	986	866	47	18	11	15	16	8	3	2
เทศบาลตำบลนครหลวง	115	109	1	2	-	2	1	-	-	-
- ตำบลนครหลวง	62	57	1	1	-	2	1	-	-	-
- ตำบลบางระกำ	45	44	-	1	-	-	-	-	-	-
- ตำบลบางพระครู	8	8	-	-	-	-	-	-	-	-
เทศบาลตำบลรัษฎา	211	205	5	-	1	-	-	-	-	-
- ตำบลท่าช้าง	193	187	5	-	1	-	-	-	-	-
- ตำบลสามไถ	6	6	-	-	-	-	-	-	-	-
- ตำบลพระนอน	12	12	-	-	-	-	-	-	-	-
นอกเขตเทศบาลตำบล	660	552	41	16	10	13	15	8	3	2
- อบต. บ่อโพรง	141	123	11	3	2	-	1	1	-	-
- อบต. บ้านซุ้ง	112	101	8	3	-	-	-	-	-	-
- อบต. ปากจั่น	181	158	15	7	-	-	1	-	-	-
- อบต. บางพระครู	118	73	3	1	5	11	13	7	3	2
- อบต. แม่ลา	39	34	3	-	1	1	-	-	-	-
- อบต. คลองสะแก	69	63	1	2	2	1	-	-	-	-

ที่มา : รายงานสำมะโนธุรกิจทางการค้าและธุรกิจทางการบริการ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พ.ศ. 2545

4.2 ภาพรวมของตำบลท่าช้าง

4.2.1 ลักษณะทางด้านกายภาพของตำบลท่าช้าง

4.2.1.1 ที่ตั้งและอาณาเขต

ตำบลท่าช้างมีขอบเขตพื้นที่อยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของอำเภอนครหลวง มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 11.75 ตารางกิโลเมตร มีอาณาเขต ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดกับ	อำเภอคอนสาร จังหวัดสระบุรี
ทิศใต้	ติดกับ	ตำบลสามไถ ตำบลพระนอน
ทิศตะวันออก	ติดกับ	อำเภอท่าเรือ
ทิศตะวันตก	ติดกับ	ตำบลพระนอน

4.2.1.2 การคมนาคม

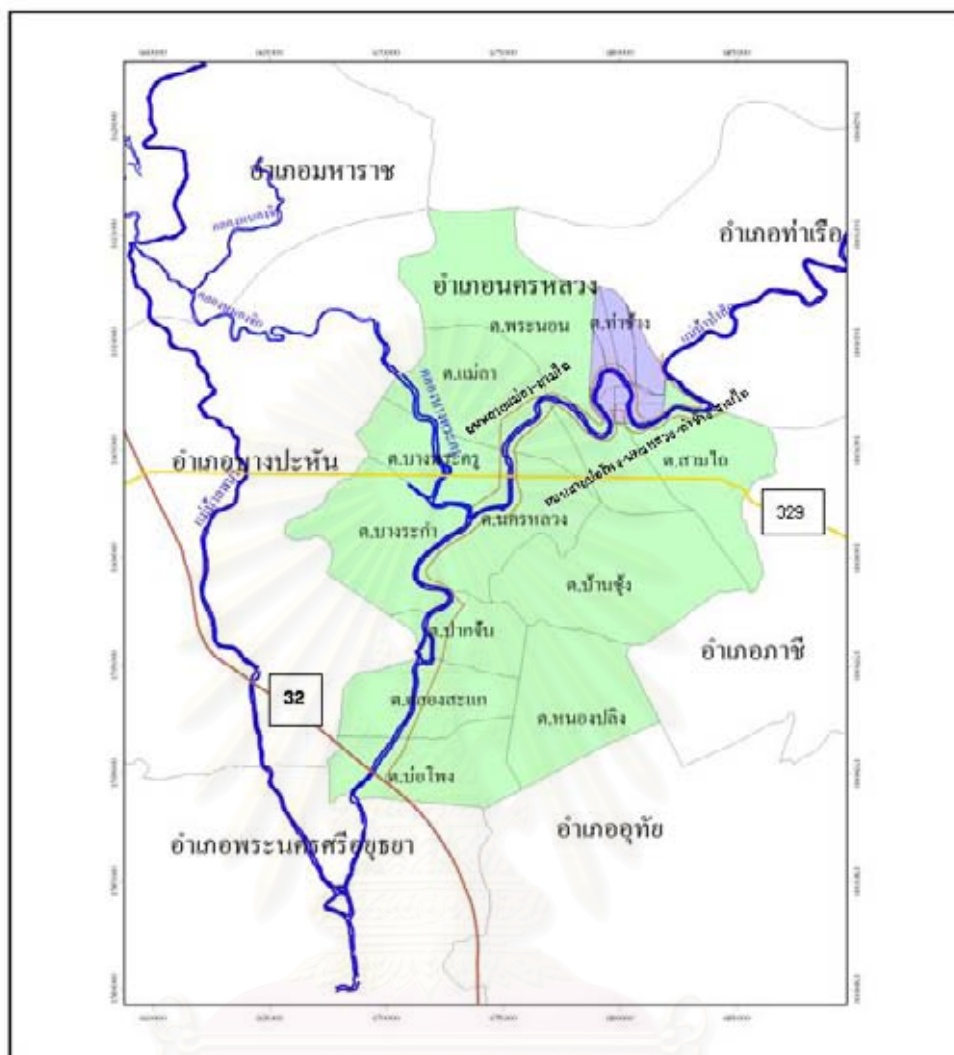
ตำบลท่าช้าง มีถนนลาดยางเชื่อมจากอำเภอ นครหลวง ไปยังอำเภอท่าเรือซึ่งมีระยะทางประมาณ 20 กิโลเมตร และถนนลาดยางจากตำบลบ่อโพงไปยังอำเภอท่าเรือซึ่งอยู่ฝั่งขวาของแม่น้ำที่มีระยะทางประมาณ 18 กิโลเมตร การคมนาคมภายในตำบลไม่มีปัญหามากนัก มีถนนลูกรังเชื่อมระหว่างหมู่บ้าน ใช้ในการเดินทาง และขนส่งปัจจัยการผลิตต่างๆ เข้าสู่ครัวเรือน รวมทั้งขนส่งผลิตภัณฑ์มีดอร์ญุก และผลิตผลทางการเกษตรออกสู่ตลาด

การเดินทางเพื่อติดต่อกับตำบล อำเภอ และจังหวัดใกล้เคียง สามารถใช้ทางหลวงท้องถิ่น ซึ่งเป็นถนนลาดยางสภาพดี ที่เชื่อมกับทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 32 มีบริการรถโดยสารประจำทาง 2 สายที่วิ่งผ่านตำบล ซึ่งได้แก่ สายอำเภอท่าเรือ-อยุธยา และสายวัดคงหวาย-อยุธยา

ภาพที่ 4-1 แสดงรถประจำทางสายท่าเรือ-อยุธยา

แผนที่ 4-5 : แสดงที่ตั้งของตำบลท่าช้าง และเส้นทางคมนาคมในอำเภอนครหลวง

<p>คำอธิบายสัญลักษณ์</p> <ul style="list-style-type: none"> — ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 32 — ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 329 — ถนนระหว่างตำบล — คลอง — แม่น้ำ 	<ul style="list-style-type: none"> ตำบลท่าช้าง ชุมชนเขตตำบล ขอบเขตอำเภอ
--	---

สถาบันวิชาการวางแผนภาคและเมือง
 คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2 0 2 4 กม.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

4.2.1.3 แหล่งน้ำ

แหล่งน้ำที่ใช้เพื่อการบริโภค อุปโภค และเพื่อการเกษตรในตำบลท่าช้าง ได้แก่ น้ำฝน น้ำจากแม่น้ำป่าสัก 1 สาย และน้ำจากคลองชลประทาน 1 สาย ส่วนแหล่งน้ำที่สร้างขึ้นเพื่อการบริโภค และอุปโภคภายในตำบล ได้แก่ ประปาหมู่บ้านซึ่งมีอยู่ 3 แห่ง

4.2.1.4 ลักษณะภูมิประเทศ

สภาพพื้นที่โดยทั่วไปของตำบลท่าช้างเป็นที่ราบลุ่ม สภาพพื้นดินส่วนใหญ่เป็นดินเหนียวจัด ไถพรวนลำบาก ดินชั้นบนส่วนมากเป็นสีดำหรือสีเทาแก่อาจมีจุดประสีน้ำตาลหรือสีเหลืองปะปนอยู่บ้าง หน้าดินแตกกระแหว่งเป็นร่องลึกในฤดูร้อน ทำให้น้ำซึมหายได้ง่ายเมื่อฝนทิ้งช่วงนานกว่าปกติ ส่วนในช่วงฤดูฝนมักมีน้ำแช่ขังนาน 3-4 เดือน ซึ่งเป็นสภาพที่เหมาะสมต่อการทำนา และสามารถปลูกพืชไร่ เช่น ถั่วเหลือง ถั่วลิสง ถั่วเขียว และผักต่าง ๆ ก่อนและหลังการปลูกข้าวได้ โดยอาศัยน้ำชลประทาน หรือแหล่งน้ำธรรมชาติ

4.2.1.5 รูปแบบการปกครอง

(1) การปกครองส่วนภูมิภาค

ตำบลท่าช้าง แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 8 หมู่บ้าน ได้แก่

หมู่ 1 บ้านกุฎีกรู

หมู่ 2 บ้านท่าช้างใต้

หมู่ 3 บ้านบ้านท่าช้าง

หมู่ 4 บ้านท่าช้างเหนือ

หมู่ 5 บ้านสาไร

หมู่ 6 บ้านต้นโพธิ์

หมู่ 7 บ้านไผ่หนอง

หมู่ 8 บ้านท่าช้างใต้

(2) การปกครองส่วนท้องถิ่น

ตำบลท่าช้าง มีพื้นที่บางส่วนอยู่ในเขตเทศบาลตำบลอรัญญิก ได้แก่

ครอบคลุมเต็มพื้นที่ หมู่ 1 บ้านกุฎีกรู

หมู่ 3 บ้านท่าช้าง

หมู่ 6 บ้านต้นโพธิ์

หมู่ 7 บ้านไผ่หนอง

ครอบคลุมพื้นที่บางส่วน หมู่ 2 บ้านท่าช้างใต้
 หมู่ 4 บ้านท่าช้างเหนือ
 หมู่ 5 บ้านสาไร
 หมู่ 8 บ้านท่าช้างใต้

4.2.1.6 การประกอบอาชีพ

ครัวเรือนส่วนใหญ่ในตำบลท่าช้างประกอบอาชีพเกษตรกรรม โดยมีสัดส่วนรายร้อยละ 40 ของครัวเรือนทั้งหมด ในขณะที่ครัวเรือนที่ประกอบอาชีพทำมิดมีสัดส่วนรายร้อยละ 25 หรือเพียง 1 ใน 4 ของครัวเรือนทั้งหมดในปัจจุบัน (ตารางที่ 4-6)

เมื่อพิจารณาเป็นรายหมู่บ้าน พบว่า โดยส่วนใหญ่แล้ว ในแต่ละหมู่บ้านประกอบไปด้วย ครัวเรือนเกษตรกรรมที่มีสัดส่วนเกินกว่าครึ่งหนึ่งของครัวเรือนทั้งหมดที่มีในแต่ละหมู่บ้านนั้น มีเพียง หมู่ 6 บ้านต้นโพธิ์ ที่ไม่มีครัวเรือนใดประกอบอาชีพเกษตรกรรมเลย ในขณะที่หมู่ 7 บ้านไผ่หนอง ก็มีสัดส่วนของครัวเรือนเกษตรกรรมที่น้อยมาก คือรายร้อยละ 15 ทั้ง 2 หมู่บ้านนี้ มีจำนวนของ ครัวเรือนที่ทำมิดมากเป็นอันดับต้นๆ ของตำบล โดยหมู่ 6 มีจำนวนมากที่สุด คือ 62 ครัวเรือน และ หมู่ 7 มีจำนวนมากเป็นอันดับ 2 คือ 44 ครัวเรือน แต่เมื่อเปรียบเทียบกับสัดส่วนของครัวเรือนที่ทำมิดในแต่ละหมู่บ้าน กลับพบว่า มีสัดส่วนที่ใกล้เคียงกับหมู่บ้านอื่นๆ ไม่แตกต่างกันมากนัก

ตารางที่ 4-6 แสดงการประกอบอาชีพของประชากรในระดับครัวเรือนในตำบลท่าช้าง จำแนกตาม หมู่บ้าน

หมู่	ชื่อหมู่บ้าน	จำนวนครัวเรือนทั้งหมด (ครัวเรือน)	ครัวเรือนเกษตรกรรม		ครัวเรือนที่ทำมิด	
			จำนวน (ครัวเรือน)	สัดส่วนต่อครัวเรือนทั้งหมด	จำนวน (ครัวเรือน)	สัดส่วนต่อครัวเรือนทั้งหมด
1	บ้านกุฎิกรู	159	87	54.72	33	20.75
2	บ้านท่าช้างใต้	123	75	60.98	35	28.46
3	บ้านท่าช้าง	132	79	59.85	28	21.21
4	บ้านท่าช้างเหนือ	109	69	63.30	21	19.27
5	บ้านสาไร	157	67	42.68	32	20.38
6	บ้านต้นโพธิ์	216	0	0.00	62	28.70
7	บ้านไผ่หนอง	198	30	15.15	44	22.22
8	บ้านท่าช้างใต้	110	65	59.09	36	32.73
รวม		1,204	472	39.20	291	24.17

ที่มา : เทศบาลตำบลรัษฎา, 2550 และการคำนวณ

4.2.2 กิจกรรมการผลิตมีดอร์ญญิกจากอดีตสู่ปัจจุบัน

ประสิทธิ์ พันหนอง (2517 : 2) บรรยายถึงการก่อตัวของชุมชนบ้านออร์ญญิกในพื้นที่ตำบลท่าซางว่า เริ่มต้นขึ้นเมื่อราว 200 ปีก่อน โดยมีการก่อตั้งขึ้นเพียง 2 หมู่บ้าน ซึ่งได้แก่ บ้านต้นโพธิ์ และบ้านไผ่หนอง ในอดีต ทั้ง 2 หมู่บ้านนี้จัดเป็นหมู่บ้านที่มีขนาดใหญ่ มีประชากรอาศัยอยู่อย่างหนาแน่น และเป็นแหล่งทำมีดที่มีชื่อเสียงของประเทศไทย บรรพบุรุษของชาวบ้านต้นโพธิ์ และชาวบ้านไผ่หนอง เป็นชาวเวียงจันทน์ จากประเทศลาว ที่ได้อพยพเข้ามาตั้งรกรากอยู่ในประเทศไทยตั้งแต่เมื่อราวช่วงต้นกรุงรัตนโกสินทร์ ชาวเวียงจันทน์เหล่านี้ เป็นผู้มีทักษะด้านการตีเหล็กและตีทอง โดยมีการแบ่งแยกกันอย่างชัดเจนระหว่างผู้ที่มีความสามารถด้านการตีเหล็ก กับด้านการตีทอง ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของเครื่องอาภรณ์ประดับกายต่างๆ ผู้ที่มีความแข็งแรงจะทำหน้าที่ในการตีเหล็ก ส่วนผู้ที่บอบบางกว่าก็จะตีทองคำ

สาเหตุของการอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทยของชาวเวียงจันทน์กลุ่มนี้ ไม่มีหลักฐานที่แน่ชัดว่า เป็นการอพยพเข้ามาเองในคราวที่สมเด็จพระยามหากษัตริย์ศึก (พ.ศ. 2325-พ.ศ. 2352) ยกทัพไปตีเมืองเวียงจันทน์หรือไม่ แต่มีหลักฐานบันทึกไว้อย่างชัดเจนว่า ชาวเวียงจันทน์กลุ่มนี้ มีนายท้าวเป็นผู้นำกลุ่มเข้ามาในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ 2 (พ.ศ. 2352-พ.ศ. 2367)

ลักษณะภูมิประเทศของหมู่บ้านต้นโพธิ์ และหมู่บ้านไผ่หนองในสมัยรัชกาลที่ 2 เมื่อครั้งที่ชาวเวียงจันทน์กลุ่มนี้อพยพเข้ามา อุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรที่เอื้อประโยชน์ต่อการประกอบอาชีพทำมีด กล่าวคือ เป็นบริเวณที่มีแม่น้ำป่าสักไหลผ่าน มีหนองน้ำและดงไผ่ขึ้นอยู่อย่างหนาแน่น การมีต้นไผ่เป็นจำนวนมาก เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่างตีมีดเลือกใช้เป็นบริเวณสำหรับการทำมีด ตลอดจนยังใช้เป็นอาชีพหลัก รวมถึงขึ้นลงหลักปักฐานเป็นการถาวร ด้วยเหตุที่ว่าไม้ไผ่เป็นวัสดุที่สำคัญมากในการตีมีด เมื่อนำมาเผาเป็นถ่านไม้ไผ่ จะให้ความร้อนที่สูงกว่าถ่านชนิดอื่นๆ เหมาะแก่การนำไปใช้เป็นวัสดุในการเผาเหล็ก ชาวบ้านยังอาชีพทำมีดเป็นหลักนับแต่นั้น โดยไม่ได้ประกอบอาชีพอื่นปะปนเลย นับตั้งแต่ราว พ.ศ. 2365 เมื่ออาชีพทำทองได้เลิกราไป

สุวิทย์ ไพทยวัฒน์ (2530 : 45) อธิบายว่า นับตั้งแต่แรกเริ่มจนถึงปัจจุบัน กิจกรรมการผลิตมีดอร์ญญิกได้รับอิทธิพลจากความเปลี่ยนแปลงของสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมที่เกิดขึ้นในแต่ละช่วงเวลา ซึ่งส่งผลให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในระบบของการแลกเปลี่ยนวัตถุดิบ และผลิตภัณฑ์มีดออร์ญญิก ระหว่างผู้ประกอบการกับแหล่งวัตถุดิบ และผู้ประกอบการกับตลาด ความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวที่เกิดขึ้น แบ่งออกเป็นช่วงเวลาได้ดังนี้

1. ยุคของการผลิตเพื่อแลกเปลี่ยน (พ.ศ. 2365-พ.ศ. 2449)
2. ยุคของการก่อเกิดระบบตลาด (พ.ศ. 2450-พ.ศ. 2507)
3. ยุคของระบบตลาดผูกขาด (พ.ศ. 2508-2545)

4.2.2.1 ยุคของการผลิตเพื่อแลกเปลี่ยน (พ.ศ. 2365-พ.ศ. 2449)

ช่วงเวลาแรกเริ่มของการตั้งถิ่นฐาน ชาวบ้านดำเนินการผลิตโดยที่แต่ละคนต่างเดินทางไปหาวัตถุดิบกันเอง ไม่มีพ่อค้า หรือตัวแทนนำวัตถุดิบไปขายในหมู่บ้านโดยตรง การหาวัตถุดิบหลัก เช่น เหล็ก ชาวบ้านสามารถนำเอาวัสดุอุปกรณ์ หรือเครื่องมือเครื่องใช้ในครัวเรือนที่ทำด้วยโลหะต่างๆ เช่น เหล็ก หรือทองแดง มาหลอมให้เข้าเป็นเนื้อเดียวกัน โดยโลหะที่หลอมแล้วจะมีลักษณะเป็นก้อนๆ ซึ่งการนำมาแปรรูปหลังจากนั้น จะต้องนำเอาไปใส่ในไฟที่มีความร้อนสูง จึงจะสามารถตีออกมาให้มีรูปร่างตามแบบมีดที่ตนเองต้องการ

ส่วนการออกไปหาวัตถุดิบจากแหล่งต่างๆ ภายนอกครัวเรือน ชาวบ้านเดินทางไปหาจากหมู่บ้านหรือบริเวณที่มีแร่เหล็กเกิดขึ้นตามธรรมชาติ และมีการถลุงออกมาใช้ โดยชื่อเหล็กที่เรียกว่า “เหล็กน้ำพี้” จากชาวบ้านในหมู่บ้านหนึ่งในอำเภอตรอน จังหวัดอุดรธานี ซึ่งมีอาชีพถลุงแร่เหล็กมาหลอมเป็นเหล็กแท่งเพื่อนำไปทำมีด เหล็กน้ำพี้ จัดเป็นเหล็กที่มีคุณภาพดีมาก มีความแข็งแรงคงทน ช่างทำมีดจะไม่นำเหล็กน้ำพี้มาทำเป็นตัวมีดทั้งตัว แต่จะใช้เหล็กน้ำพี้หลอมดีเข้ากับตัวมีดในบริเวณเฉพาะที่เป็นคมมีดเท่านั้น ซึ่งจะทำให้มีความคงทน ไม่บิ่น หรือหักง่าย การลงทุนลงแรงทำมีดของชาวบ้านเป็นไปโดยโดยอิสระ ไม่มีใครมากำหนดราคาเหล็ก รวมทั้งวัตถุดิบอื่นๆ

เส้นทางในการนำเหล็กน้ำพี้มาจากอำเภอตรอน มีอยู่ 2 ทาง ซึ่งได้แก่ ทางบก และทางน้ำ ในทางบก ชาวบ้านจะนำเกวียนไปบรรทุกพร้อมๆ กันหลายครัวเรือน ส่วนทางน้ำ ชาวบ้านจะใช้เรือหรือแพ ล่องไปตามลำน้ำป่าสัก และเมื่อเดินทางไป ชาวบ้านจะนำมีดของตนที่ผลิตขึ้น บรรทุกติดตัวไปด้วย เพื่อนำไปใช้แลกเปลี่ยนกับสินค้าเครื่องใช้ต่างๆ ของชาวบ้านที่อยู่ในหมู่บ้านระหว่างการเดินทาง

ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 5 ซึ่งได้มีการนำรถยนต์เข้ามาใช้ในประเทศไทยกันอย่างแพร่หลาย ชาวบ้านได้มีการเดินทางไปยังเขตอุตสาหกรรมบริเวณตัวจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อนำเหล็กแทนรถยนต์ มาใช้เป็นวัตถุดิบในการทำมีด โดยเฉพาะในการนำมาผลิตเป็นมีดโต้ มีดดาบ ที่มีขนาดใหญ่ และมีความคงทนมาก และในราวปี พ.ศ. 2439 เมื่อมีการสร้างทางรถไฟสายกรุงเทพฯ-อยุธยา ชาวบ้านก็ได้เริ่มนำเอาเศษเหล็กที่เหลือจากการวางทางรถไฟมาใช้ในการทำมีด ซึ่งมีคุณภาพที่ไม่แตกต่างจากเหล็กแทนรถยนต์มากนัก

ส่วนวัตถุดิบหลักอื่นๆ เช่น ถ่าน ที่เกิดจากการเผาไม้ไผ่ รวมทั้งไม้ประเภทอื่น ซึ่งเป็นวัตถุดิบที่ใช้สิ้นเปลืองในขั้นตอนต่างๆ ในกระบวนการผลิต ในสมัยก่อนรัชกาลที่ 5 จัดเป็นช่วงเวลาที่ชาวบ้านสามารถหาได้ง่ายในบริเวณหมู่บ้าน เนื่องจากอยู่ติดกับแม่น้ำป่าสัก ภูมิภาคทั้ง 2 ฝั่งอุดมสมบูรณ์ไปด้วยไม้ไผ่ และไม้ชนิดอื่นอย่างมากมาย บางครั้งชาวบ้านอรัญญิกจะเผาถ่านไม้ไผ่กันเอง เพราะมีเวลาเหลือมาก ไม่ต้องใช้เวลาในการผลิตมิดเกือบทั้งวันเช่นในปัจจุบัน (ตั้งแต่ตี 5 จนถึง 6 โมงเย็น) แต่ก็มีบ้างเป็นบางครั้งที่ทำขึ้นมาใช้เอง ดังนั้นจึงไม่มีใครสามารถกักตุนถ่านเพื่อขึ้นราคา เพราะไม้ที่ใช้ทำถ่านมีเป็นจำนวนมาก ไม้ไผ่ เป็นไม้ที่เหมาะสมสำหรับนำมาเผาเป็นถ่านเพื่อเผาเหล็กให้ร้อนแดงได้ดีกว่าไม้ชนิดอื่น เนื่องจากให้ความร้อนสูง โดยชาวบ้านจะเลือกเฉพาะส่วนที่เป็นข้อปล้องมาเผา ส่วนที่เป็นกลางลำปล้องจะนำไปใช้ประโยชน์อื่นๆ เช่น ทำเป็นค้ำมิด ค้ำมพะเนิน หรือเป็นค้ำจับของผลิตภัณฑ์ต่างๆ

แต่ต่อมาในภายหลัง เมื่อรัชกาลที่ 5 ได้ทรงฟื้นฟูศิลปวิทยาการให้ทันสมัยตามแบบตะวันตก รวมทั้งปรับปรุงข้อกฎหมายต่างๆ มีการออกโฉนดให้แก่ผู้ถือครองที่ดินทำกินให้เป็นสัดส่วน และมีการกำหนดหลักเขตที่แน่นอนโดยใช้มาตราส่วน เช่น ศอก วา และเส้น ส่งผลให้เจ้าของที่ดินมีกรรมสิทธิ์ในที่ดินของตนเองที่ชัดเจนและเข้มงวดมากขึ้น พื้นที่ทำกินมีการขยายตัวออกไปตามกรรมสิทธิ์ของผู้ถือครอง ความต้องการในการใช้ไม้ในกิจกรรมต่างๆ ก็เพิ่มมากขึ้นตามจำนวนประชากร ปริมาณของป่าไม้ในบริเวณพื้นที่การผลิตจึงลดน้อยลง ไม่สามารถทดแทนได้ทัน ดังนั้น ชาวบ้านที่ออกไปแสวงหาถ่านไม้มาเผาเองก็ต้องเดินทางไกลขึ้น เพราะพื้นที่ใกล้เคียงมีเจ้าของแล้ว ไม่เหลือป่าไม้ให้ใช้ประโยชน์ได้อย่างเต็มที่อีกต่อไป ในที่สุดจึงต้องเลิกเผาถ่านเองทั้งหมด เพราะประสบกับความยากลำบากในการหาวัตถุดิบ

กระบวนการผลิตในช่วงนี้ไม่มีการใช้เครื่องจักรที่นำเข้ามาจากต่างประเทศ และยังไม่จำเป็นต้องใช้วัสดุสิ้นเปลืองต่างๆ เช่น กาว กากเพชร ยาขัดเงา และลูกบิด เป็นต้น จะใช้แต่เพียงถ่านไม้เท่านั้น ชาวบ้านใช้เทคนิคในการผลิตแบบดั้งเดิม ซึ่งได้แก่ การใช้เครื่องสูบลมที่ใช้แรงงานคนสำหรับเป่าไฟให้ร้อนแดงเพื่อใช้ในการตีมิด การใช้ตะไบนวลค้ำมิด และการใช้เหล็กแข็งในการโสก หรือพานคม หรือชุดตัวมิดให้บางและขาว โดยไม่มีเครื่องทุ่นแรงช่วย เทคโนโลยีที่ใช้ทั้งหมดนี้เป็นแบบดัดแปลงขึ้นมาจากวัสดุที่มีอยู่ในท้องถิ่นและใช้แรงงานคนเป็นหลัก ส่งผลให้ปริมาณการผลิตในแต่ละวันแตกต่างกันมาก ผู้ผลิตที่สามารถผลิตมิดให้มีความคม ทนทาน และมีคุณภาพเป็นที่เชื่อถือได้ทั่วไปนั้น จึงต้องเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการผลิตเป็นอย่างดี

โดยสรุป กิจกรรมการผลิตมิดอรัญญิกท่ามกลางสภาพสังคมในช่วงนี้ เป็นไปอย่างเรียบง่าย ไม่ซับซ้อน และไม่มีการแข่งขัน ทรัพยากรที่นำมาใช้อย่างไม่จำกัด แต่ต้องเดินทางไปหาเป็นระยะ

ทางไกลๆ เนื่องจากทรัพยากรที่มีอยู่ภายในชุมชน หรือในบริเวณใกล้เคียงไม่มีแหล่งที่แน่นอน สำหรับนำมาใช้ในการผลิตมีดในระยะยาว ปริมาณการผลิตในแต่ละวันมีเป็นจำนวนไม่มาก

4.2.2.2 ยุคของการก่อเกิดระบบตลาด (พ.ศ. 2450-พ.ศ. 2507)

ในราวปี พ.ศ. 2450 ได้มีชาวจีนจำนวนหนึ่งอพยพเข้ามาในหมู่บ้านต้นโพธิ์ และหมู่บ้านไผ่หนอง ในตอนแรก ชาวจีนเหล่านี้ประกอบอาชีพด้วยการหาบเร่ขายสินค้าเล็กๆ น้อยๆ ประเภท เครื่องอุปโภค บริโภค อยู่ภายในชุมชน ชาวจีนเหล่านี้ค้าขายเก่ง และรู้จักแหล่งค้าขายในย่านชาวจีน ในกรุงเทพฯ เช่น แถวลำเพ็ญ และเขาวราช ดังนั้น ในเวลาต่อมา เมื่อเกิดความสนิทสนมกับผู้ผลิตมีด ในชุมชนมากขึ้น จึงช่วยนำมีดของชาวบ้าน ไปขายในตลาดเหล่านั้น ตลาดรับซื้อมีดอรัญญิกจึงกว้างออกไป พ่อค้าชาวจีนสามารถขายมีดได้คราวละมากๆ ทำให้ชาวบ้านจำต้องเพิ่มปริมาณการผลิตขึ้น และด้วยความสามารถในการค้าขายของพ่อค้าชาวจีนที่เก่งกว่าชาวบ้านอรัญญิก ได้ทำให้ชาวบ้านหันมาสนใจการผลิตมีดแต่เพียงอย่างเดียว โดยพ่อค้าชาวจีนเป็นผู้รับหน้าที่ในการนำผลิตภัณฑ์ไปขายแก่ลูกค้าตามแหล่งตลาดต่างๆ ส่วนการหาวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตแต่ละชนิด ในตอนแรกชาวบ้านยังคงเป็นผู้หาเองอยู่เช่นเดิม แต่เมื่อพ่อค้าชาวจีนได้รับข้อเสนอเหล็กจากเชียงกงซึ่งเหลือจากการผลิตรถยนต์ที่ได้นำเข้ามาในสมัยรัชกาลที่ 5 กลับมาขายให้กับชาวบ้าน ทำให้ไม่ต้องไปหาซื้อเหล็กเองจากที่อื่นๆ อีกต่อไป

ในปี พ.ศ. 2485 จำนวนครัวเรือนที่ทำมีดทั้งหมดมีประมาณ 50-60 ครัวเรือน โดยยังคงพบแต่ในหมู่บ้านต้นโพธิ์ และหมู่บ้านไผ่หนองเท่านั้น ส่วนในหมู่บ้านอื่นๆ ในตำบลท่าช้างมีทำกันน้อยมาก แต่ในระยะเวลาต่อมาไม่นาน ครัวเรือนที่ทำมีดก็ได้เพิ่มจำนวนมากขึ้น และมีการขยายตัวจากหมู่บ้านทั้ง 2 หมู่ไปสู่หมู่บ้านใกล้เคียง โดยเริ่มไปสู่หมู่บ้านสาโร (หมู่ 5) ซึ่งอยู่ฝั่งตรงข้ามของแม่น้ำป่าสักเป็นแห่งแรก จากนั้นจึงมีการขยายตัวเข้าไปในหมู่บ้านกุฎิกรู (หมู่ 1) หมู่บ้านท่าช้างเหนือ (หมู่ 4) เรื่อยไปจนถึงหมู่บ้านท่าช้างใต้ (หมู่ 8) จนครอบคลุมไปทั้งตำบล ตลอดสองฝั่งของแม่น้ำป่าสัก

ชาวบ้านอรัญญิกที่อาศัยอยู่ในพื้นที่โดยรอบหมู่บ้านต้นโพธิ์ และหมู่บ้านไผ่หนอง แต่เดิมประกอบอาชีพเกษตรกรรม ซึ่งได้แก่ การทำนา เป็นอาชีพหลัก โดยใช้เวลาวางจากการทำนาไปรับจ้างทำมีดให้แก่ชาวบ้านในหมู่บ้านต้นโพธิ์ และหมู่บ้านไผ่หนอง เป็นอาชีพเสริม การถ่ายทอดอาชีพการทำมีดจึงเป็นการถ่ายทอดจากชาวบ้านหมู่บ้านต้นโพธิ์ และหมู่บ้านไผ่หนอง ไปสู่ชาวบ้านที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมในหมู่บ้านรอบๆ เหล่านี้ ต่อมา เมื่อมีทักษะความชำนาญมากขึ้นจึงเริ่มทำมีดเองโดยไม่ได้ไปรับจ้างทำอย่างแต่ก่อน

ปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งที่ทำให้ชาวบ้านหันมาประกอบอาชีพทำมิดกันมากขึ้น ก็เนื่องมาจากความไม่แน่นอนของผลิตผลทางการเกษตร ปีใดที่น้ำมาก ก็จะท่วมพืชผลเสียหาย ปีใดที่น้ำน้อยก็ไม่สามารถได้ผลิตผลตามต้องการ และยังไม่มีการประกันราคาข้าวเหมือนในปัจจุบัน การหันมาทำมิดกันมากขึ้นของชาวบ้าน เปลี่ยนจากการทำเป็นอาชีพเสริมมาเป็นอาชีพหลัก โดยทำเป็นประจำอยู่กับบ้าน ไม่ต้องออกไปไกลจากบ้านเรือน สามารถกำหนดเวลาทำงานในแต่ละวันได้แน่นอน และทำได้เกือบตลอดทั้งปี ยกเว้นแต่เพียงฤดูน้ำหลากที่ไม่สามารถทำได้ เพราะน้ำจะไหลบ่าเข้าท่วมได้ฤกษ์เรือน ซึ่งเป็นสถานที่ที่ใช้ในการดำเนินการผลิตของแต่ละครัวเรือน

ต่อมาในราวปี พ.ศ. 2490 พ่อค้าชาวจีนที่หมู่บ้านต้นโพธิ์รายหนึ่ง คือ นายดี (ฉั่วฮั่วไถ) ได้ย้ายออกจากหมู่บ้านไปประกอบอาชีพค้าขายเครื่องเหล็ก และอะไหล่รถยนต์ ได้เป็นตัวแทนในการสั่งเหล็กจากต่างประเทศเข้ามาเพื่อการผลิตมิดให้แก่ชาวบ้านแทบทุกครัวเรือนโดยตรง จึงนับเป็นการผูกขาดด้านการซื้อ-ขายเหล็กตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา ส่วนวัตถุดิบชนิดอื่นๆ ซึ่งได้แก่ เหล็ก กาว กากเพชร ลูกบิด ยางขัดเงา และถ่าน นายดี ก็มีการควบคุมไว้หมด ตั้งแต่กระบวนการในการนำเข้าประเทศ ผูกขาดในการเป็นผู้รับซื้อ และกำหนดราคาขายแต่เพียงผู้เดียว มีรถบรรทุกขนจากกรุงเทพฯ เข้ามาในหมู่บ้านสัปดาห์ละ 2-3 เที่ยว ขึ้นอยู่กับสภาวะของตลาดว่ามีความต้องการมากน้อยเพียงใด ชาวบ้านอรัญญิกจะมาซื้อวัตถุดิบจากนายดีนี้ตลอดเวลา

อย่างไรก็ตาม ภายหลังจากปี พ.ศ. 2490 เป็นต้นมา การค้าขายมิดอรัญญิกของชาวบ้าน ไม่จำเป็นที่จะต้องพึ่งพาพ่อค้าชาวจีนให้เป็นผู้นำไปขายในกรุงเทพฯ แต่เพียงช่องทางเดียวอีกต่อไป ช่องทางในการจัดจำหน่ายมิดของชาวบ้านมีมากขึ้น โดยมีทั้งการขายปลีกด้วยตนเอง และการขายส่งให้แก่ลูกค้าที่เดินทางเข้ามารับซื้อเพื่อไปจำหน่ายต่อในคราวละหลายๆ

สุวิทย์ ไพบยวัฒน์ (2530 : 45) กล่าวว่า การขายปลีกของชาวบ้านในช่วงนี้ มี 3 ลักษณะ ซึ่งได้แก่ การเร่ขาย การออกร้านขาย และการขายปลีกหน้าร้าน ส่วนการขายส่ง ชาวบ้านยังคงต้องพึ่งพาพ่อค้าชาวจีนที่เดินทางเข้า-ออกหมู่บ้านอยู่เป็นประจำ ในการนำสินค้าไปจำหน่ายยังแหล่งตลาดทั้งภายในประเทศ และต่างประเทศ

(1) การขายปลีก

(1.1) การเร่ขาย

ลักษณะของการเร่ขายมิดของชาวบ้านก็คือ การเร่ขายไปตามสถานที่ต่างๆ พร้อมทั้งร้องตะโกนขายมิดด้วยคำร้องเฉพาะที่มีความว่า “มิดได้ มิดดอก กระบอกกัญชา หัวเสียมคายหญ้า ตะละป้าปอกอ้อย มิดน้อยหันผัก มิดเหน็บสลักแม่เอ๊ย”

(1.2) การออกร้านขาย

การขายในลักษณะนี้คือการนำมีดไปวางจำหน่ายตามงานเทศกาลต่างๆ ที่จัดขึ้นอย่างสม่ำเสมอทุกๆ ปี เช่น การไปวางจำหน่ายที่งานวัดพระพุทธรบาท จังหวัดสระบุรี และงานวัดป่าไร่ จังหวัดสุพรรณบุรี เป็นต้น

(1.3) การขายปลีกหน้าร้าน

การขายปลีกหน้าร้านของชาวบ้าน คือการนำมีดที่ตนผลิตขึ้นมาวางขายให้แก่พ่อค้าชาวจีนในหมู่บ้าน พ่อค้าชาวจีนจะเข้ามาเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ตามครัวเรือนต่างๆ ที่ตลาดภายนอกชุมชน ต้องการ หากชนิดใดเป็นที่ต้องการมากก็จะรับซื้อไปมาก และสั่งให้ผลิตเป็นจำนวนมากเพื่อมารับซื้อในภายหลังด้วย

(2) การขายส่ง

ชาวบ้านมีการขายส่งผลิตภัณฑ์ที่มีเครื่องหมายของตนเองให้แก่พ่อค้าชาวจีนที่สั่งซื้อคราวละมากๆ เพื่อนำไปจำหน่ายภายนอกท้องถิ่น ทั้งในประเทศ และต่างประเทศ การรับซื้อเพื่อไปจำหน่ายต่อคราวละมากๆ นี้ ก็เนื่องมาจากการคมนาคมยังไม่สะดวก และไม่เป็นการประหยัดเวลา ตลอดจนค่าใช้จ่ายต่างๆ ในการเดินทางเข้าออกหมู่บ้านบ่อยๆ

(2.1) การขายส่งภายในประเทศ

พ่อค้าชาวจีนรับซื้อมีดจากชาวบ้านอรัญญิก แล้วไปจำหน่ายต่อให้แก่พ่อค้าขายปลีกที่อยู่ตามหัวเมืองต่างๆ

(2.2) การขายส่งต่างประเทศ

เมื่อมีการเปิดประเทศมากขึ้น พ่อค้าชาวจีนซึ่งมีญาติพี่น้องอยู่ในต่างประเทศ จึงส่งผลิตภัณฑ์ที่มีเครื่องหมายไปขายยังประเทศนั้นๆ ที่ตนเองมีญาติพี่น้องอยู่ เช่น สวิสเซอร์แลนด์ ฝรั่งเศส และสหรัฐอเมริกา เป็นต้น

4.2.2.3 ยุคของระบบตลาดผูกขาด (พ.ศ. 2508-2545)

ในช่วงเวลา ก่อน ปี พ.ศ. 2508 ซึ่งเป็นปีที่การไฟฟ้าส่วนภูมิภาคเริ่มจ่ายกระแสไฟฟ้าให้แก่ชุมชน เทคนิคในการผลิตมีดของชาวบ้าน ยังคงเป็นการผลิตแบบดั้งเดิมซึ่งใช้แรงงานคนเป็นหลัก และนิยมผลิตมีดเฉพาะประเภทที่มีความจำเป็นในชีวิตประจำวันเท่านั้น อัตราการผลิตมีดของแต่ละครัวเรือนอยู่ในราวเพียง 10-15 เล่มต่อวัน ซึ่งไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของตลาดที่เพิ่มมากขึ้นได้ แต่หลังจากที่มีกระแสไฟฟ้าใช้ในชุมชนบ้านอรัญญิกครบทุกหมู่บ้านแล้ว (ปี พ.ศ. 2517) ได้มีการนำเอาเครื่องจักรที่ใช้กำลังไฟฟ้ามาใช้ เช่น เครื่องตัดเหล็ก และเครื่องสูบลม ฯลฯ ส่งผลให้อัตราการผลิตเพิ่มขึ้นจากเดิม เป็นจำนวน 100-150 เล่มต่อวัน สามารถป้อนตลาดได้อย่างไม่จำกัด

เมื่ออัตราการผลิตมีของแต่ละครัวเรือนมีมากขึ้น จึงเกิดการแข่งขันกันทางการค้า แต่ละครัวเรือนต่างก็พยายามผลิตมีดเพื่อขายส่งให้แก่พ่อค้าคนกลางให้ได้จำนวนมากที่สุด พ่อค้าคนกลางจึงสามารถกำหนดราคาในการรับซื้อได้แต่เพียงผู้เดียว การรับซื้อผลิตภัณฑ์ของพ่อค้าคนกลางพิจารณาถึงคุณภาพ ตลอดจนความสวยงาม ที่อาจมีความแตกต่างกันไปในแต่ละครัวเรือน ไม่ได้รับซื้อเท่ากับที่แต่ละครัวเรือนผลิตขึ้นทั้งหมด ดังนั้น จากการแข่งขันกันในด้านปริมาณการผลิตที่เกิดขึ้น จึงส่งผลให้เกิดการแข่งขันกันในการเลือกใช้วัตถุดิบที่มีคุณภาพ ที่สามารถนำมาใช้ในการผลิตมีดได้สวยงามน่าใช้อีกด้วย เช่น มีการนำเหล็กสแตนเลสที่มีความเงางาม และไม่เป็นสนิมมาใช้แทนเหล็กแบบเดิมที่หามาจากเครื่องใช้ในครัวเรือน เหล็กเหน็บรถยนต์ และเหล็กวางรถไฟ

จากการแข่งขันกันในด้านปริมาณการผลิตที่ขึ้นอยู่กับความต้องการของตลาด ตลอดจนการแข่งขันกันในการเลือกใช้วัตถุดิบที่มีคุณภาพ ได้ส่งผลให้อิสรระในการผลิตของชาวบ้านถูกจำกัด จากเดิมที่สามารถผลิตไปตามทักษะความชำนาญของตนเอง สามารถออกแบบรูปร่างลักษณะของมีดในแต่ละประเภทตามที่ตนเองต้องการ ไปเป็นระบบการผลิตที่ผู้ผลิตไม่มีอิสรระในการใช้ความคิดสร้างสรรค์อีกต่อไป ไม่สามารถเลือกผลิตมีดในประเภทที่ตนเองต้องการได้ ต้องผลิตตามความต้องการของพ่อค้าคนกลาง หรือผู้บริโภค โดยเน้นประเภทใดประเภทหนึ่งในปริมาณคราวละมากๆ ผู้ผลิตจึงขาดทักษะความชำนาญในมีดประเภทอื่นๆ ที่ตนเคยผลิตได้ไป

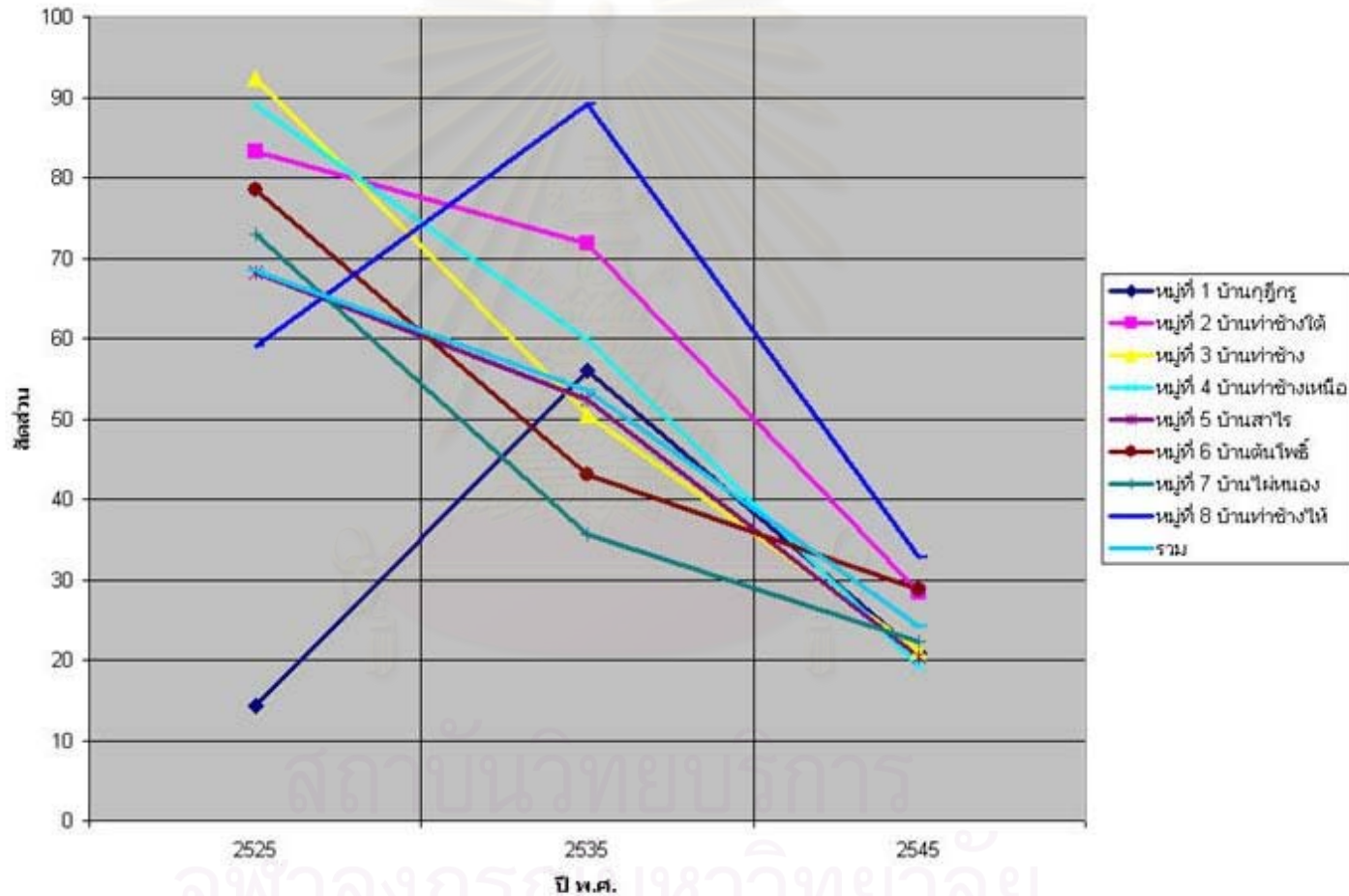
อย่างไรก็ตาม ในระยะ 20 ปีที่ผ่านมา ตลาดของผลิตภัณฑ์มีดอรัญญิกมีแนวโน้มที่จำกัดตัวลง เนื่องจากมีผู้ประกอบการหลายรายทั้งจากในประเทศและต่างประเทศแข่งขันกันผลิตมีดประเภทต่างๆ ออกจำหน่าย ทางด้านเทคโนโลยีในการผลิตของผู้ประกอบการแต่ละราย ก็มีการพัฒนาเพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์ที่มีความสวยงาม คงทน ตลอดจนมีการออกแบบให้เป็นที่ถูกใจผู้บริโภคมากยิ่งขึ้น ผู้ประกอบการเหล่านี้ บางรายก็มีช่องทางในการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของตนเองโดยไม่ต้องผ่านกลไกซึ่งเป็นคนกลางใดๆ ซึ่งก็เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ได้รับคำตอบแทนที่คุ้มค่า และสามารถดำเนินธุรกิจต่อไปได้ ในขณะที่ช่องทางในการจัดจำหน่ายมีดของชาวบ้านอรัญญิก ซึ่งมีลักษณะเป็นอุตสาหกรรมในครัวเรือน ยังคงถูกผูกขาดโดยพ่อค้าคนกลางในท้องถิ่นเพียงไม่กี่รายอยู่เช่นเดิม ดังนั้นจึงได้รับคำตอบแทนจากการจำหน่ายมีดได้เพียงบางส่วน สภาวะการณดังกล่าว เกิดขึ้นและคงอยู่เช่นนั้นมาโดยตลอด เมื่อรายได้ของครัวเรือนจากการจำหน่ายมีดไม่เพียงพอต่อค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีพ ชาวบ้านส่วนหนึ่งจึงล้มเลิกการประกอบอาชีพผลิตมีดไป โดยจะเห็นได้จาก ในระหว่างปี พ.ศ. 2525 ถึง พ.ศ. 2545 ภาพรวมของจำนวนของครัวเรือนที่ผลิตมีดในชุมชนบ้านอรัญญิกมีแนวโน้มลดลงมาโดยตลอด ถึงแม้ว่าในระหว่างปี พ.ศ. 2525 ถึง พ.ศ. 2545 จะมีแนวโน้มที่เพิ่มขึ้นใน 2 หมู่บ้าน นั่นคือ หมู่ 1 บ้านกุฎิกรู และหมู่ 8 บ้านท่าช้างให้ แต่หมู่บ้านอื่นอีก 6 หมู่บ้าน ล้วนมีแนวโน้มที่ลดลงทั้งสิ้น และลดลงทั้งหมดในระหว่างปี พ.ศ. 2535 ถึง พ.ศ. 2545 (แผนภูมิที่ 4-1)

ตารางที่ 4-7 แสดงการประกอบอาชีพผลิตสินค้าของประชากรในระดับครัวเรือน ในตำบลท่าช้าง จำแนกตามหมู่บ้าน ในปี พ.ศ. 2525 พ.ศ. 2535 และพ.ศ. 2545

หมู่บ้าน	ปี พ.ศ. 2525			ปี พ.ศ. 2535			ปี พ.ศ. 2545		
	ครัวเรือน ทั้งหมด	ครัวเรือน ที่ผลิตมีด	สัดส่วน	ครัวเรือน ทั้งหมด	ครัวเรือน ที่ผลิตมีด	สัดส่วน	ครัวเรือน ทั้งหมด	ครัวเรือน ที่ผลิตมีด	สัดส่วน
หมู่ที่ 1 บ้านคูฎิกรู	84	12	14.29	132	74	56.06	159	33	20.75
หมู่ที่ 2 บ้านท่าช้างใต้	72	60	83.33	96	69	71.88	123	35	28.46
หมู่ที่ 3 บ้านท่าช้าง	65	60	92.31	105	53	50.48	132	28	21.21
หมู่ที่ 4 บ้านท่าช้างเหนือ	45	40	88.89	82	49	59.76	109	21	19.27
หมู่ที่ 5 บ้านสาโร	88	60	68.18	130	68	52.31	157	32	20.38
หมู่ที่ 6 บ้านต้นโพธิ์	112	88	78.57	186	80	43.01	216	62	28.70
หมู่ที่ 7 บ้านไผ่หนอง	107	78	72.90	171	61	35.67	198	44	22.22
หมู่ที่ 8 บ้านท่าช้างไห้	61	36	59.02	83	74	89.16	110	36	32.73
รวม	634	434	68.45	985	528	53.60	1,204	291	24.17

ที่มา : เทศบาลตำบลร้อยเอ็ด, 2550 และการคำนวณ

แผนภูมิที่ 4-4 แสดงแนวโน้มของสัดส่วนของครัวเรือนที่ประกอบอาชีพผลิตมิด จำแนกตามหมู่บ้าน ในปี พ.ศ. 2525 พ.ศ. 2535 และพ.ศ. 2545

ที่มา : เทศบาลตำบลรัฐฉีก, 2550 และการคำนวณ

4.2.3 ประเภทของมีดอร์ญุญิกในปัจจุบัน

นับแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ผลิตภัณฑ์มีดอร์ญุญิก แบ่งแนวทางในการผลิตออกเป็น 2 แนวทาง ได้แก่ แนวโรงงาน และแนวศิลป์ ช่างทำมีดในแต่ละครัวเรือน มีความชื่นชอบ ตลอดจนความสามารถในการผลิตตามแนวทางใด ก็จะเลือกดำเนินการผลิตไปตามแนวทางนั้น และมีการสืบทอดสู่รุ่นลูกรุ่นหลานภายในครัวเรือนเดียวกันเรื่อยมา

ผลิตภัณฑ์มีดแนวโรงงาน (Mass Knife-Products) นั้นหมายถึง ผลิตภัณฑ์ที่ผลิตเพื่อตอบสนองความต้องการของตลาด ให้ความสำคัญต่อปริมาณการผลิตเป็นจำนวนมากๆ โดยหวังเพียงค่าตอบแทนจากการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ หรือค่าจ้างแรงงาน ตลาดเป็นตัวกำหนดรูปแบบของผลิตภัณฑ์

ส่วนผลิตภัณฑ์มีดแนวศิลป์ (Artistic Knife-Products) หมายถึง ผลิตภัณฑ์ที่แสดงถึงภูมิปัญญาของชาวบ้านอร์ญุญิกที่ผลิตออกมาด้วยอารมณ์ และความรู้สึกของผู้ทำตามสมัยนั้นๆ เพื่อเป็นการตอบสนองความต้องการทางด้านจิตใจ สุนทรียภาพ และประโยชน์ใช้สอย ทั้งแก่ตนเอง ครอบครัว และชุมชน จนกลายมาเป็นมรดกตกทอดทางวัฒนธรรมของชาวบ้านอร์ญุญิก โดยถือว่าเป็นผลงานที่มีความหมาย มีหน้าที่ หรือมีประโยชน์ จากความคิดสร้างสรรค์

ผลิตภัณฑ์มีดในแต่ละแนวทาง ยังมีการจำแนกออกเป็นประเภทต่างๆ ได้ตามกิจกรรมการใช้สอย โดยผลิตภัณฑ์มีดแนวโรงงาน แบ่งออกเป็น มีดประเภทเกษตรกรรม และประเภททหาร ส่วนผลิตภัณฑ์มีดแนวศิลป์ แบ่งออกเป็น มีดประเภทอาวุธ และประเภทอื่นๆ มีดประเภทต่างๆ ที่ใช้สอยในกิจกรรมที่ต่างกันนี้ ยังมีการจำแนกออกเป็นประเภทย่อยต่างๆ ลงไปอีกมากมาย ซึ่งสามารถพิจารณาได้จากการจัดหมวดหมู่ของมีดประเภทต่างๆ ดังต่อไปนี้

4.2.3.1 ผลิตภัณฑ์มีดแนวโรงงาน

(1) ประเภทเกษตรกรรม

- มีดขุด ได้แก่ เสียมทั่วไป จอบผู้ดี และจอบขยัน
- มีดดายหญ้า ได้แก่ เคียว มีดดายหญ้า และมีดขอล้างป่า
- มีดตัด ได้แก่ มีดขอ ขอล้างมะพร้าว มีดจักตอก และมีดปอกอ้อย

(2) ประเภททหาร

- มีดครัว ได้แก่ มีดหมู มีดปังตอ มีดสับกระดูก มีดปาดเนื้อ มีดแกะสลัก มีดเสียบพริก และเสียบเนื้ออย่างบาร์บีคิว
- มีดบนโต๊ะอาหาร ได้แก่ มีดปอกผลไม้ มีดชูด และมีดคว้านผลไม้

4.2.3.2 ผลิตภัณฑ์มีดแนวศิลป์

(1) ประเภทอาวุธ

- มีดพก ได้แก่ มีดโบวี เสือซ่อนเล็บ และมีดปากกา
- มีดพกพา ได้แก่ มีดดาบ มีดเหน็บ และพระขรรค์
- มีดที่เก็บไว้ในคร้วเรือน ได้แก่ หอก ทวน ง้าว และโตมร

(2) ประเภทอื่นๆ

- ของขวัญ ได้แก่ มีดตัดลูกนิมิต มีดชุดพระขรรค์ด้ามมุก และกริชด้ามมุก
- ของชำร่วย ได้แก่ ชนิดพวงกุญแจ และอาวุธโบราณจิ๋ว
- ของประดับ ได้แก่ ดาบโซ่วไขว้ มีดตัดหาวลูกนิมิตด้ามมุกพร้อมแท่น ดาบโซ่วพร้อมแท่น กริชมุกพร้อมแท่น มีดชุดพร้อมแท่น และตรี

4.2.4 ขั้นตอนการผลิตมีดอรัญญิกในปัจจุบัน

4.2.4.1 การเตรียมการ

(1) การเตรียมคน

จำนวนคนที่ใช้ในการผลิตมีด ต้องใช้คน 3-4 คน โดยเฉพาะในขั้นตอนแรก ซึ่งก็คือ การหลายนั่น ต้องใช้คนที่มีร่างกายแข็งแรง เนื่องจากต้องใช้พลังกำลังในขั้นตอนนี้เป็นอย่างมาก อีกทั้ง 3-4 คนดังกล่าว ยังต้องร่วมกันทำด้วยความสามัคคี อันเกิดจากประสบการณ์จากการทำงานร่วมกันจนรู้ใจนั่นเอง

(2) การเตรียมเครื่องมือ และอุปกรณ์

เครื่องมือ และอุปกรณ์สำหรับการผลิตมีด แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ตามประเภทของพลังงานที่ใช้ ได้แก่ เครื่องมือและอุปกรณ์ที่ใช้ในเทคนิคการผลิตแบบดั้งเดิม และเครื่องมือและอุปกรณ์ที่ใช้ในเทคนิคในการผลิตแบบสมัยใหม่ โดยมีรายละเอียดในแต่ละประเภทดังนี้

(2.1) เครื่องมือและอุปกรณ์ที่ใช้ในเทคนิคการผลิตแบบดั้งเดิม

เป็นเครื่องมือและอุปกรณ์ที่ใช้แรงงานคนเป็นหลัก ได้แก่

(2.1.1) ที่ตัดเหล็ก

ใช้สำหรับตัดเหล็กให้มีขนาดและรูปร่างหยาบๆ ตามประเภทของมีดที่ต้องการ

(2.1.2) เตาเผาเหล็กหรือชุบมีด

ใช้สำหรับเผาเหล็กให้อ่อนตัว เพื่อให้ง่ายในการตัดแปลงให้เป็นเหล็กรูปพรรณต่างๆ ทำด้วยดินเหนียวปนแกลบ โดยก่อเป็นเนินดินเล็กๆ 2 เนิน ห่างกัน

ประมาณ 1 ฟุต ให้เป็นช่องว่างสำหรับใส่ถ่านและเหล็กที่จะนำไปเผา บางเตาจะก่อด้วยอิฐเผา พื้นเตาอยู่สูงกว่าพื้นดินพอสมควร มีช่องต่อกับสุมเป่าลมเพื่อให้ลมเข้าด้านข้าง และพุ่งขึ้นข้างบนพื้นเตา ส่วนบนเนินดินทั้งสองที่ก่อเป็นขอบเตาเป็นทิว้างเปล่า เพื่อให้อากาศถ่ายเทได้สะดวกซึ่งช่วยให้ถ่านติดไฟได้ดี การก่อเตาในครัวเรือนของชาวบ้านจะทำเป็นประจำทุกปี โดยทำการก่อในพิธีไหว้ครูบูชาเตา

ภาพที่ 4-2 แสดงเตาเผาอิฐหรือซุบมีด

(2.1.3) สุมสำหรับเป่าลม

มี 2 ชนิด ได้แก่ สุมเย็น และสุมนอน ลักษณะของสุมเย็นเป็นสุมคู่ คนสุมจะนั่งบนร้านโกสั่วๆ กับสุม ทำการชักคันสุมขึ้น-ลง สุมลมเข้าไปในเตาเพื่อให้ถ่านไม้ไฟลุกแดง ใช้สำหรับมีดใหญ่ที่ต้องการความร้อนสูง ส่วนสุมนอน มีลักษณะเป็นสุมเดี่ยว คนสุมกับผู้ที่ตีมีดจะเป็นคนๆ เดียวกัน ใช้สำหรับเป่าลมเข้าไปในเตาที่มีความร้อนไม่สูงนัก ใช้สำหรับทำมีดเล็ก เช่น มีดเจียนหมาก มีหั่นผัก เป็นต้น

(2.1.4) ทัง

ใช้สำหรับตีมีด มี 4 ขนาด ได้แก่ 10 กิโลกรัม 15 กิโลกรัม 16 กิโลกรัม และ 17 กิโลกรัม จำนวนทังที่ใช้ในแต่ละครัวเรือน ขึ้นอยู่กับจำนวนของสมาชิกที่ผลิตมีดในครัวเรือนนั้น

ภาพที่ 4-3 แสดงทัง

(2.1.5) ไข่ หรือก้อนตีมืด

มี 3 ขนาด ได้แก่ 1.7 กิโลกรัม 1.8 กิโลกรัม และ 2 กิโลกรัม จำนวนไข่ที่ใช้ในแต่ละครัวเรือน ขึ้นอยู่กับจำนวนของสมาชิกที่ผลิตมิดในครัวเรือนนั้น

ภาพที่ 4-4 แสดงไข่ หรือก้อนตีมืด

(2.1.6) ราวเคาะมิด

ใช้ในการตัดหลังมิดให้มีลักษณะตรงหรือโค้งตามที่ต้องการ

ภาพที่ 4-5 แสดงราวเคาะมิด

(2.1.7) คีมจับมิด

ใช้จับเหล็กที่ถูกเผาจนร้อนหน้าเตา มาวางและตีบนทั่ง

ภาพที่ 4-6 แสดงคีมจับมิด

(2.1.8) เหล็กสกัดหรือเชื่อม

ใช้ตัดหรือสกัดเหล็ก ให้มีรูปร่างตามประเภทของมิดที่ต้องการ

ภาพที่ 4-7 แสดงเหล็กสกัดหรือเชื่อม

(2.1.9) ปากกา หรือเสื่อ

ใช้สำหรับจับมิดให้ติดแน่น ไม่เคลื่อนที่ ก่อนที่จะใช้ตะไบตกแต่งให้มีรูปร่างตามประเภทของมิดที่ต้องการ

ภาพที่ 4-8 แสดงปากกา หรือเสื่อ

(2.1.10) แท่นขุดมิด

ใช้สำหรับเป็นแท่นวางมิด แล้วใช้ตะไบขุดมิดให้บางและคม

ภาพที่ 4-9 แสดงแท่นขุดมิด

(2.1.11) ถ่าน

ส่วนมากเป็นถ่านที่เผาขึ้นจากไม้ไผ่ ลักษณะของก้อนถ่านที่ใช้จะเป็นก้อนเล็กๆ เพื่อให้สามารถปกคลุมเหล็กได้หมด โดยไม่สูญเสียความร้อนออกไป

ภาพที่ 4-10 แสดงถ่าน

(2.1.12) กาว

เป็นกาวน้ำ ใช้สำหรับทาถูกปิด แล้วจึงโรยด้วยกากเพชรบนบริเวณที่ทา กาวนั้น เพื่อขัดตัวมีดให้บางและขาว

ภาพที่ 4-11 แสดงกาว

(2.1.13) กากเพชร

มีลักษณะเป็นวัตถุละเอียดสีดำ ใช้สำหรับขัด นำไปโรยบนลูกปิดที่หมดความคมที่ทา กาวไว้ มี 2 ชนิด ได้แก่ ชนิดหยาบ (เบอร์ 70 และ 90) และชนิดนวล (เบอร์ 120 และ 180)

ภาพที่ 4-12 แสดงกากเพชร

(2.2) เครื่องมือและอุปกรณ์ที่ใช้ในเทคนิคการผลิตแบบสมัยใหม่
เป็นเครื่องมือและอุปกรณ์ที่ใช้พลังงานไฟฟ้าเป็นหลัก ได้แก่

(2.2.1) พัดลมเตา

ใช้สำหรับเป่าลมให้ถ่านไฟในเตาถูกร้อน โดยผ่านท่อต่อเข้าไปในเตา

ภาพที่ 4-13 แสดงพัดลมเตา

(2.2.2) เครื่องขัดมีด

มีลักษณะเป็นมอเตอร์หมุนลูกถ้วยวงกลมที่มีกากเพชรเคลือบอยู่บนผิว ใช้
สำหรับขัดตัวมีด

ภาพที่ 4-14 แสดงเครื่องขัดมีด

(2.2.3) เครื่องตัดเหล็กชนิดใช้พลังงานไฟฟ้า

ใช้สำหรับตัดเหล็กให้มีขนาดและรูปร่างหายาๆ

ภาพที่ 4-15 แสดงเครื่องตัดเหล็กชนิดใช้พลังงานไฟฟ้า

(2.2.4) สว่านเจาะด้ามมีด

ใช้สำหรับเจาะด้าม และแกนด้ามมีด เพื่อนำหมุดที่ตัดจากลวด ฟังลงไปให้ติดแน่น

ภาพที่ 4-16 แสดงสว่านเจาะด้ามมีด

(2.2.5) คีมตัดลวด

ใช้สำหรับตัดลวดให้ได้ขนาดตามต้องการ ก่อนนำไปใช้เป็นหมุดสำหรับยึดด้ามมีดเข้ากับตัวมีด

ภาพที่ 4-17 แสดงคีมตัดลวด

(2.2.6) เครื่องแทงด้ามมีด

มีลักษณะคล้ายตะไบ ใช้สำหรับตบแต่งด้ามมีดที่นำมาเข้าด้ามให้เรียบร้อย

(2.2.7) กรรไกรตัดด้ามมีดให้เข้ารูป

ใช้สำหรับตัดด้ามมีดให้เข้ารูป ก่อนที่จะนำมีดที่หล่อเสร็จแล้วไปเข้าด้าม

(2.2.8) เป้าหลอมโลหะ

ใช้สำหรับแปรรูปเศษโลหะให้เป็นโลหะเหลวก่อนเทใส่ลงในแม่พิมพ์

(3) การเตรียมวัตถุดิบ

วัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตมีด แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

(3.1) วัตถุดิบหลัก ได้แก่ เหล็ก ไม้ และ ถ่าน

(3.2) วัสดุที่เป็นส่วนประกอบ ได้แก่ ลวด อลูมิเนียม ทองเหลือง ทินเนอร์ และ แล็กเกอร์

(3.3) บรรจุภัณฑ์ ได้แก่ กล่องบรรจุ แผ่นพลาสติกใส และกระดาษหนังสือพิมพ์

4.2.4.2 การดำเนินการผลิต

โดยทั่วไปแล้ว การผลิตมีดอรัญญิกทุกประเภท มีลำดับในการดำเนินการผลิตเหมือนกัน โดยสามารถสรุปได้เป็น 10 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การหลา

หมายถึง การนำเหล็กที่ตัดได้ขนาดตามต้องการไปเผาไฟให้แดง แล้วใช้พะเนินตีจนได้รูป หุ่น หรือ กุน ทั้งนี้ ในการตัดเหล็กแบบโบราณนั้น ใช้พะเนินกระหน่ำลงไปบนเข็มทำหน้าที่คล้าย เหล็กสกัด

ขั้นตอนที่ 2 การซ้ำหรือทอม

หมายถึง การตีเหล็กด้วยค้อนเพื่อขึ้นรูปมีดให้ได้ตามต้องการ

ขั้นตอนที่ 3 การไให้หรือการลำเลียบ

หมายถึง การตีแผ่นเหล็กจนเนื้อเหล็กเรียบเป็นมัน เพื่อให้ได้ตัวมีดที่มีความคมบาง ตรง และเหนียวแน่น ด้วยค้อนที่ทำด้วยเหล็กคล้ายทั่ง ซึ่งมีด้ามเป็นกิ่งไผ่ขนาดเหมาะสมมือ

ขั้นตอนที่ 4 การแต่ง

หมายถึง การแต่งตัวมีดด้วยตะไบ เพื่อให้ได้รูปเล่มที่สวยงามขึ้น

ขั้นตอนที่ 5 การชุด

หมายถึง การใช้เหล็กชุดคมมีดให้มีความขาวและบาง

ขั้นตอนที่ 6 การโสก

หมายถึง การใช้ตะไบหยาบและตะไบละเอียด ตะไบตามตัวมีดเพื่อให้ตัวมีดมีความขาว เรียบร้อย และคมมีดมีความบางมากยิ่งขึ้น

ขั้นตอนที่ 7 การพานคมมีด

หมายถึง การใช้ตะไบละเอียดพานขวางของคมมีดเพื่อให้คมมีดมีความบางเฉียบ

ขั้นตอนที่ 8 การชุบ

หมายถึง การนำตัวมีดเข้าไปเผาไฟในเตา เพื่อให้ได้คมแดงตามความต้องการ จากนั้นจึงนำไปชุบน้ำ ซึ่งจะทำให้คมของมีดมีความกล้าแข็ง ไม่อ่อน และไม่บิ่น

ขั้นตอนที่ 9 การลับคม

หมายถึง การฝนหรือลับตัวมีดด้วยหินหยาบ หินละเอียด หรือหินกากเพชรเพื่อให้มีความคมได้ที่

ขั้นตอนที่ 10 การเข้าด้าม

หมายถึง การเข้าด้ามจับ และใช้น้ำมันทาตัวมีดเพื่อกันสนิม

4.2.5 ความเชื่อและพิธีกรรมในการผลิตมีดอรัญญิก

ชาวบ้านอรัญญิก มีพิธีกรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน คือพิธีไหว้ครู หรือพิธีไหว้ครูบูชาเตา พิธีดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิตของชาวชุมชนอย่างแบ่งแยกไม่ได้ เพราะไม่เพียงแต่จะเป็นปทัสถานของชุมชนที่ทุกคนที่เป็นสมาชิกพึงยึดถือปฏิบัติหรือแสดงออกโดยการกระทำ หากแต่ความหมายของพิธีกรรมนั้นยังมีอิทธิพลต่อความรู้สึกนึกคิดอันเป็นเรื่องทางจิตใจซึ่งมีความสำคัญในการควบคุมการแสดงออกทางร่างกายอีกด้วย

การประกอบพิธี “ไหว้ครู” หรือ “ไหว้ครูบูชาเตา” เป็นการปฏิบัติตามประเพณีที่มีอิทธิพลต่อชีวิต และจิตใจของชาวบ้านอรัญญิกทุกคน ดังนั้นจึงถือเป็นประเพณีที่มีความสำคัญมาก ซึ่งปกติแล้วจะปฏิบัติกันเป็นประจำทุกปี โดยกำหนดระยะเวลาอยู่ในช่วงภายหลังการทำบุญบำเพ็ญกุศลตรุษ และสงกรานต์ เมื่อประเพณีดังกล่าวผ่านพ้นไป ก็จะมีการจัดประชุมหารือเพื่อกำหนดวันไหว้ครู ซึ่งมักถือเอาวันข้างขึ้น เดือน 6 และตรงกับวันพฤหัสบดี

สำหรับการเตรียมการก่อนถึงวันประกอบพิธีกรรม ชาวบ้านทุกบ้านจะพร้อมใจกันลงมือซ่อมแซมเครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆ ที่ใช้ในการตีมีด พร้อมทั้งทำความสะอาด และนำมาวางไว้ในที่อันสมควร โดยอาจเป็นช่วงระยะก่อนถึงวันงาน 1 หรือ 2 วัน ในส่วนของเตาเผาเหล็ก จะเป็นสิ่งที่ไม่มีการซ่อมแซม ต้องปูนกันขึ้นใหม่ และยังคงมีการจัดเตรียมหมวดหมู่เครื่องบูชาต่างๆ พร้อมทั้งเครื่องสังเวย ซึ่งได้แก่

- เครื่องบูชาพระพุทธ

จัดแต่งเป็นขันห้า ประกอบด้วยข้าวตอกดอกไม้ รูปเทียน และกรวยดอกไม้ 5 กรวย

- เครื่องบูชาพระภูมิ

ประกอบด้วย อาหารคาวหวาน

- เครื่องบูชาแม่ธรณี

ประกอบด้วย อาหารคาวหวาน

- เครื่องบูชาเทพเจ้า (พระวิษณุกรรม)

ประกอบด้วย ดอกไม้รูปเทียน ค้ายสายสิญจน์ ทองคำเปลว น้ำหอม แป้งกระแจะ เครื่องนุ่งห่ม แก้วแหวนเงินทอง โศกบายศรี ขนมต้มขาว ขนมต้มแดง (ภาษาชาวบ้านเรียก พายวัญ) และใบตองซึ่งนำมาประดิษฐ์เป็นกรวยจำนวนมาก โดยภายในกรวยบรรจุในคุณ ดอกคุณ ดอกดาวเรือง ดอกบานชื่น ดอกบานไม่รู้โรย ใบตอง ใบนาค และใบชมชื่น

- เครื่องสังเวช

ประกอบด้วย หมู ไก่ และสุรา

4.2.5.1 ขั้นตอนของการประกอบพิธีไหว้ครูบูชาเตา

พิธีกรรมเริ่มต้นขึ้นตั้งแต่รุ่งอรุณของเช้าวันพฤหัสบดี ข้างขึ้น ของเดือน 6 ซึ่งได้กำหนดไว้ล่วงหน้า มีการนำเครื่องบูชาพระพุทธ เครื่องบูชาพระภูมิ และเครื่องบูชาพระแม่ธรณี มาจัดแยกไว้ต่างหาก โดยไม่นำไปรวมไว้กับเครื่องสังเวชซึ่งเป็นส่วนที่ต้องนำมาวางไว้ที่เครื่องมือ ต่อจากนั้นจึงมีการทำพิธีสวด ไถ้การเชิญเทพเจ้ามาเป็นสิริมงคล แล้วผู้ใหญ่ในเรือนก็จะเรียกลูกหลานมาบูชากราบไหว้ พร้อมทั้งขอพรอันศักดิ์สิทธิ์ เพื่อความเป็นมงคลแก่ทุกคน

หลังจากนั้น เมื่อรูปหมอดอกแล้ว จึงเลิกพิธี (เสสัง) โดยผู้ใหญ่จะเรียกทุกๆ คนมาช่วยกันผูกกรวยดอกไม้ติดกับเครื่องมือทุกชิ้น เติมด้วยแป้งกระแจะหอม และปิดด้วยทองคำเปลว สุราที่นำไปไหว้นั้นทุกคนจะต้องดื่ม เพราะถือว่าเป็นน้ำอมฤตของครูอาจารย์ ซึ่งประสิทธิ์ประสาทให้ประสพแต่ความสำเร็จทุกประการ ต่อมา จึงมีการยกจักโตก บายศรี มาวางไว้กลางบ้าน โดยให้ปู่ ย่า ตา ยาย รวมทั้งพ่อและแม่ มาทำการผูกขวัญด้วยสายสิญจน์ผูกข้อมือ พร้อมให้ศีลให้พรแก่ลูกหลานทุกคน ทั้งนี้ ผู้ใหญ่ในแต่ละบ้านก็จะให้ลูกหลานเรียกญาติและผู้ที่เคยพนับถือมาที่บ้านของตน (ภาษาชาวบ้านเรียกว่าคำคุณ) เพื่อความเป็นสิริมงคลระหว่างกัน โดยในวันนั้นทุกบ้านจะมีการต้อนรับทุกคนที่มาเยือน ด้วยสุรา และอาหาร อย่างอบอุ่น ปราศจากเรื่องอับมงคล

4.2.5.2 คุณค่าและประโยชน์ของการประกอบพิธีไหว้ครูบูชาเตา

ประเพณีไหว้ครูบูชาเตา แฝงไว้ด้วยคุณค่าและประโยชน์ในด้านต่างๆ ได้แก่

(1) สร้างจิตสำนึก ถึงความกตัญญูตเวทีต่อผู้อบรมสั่งสอน ซึ่งได้แก่ ครูอาจารย์ และเครื่องมือเครื่องใช้ ให้เกิดขึ้นในอนุชนรุ่นหลัง โดยเฉพาะกับเด็กรุ่นลูกรุ่นหลาน สำหรับการดำเนินแนวทางประกอบอาชีพอันมีคุณค่า

(2) สร้างความสามัคคี ซึ่งเกิดขึ้นจากการถือโอกาสแลกเปลี่ยนอาหารคาวหวานในวาระเยี่ยมเยียนและให้ศีลให้พรซึ่งกันและกัน ในกลุ่มช่างตีมีดและเพื่อนบ้าน โดยความสัมพันธ์ในลักษณะนี้ ชาวบ้านอัญญิกเรียกว่า “คำคุณ”

(3) เป็นการซ่อมแซมและทำความสะอาดเครื่องมือเครื่องใช้ในการประกอบอาชีพทุกชิ้น ตลอดจนทาสี รวมไปถึงการปั้นเตาใหม่

บทที่ 5

รูปแบบของกิจกรรมการผลิตมีดอร์ญุ๊ก

การศึกษาถึงรูปแบบของกิจกรรมการผลิตมีดอร์ญุ๊กในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นการอธิบายเกี่ยวกับรูปแบบของการรวมกลุ่มเพื่อการผลิตมีดในชุมชนบ้านออร์ญุ๊กในปัจจุบัน ซึ่งแบ่งออกเป็นกลุ่มวิสาหกิจ 2 ลักษณะ ได้แก่ กลุ่มวิสาหกิจชุมชน และกลุ่มวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม โดยกลุ่มวิสาหกิจชุมชนประกอบไปด้วยสมาชิกในระดับครัวเรือนซึ่งประกอบอาชีพผลิตมีดจากหมู่บ้านต่างๆ ในตำบลท่าช้าง ส่วนกลุ่มวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมเป็นการจัดตั้งในลักษณะของสถานประกอบการเพื่อการผลิตและจำหน่าย และมีการจ้างแรงงานเพื่อการดำเนินการ ทั้ง 2 กลุ่มนี้ ล้วนมีที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้านหัตถกรรมมีดออร์ญุ๊ก (หมู่ 6 บ้านต้นโพธิ์ และหมู่ 7 บ้านไผ่หนอง) (ตารางที่ 5-1)

ตารางที่ 5-1 แสดงจำนวนและรูปแบบของการรวมกลุ่ม จำแนกตามพื้นที่หมู่บ้าน

หมู่บ้าน	รูปแบบของการรวมกลุ่ม			
	กลุ่มวิสาหกิจชุมชน		กลุ่มวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม	
	จำนวน (กลุ่ม)	สมาชิก (ครัวเรือน)	จำนวน (แห่ง)	คนงาน (คน)
หมู่ 1 บ้านกุฎิกรู	0	0	0	0
หมู่ 2 บ้านท่าช้างใต้	0	0	0	0
หมู่ 3 บ้านท่าช้าง	0	0	0	0
หมู่ 4 บ้านท่าช้างเหนือ	0	0	0	0
หมู่ 5 บ้านสาไร	0	0	0	0
หมู่ 6 บ้านต้นโพธิ์	2	36	4	106
หมู่ 7 บ้านไผ่หนอง	1	20	3	135
หมู่ 8 บ้านท่าช้างไผ่	0	0	0	0
รวม	3	56	7	241

ที่มา : เทศบาลตำบลออร์ญุ๊ก และการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน, 2550

ชุมชนบ้านออร์ญุ๊ก มีกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจำนวน 3 กลุ่ม อยู่ในหมู่ 6 บ้านต้นโพธิ์ 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มฝักอาชีพบ้านต้นโพธิ์ และกลุ่มผลิตมีดออร์ญุ๊ก อยู่ในหมู่ 7 บ้านไผ่หนอง 1 กลุ่ม คือ กลุ่มอาชีพทำมีดออร์ญุ๊ก มีจำนวนสมาชิกทั้งสิ้น 56 ครัวเรือน ส่วนสถานประกอบการที่เป็นวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมมีจำนวน 7 แห่ง อยู่ในหมู่ 6 จำนวน 4 แห่ง และอยู่ในหมู่ 7 จำนวน 3 แห่ง มีจำนวนคนงานทั้งสิ้น 241 คน

5.1 กลุ่มวิสาหกิจชุมชน

กลุ่มวิสาหกิจชุมชน เป็นการรวมกลุ่มกันเองของชาวบ้านอรัญญิก ซึ่งได้จัดตั้งขึ้นพร้อมกันในปี พ.ศ. 2546 อันเป็นปีเดียวกับการเริ่มต้น โครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ภายใต้การสนับสนุนของเทศบาลตำบลอรัญญิก โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือครัวเรือนที่เข้าร่วมเป็นสมาชิกในด้านช่องทางการจัดจำหน่ายเป็นหลัก เนื่องจากตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาตลาดรับซื้อผลิตภัณฑ์มีดอรัญญิกจะต้องผ่านช่องทางซึ่งควบคุมโดยพ่อค้าคนกลางเพียงไม่กี่ราย นอกจากนี้ยังให้ความช่วยเหลือกันในการฝึกฝนทักษะในการทำมีดเพื่อให้สามารถนำไปประกอบอาชีพได้ ส่วนใหญ่แล้ว สมาชิกในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทั้ง 3 กลุ่ม เป็นชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในหมู่ 6 บ้านต้นโพธิ์ และหมู่ 7 บ้านไผ่หนอง โดยมีชาวบ้านจากหมู่อื่นๆ เข้าร่วมเป็นสมาชิกในแต่ละกลุ่มเป็นส่วนน้อย

กลุ่มวิสาหกิจชุมชน มีจำนวนทั้งสิ้น 3 กลุ่ม โดยมีที่ตั้งของครัวเรือนซึ่งเป็นผู้นำกลุ่ม ดังนี้

1. กลุ่มฝึกอาชีพบ้านต้นโพธิ์ ตั้งอยู่เลขที่ 190/2 หมู่ 6 บ้านต้นโพธิ์ ตำบลท่าช้าง อำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13260
2. กลุ่มผลิตมีดอรัญญิก ตั้งอยู่เลขที่ 192 หมู่ 6 บ้านต้นโพธิ์ ตำบลท่าช้าง อำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13260
3. กลุ่มอาชีพทำมีดอรัญญิก ตั้งอยู่เลขที่ 162/3 หมู่ 7 บ้านไผ่หนอง ตำบลท่าช้าง อำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13260

5.1.1 จำนวนของครัวเรือนที่เป็นสมาชิก

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนแต่ละกลุ่ม มีจำนวนสมาชิกที่มาจากหมู่บ้านต่างๆ ดังต่อไปนี้

กลุ่มฝึกอาชีพบ้านต้นโพธิ์ มีจำนวนสมาชิก 30 คน จาก 24 ครัวเรือน อาศัยอยู่ในหมู่ 6 จำนวน 12 ครัวเรือน หมู่ 7 จำนวน 6 ครัวเรือน หมู่ 5 จำนวน 3 ครัวเรือน หมู่ 1 จำนวน 2 ครัวเรือน และหมู่ 8 จำนวน 1 ครัวเรือน ตามลำดับ

กลุ่มผลิตมีดอรัญญิก มีจำนวนสมาชิก 16 คน จาก 12 ครัวเรือน อาศัยอยู่ในหมู่ 6 จำนวน 6 ครัวเรือน หมู่ 7 จำนวน 4 ครัวเรือน และหมู่ 1 และหมู่ 5 จำนวนหมู่ละ 1 ครัวเรือน ตามลำดับ

กลุ่มอาชีพทำมีดอรัญญิก มีจำนวนสมาชิก 26 คน จาก 20 ครัวเรือน อาศัยอยู่ในหมู่ 6 จำนวน 8 ครัวเรือน หมู่ 7 จำนวน 6 ครัวเรือน หมู่ 1 และหมู่ 5 จำนวนหมู่ละ 2 ครัวเรือน และหมู่ 2 และหมู่ 8 จำนวนหมู่ละ 1 ครัวเรือน ตามลำดับ

ภูมิภคานาเดิมของครัวเรือนทั้ง 56 ครัวเรือน ซึ่งเป็นสมาชิกของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทั้ง 3 กลุ่ม โดยส่วนใหญ่ ราวร้อยละ 93 อยู่ในหมู่บ้านเดียวกันกับสถานที่ตั้งของครัวเรือนในปัจจุบัน เป็น

ลักษณะการแยกทะเบียนบ้านออกจากครัวเรือนเดิม เพื่อตั้งครัวเรือนใหม่กับคู่สมรส ในบริเวณที่ไม่ห่างจากครัวเรือนเดิมมากนัก ที่เหลือเป็นส่วนน้อย ราวร้อยละ 7 เป็นการย้ายออกจากหมู่บ้านเดิม มาตั้งครัวเรือนใหม่ในหมู่บ้านอื่น ในตำบลท่าช้าง โดยมีการเข้ามาอยู่ในหมู่ 6 มากที่สุด ถึงร้อยละ 58.24 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมดที่มีการย้ายภูมิลำเนาจากหมู่บ้านหนึ่ง ไปสู่อีกหมู่บ้านหนึ่ง ภายในตำบลท่าช้าง รองลงมาคือการย้ายเข้ามาอยู่ในหมู่ 7 คิดเป็นร้อยละ 33.25 ทั้ง 2 หมู่บ้าน ได้รับการจัดตั้งร่วมกันเป็นหมู่บ้านหัตถกรรมมีคอรัญญิก โดยเป็นพื้นที่ที่มีจำนวนสถานประกอบการประเภทร้านค้าซึ่งดำเนินการจำหน่ายผลิตภัณฑ์มีคอรัญญิก มากที่สุดของตำบล

5.1.2 ประเภทของมิดที่มีการผลิตในสถานประกอบการ

สมาชิกในแต่ละครัวเรือนของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทั้ง 3 กลุ่ม มีทักษะในการผลิตมิดแต่ละประเภทที่แตกต่างกัน โดยพบว่าสมาชิกในแต่ละกลุ่มโดยส่วนใหญ่ คิดเป็นสัดส่วนราวร้อยละ 60 มีการผลิตมิดประเภทคหกรรม โดยผลิตมิดประเภทเกษตรกรรมเป็นอันดับรองลงมา ในขณะที่มิดประเภทอาวุธและประเภทอื่นๆ มีการผลิตในครัวเรือนที่เป็นสมาชิกเพียงเล็กน้อยในสัดส่วนที่เท่าๆ กันในกลุ่มฝึกอาชีพบ้านต้นโพธิ์ และกลุ่มอาชีพทำมิดอัญญิก ได้แก่ ร้อยละ 12.50 และร้อยละ 10.00 ตามลำดับ ส่วนสมาชิกในกลุ่มผลิตมิดอัญญิกไม่พบว่ามีการผลิตมิดประเภทอื่นๆ

ตารางที่ 5-2 แสดงประเภทของผลิตภัณฑ์มีคอรัญญิกที่มีการผลิตภายในครัวเรือนของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแต่ละกลุ่ม

แนวทางในการผลิต ของผลิตภัณฑ์	ผลิตภัณฑ์มีคอรัญญิก แนวโรงงาน				ผลิตภัณฑ์มีคอรัญญิก แนวศิลป์				รวม	
	เกษตรกรรม		คหกรรม		อาวุธ		อื่นๆ			
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
กลุ่มฝึกอาชีพบ้านต้นโพธิ์	4	28.57	14	58.33	3	12.50	3	12.50	24	100.00
กลุ่มผลิตมิดอัญญิก	3	42.86	7	58.33	2	16.67	0	0.00	12	100.00
กลุ่มอาชีพทำมิดอัญญิก	4	33.33	12	60.00	2	10.00	2	10.00	20	100.00
รวม	11	33.33	33	58.93	7	12.50	5	8.93	56	100.00

ที่มา : การสัมภาษณ์, 2550

เมื่อพิจารณาในภาพรวม มิดประเภทคหกรรม ซึ่งเป็นมิดที่มีการผลิตมากที่สุดถึงราวร้อยละ 60 ของจำนวนครัวเรือนที่เป็นสมาชิกของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทั้งหมด และได้แบ่งเป็นชนิดย่อยต่างๆ เช่น มิดหมู และมิดปังค้อหรือมิดลับกระดุก เป็นต้น จัดเป็นมิดที่มีความจำเป็นที่ต้องใช้เพื่อ

การดำเนินชีวิตประจำวันในครัวเรือน ทำให้ชาวบ้านอนุรักษ์อีกส่วนใหญ่นิยมผลิตมีดประเภทนี้ และมีทักษะที่ได้รับการถ่ายทอดมาเป็นอย่างดี

อย่างไรก็ตาม การผลิตมีดประเภทอื่นในสัดส่วนที่รองลงไป ซึ่งได้แก่ มีดประเภท เกษตรกรรม ที่มีราวร้อยละ 33 ก็ยังจัดเป็นมีดที่มีความจำเป็นในการดำเนินชีวิตประจำวัน ทั้งในกลุ่มชาวบ้านที่เป็นเกษตรกร และที่ไม่ได้ทำการเกษตรเป็นอาชีพหลัก เช่นเดียวกับความจำเป็นที่ต้องใช้มีดประเภทคหกรรม ส่วนมีดประเภทอาวุธ เป็นมีดที่ยังคงมีความต้องการจากกลุ่มคนบางกลุ่ม เช่น ตำรวจ ทหาร หรือแม้แต่คนทั่วไปที่มีความชื่นชอบเป็นการส่วนตัว ซึ่งยังคงมีความจำเป็นในการใช้สอยในบางกรณี ชาวบ้านที่ยังคงสืบทอดทักษะในการผลิตมีดประเภทนี้ จึงยังคงมีอยู่เป็นจำนวนหนึ่ง (ร้อยละ 12.50) ส่วนที่เหลือเป็นสัดส่วนจำนวนน้อย (ร้อยละ 8.93) จัดเป็นกลุ่มชาวบ้านที่มีความชำนาญเป็นพิเศษในการผลิตมีดที่ไม่ได้ใช้สอยในชีวิตประจำวัน แต่ล้วนมีคุณค่าทางวัฒนธรรม อันได้แก่ การผลิตมีดในประเภทที่ใช้เป็นของขวัญ ของชำร่วย รวมไปถึงของประดับต่างๆ

การเลือกผลิตมีดประเภทต่างๆ ของครัวเรือน ในปัจจุบัน มาจากปัจจัยหลัก 2 ประการ ซึ่งได้แก่ การได้รับการสืบทอดทักษะในการผลิตมีดประเภทนั้นๆ มาจากบรรพบุรุษ โดยได้มีการฝึกฝนเพราะใจรัก จนเกิดเป็นความชำนาญส่วนตัว และการได้รับใบสั่งผลิตจากผู้บริโภคให้ผลิตตามประเภทและรูปร่างลักษณะที่ต้องการ ซึ่งคิดเป็นสัดส่วนที่ใกล้เคียงกันคือราวร้อยละ 55 และร้อยละ 45 ตามลำดับ

ประเภทของมีดที่แต่ละครัวเรือนยังคงมีการผลิตอยู่ในปัจจุบัน ส่วนใหญ่เป็นประเภทเดียวกับที่เคยมีการผลิตมาแต่เดิม (ร้อยละ 77.24) โดยพบบางครัวเรือนเป็นส่วนน้อยที่ได้ล้มเลิกการผลิตมีดจากประเภทเดิมมาเป็นประเภทที่มีการผลิตอยู่ในปัจจุบัน (ร้อยละ 22.76) เนื่องจากสาเหตุสำคัญ คือ ความต้องการของผู้รับซื้อที่สั่งผลิตในปริมาณมากๆ เพื่อไปจำหน่ายต่อ (ร้อยละ 95.74)

5.1.3 กระบวนการผลิตมีด

ในด้านการดำเนินการผลิต สมาชิกในแต่ละครัวเรือนของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทั้ง 3 กลุ่ม ดำเนินการผลิตมีดภายในครัวเรือนของตนเองทุกขั้นตอนตั้งแต่ต้นจนสำเร็จเป็นผลิตภัณฑ์ที่สมบูรณ์ ตั้งแต่การเผาเหล็กเพื่อขึ้นรูปจนไปถึงการทำด้ามหรือเข้าด้าม ไม่มีครัวเรือนใดเลยที่รับจ้างผลิตเพียงบางขั้นตอน หรือรับจ้างผลิตเพียงส่วนประกอบหนึ่งส่วนประกอบใดของมีด ครัวเรือนโดยส่วนใหญ่ (ร้อยละ 68.25) ดำเนินการผลิตด้วยแรงงานจำนวน 2 คน ต่อผลิตภัณฑ์ 1 ชิ้นงาน

รองลงมาเป็นการผลิตด้วยแรงงานจำนวน 3 คน (ร้อยละ 31.75) โดยไม่พบครัวเรือนใดเลยที่ดำเนินการผลิตผลิตภัณฑ์แต่ละชิ้นทุกขั้นตอน จนเสร็จสมบูรณ์ ได้ด้วยแรงงานเพียงคนเดียว

กระบวนการผลิตมิดในครัวเรือนทั้งหมดจะเริ่มขึ้นตั้งแต่เช้า ก่อนรุ่งสาง ประมาณตี 4 หรือตี 5 ในแต่ละวัน เนื่องจากสภาพอากาศไม่ร้อน เหมาะแก่การอยู่หน้าเตาเพื่อนำเหล็กไปเผาไฟด้วยความร้อนสูง และเมื่อถึงเวลาสายไปจนถึงเย็น ก็จะผลิตในขั้นตอนอื่นต่อเนื่องกันไป โดยไม่ต้องใช้ความร้อนจากเตาเผาเหล็ก กระบวนการผลิตดำเนินไปจนถึงช่วงเวลาประมาณ 4 โมงเย็น หลังจากนั้นจึงเลิกงาน เพื่อประกอบกิจส่วนตัว ในแต่ละสัปดาห์ ครัวเรือนมีการผลิตมิดทุกวัน ตั้งแต่วันจันทร์ถึงวันเสาร์ หยุดวันอาทิตย์เพื่อพักผ่อน แต่หากมีใบสั่งผลิตเข้ามามากกว่าปกติ ก็มักทำล่วงเวลาในแต่ละวัน ไปจนถึงค่ำ ตลอดจนทำในวันอาทิตย์ด้วย

เทคนิคในการผลิตของครัวเรือนในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทั้ง 3 กลุ่ม มีการผสมผสานระหว่างเทคนิคการผลิตแบบดั้งเดิมกับเทคนิคการผลิตแบบสมัยใหม่ โดยการนำเครื่องจักรกลมาช่วยในกระบวนการผลิต ครัวเรือนทั้งหมดมีการใช้พัดลมเตาต่อท่อเข้าไปในเตาโดยตรง โดยสามารถกดสวิทช์เพื่อตัดไฟเมื่อเห็นว่าไฟมีความร้อนสูงเกินไป และสับสวิทช์ใหม่เมื่อต้องการให้มีความร้อนสูงขึ้น และยังพบว่าครัวเรือนทุกครัวเรือนมีการใช้เครื่องขัดมิดที่มีลูกปัดซึ่งโรยด้วยกากเพชรเพื่อทำการขัดให้ใบมิดมีความขาวและคม นอกจากนี้ ยังพบด้วยว่า สักส่วนของครัวเรือนถึงร้อยละ 92.45 มีการใช้เครื่องตัดเหล็กชนิดใช้พลังงานไฟฟ้าในการตัดเหล็กเพื่อผลิตมิดให้เป็นไปตามรูปแบบที่ต้องการ และยังพบการใช้เครื่องมือและอุปกรณ์อื่นๆ เช่น สว่านเจาะด้ามมิด เครื่องแทงด้ามมิด กรรไกรตัดด้ามมิดให้เข้ารูป และคีมตัดลวด ในครัวเรือน เป็นสัดส่วนที่ลดหลั่นกันลงไป แต่ไม่พบว่ามีการนำเอาเหล็กมาใช้

การไม่นำเอาเหล็กมาใช้ แสดงให้เห็นว่า ครัวเรือนทุกครัวเรือนไม่มีการนำเศษโลหะที่เหลือจากการตัดแต่งในกรรมวิธีการผลิต มาหลอมรวมกันเพื่อนำกลับมาใช้ใหม่ โดยจะนำไปขายตามน้ำหนักให้แก่พ่อค้าที่รับซื้อ ซึ่งแตกต่างจากในสมัยก่อนที่มีการนำเศษโลหะต่างๆ ที่หาได้ในครัวเรือนมาหลอมรวมกันเพื่อนำไปผลิตเป็นมิดซึ่งสามารถจำหน่ายได้ราคา เหตุผลของการไม่หลอมเศษโลหะขึ้นใหม่เพื่อใช้ผลิตมิดของครัวเรือนในปัจจุบัน เนื่องจากเห็นว่าเป็นการเสียเวลา เศษเหล็กที่เหลือมีปริมาณที่เพียงพอต่อการผลิตมิดในจำนวนที่สามารถขายได้ในราคาที่ใกล้เคียงกับการขายเป็นเศษเหล็กให้แก่พ่อค้ารับซื้อ และเห็นด้วยว่าการนำเหล็กแผ่นรีดเรียบสำเร็จรูปที่มีจำหน่าย มาตัดแต่งตามรูปร่างลักษณะที่ต้องการก่อนนำไปเผาไฟ เป็นการเริ่มต้นกรรมวิธีการผลิตที่สะดวกรวดเร็ว เป็นการประหยัดเวลา

5.1.4 ปัจจัยที่จำเป็นต่อการประกอบอาชีพผลิตมิด

การประกอบอาชีพผลิตมิดของครัวเรือนมีปัจจัยต่างๆ ที่จำเป็น ได้แก่ ทักษะการผลิตมิด แหล่งที่มาของเงินทุนที่ใช้ในการประกอบกิจการผลิต ลักษณะของการได้รับค่าตอบแทน การได้รับการส่งเสริม หรือสนับสนุนในการประกอบอาชีพผลิตมิดจากสมาชิกในครัวเรือนเดียวกันที่ประกอบอาชีพอื่นๆ และประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้าร่วมเป็นสมาชิกในกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

ทักษะการผลิตมิดของครัวเรือนโดยส่วนใหญ่ ร้อยละ 78.08 ได้รับการสืบทอดมาจากสมาชิกในครัวเรือนเดียวกันโดยตรง โดยเป็นภูมิปัญญาที่ได้มีการสืบทอดในลักษณะของการเรียนรู้จากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง ในระหว่างการดำเนินกระบวนการผลิตร่วมกัน ส่วนที่เหลือเป็นลำดับรองลงมา ร้อยละ 21.92 ได้เรียนรู้ และฝึกฝนทักษะจากครัวเรือนของผู้นำกลุ่มซึ่งฝึกสอนการผลิตมิด การเรียนรู้ และฝึกฝนทักษะในการผลิตมิดจากทั้ง 2 แหล่งของสมาชิกทั้งหมดในกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ถือเป็น การสืบทอดภูมิปัญญากันภายในท้องถิ่น ในลักษณะของการถ่ายทอดโดยตรงจากคนหนึ่งไปสู่อีกคนหนึ่ง

ทางด้านแหล่งที่มาของเงินทุนที่ครัวเรือนที่ใช้ในการประกอบกิจการผลิตมิด มาจากแหล่งที่มาซึ่งมี 3 ลักษณะ ได้แก่ ทุนของตนเอง ทุนนอกสถาบันทางการเงิน และทุนสถาบันทางการเงิน ครัวเรือนโดยส่วนใหญ่ราวร้อยละ 70 อาศัยการกู้ยืมเงินจากแหล่งเงินทุนนอกสถาบันทางการเงิน เช่น นายทุน เจ้าของร้านค้า และพ่อค้าคนกลาง โดยแหล่งเงินกู้นี้ให้สินเชื่อใน 2 รูปแบบ ซึ่งได้แก่ เงินสด และวัสดุค้ำประกัน ส่วนใหญ่ ครัวเรือนจะกู้เป็นเงินสด ซึ่งต้องจ่ายดอกเบี้ยให้แก่ผู้ปล่อยสินเชื่อในอัตราสูง ในอัตราตั้งแต่ร้อยละ 5 ถึง 20 ต่อเดือน แต่ถ้าหากมีทรัพย์สินให้เจ้าหนี้ยึด หรือถือครอง จะได้เสียดอกเบี้ยในอัตราต่ำ แต่ก็ยังสูงกว่าดอกเบี้ยที่ต้องเสียให้แก่สถาบันทางการเงิน ซึ่งระบุไว้สูงสุดคือร้อยละ 18 ต่อปี

ครัวเรือนราวร้อยละ 20 ใช้ทุนของตนเองในการผลิต เนื่องจากไม่มีเงื่อนไขในการขอสินเชื่อจากแหล่งเงินกู้นอกสถาบันทางการเงิน และสถาบันทางการเงิน ในขณะที่บางส่วนซึ่งสามารถขอสินเชื่อได้ก็ไม่ต้องการเสียดอกเบี้ยที่มีราคาสูงจึงพยายามซื้อวัสดุค้ำประกัน ตลอดจนเครื่องมือและวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ด้วยเงินสดของตนเอง ที่เหลือเป็นส่วนน้อย ราวร้อยละ 10 อาศัยการกู้ยืมเงินจากธนาคารกรุงเทพ จำกัด (มหาชน) สาขานครหลวง ซึ่งเป็นสถาบันทางการเงินที่มีการให้สินเชื่อแก่ผู้ประกอบการผลิตมิดในชุมชนบ้านอรัญญิกเพียงแห่งเดียวในปัจจุบัน โดยมีการปล่อยสินเชื่อให้แก่ผู้ประกอบการผลิตมิด ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2529 ซึ่งเป็นปีที่ก่อตั้งสาขาประจำอำเภอ การปล่อยสินเชื่อของธนาคารนี้มี 2 รูปแบบ ได้แก่ การปล่อยสินเชื่อที่มีหลักทรัพย์ค้ำประกัน และที่ไม่มี

หลักทรัพย์ค้ำประกัน คราวเรือนที่กู้ยืมเงินจากธนาคารทั้งหมด ได้ทำการกู้ในรูปแบบที่ไม่มีหลักทรัพย์ค้ำประกัน ซึ่งจะต้องรวมกลุ่มกันมา 3-4 คน เพื่อกู้เงินเป็นจำนวนรายละ 30,000 บาท โดยต่างคนต่างค้ำประกันกันเอง ผู้กู้ทุกคนในกลุ่มจะต้องแสดงหลักฐาน ซึ่งได้แก่ สำมะโนครัวที่มีชื่อผู้กู้ปรากฏอยู่ และภาพถ่ายของผู้กู้กับเครื่องจักรที่ใช้ในการผลิต เช่น มอเตอร์ หรือแท่นกลึง เป็นต้น

การปล่อยสินเชื่อให้แก่ผู้ประกอบการที่ไม่มีหลักทรัพย์ค้ำประกันที่เป็นครัวเรือนเหล่านี้ ก่อให้เกิดหนี้เสียซึ่งทางธนาคารต้องตามเรียกคืนจากผู้กู้หลายรายเมื่อครบกำหนดชำระ เพราะผู้กู้ไม่นำเงินที่ได้มาไปลงทุนต่อ ตามวัตถุประสงค์ที่แจ้งไว้ กลับนำเงินไปซื้อสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ ที่ไม่ใช่เครื่องมือ หรือวัสดุอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับการผลิตมีด เช่น รถจักรยานยนต์ โทรทัศน์สี ทองรูปพรรณ และเสื้อผ้า ดังนั้นจึงไม่ก่อให้เกิดรายได้ที่อกเงยขึ้นจากเงินทุนที่กู้ไป และไม่สามารถหาเงินมาใช้คืนแก่ธนาคารได้ตามจำนวนเมื่อครบกำหนด

ปัญหาเกี่ยวกับความล้มเหลวในการปล่อยสินเชื่อของธนาคาร อันเนื่องมาจากความไม่ซื่อสัตย์ของผู้กู้ดังกล่าว ทำให้ทางธนาคารได้ระงับการปล่อยสินเชื่อในลักษณะที่ไม่มีหลักทรัพย์ค้ำประกันอีกต่อไป เช่นเดียวกับความล้มเหลวในการปล่อยสินเชื่อของสหกรณ์มีดอรัญญิก ซึ่งเป็นสถาบันทางการเงินอีกแห่งหนึ่ง ที่เคยมีบทบาทต่อการให้ทุนกู้ยืมแก่ผู้ประกอบการผลิตมีดในชุมชนบ้านอรัญญิกในอดีต โดยแต่เดิม สหกรณ์ได้ปล่อยสินเชื่อโดยดำเนินการจัดหาวัตถุดิบต่างๆ ให้แก่สมาชิก เช่น เหล็ก กาว และกากเพชร เพื่อให้สมาชิกได้นำไปผลิตมีด และนำมีดที่ผลิตเสร็จสมบูรณ์กลับมาให้สหกรณ์เพื่อนำไปจำหน่ายต่อไป แต่ในภายหลัง เมื่อสมาชิกไม่นำกลับมาให้แก่สหกรณ์นำไปจำหน่าย โดยนำไปจำหน่ายให้แก่ร้านค้าที่หมู่บ้านต้นโพธิ์โดยตรงด้วยตนเอง จึงทำให้การดำเนินการของสหกรณ์เกิดสภาพขาดความคล่องตัวที่จะนำเงินมาหมุนเวียนเพื่อรับซื้อมีดจากสมาชิกรายอื่นๆ และล้มเหลวในที่สุด ดังนั้น ลักษณะของการดำเนินการของสหกรณ์มีดอรัญญิกในปัจจุบัน จึงเป็นเพียงช่องทางหนึ่งในการจำหน่าย โดยรับซื้อมีดจากสมาชิกแล้วนำมาจำหน่ายให้แก่ลูกค้าทั่วไปในราคาที่เพิ่มขึ้นจากราคารับซื้อร้อยละ 15 โดยไม่มีการจัดหาวัตถุดิบให้แก่สมาชิกเช่นเดิม เนื่องจากไม่สามารถตามเก็บหนี้คืนได้

สำหรับลักษณะของการได้รับค่าตอบแทนของครัวเรือน ทั้งหมดรับจ้างผลิตมีดตามใบสั่งผลิตของผู้รับซื้อ ผู้รับซื้อจะสั่งผลิต โดยกำหนดประเภทของมีด รูปร่างลักษณะ และปริมาณ ตลอดจนจนประเภทของวัตถุดิบที่ใช้ แต่การรับซื้อ จะไม่รับซื้อเอาทั้งหมดที่ผลิตได้ตามจำนวน ผู้รับซื้อจะคัดเลือกเอาชิ้นงานที่ไม่มีตำหนิ ได้คุณภาพตามเกณฑ์ซึ่งกำหนดโดยผู้รับซื้อเองเป็นมาตรฐานตัดสิน ครัวเรือนจะได้รับค่าตอบแทนตามจำนวนชิ้นงานที่ผู้รับซื้อเป็นผู้เลือกไป มีดที่มี

ตำหนิซึ่งขายไม่ได้ คราวเรือนจะนำมาทำการแก้ไขใหม่ให้ได้คุณภาพเพื่อจำหน่ายในครั้งต่อไป เช่น การนำตัวมิดที่มีรอยบิน และเนื้อเหล็กไม่มีความเสียหายมากนัก มาเผาไฟอีกครั้งเพื่อตีขึ้นใหม่ หรือ การขัดตัวมิดให้มีความขาวสวยงามยิ่งขึ้นตามความต้องการของผู้รับซื้อ เป็นต้น

คราวเรือนที่ประกอบอาชีพผลิตมิดทั้งหมด โดยส่วนใหญ่ ร้อยละ 68.56 ไม่มีสมาชิกคนอื่นในคราวเรือนเดียวกันที่ประกอบอาชีพอื่นๆ นอกเหนือจากการผลิตมิด ส่วนที่เหลืออีกร้อยละ 31.44 อาศัยอยู่ร่วมกับสมาชิกที่ประกอบอาชีพอื่นๆ โดยประกอบไปด้วย สมาชิกที่ทำเกษตรกรรมเป็นสัดส่วนที่มากที่สุด (ร้อยละ 87.14) รองลงมาคืออาชีพรับจ้างทั่วไป (ร้อยละ 34.69) มีเป็นส่วนน้อยที่เป็นลูกจ้างในหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐ และเอกชน (ร้อยละ 20.42) โดยมีสมาชิกที่รับราชการเป็นสัดส่วนที่น้อยที่สุด (ร้อยละ 14.63) สมาชิกเหล่านี้ให้ความช่วยเหลือ ส่งเสริม และสนับสนุนการผลิตมิดในคราวเรือน โดยเป็นผู้ทำการขนส่งเพื่อนำเข้าวัตถุดิบ ตลอดจนเครื่องมือและอุปกรณ์ที่จำเป็นต่างๆ เป็นสัดส่วนที่มากที่สุด (ร้อยละ 54.91) รองลงมาให้ความช่วยเหลือโดยรวมเป็นแรงงานในการผลิตเมื่อมีเวลาว่างจากงานประจำ (ร้อยละ 35.76) และมีเพียงส่วนน้อยที่ช่วยออกค่าใช้จ่ายเพื่อจัดซื้อวัตถุดิบ ตลอดจนเครื่องมือและอุปกรณ์ที่ใช้ในเทคนิคการผลิตแบบสมัยใหม่ซึ่งมีราคาสูง (ร้อยละ 9.33)

ทางด้านประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้าร่วมเป็นสมาชิกในกลุ่มวิสาหกิจชุมชน เป็นไปตามหลักการของวิสาหกิจชุมชนซึ่งก็คือ ช่วยให้สมาชิกได้ฝึกฝนทักษะการผลิตมิด และช่วยเหลือในด้านช่องทางการจัดจำหน่าย โดยการรับซื้อผลิตภัณฑ์จากคราวเรือนที่เป็นสมาชิกเพื่อไปจำหน่ายต่อ แต่อย่างไรก็ตาม การรวมกลุ่มซึ่งจัดตั้งกันเองนี้ไม่ได้สนับสนุนในเรื่องการจัดหาวัตถุดิบต่างๆ แต่อย่างใด ดังนั้น ถึงแม้ว่ากลุ่มต่างๆ จะรับซื้อมิดจากสมาชิกในราคาที่สูงกว่ากลุ่มพ่อค้า แม่ค้า แต่สมาชิกกลับไม่สามารถนำมิดของตนมาขายให้แก่กลุ่มที่ตนเป็นสมาชิกอยู่ได้อย่างเต็มที่ เนื่องจากยังต้องพึ่งพากลุ่มพ่อค้า แม่ค้า ในด้านการจัดหาวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิต กลุ่มพ่อค้า แม่ค้าที่อยู่ในชุมชน ซึ่งได้ให้เงินทุนกู้ยืม ตลอดจนสินเชื่อแก่คราวเรือนที่ไม่มีทุนเพียงพอในลักษณะของวัตถุดิบ เครื่องมือ และอุปกรณ์ต่างๆ ที่จำเป็น และยังมิบทบาทในการเป็นช่องทางการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของคราวเรือนอยู่เป็นประจำ ทำให้คราวเรือนจะต้องผลิตตามใบสั่งของกลุ่มพ่อค้า แม่ค้า และนำมาจำหน่ายให้แก่กลุ่มพ่อค้า แม่ค้าเหล่านั้น ในราคารับซื้อที่ต่ำกว่าราคารับซื้อของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน การดำเนินกิจการของคราวเรือนจึงถูกผูกขาดโดยกลุ่มพ่อค้า แม่ค้าในท้องถิ่นอย่างครบวงจร

จากสภาวะการณ์ที่เกิดขึ้น และเป็นอยู่ ทำให้เห็นได้ว่า การรวมกลุ่มของคราวเรือนไม่ประสบความสำเร็จอย่างสิ้นเชิง ในแง่ของการเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ให้มากขึ้น เนื่องจากคราวเรือนมักไม่นำผลิตภัณฑ์ของตนเองมาขายภายในกลุ่ม แต่ยังคงขายให้แก่ร้านค้าเจ้าประจำ ส่วน

ในแง่ของการถ่ายทอดทักษะการผลิตซึ่งเป็นวัตถุประสงค์หลักของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ก็ไม่ประสบความสำเร็จเช่นเดียวกัน เนื่องจากการถ่ายทอดความรู้ส่วนใหญ่จะเกิดขึ้นภายในครัวเรือนเดียวกัน จากการดำเนินการผลิตร่วมกันในแต่ละครัวเรือน มีเป็นส่วนน้อยที่มาเรียนรู้ และฝึกฝนจากสถานที่ฝึกสอนของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแต่ละกลุ่ม

5.1.5 การเข้าร่วมในโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนทั้ง 3 กลุ่ม ต่างมีผลิตภัณฑ์ที่มีเครื่องหมายที่ได้รับรางวัลจากโครงการฯ ประจำกลุ่มของตน โดยล้วนเริ่มได้รับรางวัลในปี พ.ศ.2547 พร้อมๆ กัน ดังต่อไปนี้

กลุ่มฝักอาชีพบ้านต้นโพธิ์ มีผลิตภัณฑ์ที่ได้รับรางวัล 1 ผลิตภัณฑ์ คือ มีดดาบไทยโบราณ (ประเภทอาวุธ) ซึ่งได้รับรางวัลระดับ 2 ดาว ในปี พ.ศ. 2547 และ พ.ศ. 2549 ทั้ง 2 ปี

กลุ่มผลิตมีดอรัญญิก มีผลิตภัณฑ์ที่ได้รับรางวัล 1 ผลิตภัณฑ์ คือ มีดแกะสลัก (ประเภทคหกรรม) ซึ่งได้รับรางวัลระดับ 2 ดาว ในปี พ.ศ. 2547 เพียงปีเดียว

กลุ่มอาชีพทำมีดอรัญญิก มีผลิตภัณฑ์ที่ได้รับรางวัล 2 ผลิตภัณฑ์ ได้แก่ ชุดมีดทำครัว (ประเภทคหกรรม) ซึ่งได้รับรางวัลระดับ 4 ดาว ในปี พ.ศ. 2547 เพียง 1 ปี และเคียว (ประเภทเกษตรกรรม) ซึ่งได้รับรางวัลระดับ 3 ดาว ในปี พ.ศ. 2549 เพียง 1 ปีเช่นเดียวกัน

ผลิตภัณฑ์ที่มีเครื่องหมายจากกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทั้ง 3 กลุ่ม ที่ได้รับรางวัลเหล่านี้ เป็นมีดเกือบทุกประเภทที่มีการผลิตในชุมชนในปัจจุบัน ยกเว้นเพียงมีดประเภทอื่นๆ เพียงประเภทเดียวที่มีการผลิตในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบางกลุ่ม ที่ไม่เคยได้รับรางวัลใดๆ เลยจากโครงการฯ

การออกแบบรูปร่างลักษณะของผลิตภัณฑ์ที่มีเครื่องหมายที่ได้รับรางวัลจากโครงการฯ ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทั้ง 3 กลุ่ม มีทั้งการออกแบบที่เกิดขึ้นมาจากความคิดสร้างสรรค์ของช่างทำมีดเอง และการออกแบบที่มีการคัดแปลงให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภค กลุ่มฝักอาชีพบ้านต้นโพธิ์ เห็นว่า มีดดาบไทยโบราณของตน ได้รับการออกแบบรูปร่างลักษณะบางส่วนขึ้นใหม่ตามความคิดสร้างสรรค์ และภูมิปัญญาของท้องถิ่น โดยมีการประยุกต์ให้เข้ากับยุคสมัยด้วยแรงบันดาลใจทางด้านศิลปะและวัฒนธรรม เห็นได้จากกลดดาบไทยที่ประทับบนตัวมีด ส่วนกลุ่มผลิตมีดอรัญญิก เห็นว่า มีดแกะสลักของตนเองที่ได้รับรางวัล ได้รับการออกแบบรูปร่างลักษณะบางส่วนขึ้นใหม่ โดยมีการคัดแปลงไปตามความนิยมของผู้บริโภค และกลุ่มอาชีพทำมีดอรัญญิก ซึ่งมีผลิตภัณฑ์ 2 ผลิตภัณฑ์ที่ได้รับรางวัล เห็นว่า ชุดมีดทำครัวของตนเอง ได้รับการออกแบบรูปร่างลักษณะขึ้นใหม่ทั้งหมดตามความคิดสร้างสรรค์ และภูมิปัญญาของท้องถิ่น โดยขึ้นอยู่ด้วยความต้องการของผู้ผลิต ในขณะที่การออกแบบเคียว ไม่มีการเปลี่ยนแปลงรูปร่างลักษณะไปจากเดิมก่อนเข้าร่วมโครงการฯ

ครัวเรือนส่วนใหญ่ ร้อยละ 94.62 เห็นว่า การเข้าร่วมในโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ มีส่วนช่วยในการสร้างความกินดีอยู่ดีทางเศรษฐกิจให้แก่ชาวบ้านอรัญญิก ในแง่ที่ช่วยสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่ผลิตภัณฑ์ ซึ่งทำให้ชาวบ้านในแต่ละครัวเรือนมีรายได้เพิ่มมากขึ้นจากการจำหน่ายสินค้า รองลงมาร้อยละ 63.55 เห็นว่า เป็นการช่วยสร้างงาน โดยการยึดกิจกรรมการผลิตมีดเป็นอาชีพ อันเป็นการกระจายรายได้ไปสู่ชาวบ้านในแต่ละครัวเรือน และมีเป็นส่วนน้อย ร้อยละ 20.56 ที่เห็นว่า เป็นการช่วยลดอัตราการย้ายออกจากพื้นที่ของชาวบ้านอรัญญิกเพื่อไปหางานทำที่อื่น โดยไม่มีครัวเรือนใดเลย ที่เห็นว่าเป็นการช่วยยกระดับฐานะความเป็นอยู่ของชาวบ้านในแต่ละครัวเรือนจากเดิมให้ดีขึ้น

อย่างไรก็ตาม ผู้ประกอบการในระดับครัวเรือนส่วนใหญ่ (ร้อยละ 96.74) เห็นว่า ประโยชน์จากการจัดตั้งโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ที่ได้รับจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องคือ ทำให้ผลิตภัณฑ์มีดอรัญญิกที่ผลิตขึ้นจากกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเป็นที่รู้จักมากยิ่งขึ้น จากการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ของจังหวัด และมีเป็นบางส่วน (ร้อยละ 23.56) ให้ข้อเสนอแนะว่า หน่วยงานในระดับท้องถิ่น คือ เทศบาลตำบลอรัญญิก พยายามให้การสนับสนุนในด้านการจัดหาสถานที่ตั้งของตลาดจำหน่ายผลิตภัณฑ์มีดอรัญญิกที่ผลิตขึ้นจากครัวเรือน ภายในชุมชน โดยมีที่ตั้งอยู่นอกขอบเขตของพื้นที่หมู่บ้านหัตถกรรมมีดอรัญญิก ซึ่งเต็มไปด้วยร้านค้า เพื่อแก้ปัญหาการผูกขาดการค้าเนินกิจการของครัวเรือนจากกลุ่มพ่อค้า แม่ค้าคนกลาง

5.2 กลุ่มวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม

สถานประกอบการที่เป็นวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ซึ่งดำเนินกิจการผลิตมีดอรัญญิกในตำบลท่าช้าง มีจำนวนทั้งสิ้น 7 แห่ง ได้แก่

1. ร้านศรีสุขสมวรรณ ตั้งอยู่เลขที่ 32 หมู่ 6 บ้านต้นโพธิ์ ตำบลท่าช้าง อำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
2. ร้านบรรจง อาวุธโบราณ ตั้งอยู่เลขที่ 36/2 หมู่ 7 บ้านไผ่หนอง ตำบลท่าช้าง อำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13260
3. ร้านศรีสุข ตั้งอยู่เลขที่ 41/2 หมู่ 6 บ้านต้นโพธิ์ ตำบลท่าช้าง อำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13260
4. ร้านโพธิ์ทอง อรัญญิก ตั้งอยู่เลขที่ 44/1 หมู่ 6 บ้านต้นโพธิ์ ตำบลท่าช้าง อำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13260
5. ร้านมีควินัย รวยเจริญ ตั้งอยู่เลขที่ 162/3 หมู่ 7 บ้านไผ่หนอง ตำบลท่าช้าง อำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13260

6. ร้านส. อรัญญิก ตั้งอยู่เลขที่ 190/2 หมู่ 6 บ้านคันโพธิ์ ตำบลท่าช้าง อำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13260

7. บริษัท น.ว.อรัญญิก จำกัด ตั้งอยู่เลขที่ 80 หมู่ 7 บ้านไผ่หนอง ตำบลท่าช้าง อำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

5.2.1 จำนวนของแรงงาน และมูลค่าทรัพย์สินถาวร

จำนวนแรงงานในสถานประกอบการที่เป็นวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม มีจำนวนทั้งสิ้น 241 คน ส่วนใหญ่อยู่ในสถานประกอบการที่เป็นวิสาหกิจขนาดย่อม (จำนวนแรงงานไม่เกิน 50 คน และมีมูลค่าทรัพย์สินถาวร ไม่เกิน 50 ล้านบาท) ซึ่งมีจำนวนทั้งสิ้น 6 แห่ง โดยมีสถานประกอบการที่เป็นวิสาหกิจขนาดกลาง (มีคนงานเกิน 50 คน แต่ไม่เกิน 200 คน และมีมูลค่าทรัพย์สินถาวรเกินกว่า 50 ล้านบาท แต่ไม่เกิน 200 ล้านบาท) เพียงแห่งเดียว ซึ่งมีคนงานจำนวน 90 คน (ตารางที่ 5-3)

ตารางที่ 5-3 แสดงจำนวนแรงงาน และมูลค่าทรัพย์สินถาวรของสถานประกอบการที่เป็นวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม

วิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดย่อม	จำนวนคนงาน	มูลค่าทรัพย์สินถาวร	
		ไม่เกิน 50 ล้านบาท	มากกว่า 50 ล้านบาท แต่ไม่เกิน 200 ล้านบาท
ร้านศรีสุขสมวรรณ	30	x	-
ร้านบรรจง อาวุธ โบราณ	15	x	-
ร้านศรีสุข	30	x	-
โพธิ์ทอง อรัญญิก	30	x	-
ร้านมีดวินัย รวยเจริญ	30	x	-
ร้านส. อรัญญิก	16	x	-
น.ว.อรัญญิก	90	-	x
รวม	241		

ที่มา : การสัมภาษณ์, 2550

สถานประกอบการทั้งหมด เริ่มจัดตั้งขึ้นก่อนปี พ.ศ. 2546 ซึ่งเป็นปีที่เริ่มมีการจัดตั้งโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ โดยสถานประกอบการแห่งแรกๆ ที่เริ่มมีการจัดตั้งคือร้านมีดวินัย รวยเจริญ จัดตั้งขึ้นใน ปี พ.ศ. 2541 ถัดจากนั้นในปีต่อมา น.ว.อรัญญิก จึงมีการจัดตั้งขึ้น พร้อมกับร้าน ส.อรัญญิก และร้านบรรจง อาวุธ โบราณ ส่วนร้านศรีสุขสมวรรณ และร้านศรีสุข จัดตั้งขึ้น

พร้อมกันในปี พ.ศ. 2544 ในขณะที่โพธิ์ทอง อัญญิก เป็นสถานประกอบการล่าสุดที่จัดตั้งขึ้นในชุมชน โดยจัดตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2545 ก่อนการจัดตั้งโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์เพียงปีเดียว

ผู้ประกอบการในสถานประกอบการเหล่านี้ แต่เดิมดำเนินกิจการผลิตในครัวเรือน โดยมีการสืบทอดทักษะการผลิตมีมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ และมีภูมิปัญญาเดิมอยู่ในหมู่ 6 และหมู่ 7 เช่นเดียวกับที่ตั้งของสถานประกอบการในปัจจุบัน ต่อมาเมื่อเห็นช่องทางการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ไปสู่ตลาดภายนอกชุมชนด้วยตนเอง ในลักษณะขายส่งตามใบสั่งครั้งละหลายๆ ประกอบกับมีเงินลงทุนจำนวนหนึ่ง จึงได้นำมาจ้างแรงงานเพื่อเพิ่มกำลังการผลิต ให้รับกับความต้องการของผู้บริโภคภายนอกชุมชน ตามช่องทางการจัดจำหน่ายที่กว้างขึ้น

แรงงานส่วนใหญ่ในสถานประกอบการ มีภูมิปัญญาเดิมอยู่ในตำบลท่าช้าง (ร้อยละ 87.15) โดยมาจากหมู่บ้านต่างๆ ในชุมชน มีเป็นส่วนน้อยที่เป็นแรงงานที่มาจากหมู่บ้านต่างๆ ในตำบลที่ติดกัน ซึ่งได้แก่ ตำบลสามไถ และตำบลพระนอน (ร้อยละ 11.40) และยังพบว่า แรงงานบางส่วน (ร้อยละ 1.45) เป็นแรงงานที่มาจากจังหวัดหนองคาย และมุกดาหาร ซึ่งเป็นจังหวัดชายแดนที่ติดต่อกับประเทศลาว อันเป็นแหล่งกำเนิดของบรรพบุรุษของชาวบ้านต้นโพธิ์ และเฝื่อนองตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์ แรงงานที่มาจากทั้ง 2 จังหวัดนี้ ล้วนมีทักษะในการผลิตมีดติดตัวมาก่อน เช่นเดียวกับแรงงานที่มาจากหมู่บ้านต่างๆ ในตำบลที่ติดกัน

5.2.2 ประเภทของมีดที่มีการผลิตในสถานประกอบการ

มีดอัญญิกที่มีการผลิตในสถานประกอบการที่เป็นวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในปัจจุบัน มี 4 ประเภท ได้แก่ เกษตรกรรม คหกรรม อาวุธ และอื่นๆ โดยในแต่ละแห่งมีการผลิตมีดประเภทต่างๆ ดังที่ปรากฏตามตารางที่ 5-4

จากตารางที่ 5-4 พบว่า สถานประกอบการส่วนใหญ่ มีการผลิตมีดประเภทคหกรรม โดยมีการผลิตเกือบทุกแห่ง (6 แห่ง) สถานประกอบการเพียงแห่งเดียวที่ไม่ได้ผลิตมีดประเภทนี้ คือร้านบรรจง อาวุธ โบราณ รองลงมา เป็นการผลิตมีดประเภทอาวุธ (3 แห่ง) ประเภทอื่นๆ (2 แห่ง) และมีการผลิตมีดประเภทเกษตรกรรมเพียงแห่งเดียว ซึ่งได้แก่ ร้านมีดวินัย รวยเจริญ

นอกจากนี้ ร้านมีดวินัย รวยเจริญ ยังเป็นสถานประกอบการเพียงแห่งเดียวที่มีการผลิตมีดครบทั้ง 4 ประเภท ในขณะที่ร้าน ส. อัญญิก และร้านบรรจง อาวุธ โบราณ เป็นสถานประกอบการอีกเพียง 2 แห่ง ที่มีการผลิตมีดมากกว่า 1 ประเภท ส่วนที่เหลืออีก 4 แห่ง ล้วนดำเนินการผลิตเฉพาะมีดประเภทคหกรรมเพียงประเภทเดียวเท่านั้น

ตารางที่ 5-4 แสดงประเภทของผลิตภัณฑ์มีดอร์ัญญิกที่มีการผลิตภายในสถานประกอบการที่เป็น
วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม

แนวทางในการผลิต ของผลิตภัณฑ์	ผลิตภัณฑ์มีดอร์ัญญิก แนวโรงงาน				ผลิตภัณฑ์มีดอร์ัญญิก แนวศิลป์				รวม	
	เกษตรกรรม		คหกรรม		อาวุธ		อื่นๆ			
	มี	ไม่มี	มี	ไม่มี	มี	ไม่มี	มี	ไม่มี	มี	ไม่มี
ร้านศรีสุขสมวรรณ	-	X	X	-	-	X	-	X	1	3
ร้านบรรจง อาวุธโบราณ	-	X	-	X	X	-	X	-	2	2
ร้านศรีสุข	-	X	X	-	-	X	-	X	1	3
โพธิ์ทอง อัญญิก	-	X	X	-	-	X	-	X	1	3
ร้านมีดวินัย รวยเจริญ	X	-	X	-	X	-	X	-	4	0
ร้านส. อัญญิก	-	X	X	-	X	-	-	X	2	2
น.ว.อัญญิก	-	X	X	-	-	X	-	X	1	3
รวม	1	6	6	1	3	4	2	5		

ที่มา : การสัมภาษณ์, 2550

สถานประกอบการ 4 ใน 7 แห่ง ได้แก่ ร้านศรีสุขสมวรรณ ร้านศรีสุข โพธิ์ทอง อัญญิก และน.ว.อัญญิก ซึ่งมีการผลิตมีดชุดเครื่องใช้สแตนเลสบนโต๊ะอาหาร เป็นผลิตภัณฑ์หลัก ได้เลือกผลิตผลิตภัณฑ์ประเภทนี้ เนื่องจากเห็นว่า นอกจากจะได้อาศัยประโยชน์ในด้านคหกรรมแล้ว ยังเป็นการเพิ่มช่องทางในการจัดจำหน่ายไปสู่ตลาดผลิตภัณฑ์ประเภทของที่ระลึก หรือของขวัญ ซึ่งมีกลุ่มผู้บริโภคที่มีความต้องการและกำลังซื้อ ในวาระโอกาสต่างๆ ตลอดทั้งปี การให้ความสำคัญกับมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ประเภทนี้ ทำให้ต้องล้มเลิกการผลิตมีดบางประเภทที่เคยผลิตในอดีตไป

5.2.3 กระบวนการผลิตมีด

กระบวนการผลิตมีดอัญญิกในสถานประกอบการที่เป็นวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมทั้ง 7 แห่ง มีการแบ่งคนงานเพื่อทำการผลิตใน 3 ลักษณะ ซึ่งได้แก่ กลุ่มคนงานที่ดำเนินการผลิตตั้งแต่เริ่มต้นจนสำเร็จเป็นผลิตภัณฑ์ที่สมบูรณ์ (3 แห่ง) กลุ่มคนงานที่รับผิดชอบในการดำเนินการผลิตเพียงบางขั้นตอน (2 แห่ง) และกลุ่มคนงานที่ดำเนินการผลิตเพียงบางชิ้นส่วนของมีด (1 แห่ง) น.ว.อัญญิก ซึ่งเป็นสถานประกอบการที่เป็นวิสาหกิจขนาดกลางเพียงแห่งเดียว มีการแบ่งหน้าที่คนงาน เพื่อทำการผลิตในบางขั้นตอน และในบางชิ้นส่วนที่เป็นส่วนประกอบของมีด โดยไม่มีคนงานกลุ่มใดรับผิดชอบในการดำเนินการผลิตเอง โดยลำพังตั้งแต่ต้นจนเสร็จสมบูรณ์ทั้งชิ้นงาน นอกจากนี้ ยังเป็นสถานประกอบการเพียงแห่งเดียว ที่มีการตรวจสอบความเรียบร้อยของผลงานในแต่ละขั้นตอนจากผู้คุมงานตลอดกระบวนการผลิต

สำหรับสถานประกอบการที่มีกลุ่มคนงานดำเนินการผลิตตั้งแต่เริ่มต้นจนสำเร็จเป็นผลิตภัณฑ์ที่สมบูรณ์ ทั้ง 3 แห่ง ซึ่งประกอบไปด้วย ร้านบรรจง อาวุธโบราณ ร้านมิดวินัย รวยเจริญ และร้านส. อรัญญิก ล้วนดำเนินการผลิตด้วยจำนวนแรงงานอย่างต่ำ 2 คน ต่อผลิตภัณฑ์ 1 ชิ้นงาน โดยพบว่าการผลิตมีแค่แต่ละประเภท ล้วนใช้แรงงานในการผลิตไม่เกิน 3 คน

กระบวนการผลิตมีดในสถานประกอบการที่ดำเนินการผลิตด้วยกรรมวิธีตีเหล็กทั้งหมด ซึ่งได้แก่ ร้านบรรจง อาวุธโบราณ ร้านมิดวินัย รวยเจริญ และร้านส. อรัญญิก จะเริ่มขึ้นตั้งแต่เช้า ก่อนรุ่งสาง ประมาณตี 4 หรือตี 5 ในแต่ละวัน เช่นเดียวกับการดำเนินการผลิตมีดของครัวเรือน เนื่องจากปัจจัยเดียวกันคือ สภาพอากาศไม่ร้อน เหมาะแก่การอยู่หน้าเตาเพื่อนำเหล็กไปเผาไฟด้วยความร้อนสูง และเมื่อถึงเวลาสายไปจนถึงเย็น ก็จะผลิตในขั้นตอนอื่นต่อเนื่องกันไป โดยไม่ต้องใช้ความร้อนจากเตาเผาเหล็ก กระบวนการผลิตจะดำเนินไปจนถึงช่วงเวลาประมาณ 4 โมงเย็น ในแต่ละวัน ตั้งแต่วันจันทร์ถึงวันเสาร์ หยุดวันอาทิตย์เพื่อพักผ่อน แต่หากมีใบสั่งผลิตเข้ามามากกว่าปกติ ก็มักทำล่วงเวลาในแต่ละวัน ไปจนถึงค่ำ

ส่วนสถานประกอบการที่ดำเนินการผลิตด้วยกรรมวิธีเจียรเหล็ก เพื่อผลิตชุดเครื่องใช้สแตนเลสบนโต๊ะอาหารทั้งหมด ซึ่งได้แก่ ร้านศรีสุขสมวรรณ ร้านศรีสุข โพธิ์ทอง อรัญญิก และน.ว. อรัญญิก จะเริ่มดำเนินการผลิตตั้งแต่ 8 โมงเช้า ไปจนถึง 5 โมงเย็น เนื่องจากไม่ต้องอาศัยความร้อนจากเตาเผาเหล็ก สถานประกอบการเหล่านี้จะทำการตัดแต่งเหล็กสแตนเลสด้วยกรรไกรตัดเหล็ก แล้วนำมาเจียรให้เป็นรูปร่าง ตลอดจนลวดลายที่สวยงามด้วยเครื่องเจียรเหล็กที่ใช้พลังงานไฟฟ้า

5.2.4 ปัจจัยที่จำเป็นต่อการประกอบอาชีพผลิตมีด

ทักษะในการผลิตของแรงงาน เป็นปัจจัยที่ผู้ประกอบการพิจารณารับคนงานเข้าทำงานในสถานประกอบการของตนเอง คนงานในกลุ่มวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมโดยส่วนใหญ่ได้รับการสืบทอดทักษะการผลิตมีดมาจากสมาชิกในครัวเรือนเดียวกัน โดยสืบทอดกันมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ คิดเป็นสัดส่วนถึงครึ่งหนึ่งจากจำนวนคนงานในสถานประกอบการทั้งหมด ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ในปัจจุบันนี้ ชาวบ้านอรัญญิกอย่างน้อยครึ่งหนึ่งยังคงสามารถเรียนรู้ทักษะการผลิตมีดภายในครัวเรือนของตนเองได้จากสมาชิกในครัวเรือนที่ยังมีชีวิตอยู่ และนำไปใช้ในการประกอบอาชีพได้ อย่างไรก็ตาม มีคนงานบางส่วนราวร้อยละ 10 ที่เป็นคนงานที่มีภูมิลำเนามาจากภายนอกชุมชน และมีทักษะในการผลิตมีดติดตัวมาบ้าง และเมื่อได้รับการว่าจ้างให้เข้าทำงานในสถานประกอบการ จึงเกิดการเรียนรู้ทักษะในการผลิตอันเป็นภูมิปัญญาของท้องถิ่นเพิ่มเติมจนเกิดความชำนาญในที่สุด

เหตุผลที่คนงานเลือกเข้ามาเป็นแรงงานในสถานประกอบการผลิต ส่วนใหญ่ คิด สักส่วนเป็นราวร้อยละ 70 เป็นเพราะฐานะความเป็นอยู่ยากจน ไม่มีโอกาสได้สินเชื่อในระบบ และ ไม่ได้รับความไว้วางใจจากแหล่งเงินทุนในระบบ ทำให้ไม่มีทุนในการนำมาเป็นค่าใช้จ่ายเพื่อ ซื้อเครื่องมือ และอุปกรณ์ ตลอดจนวัตถุดิบที่จำเป็นสำหรับการผลิตต่างๆ ส่วนที่เหลืออีกราวร้อยละ 30 ไม่ต้องการเสี่ยงต่อการขาดทุนเมื่อลงทุนผลิตมีคด้วยตนเอง จึงไม่กู้ยืมเงิน หรือรับผลิตตามใบสั่ง ของพ่อค้าคนกลางในชุมชน การเข้าเป็นคนงานในสถานประกอบการจะได้รับค่าแรงเป็นรายวัน ตามจำนวนชิ้นงานที่ผลิตได้ โดยผลิตตามจำนวน และรูปแบบที่ผู้ประกอบการต้องการ ดังนั้นจึงมี รายได้ที่แน่นอนเป็นประจำในทุกวันที่ทำงาน มีรายได้มากหรือน้อย ขึ้นอยู่กับความขยันของตนเอง

ส่วนแหล่งที่มาของเงินทุนที่ใช้ในการประกอบการผลิตของผู้ประกอบการ พบว่า โดย ส่วนใหญ่ 4 ใน 7 แห่ง ซึ่งเป็นวิสาหกิจขนาดย่อมทั้งหมด ใช้ทุนตนเองในการผลิต เนื่องจากเห็นว่า ดอกเบี้ยมีราคาสูง จึงพยายามซื้อวัตถุดิบ ตลอดจนเครื่องมือ และวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ด้วยเงินสด ตาม กำลังซื้อที่ตนเองมี ส่วนที่เหลืออีก 3 แห่ง ซึ่งประกอบไปด้วย สถานประกอบการที่เป็นวิสาหกิจ ขนาดย่อม 2 แห่ง และวิสาหกิจขนาดกลาง 1 แห่งนั้น พบว่า ได้กู้ยืมเงินจากธนาคารกรุงเทพ จำกัด (มหาชน) สาขานครหลวง เช่นเดียวกับครัวเรือน แต่แตกต่างกันที่ได้ทำการกู้ในลักษณะที่มี หลักทรัพย์ค้ำประกัน โดยได้กู้ในวงเงินตั้งแต่ขนาดปานกลาง ซึ่งเป็นจำนวนเงินตั้งแต่ 100,000 บาท ถึง 500,000 บาท และวงเงินขนาดใหญ่ ซึ่งเป็นจำนวนเงินตั้งแต่ 1,000,000 บาท ถึง 10,000,000 บาทขึ้นไป การปล่อยสินเชื่อของธนาคารให้แก่สถานประกอบการในลักษณะที่มีหลักทรัพย์ค้ำ ประกัน ไม่มีปัญหาในการผ่อนชำระคืน โดยผู้ประกอบการได้นำเงินไปลงทุน หรือขยายธุรกิจ เช่น ซื้อเครื่องจักร วัตถุดิบ ตามวัตถุประสงค์ที่แจ้งไว้ และยังมีการนำเงินส่วนหนึ่งไปปล่อยกู้ต่อด้วย

5.2.5 การเข้าร่วมในโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์

สถานประกอบการทั้ง 7 แห่ง ต่างมีผลิตภัณฑ์ที่มีเครื่องหมายที่ได้รับรางวัลจากโครงการฯ โดย ล้วนเริ่มได้รับรางวัลในปี พ.ศ.2547 พร้อมๆ กัน ผลิตภัณฑ์ที่ได้รับรางวัลของสถานประกอบการ จำนวน 6 ใน 7 แห่ง คือ ชุดเครื่องใช้สแตนเลสบนโต๊ะอาหาร โดยมีดเป็นองค์ประกอบหนึ่งในแต่ ละชุดของผลิตภัณฑ์

ระดับรางวัลในแต่ละปี ของชุดเครื่องใช้สแตนเลสบนโต๊ะอาหารที่สถานประกอบการแต่ละ แห่งได้รับจากการประกวดในโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ มีดังต่อไปนี้

ร้านศรีสุขสมวรรณ ได้รับรางวัลในระดับ 3 ดาว ในปี พ.ศ.2547 และ 4 ดาว ในปี พ.ศ.2549

ร้านศรีสุข ได้รับรางวัลในระดับ 3 ดาว ในปี พ.ศ. 2547 และ 4 ดาว ในปี พ.ศ. 2549

โพธิ์ทอง อัญญิก ได้รับรางวัลในระดับ 4 ดาว ในปี พ.ศ. 2547 และ 5 ดาว ในปี พ.ศ. 2549

ร้านมีควินัย รวยเจริญ ได้รับรางวัลในระดับ 3 ดาว ในปีพ.ศ.2547 และ 4 ดาวในปีพ.ศ.2549
 ส. อนุรักษ์ิก ได้รับรางวัลในระดับ 3 ดาว ในปี พ.ศ. 2547 และ 4 ดาว ในปี พ.ศ. 2549
 น.ว.อนุรักษ์ิก ได้รับรางวัลในระดับ 5 ดาว ในปีพ.ศ.2546 ปีพ.ศ.2547 และปีพ.ศ.2549ทั้ง 3 ปี

การได้รับรางวัลในแต่ละปี แสดงให้เห็นถึงคุณภาพในการผลิตผลิตภัณฑ์ของสถานประกอบการแต่ละแห่ง ทั้งในด้านการเลือกใช้วัตถุดิบ เทคนิคในการผลิต ตลอดจนทักษะของคนในสถานประกอบการแต่ละแห่ง อย่างไรก็ตาม ร้านบรรจง อาวุธโบราณ เป็นสถานประกอบการเพียงแห่งเดียวที่ไม่มีการผลิตชุดเครื่องใช้สแตนเลสบนโต๊ะอาหารเนื่องจากมีความชำนาญในการผลิตมีดแนวศิลป์ ซึ่งได้แก่ มีดตัดหวายลูกนิมิต โดยได้รับรางวัลในระดับ 3 ดาว ในปี พ.ศ. 2547 รวมทั้งมีการผลิตมีดประเภทอื่นๆ ที่ไม่ใช่มีดแนวโรงงาน เช่นเดียวกับสถานประกอบการส่วนใหญ่ ผลที่ตามมาจากการได้รับรางวัลของสถานประกอบการทุกแห่ง คือ การเป็นที่รู้จักและได้รับการยอมรับในคุณภาพของผลิตภัณฑ์มากยิ่งขึ้น จำนวนสถานประกอบการถึง 5 ใน 7 แห่งมียอดขายผลิตเพิ่มมากขึ้นในระหว่างปี พ.ศ. 2547-พ.ศ. 2549 และเมื่อมีการตั้งผลิตมากขึ้น คนงานในสถานประกอบการจึงต้องทำงานหนักมากขึ้น แต่ก็ได้รับผลตอบแทนที่มากขึ้นตามไปด้วย

5.3 สรุปเรื่องรูปแบบของกิจกรรมการผลิตมีดอนุรักษ์ิก

สถานประกอบการกิจการผลิตที่เป็นครัวเรือน ได้รวมกันเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนขึ้นเพื่อช่วยเหลือกันในด้านช่องทางการจัดจำหน่าย และฝึกฝนทักษะในการทำมีดเพื่อเป็นการสืบทอดภูมิปัญญาของท้องถิ่น โดยได้รับการสนับสนุนจากเทศบาลตำบลอนุรักษ์ิกในด้านการแสวงหาตลาดภายนอกชุมชน และพื้นที่ตั้งของตลาดภายในชุมชนที่เป็นอิสระจากการรับซื้อผลิตภัณฑ์มีดอนุรักษ์ิกจากครัวเรือนของผู้ประกอบการประเภทร้านค้าในหมู่บ้านหัตถกรรมมีดอนุรักษ์ิก นอกจากนี้ การรวมกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ยังเป็นผลมาจากการจัดตั้งโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ของรัฐบาล เพื่อตอบสนองต่อแนวความคิดด้านการกระจายความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ การเข้าร่วมโครงการฯ จากการส่งผลิตภัณฑ์มีดอนุรักษ์ิกเข้าร่วมการคัดสรร ช่วยให้ผลิตภัณฑ์มีดอนุรักษ์ิกที่ผลิตขึ้นจากกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเป็นที่รู้จักมากยิ่งขึ้น โดยการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ของจังหวัด แต่ไม่ได้ช่วยยกระดับฐานะความเป็นอยู่ของชาวบ้านในแต่ละครัวเรือนให้ดีขึ้นกว่าเดิม

การดำเนินกิจกรรมการผลิตของครัวเรือน โดยส่วนใหญ่เป็นการผลิตมีดแนวโรงงานประเภทคหกรรม โดยได้รับการสืบทอดทักษะทางการผลิตมาจากสมาชิกในครัวเรือนเดียวกันเป็นหลัก ครัวเรือนเลือกผลิตมีดประเภทคหกรรมเนื่องจากเป็นที่ต้องการของตลาด โดยมีลักษณะเป็นการผลิตตามใบสั่งของพ่อค้า แม่ค้าที่เปิดร้านจำหน่ายในชุมชน พ่อค้า แม่ค้าเหล่านี้มีบทบาทในการ

ปล่อยสินเชื่อในการผลิตมีดีให้แก่ครัวเรือนในรูปแบบต่างๆ ทำให้ครัวเรือนไม่สามารถนำมิดที่ผลิตขึ้นไปจำหน่ายเองได้โดยสะดวก เพราะถูกควบคุมการผลิตจากร้านค้าผู้ปล่อยสินเชื่อ โดยมีการกำหนดตั้งแต่ลักษณะของวัตถุดิบ ประเภท รูปแบบ และปริมาณ ไปจนถึงแหล่งจำหน่าย ซึ่งมีผลทำให้การรวมกลุ่มวิสาหกิจชุมชนไม่ประสบความสำเร็จเพราะเทศบาลตำบลอรัญญิกไม่มีการสนับสนุนในการจัดหาวัตถุดิบเพื่อนำมาจำหน่ายให้แก่ครัวเรือนแทนร้านค้า ครัวเรือนส่วนใหญ่จึงยังคงต้องพึ่งพาร้านค้าเป็นช่องทางในการจัดจำหน่ายหลัก โดยไม่ผ่านกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

สถานประกอบการที่เป็นวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในชุมชนบ้านอรัญญิก เกิดขึ้นจากการที่ผู้ประกอบการแต่ละราย ได้ลงทุนจ้างแรงงานเพื่อการผลิตในปริมาณมาก โดยมีทั้งที่มีเงินทุนของตนเอง และที่มีการกู้เงินจากสถาบันทางการเงินตามกฎหมายโดยใช้หลักทรัพย์ค้ำประกัน ซึ่งทำให้สามารถทำการกู้ในวงเงินตั้งแต่ขนาดปานกลางไปจนถึงขนาดใหญ่ได้ การดำเนินกิจการผลิตของสถานประกอบการเป็นอิสระจากการผูกขาดของแหล่งเงินทุนนอกสถาบัน ซึ่งได้แก่ร้านค้าต่างๆ ในชุมชน ดังนั้น จึงสามารถกำหนดลักษณะของวัตถุดิบ ประเภท รูปแบบ และปริมาณ ไปจนถึงแหล่งจำหน่ายมีคบบางประเภทได้ด้วยตนเอง โดยบางประเภทยังคงมีความสอดคล้องกับความต้องการของตลาดภายนอกชุมชน

สถานประกอบการส่วนใหญ่ จ้างแรงงานที่มีทักษะในการผลิตติดตัวมาแต่เดิม ซึ่งโดยส่วนมากแล้วได้แก่ชาวบ้านในตำบลท่าช้างและพื้นที่ใกล้เคียง ผลิตภัณฑ์มีดอรัญญิกที่มีการผลิตในสถานประกอบการโดยส่วนใหญ่จะเน้นไปที่มีดแนวโรงงาน ประเภททหกรรม ชนิดชุดเครื่องใช้สแตนเลสบนโต๊ะอาหารซึ่งได้รับรางวัลจากโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์จนเป็นที่ยอมรับในคุณภาพ และเป็นที่รู้จักโดยการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ของจังหวัด

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 6

ความเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจของกิจกรรมการผลิตมีดอร์ญุญิก

การศึกษาความเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจของกิจกรรมการผลิตมีดอร์ญุญิกในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นการพิจารณาถึงการเคลื่อนย้ายใน 2 ลักษณะ ได้แก่

1. การขนส่งปัจจัยการผลิต ระหว่างสถานที่ตั้งของสถานประกอบการ กับแหล่งวัตถุดิบหลัก วัตถุดิบที่เป็นส่วนประกอบ และบรรจุภัณฑ์
2. การขนส่งผลิตภัณฑ์มีดอร์ญุญิกที่ผลิตขึ้นในสถานประกอบการ ไปสู่แหล่งตลาด

การเคลื่อนย้ายในลักษณะแรก เรียกว่า ความเชื่อมโยงทางการผลิต (Production Linkages) ส่วนการเคลื่อนย้ายในลักษณะที่สอง เรียกว่า ความเชื่อมโยงทางการตลาด (Marketing Linkages)

6.1 ความเชื่อมโยงทางการผลิต (Production Linkages)

ความเชื่อมโยงทางการผลิตมีทิศทางความเชื่อมโยงแบบไปข้างหลัง (Backward Linkages) เมื่อตั้งต้นพิจารณาจากสถานประกอบการที่เป็นหน่วยของการวิเคราะห์ ซึ่งได้แก่ ครั้วเรือนที่เป็นสมาชิกในกลุ่มวิสาหกิจชุมชน และสถานประกอบการที่เป็นวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ความเชื่อมโยงในลักษณะนี้ เกิดจากความต้องการในการซื้อวัตถุดิบหลัก วัตถุดิบที่เป็นส่วนประกอบ และบรรจุภัณฑ์ เข้ามาเพื่อดำเนินการผลิตตามขั้นตอน โดยมีลักษณะของการผลิตในแต่ละกลุ่มที่แตกต่างกันคือ การผลิตมีดในครั้วเรือนทุกครั้วเรือน ล้วนผลิตด้วยกรรมวิธีตีเหล็ก (10 ขั้นตอน) ส่วนการผลิตมีดในสถานประกอบการที่เป็นวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม มีทั้งการผลิตด้วยกรรมวิธีตีเหล็ก และการผลิตด้วยกรรมวิธีเจียรเหล็ก ซึ่งใช้เฉพาะสำหรับการผลิตมีดชุดบนโต๊ะอาหาร

การผลิตด้วยกรรมวิธีทั้ง 2 แบบ ของสถานประกอบการทั้ง 2 กลุ่ม ล้วนเกี่ยวข้องกับปัจจัยการผลิต ซึ่งได้แก่

1. วัตถุดิบหลัก ประกอบไปด้วย เหล็ก ไม้ และ ถ่าน
2. วัตถุดิบที่เป็นส่วนประกอบ ประกอบไปด้วย ลวด อลูมิเนียม ทองเหลือง ทินเนอร์ และ แล็กเกอร์
3. บรรจุภัณฑ์ ประกอบไปด้วย กล่องบรรจุ แผ่นพลาสติกใส และกระดาษหนังสือพิมพ์

ครัวเรือนในกลุ่มวิสาหกิจชุมชน และสถานประกอบการที่เป็นวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม จัดหาปัจจัยการผลิตดังกล่าว ทั้งจากแหล่งที่มาเดียวกันและต่างกัน โดยมีรายละเอียดของปัจจัยการผลิตแต่ละประเภทดังต่อไปนี้

6.1.1 วัตถุดิบหลัก

วัตถุดิบหลักที่ใช้ในการผลิตมีคอรูญญิก ได้แก่ เหล็ก ไม้ และถ่าน วัตถุดิบหลักเหล่านี้ เป็นปัจจัยในการผลิตที่สำคัญ จะขาดอย่างหนึ่งอย่างใดไปไม่ได้ ครัวเรือน และสถานประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ส่วนใช้วัตถุดิบหลักทั้ง 3 ชนิดนี้ทั้งสิ้น ในการผลิตเป็นผลิตภัณฑ์ที่ได้รับรางวัลในโครงการฯ รวมทั้งผลิตภัณฑ์ที่ไม่ได้รับรางวัลด้วย

6.1.1.1 เหล็ก

เหล็กที่สำคัญที่ใช้ในการผลิตมีคอรูญญิก ประกอบไปด้วย เหล็กกล้าโลหะผสม (Alloy Steels) และเหล็กสแตนเลส (เหล็กกล้าไร้สนิม : Stainless Steels) แต่ละครัวเรือนในกลุ่มวิสาหกิจชุมชน และสถานประกอบการที่เป็นวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมแต่ละแห่ง จะมีสัดส่วนของการใช้วัตถุดิบเหล่านี้ในปริมาณที่แตกต่างกัน โดยขึ้นอยู่กับประเภท ขนาด และปริมาณของผลิตภัณฑ์ประเภทนั้นๆ นอกจากนี้ ในแต่ละกลุ่ม ยังมีความเชื่อมโยงทางการผลิตกับกลุ่มผู้ประกอบการที่ดำเนินกิจการที่เกี่ยวข้องกับเหล็กที่แตกต่างกัน ในที่นี้ สามารถจำแนกประเภทของกลุ่มผู้ประกอบการต่างๆ ที่ดำเนินกิจการที่เกี่ยวข้องกับเหล็กทั้งหมด ออกเป็น 6 กลุ่ม ได้แก่

1. กลุ่มผู้ที่ทำเหมืองแร่เพื่อผลิตแร่เหล็กดิบ
2. กลุ่มผู้ปรับปรุงคุณภาพแร่เหล็กดิบ เพื่อให้ได้เป็นเหล็กประเภทต่างๆ
3. กลุ่มผู้รับช่วงในการนำเหล็กประเภทต่างๆ ไปแปรรูปเพื่อให้เหมาะสมกับลักษณะของการใช้งาน
4. กลุ่มที่เป็นตัวแทนนำเข้าเหล็กประเภทต่างๆ โดยนำไปแปรรูป และจำหน่าย
5. กลุ่มที่เป็นตัวแทนจำหน่ายเหล็กแปรรูป
6. กลุ่มที่เป็นร้านค้าในท้องถิ่นที่นำเหล็กแปรรูปเข้ามาจำหน่าย

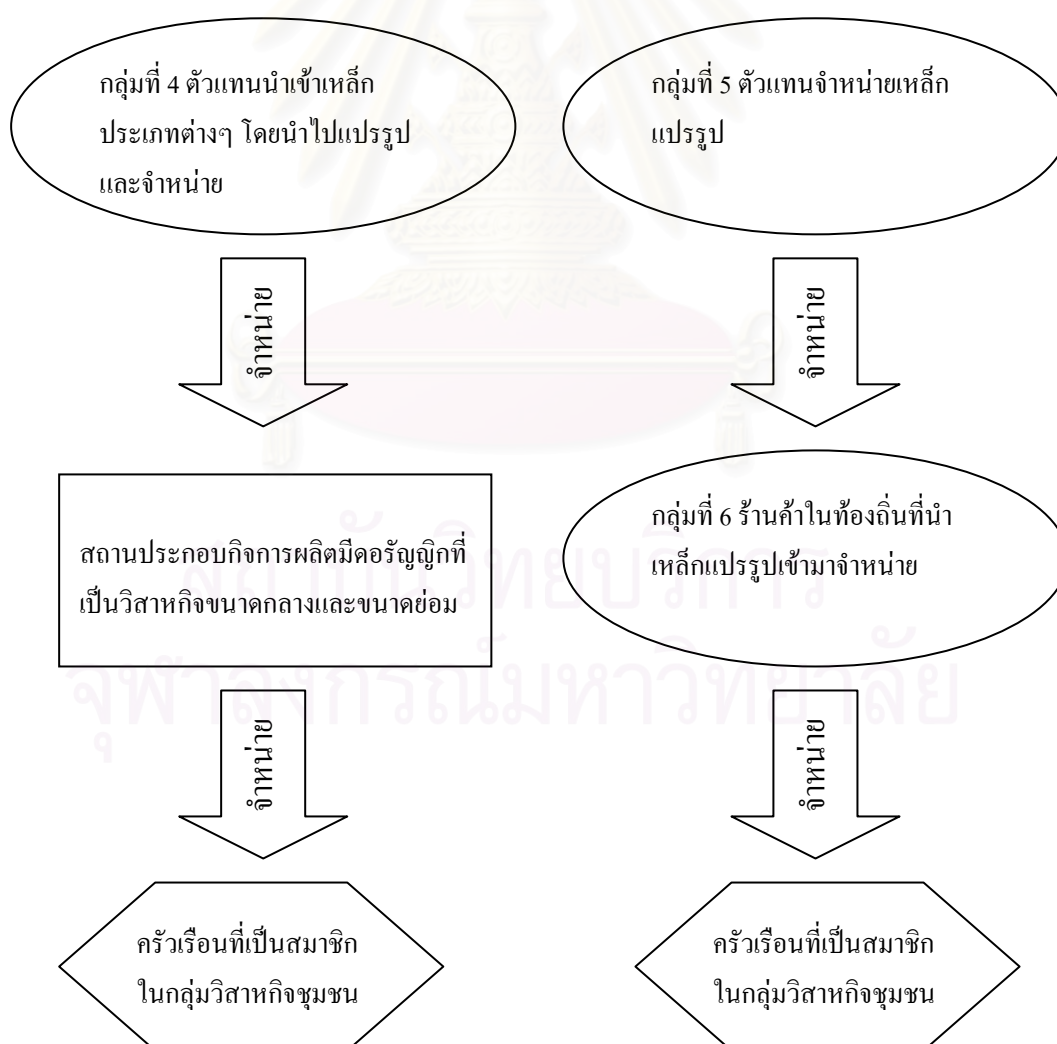
จากกลุ่มผู้ประกอบการทั้ง 6 กลุ่ม จะเห็นได้ว่า ผู้ประกอบการที่ดำเนินทั้งกิจการผลิตและจำหน่ายเหล็ก ได้แก่ กลุ่มที่ 1-4 ส่วนกลุ่มที่ 5 และ 6 จัดเป็นผู้ประกอบการที่ดำเนินกิจการค้าเหล็กเพียงอย่างเดียว โดยไม่ได้มีความเกี่ยวข้องกับกระบวนการในการผลิตเหล็ก จากการศึกษาพบว่าการซื้อเหล็กของครัวเรือนและผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในชุมชนบ้าน

อรัญญิกมีความเชื่อมโยงแบบไปข้างหลังกับผู้ประกอบการ 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 4 กลุ่มที่ 5 และกลุ่มที่ 6 โดยมีความเชื่อมโยง 2 ลักษณะ ดังนี้

1. ผู้ประกอบการเกี่ยวกับเหล็ก กลุ่มที่ 4 นำเข้าเหล็กประเภทต่างๆ โดยมีการนำไปแปรรูปและจำหน่ายให้แก่ สถานประกอบการผลิตมีดที่เป็นวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในชุมชน นอกจากนี้ สถานประกอบการผลิตมีดขนาดย่อมบางแห่งที่ซื้อเหล็กมาเพื่อการผลิต ยังคงมีการจำหน่ายเหล็กจำนวนหนึ่งต่อไปให้แก่ ครั้วเรือนที่เป็นสมาชิกในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบางครั้วเรือนด้วย

2. ผู้ประกอบการเกี่ยวกับเหล็ก กลุ่มที่ 5 จำหน่ายเหล็กแปรรูป ให้แก่ ร้านค้าในท้องถิ่น (กลุ่มที่ 6) และร้านค้าได้นำมาจำหน่ายต่อไปให้กับครั้วเรือนที่เป็นสมาชิกในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบางครั้วเรือน

แผนภูมิที่ 6-1 แสดงความเชื่อมโยงของผู้ประกอบการเกี่ยวกับเหล็กและกลุ่มผู้ประกอบการในชุมชนบ้านอรัญญิก

(1) แหล่งที่มาของเหล็ก

ถึงแม้ว่าจังหวัดพระนครศรีอยุธยาจะไม่ใช่พื้นที่ที่มีการทำอุตสาหกรรมเหล็กและเหล็กกล้ากันอย่างหนาแน่นในปัจจุบัน แต่ด้วยความเป็นเมืองที่มีชุมชนบ้านอรัญญิกซึ่งประกอบอาชีพผลิตมิดกันมาอย่างช้านาน ดังนั้น จึงมีความต้องการเหล็กที่มีคุณสมบัติที่เหมาะสม และอยู่ในรูปของเหล็กแผ่นที่พร้อมสำหรับการนำมาตีเพื่อขึ้นรูปได้ บริษัทจำหน่ายเหล็กแปรรูปที่อยู่ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาโดยส่วนใหญ่ จะผลิตเหล็กเพื่อจำหน่ายในอุตสาหกรรมประเภทต่างๆ ได้แก่ อุตสาหกรรมก่อสร้าง อุตสาหกรรมผลิตวัสดุเพื่อใช้เป็นส่วนประกอบของโครงสร้างพื้นฐาน และอุตสาหกรรมประกอบรถยนต์ เป็นต้น เหล็กจากสถานประกอบการกิจการอุตสาหกรรมดังกล่าว จะอยู่ในรูปของเหล็กเส้น และเหล็กท่อ รวมทั้งเหล็กที่มีส่วนผสมของโลหะอื่น ซึ่งไม่จัดว่าเป็นเหล็กเนื้อดีนักสำหรับนำมาผลิตมิดที่มีคุณภาพดีมาก ดังนั้น ผู้ประกอบการเกี่ยวกับมิดอรัญญิกที่มีกำลังซื้อและจำเป็นที่จะต้องซื้อเหล็กในประเภท เกรด ขนาด และรูปแบบที่ต้องการ ซึ่งก็คือ กลุ่มวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมทั้งหมด จึงมักสั่งจากบริษัทซึ่งส่วนใหญ่มีที่ตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานคร ส่วนครัวเรือนในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่มีกำลังซื้อไม่มากนักในการซื้อวัตถุดิบที่มีคุณภาพ จึงมีการซื้อต่อจากสถานประกอบการในกลุ่มวิสาหกิจขนาดย่อมบางแห่ง รวมทั้งจากร้านค้าในชุมชนที่ซื้อเหล็กมาจากบริษัทจำหน่ายเหล็กแปรรูปที่อยู่ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยานั่นเอง

(1.1) กลุ่มวิสาหกิจชุมชน

ครัวเรือนที่เป็นสมาชิกในกลุ่มวิสาหกิจชุมชน จำนวนทั้งสิ้น 56 ครัวเรือน ซื้อเหล็กจากแหล่งจำหน่ายเหล็ก 2 แหล่งที่แตกต่างกันคือ ครัวเรือนจำนวน 30 ครัวเรือน (ร้อยละ 52.54) เป็นลูกค้าประจำที่ซื้อเหล็กจากร้านค้าที่จำหน่ายเหล็กในท้องถิ่น ส่วนที่เหลืออีก 26 ครัวเรือน (ร้อยละ 47.46) ซื้อเหล็กจากสถานประกอบการที่เป็นวิสาหกิจขนาดย่อม ซึ่งแบ่งเหล็กส่วนหนึ่งที่ซื้อมาเพื่อจำหน่ายต่อ

ร้านค้าที่จำหน่ายเหล็กในท้องถิ่นได้มีการสั่งซื้อเหล็ก 2 ประเภท จากบริษัทนิปปอนคินโซคุ ในอำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยาเพื่อนำมาจำหน่ายให้แก่ครัวเรือน เหล็กที่นำมาจำหน่ายได้แก่ เหล็กกล้าโลหะผสม (Alloy Steels) และเหล็กสแตนเลส (เหล็กกล้าไร้สนิม : Stainless Steels) โดยจัดเป็นเหล็กเกรดบีที่มีราคาถูกกว่าเหล็กที่ผู้ประกอบการผลิตมิดอรัญญิกที่เป็นวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมสั่งซื้อจากบริษัทตัวแทนจำหน่ายในกรุงเทพมหานคร

ร้านค้าที่จำหน่ายเหล็กดังกล่าวในท้องถิ่น มีจำนวนเพียง 2 ร้าน ได้แก่ ร้านส.สมนึกโลหะกิจ ซึ่งตั้งอยู่ในหมู่ 1 บ้านกุฎิกรู และร้านสุขเฮง ในหมู่ 6 บ้านต้นโพธิ์ ร้านค้าทั้ง 2 แห่งนี้จำหน่ายเหล็กให้แก่ครัวเรือนที่ผลิตมีดอรัญญิกทั้งหมดในตำบล ทั้งครัวเรือนที่เป็นสมาชิกในกลุ่มวิสาหกิจชุมชน และครัวเรือนที่ไม่ได้เข้าร่วมเป็นสมาชิก ในขณะที่สถานประกอบการที่เป็นวิสาหกิจขนาดย่อมที่จำหน่ายเหล็กให้แก่ครัวเรือน มีอยู่เพียงแห่งเดียวคือร้านมีควินัย รวยเจริญ

เหล็กที่ครัวเรือนซื้อจากร้านค้า ได้แก่ เหล็กกล้าโลหะผสม ขนาดแผ่นหนา 1.5 มิลลิเมตร และ 2.0 มิลลิเมตร และเหล็กสเตนเลส ขนาดแผ่นหนา 1.5 มิลลิเมตร และ 2.0 มิลลิเมตร เช่นเดียวกัน เหล็กทั้ง 2 ประเภทและทั้ง 2 ขนาด เป็นเหล็กเกรดบีที่จำหน่ายในราคาเดียวกัน คือ กิโลกรัมละ 40 บาท ส่วนปริมาณความต้องการเหล็กในการซื้อขายแต่ละครั้ง จะเป็นที่ทราบกันดีระหว่างผู้ซื้อและผู้ขาย แต่โดยส่วนมากแล้ว จะไม่เกิน 200 กิโลกรัมต่อครั้ง

(1.2) กลุ่มวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม

ผู้ประกอบการผลิตมีดอรัญญิกที่เป็นวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมแต่ละแห่ง มีการซื้อเหล็กกล้าโลหะผสม และเหล็กสเตนเลส ทั้งที่มาจากบริษัทตัวแทนจำหน่ายแห่งเดียวกัน และที่มาจากคนละแห่ง สถานประกอบการบางแห่งมีความต้องการในการซื้อเหล็กกล้าโลหะผสมเพื่อใช้ในการผลิต แต่บางแห่งก็ไม่มีความต้องการใช้เหล็กประเภทนี้ บางแห่งมีความต้องการในการใช้เหล็กสเตนเลสเพียงอย่างเดียว และในขณะที่บางแห่งต้องใช้เหล็กทั้ง 2 ประเภท

(1.2.1) เหล็กกล้าโลหะผสม (Alloy Steels)

บริษัทตัวแทนจำหน่ายเหล็กกล้าโลหะผสม ที่มีการจำหน่ายให้แก่ผู้ประกอบการผลิตมีดอรัญญิกที่เป็นวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ได้แก่ บริษัทจุฑาวรรณ และบริษัทวีเอส สตีล เอ็นจิเนียริง ซึ่งทั้ง 2 แห่ง มีที่ตั้งของสำนักงานอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร ส่วนที่ตั้งของโรงงาน โดยเฉพาะของบริษัทจุฑาวรรณนั้น อยู่ในจังหวัดฉะเชิงเทรา ในขณะที่โรงงานของบริษัทวีเอส สตีล เอ็นจิเนียริง ไม่ได้ระบุถึงแหล่งที่ตั้ง เหล็กจากบริษัทตัวแทนจำหน่ายทั้ง 2 แห่ง ล้วนนำเข้ามาจากประเทศเยอรมนี และญี่ปุ่น โดยได้นำมาปรับปรุงคุณภาพและจำแนกประเภทก่อนที่จะจำหน่ายให้แก่ผู้ประกอบการผลิตมีดอรัญญิกที่เป็นวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม

สำหรับเกรดของเหล็กกล้าโลหะผสมซึ่งเป็นที่ต้องการสำหรับการผลิตมีดคือ เหล็ก D-2 หรือเรียกอีกชื่อหนึ่งว่าเหล็กกล้ากึ่งปลอดสนิม เหล็ก D-2 นี้มีส่วนผสมของโครเมียมถึงร้อยละ 12

แต่ไม่มากถึงขนาดที่จะจัดเข้าอยู่ในประเภทของเหล็กสแตนเลส โดยคุณสมบัติที่สำคัญของเหล็ก D-2 นั้น สามารถต้านทานสนิมได้ดีกว่าเหล็กกล้าโลหะผสมที่มีส่วนผสมของคาร์บอนในสัดส่วนที่มากกว่า และเมื่อถูกนำไปตีเป็นมิด ยังสามารถผลิตเป็นมิดที่มีคุณสมบัติในการรักษาความคมไว้ได้นานกว่ามิดที่ดีจากเหล็กประเภทอื่นๆ อีกด้วย

นอกจากนี้ ยังมีเหล็กกล้าโลหะผสมเกรดอื่นๆ ที่เป็นที่ยอมรับในการนำมาผลิตมิดเช่นกันคือเหล็ก 5160 ซึ่งเป็นเหล็กที่มีความยืดหยุ่น เนื่องจากมีสัดส่วนของโครเมียมที่สูงกว่าเหล็กกล้าประเภทอื่นๆ ทำให้สามารถชุบแข็งและรักษาความคมได้ดี แต่คุณสมบัติที่โดดเด่นที่สุดคือ ความแข็งแรง ดังนั้นจึงเป็นที่ยอมรับในการนำไปผลิตมิดประเภทเกษตรกรรม และอาวุธ

ตารางที่ 6-1 แสดงให้เห็นว่าสถานประกอบการที่มีการสั่งซื้อเหล็กกล้าโลหะผสมจากทั้ง 2 บริษัท มีจำนวนทั้งสิ้น 3 แห่ง จากทั้งหมด 7 แห่ง ซึ่งได้แก่ร้านบรรจง อาวุธ โบราณ ร้านมิดวินัย รวยเจริญ และร้านส. อรัญญิก โดยทั้ง 3 แห่งมีการผลิตมิดประเภทเกษตรกรรม อาวุธ และอื่นๆ ซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ที่ต้องใช้งานหนัก และมีความทนทานสูง

ตารางที่ 6-1 แสดงการสั่งซื้อเหล็กกล้าโลหะผสม (Alloy Steels) จากบริษัทตัวแทนจำหน่ายของผู้ประกอบกิจการผลิตมิดอรัญญิกที่เป็นวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม

วิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดย่อม	บริษัท จุฑาวรรณ จำกัด	บริษัท วีเอส สตีล เอ็นจิเนียริง จำกัด
ร้านศรีสุขสมวรรณ	-	-
ร้านบรรจง อาวุธ โบราณ	X	X
ร้านศรีสุข	-	-
โพธิ์ทอง อรัญญิก	-	-
ร้านมิดวินัย รวยเจริญ	X	X
ร้านส. อรัญญิก	X	X
น.ว.อรัญญิก	-	-
รวม	3	3

ที่มา : การสัมภาษณ์, 2550

(1.2.2) เหล็กสแตนเลส (เหล็กกล้าไร้สนิม : Stainless Steels)

เหล็กสแตนเลส เป็นที่ยอมรับในการนำมาผลิตมิดประเภททหาร อันเป็นประเภทที่มีการผลิตมากที่สุด เนื่องจากมีความแข็งแรงพอประมาณ เพียงพอต่อการนำมาผลิตเพื่อใช้เป็นมิดคิ้ว รวมทั้ง

เครื่องใช้บนโต๊ะอาหารชนิดต่างๆ โดยไม่จำเป็นต้องผลิตจากเหล็กที่มีความแข็งแรงเทียบเท่ามิดในประเภทเกษตรกรรม ประเภทอาวุธ หรือประเภทอื่นๆ ซึ่งจำเป็นต้องใช้เหล็กกล้าโลหะผสม เพื่อให้เหมาะกับการใช้งานที่สมบุกสมบันกว่า

บริษัท จุฑาวรรณ และบริษัท วีเอส สตีล เอ็นจิเนียริง ยังคงเป็น 2 บริษัทที่มีการจำหน่ายเหล็กสแตนเลสให้แก่ผู้ประกอบการผลิตมิดอร์ญูญิกที่เป็นวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม แต่กลุ่มผู้ประกอบการผลิตมิดเหล่านี้ยังมีทางเลือกอื่นเพิ่มขึ้น โดยการสั่งซื้อเหล็กสแตนเลสจากตัวแทนจำหน่ายอีก 1 แห่ง ได้แก่บริษัท ไทย-เยอรมัน โปรดักส์ ซึ่งมีที่ตั้งของสำนักงานอยู่ในกรุงเทพมหานครเช่นเดียวกัน และมีที่ตั้งของโรงงานอยู่ในจังหวัดระยอง

ตารางที่ 6-2 แสดงให้เห็นถึงการซื้อเหล็กสแตนเลสจากบริษัททั้ง 3 ของสถานประกอบการแต่ละแห่ง ซึ่งจะเห็นได้ว่าเหล็กสแตนเลสจากบริษัท จุฑาวรรณเป็นที่นิยมมากที่สุด โดยมีการสั่งซื้อจากสถานประกอบการถึง 6 ใน 7 แห่ง ในขณะที่บริษัท วีเอส สตีล เอ็นจิเนียริง ได้รับความนิยกรองลงมาในจำนวนที่ใกล้เคียงกัน (5 แห่ง) ส่วนบริษัท ไทย-เยอรมัน โปรดักส์ ซึ่งจัดเป็นทางเลือกที่เพิ่มขึ้นมา มีการจำหน่ายเหล็กสแตนเลสให้แก่สถานประกอบการน้อยที่สุด (3 แห่ง)

ตารางที่ 6-2 แสดงการสั่งซื้อเหล็กสแตนเลส (เหล็กกล้าไร้สนิม : Stainless Steels) จากบริษัท

ตัวแทนจำหน่ายของผู้ประกอบการผลิตมิดอร์ญูญิกที่เป็นวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม

วิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดย่อม	บริษัท จุฑาวรรณ จำกัด	บริษัท วีเอส สตีล เอ็นจิเนียริง จำกัด	บริษัท ไทย-เยอรมัน โปรดักส์ จำกัด
ร้านศรีสุขสมวรรณ	X	X	-
ร้านบรรจง อาวุธ โบราณ	X	X	-
ร้านศรีสุข	-	X	X
โพธิ์ทอง ออร์ญูญิก	X	-	X
ร้านมีควินัย รวยเจริญ	X	X	-
ร้านส. ออร์ญูญิก	X	X	-
น.ว.ออร์ญูญิก	X	-	X
รวม	6	5	3

ที่มา : การสัมภาษณ์, 2550

ตารางที่ 6-3 แสดงแหล่งที่มาของเหล็กที่มีการนำเข้ามาเพื่อใช้ในการผลิตผลิตภัณฑ์มีคอรูญกของกลุ่มผู้ประกอบการแต่ละประเภท

แหล่งที่มา (ตัวแทนนำเข้า แปรรูป และจำหน่ายเหล็ก)	กลุ่มที่สั่งซื้อ	ที่ตั้งสำนักงาน	ที่ตั้งโรงงาน	ค่าจัดส่ง
บริษัท จุฬาวรรณ จำกัด	วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม	39/9 พระราม 3 ซ่งนนทรี ยานนาวา กรุงเทพมหานคร 10120	106 นิคมอุตสาหกรรมเวลโกรว์ หมู่ 5 บางนา-ตราด กม. 36 บางสมัคร บางปะกง ฉะเชิงเทรา 24130	2,500-3,000 บาท
บริษัท วีเอส สตีล เอ็นจิเนียริง จำกัด	วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม	421/1 พระราม 1 ร่องเมือง ปทุมวัน กรุงเทพมหานคร 10330	ไม่ระบุ	2,200-2,500 บาท
บริษัท ไทย-เยอรมัน โปรดักส์ จำกัด มหาชน	วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม	170/25-28 โอเอียนทาวเวอร์ ชั้น 1 รัชดาภิเษกตัดใหม่ คลองเตย คลองเตย กรุงเทพมหานคร 10110	99 ห้วยโป่ง-หนองบอน ห้วยโป่ง เมือง ระยอง 21150	2,500-3,000 บาท
บริษัท นิปปอนคิน ไชคุ จำกัด	ร้านค้าในท้องถิ่น ได้แก่ ร้านส.สมนึกโลหะกิจ และร้านสุ่ยเฮง	59 หมู่ 5 อุทัย อุทัย พระนครศรีอยุธยา 13210	59 หมู่ 5 อุทัย อุทัย พระนครศรีอยุธยา 13210	1,000-1,500 บาท
แหล่งที่มา (ร้านค้าในท้องถิ่น)	กลุ่มที่สั่งซื้อ	ที่ตั้งร้านค้า		ค่าจัดส่ง
ร้านส.สมนึกโลหะกิจ	วิสาหกิจชุมชน	108 หมู่ 1 ท่าช้าง นครหลวง พระนครศรีอยุธยา 13260		ไม่มีบริการจัดส่ง
ร้านสุ่ยเฮง	วิสาหกิจชุมชน	190 หมู่ 6 ท่าช้าง นครหลวง พระนครศรีอยุธยา 13260		ไม่มีบริการจัดส่ง
ร้านมีตวินัย รวยเจริญ	วิสาหกิจชุมชน	162/3 หมู่ 7 ท่าช้าง นครหลวง พระนครศรีอยุธยา 13260		ไม่มีบริการจัดส่ง

ที่มา : การสัมภาษณ์, 2550

(2) วิธีการจัดหาเหล็กเข้าสู่สถานประกอบการ

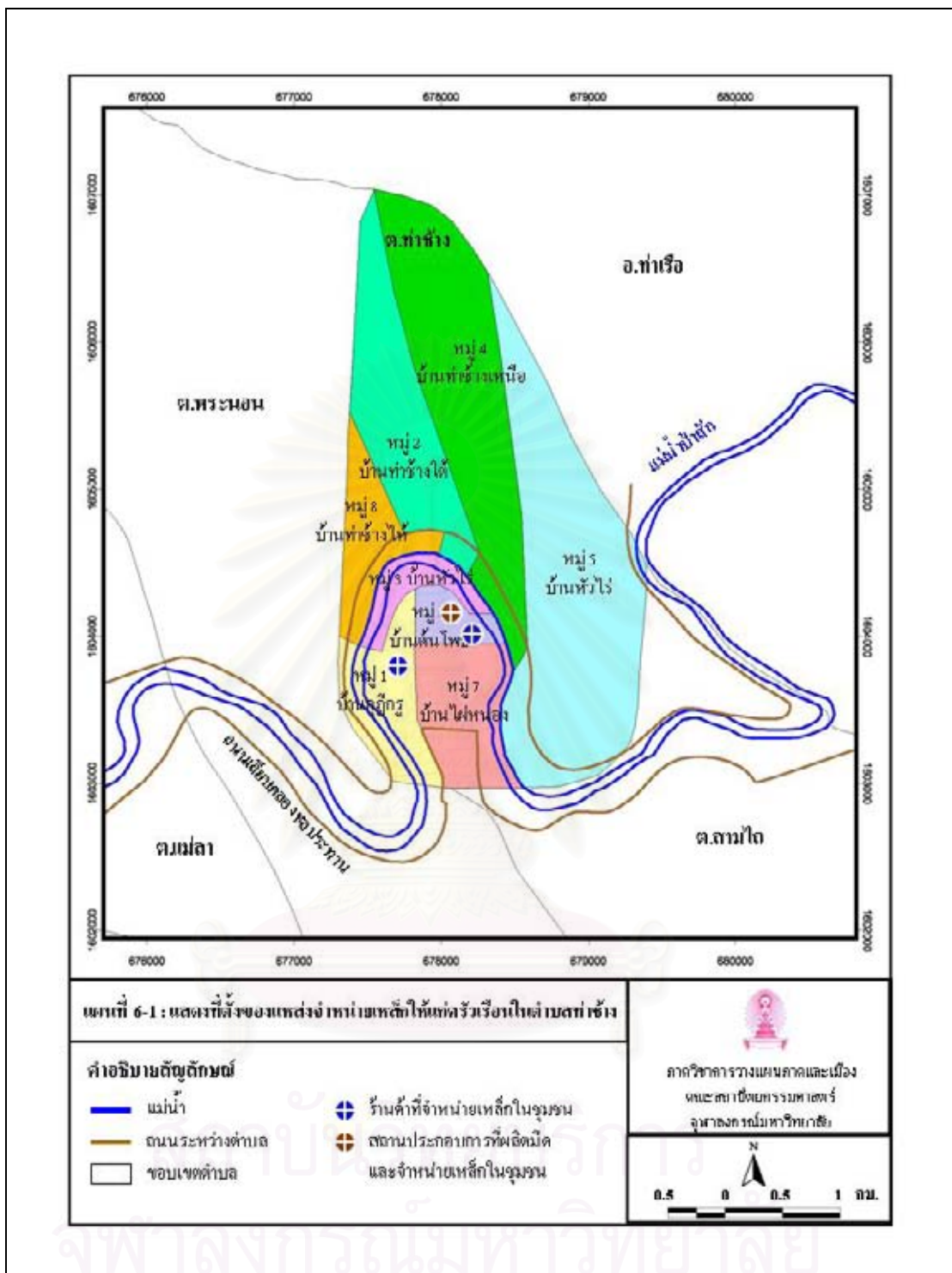
(2.1) กลุ่มวิสาหกิจชุมชน

ในการสั่งซื้อเหล็กจากร้านส.สมนึกโลหะกิจ ร้านสุ่ยเฮง และร้านมีควินัย รวยเจริญ ผู้ประกอบการในครัวเรือนจะต้องเดินทางไปติดต่อและดำเนินการขนส่งเอง โดยทางร้านสามารถขายเหล็กให้ได้ในทันที ถ้าหากว่ามีเหล็กในประเภทที่ต้องการอยู่ภายในร้านในช่วงเวลานั้น ครัวเรือนใดต้องการเหล็กที่มีคุณภาพดีมาก ก็จะไปซื้อที่ร้านมีควินัย รวยเจริญ ซึ่งจำหน่ายในราคา กิโลกรัมละ 100 บาท ส่วนครัวเรือนที่ซื้อจากร้านส.สมนึกโลหะกิจ และร้านสุ่ยเฮง ก็จะได้เหล็กที่มีคุณภาพรองลงไป (กิโลกรัมละ 40 บาท)

ครัวเรือนที่ต้องการเหล็กคุณภาพดีมาก ไม่มีกำลังซื้อเพียงพอที่จะซื้อจากบริษัทตัวแทนจำหน่ายเหล็ก เช่น บริษัทจุฑาวรรณ บริษัททีเอส สตีล เอ็นจิเนียริง หรือบริษัท ไทย-เยอรมันโปรดักส์ ซึ่งจำกัดปริมาณขั้นต่ำในการสั่งซื้อ ที่มีราคาสูงมากได้ จำเป็นที่ต้องพึ่งพาความสามารถในการจัดซื้อเหล็กจากร้านมีควินัย รวยเจริญ ซึ่งนำมาแบ่งขายให้แก่ครัวเรือนอีกต่อหนึ่ง

ในการขนส่งเหล็กไปสู่แต่ละครัวเรือน ทำการเคลื่อนย้ายเหล็กจากร้านซึ่งเป็นสถานที่ที่บริษัทนำเหล็กมาส่ง กระจายไปสู่ครัวเรือนของลูกค้า โดยลูกค้าแต่ละรายจะต้องจัดการที่ใช้สำหรับการขนส่งเอง ครัวเรือนส่วนมาก (ร้อยละ 74.45) จะนิยมว่าจ้างรถเครื่อง 3 ล้อ ที่ประจำอยู่บริเวณลานวัดมเหยงค์ในช่วงตลาดเช้า (มีจำนวนราว 10 คัน) เป็นพาหนะสำหรับใช้ขนส่ง โดยมีค่าขนส่งเที่ยวละ 60-70 บาท ต่อน้ำหนักสูงสุดที่รองรับได้ไม่เกิน 200 กิโลกรัม รองลงมาคือ รถกระบะ (ร้อยละ 25.55) ครัวเรือนที่มีรถกระบะก็就不用เสียค่าขนส่ง เพียงแต่มีค่าใช้จ่ายเพื่อรองรับค่าน้ำมันของตนเองตามปกติเท่านั้น

ส่วนเส้นทางที่ใช้ในการขนส่ง ก็เป็นเส้นทางเดียวกันกับที่ใช้ในการเดินทางโดยทั่วไป ซึ่งมี 2 เส้นทางหลัก ได้แก่ ถนนสายบ่อโพง – นครหลวง – ท่าช้าง – สามไถ ในช่วงที่ผ่านตำบลท่าช้าง ซึ่งมีลักษณะเป็นถนนลาดยางตัดผ่านหมู่ 1 หมู่ 3 หมู่ 6 และหมู่ 7 และถนนสายแม่ลา – สามไถ ในช่วงที่ผ่านตำบลท่าช้าง ซึ่งมีลักษณะเป็นถนนลาดยางเช่นเดียวกัน โดยตัดผ่านหมู่ 1 หมู่ 8 หมู่ 2 หมู่ 4 และหมู่ 5 ในทิศทางจากทิศตะวันตกไปทิศตะวันออก ที่ตั้งของบางครัวเรือนที่ไม่ได้อยู่ติดกับเส้นทางหลักทั้ง 2 ก็สามารถเข้าถึงได้โดยใช้ถนนลูกรังเป็นเส้นทางเชื่อมต่อ ซึ่งรถกระบะ หรือรถเครื่อง 3 ล้อสามารถแล่นผ่านได้ แต่เป็นในลักษณะของการเดินทางเพียงช่องทางเดียว

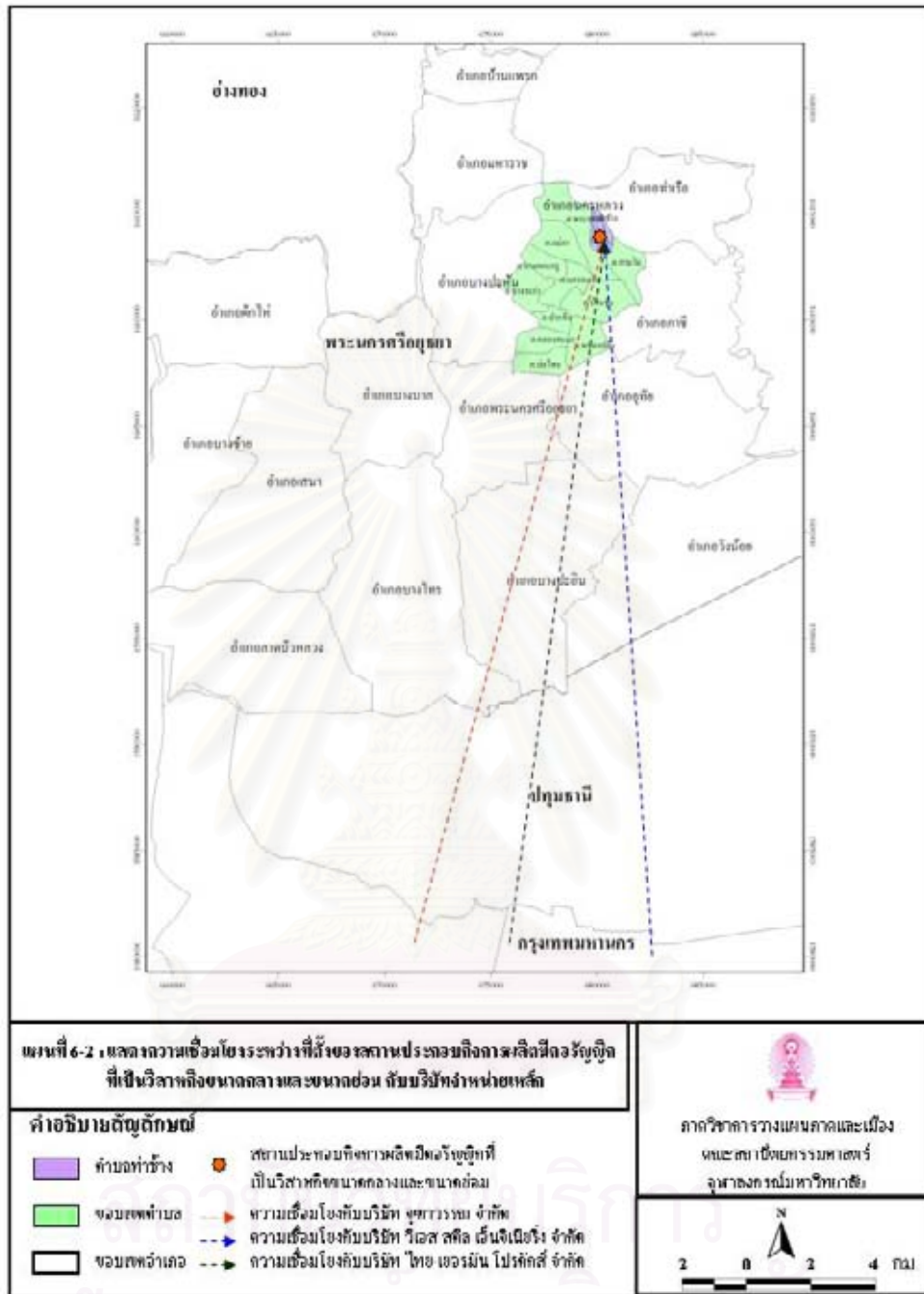

(2.2) กลุ่มวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม

เหล็กที่ใช้ในสถานประกอบการที่เป็นวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม มีการสั่งจากบริษัทตัวแทนนำเข้าเหล็กประเภทต่างๆ จากต่างประเทศ โดยเหล็กที่ผ่านการแปรรูปจากโรงงานของบริษัทดังกล่าว จะมีลักษณะที่ถูกรีดเป็นแผ่น เมื่อมีการสั่งซื้อ ผู้จำหน่ายเหล็กจะนำเหล็กมาส่งยังสถานประกอบการ โดยมีเงื่อนไขในการจัดส่งคือ มีการกำหนดปริมาณการสั่งขั้นต่ำอยู่ที่ 5 ตันต่อครั้ง ซึ่งคิดเป็นราคาประมาณ 150,000-160,000 บาทต่อตัน โดยคิดค่าจัดส่งเที่ยวละ 1,500-2,000 บาท

สถานประกอบการส่วนมาก มักนิยมสั่งเหล็กจากบริษัทจุฑาوارธรรมมากกว่าบริษัทวีเอส สตีล เอ็นจิเนียริง ถึงแม้ค่าขนส่งจะมีราคาสูงกว่า เนื่องจากบริษัทจุฑาوارธรรมเป็นบริษัทนำเข้าแร่เหล็กที่เป็นองค์กรขนาดใหญ่ มีบริการจัดส่งด้วยรถบรรทุกที่มีสภาพการใช้งานไม่มากนัก มีการผลิตเหล็กตามส่วนผสมของโลหะให้เลือกมากมายหลายประเภท หลายเกรด และยังผลิตในรูปแบบเหล็กรีดแผ่น ซึ่งเป็นลักษณะที่เหมาะสมสำหรับการนำมาตีมีด นอกจากนี้ การสั่งซื้อเหล็กจำนวนมากเป็นประจำ ทำให้เกิดความคุ้นเคยกับบริษัทจนได้ส่วนลดหรือสินเชื่อ ซึ่งมีผลต่อต้นทุนในการผลิตที่ลดลงอีกด้วย ส่วนเหล็กจากบริษัทวีเอส สตีล เอ็นจิเนียริง และบริษัทไทย-เยอรมัน โปรดักส์นั้น ได้รับความนิยมนำจากสถานประกอบการน้อยกว่า เนื่องจากมีการผลิตเหล็กตามส่วนผสมของโลหะเพื่อจำแนกออกเป็นประเภทต่างๆ ในจำนวนน้อยกว่า ถึงแม้ว่าคุณภาพเหล็กจะมีมาตรฐานเดียวกัน การนำเข้าเหล็กกล้าโลหะผสมจากบริษัทวีเอส สตีล เอ็นจิเนียริง และบริษัทไทย-เยอรมัน โปรดักส์ของสถานประกอบการการผลิตมีดอรัญญิกที่เป็นวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม จึงเป็นไปได้ในลักษณะที่เป็นทางเลือกรองในกรณีที่บริษัทจุฑาوارธรรมขาดแคลนเหล็กตามจำนวนในช่วงเวลาที่ต้องการ

สำหรับการดำเนินการจัดส่ง เมื่อมีการสั่งซื้อจากบริษัทผู้จำหน่ายเหล็ก ทางบริษัทจะดำเนินการภายใน 1 สัปดาห์ หลังจากที่สถานประกอบการการผลิตมีดอรัญญิกสั่งซื้อไป โดยบริษัทจุฑาوارธรรม ทำการขนส่งจากย่านถนนพระราม 3 แขวงช่องนนทรี เขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร คิดค่าขนส่งในอัตรา 2,500-3,000 บาท เช่นเดียวกับการขนส่งเหล็กจากบริษัทไทย-เยอรมัน โปรดักส์ ซึ่งทำการขนส่งจากย่านถนนรัชดาภิเษกตัดใหม่ แขวงคลองเตย เขตคลองเตย กรุงเทพมหานคร ส่วนบริษัทวีเอส สตีล เอ็นจิเนียริง ซึ่งนำส่งจากย่านถนนพระราม 1 แขวงรองเมือง เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร คิดค่าขนส่งในอัตรา 2,200-2,500 บาท และบริษัทนิปปอนคินโซคุ ซึ่งตั้งอยู่ที่ ต. อุทัย อ.อุทัย จ.พระนครศรีอยุธยา คิดค่าขนส่งในอัตรา 1,000-1,500 บาท

6.1.1.2 ไม้

ประเภทของไม้ที่เป็นที่นิยมในการนำมาผลิตเป็นส่วนของค้ำมมิด มี 2 ประเภท ได้แก่ ไม้ประคู้ และไม้ชิงชัน เนื่องจากเป็นไม้ที่มีคุณภาพสูง เนื้อแข็ง ปลายไม้สวยงาม มีความคงทน สามารถใช้ทดแทนระหว่างกันได้ และที่สำคัญก็คือ มีน้ำหนักเบา ซึ่งเหมาะแก่การหยิบ จับ หรือพกพาไปใช้งาน ผู้ประกอบกิจการผลิตมีดอร์ญุ๊ก โดยเฉพาะที่ผลิตมีดดาบไทยโบราณ มีดทำครัว มีดตัดห่วย ลูกนิมิต ล้วนแล้วแต่ใช้ไม้ทั้ง 2 ประเภทนี้ทั้งสิ้น โดยมีความต้องการในการใช้ไม้ในปริมาณที่แตกต่างกัน ตามขนาดของผลิตภัณฑ์ ปริมาณการสั่งซื้อ และอัตราการผลิต

(1) แหล่งที่มาของไม้

ภายในชุมชนบ้านอรัญญิก มีครัวเรือนที่ประกอบกิจการผลิตค้ำมมิดที่ทำมาจากไม้ โดยเฉพาะ โดยพบเป็นจำนวนทั้งสิ้น 5 ครัวเรือน ซึ่งมีตั้งอยู่ในหมู่ 5 จำนวน 1 ครัวเรือน หมู่ 7 จำนวน 3 ครัวเรือน และหมู่ 8 จำนวน 1 ครัวเรือน ครัวเรือนเหล่านี้ ซื้อไม้แปรรูปในลักษณะที่เป็นเศษไม้มาจากโรงเลื่อยในอำเภอบางปะหัน ซึ่งมีระยะทางห่างจากอำเภอนครหลวงราว 20 กิโลเมตร ขนส่งโดยบรรทุกใส่รถกระบะของตนเองมาจากโรงเลื่อย โดยใช้เส้นทางบางปะหัน – ภาชี

(2) วิธีการจัดหาไม้เข้าสู่สถานประกอบการ

ครัวเรือนแต่ละครัวเรือน และสถานประกอบการแต่ละแห่ง จะเดินทางไปซื้อไม้จากครัวเรือนที่มีการผลิตค้ำมมิดทั้ง 5 ครัวเรือนนั้น ไม้ที่นำมาจำหน่าย จะมี 2 ลักษณะก็คือ ไม้ที่ได้รับการตัดแต่งให้ได้รูปร่างและขนาดที่พอเหมาะกับค้ำมมิด และไม้ที่ยังไม่ได้รับการตัดแต่งใดๆ โดยมีลักษณะเป็นเศษชิ้นไม้ขนาดต่างๆ กัน

ภาพที่ 6-1 แสดงไม้ที่ได้รับการตัดแต่งให้ได้รูปร่างและขนาดที่พอเหมาะกับค้ำมมิด

ราคาจำหน่ายของไม้ที่ได้รับการตัดแต่งแล้ว ขึ้นอยู่กับรูปร่างและขนาดที่นำมาทำเป็นด้ามมีด หากเป็นด้ามมีดครัวขนาดเล็กที่สุด จะจำหน่ายในราคาคู่ละ 1 บาท ส่วนขนาดใหญ่จะจำหน่ายคู่ละ 2.50 บาท

ภาพที่ 6-2 แสดงรูปร่างของด้ามมีดที่มีลักษณะคล้ายๆ กันของมีดแนวโรงงาน ประเภทคหกรรม เมื่อประกอบด้ามมีดเข้ากับตัวมีดจนเสร็จสมบูรณ์แล้ว

ภาพที่ 6-3 แสดงรูปร่างของด้ามมีดที่มีลักษณะหลากหลายของมีดแนวศิลป์ ประเภทอาวุธ เมื่อประกอบด้ามมีดเข้ากับตัวมีดจนเสร็จสมบูรณ์แล้ว

ส่วนไม้ที่ยังไม่ได้รับการตัดแต่ง ซึ่งมีลักษณะเป็นเศษชิ้นไม้ ทางครัวเรือนที่ผลิตด้ามมีดก็ยังมีกรนำมาจำหน่ายด้วย โดยจำหน่ายในราคา กิโลกรัมละ 10 บาท ผู้ประกอบการที่ซื้อเศษไม้ไปจะต้องนำไปตัดแต่งเอาเอง เศษไม้เหล่านี้เป็นที่นิยมในการนำมาผลิตมีดแนวศิลป์ เช่น มีดประเภทอาวุธ และประเภทอื่นๆ เนื่องจากสามารถออกแบบให้เป็นรูปร่างที่หลากหลายตามความคิดสร้างสรรค์ของตนเองได้มากกว่ามีดแนวโรงงาน

นอกจากนี้ สถานประกอบการในชุมชนบ้านอรัญญิกที่มีการผลิตเม็ดแนวศิลป์ เช่น มีดตัด หวายลูกนิมิต ซึ่งมีการประดับมุกในด้ามมีด รวมทั้งแท่นวางมีดด้วยนั้น พบว่า ไม่มีการนำเข้า วัตถุดิบที่เป็นมุกแต่อย่างใด เนื่องจากการสั่งทำด้ามมีดประดับมุกพร้อมแท่น จากครัวเรือนใน ตำบลหนองปลิง ดังนั้น ความเชื่อมโยงแบบไปข้างหลังของสถานประกอบการที่มีการผลิตเม็ดแนว ศิลป์ที่มีด้ามมีดประดับมุกพร้อมแท่น จึงจัดอยู่ในความเชื่อมโยงเกี่ยวกับไม้ที่ใช้ในการผลิตด้ามมีด

ภาพที่ 6-4 แสดงเศษชิ้นไม้ที่ยังไม่ได้รับการตัดแต่ง ที่สามารถนำมาใช้ในการผลิตด้ามมีด

ครัวเรือนที่เป็นสมาชิกในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทั้ง 3 กลุ่ม โดยส่วนใหญ่แล้ว (44 ครัวเรือน) ซื้อไม้ สำหรับนำมาใช้เป็นด้ามมีด และด้ามมีดทำสำเร็จจากครัวเรือนที่เป็นแหล่งผลิตและจำหน่าย ในหมู่ 5 รองเป็นไปเป็นการซื้อจากครัวเรือนที่มีที่ตั้งในหมู่ 8 และหมู่ 7 ในจำนวนที่ใกล้เคียงกัน (36 ครัวเรือน และ 34 ครัวเรือน ตามลำดับ) โดยไม่พบการนำเข้าด้ามมีดประดับมุก รวมทั้งแท่นวาง มีดจากตำบลหนองปลิงแต่อย่างใด (ตารางที่ 6-4)

ตารางที่ 6-4 แสดงจำนวนครัวเรือนที่เป็นสมาชิกในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่ซื้อไม้ สำหรับนำมาใช้ เป็นด้ามมีด และด้ามมีดทำสำเร็จ จากครัวเรือนที่เป็นแหล่งผลิตและจำหน่าย

วิสาหกิจชุมชน	จำนวนครัวเรือนที่มีความเชื่อมโยงแบบไปข้างหลัง กับครัวเรือนที่มีการผลิตด้ามมีด			
	ตำบลท่าช้าง			ตำบล หนองปลิง
	หมู่ 5	หมู่ 7	หมู่ 8	
กลุ่มฝักอาชีพบ้านต้นโพธิ์	20	15	18	-
กลุ่มผลิตมีดอรัญญิก	10	8	10	-
กลุ่มอาชีพทำมีดอรัญญิก	14	11	8	-
รวม	44	34	36	0

หมายเหตุ : ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

ที่มา : การสัมภาษณ์, 2550

สถานประกอบการที่เป็นวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมทุกแห่ง ที่มีการผลิตมิดแนวโรงงานประเภทเกษตรกรรม และคหกรรม มีการซื้อไม้ สำหรับนำมาใช้เป็นด้ามมิด และด้ามมิดทำสำเร็จจากคริวเรือนที่เป็นแหล่งผลิตและจำหน่ายในตำบลท่าช้าง โดยพบสถานประกอบการจำนวน 2 แห่ง ได้แก่ ร้านบรรจงอาวุธโบราณ และร้านมิดวินัย รวยเจริญ ซึ่งมีการผลิตแนวศิลป์ นำเข้าด้ามมิดประดับมุก รวมทั้งแท่นวางมิดจากตำบลหนองปลิง ส่วนสถานประกอบการที่มีการผลิตมิดประเภทคหกรรม โดยมีการผลิตเฉพาะเครื่องใช้สแตนเลสบนโต๊ะอาหาร ซึ่งได้แก่ร้านศรีสุขสมวรรณ ร้านศรีสุข โพร้ทอง อรัญญิก และน.ว.อรัญญิก ไม่มีการนำเข้าด้ามมิดที่เป็นไม้ เนื่องจากเป็นการผลิตมิด รวมทั้งอุปกรณ์บนโต๊ะอาหารอื่นๆ จากเหล็กสแตนเลสทั้งชิ้นงาน

ตารางที่ 6-5 แสดงจำนวนสถานประกอบการที่เป็นวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมที่ซื้อไม้ สำหรับนำมาใช้เป็นด้ามมิด และด้ามมิดทำสำเร็จ จากคริวเรือนที่เป็นแหล่งผลิตและจำหน่าย

วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม	คริวเรือนที่มีการผลิตด้ามมิด			
	ตำบลท่าช้าง			ตำบลหนองปลิง
	หมู่ 5	หมู่ 7	หมู่ 8	
ร้านศรีสุขสมวรรณ	-	-	-	-
ร้านบรรจง อาวุธโบราณ	-	X	-	X
ร้านศรีสุข	-	-	-	-
โพร้ทอง อรัญญิก	-	-	-	-
ร้านมิดวินัย รวยเจริญ	X	X	X	X
ร้านส. อรัญญิก	X	X	X	-
น.ว.อรัญญิก	-	-	-	-
รวม	2	3	2	2

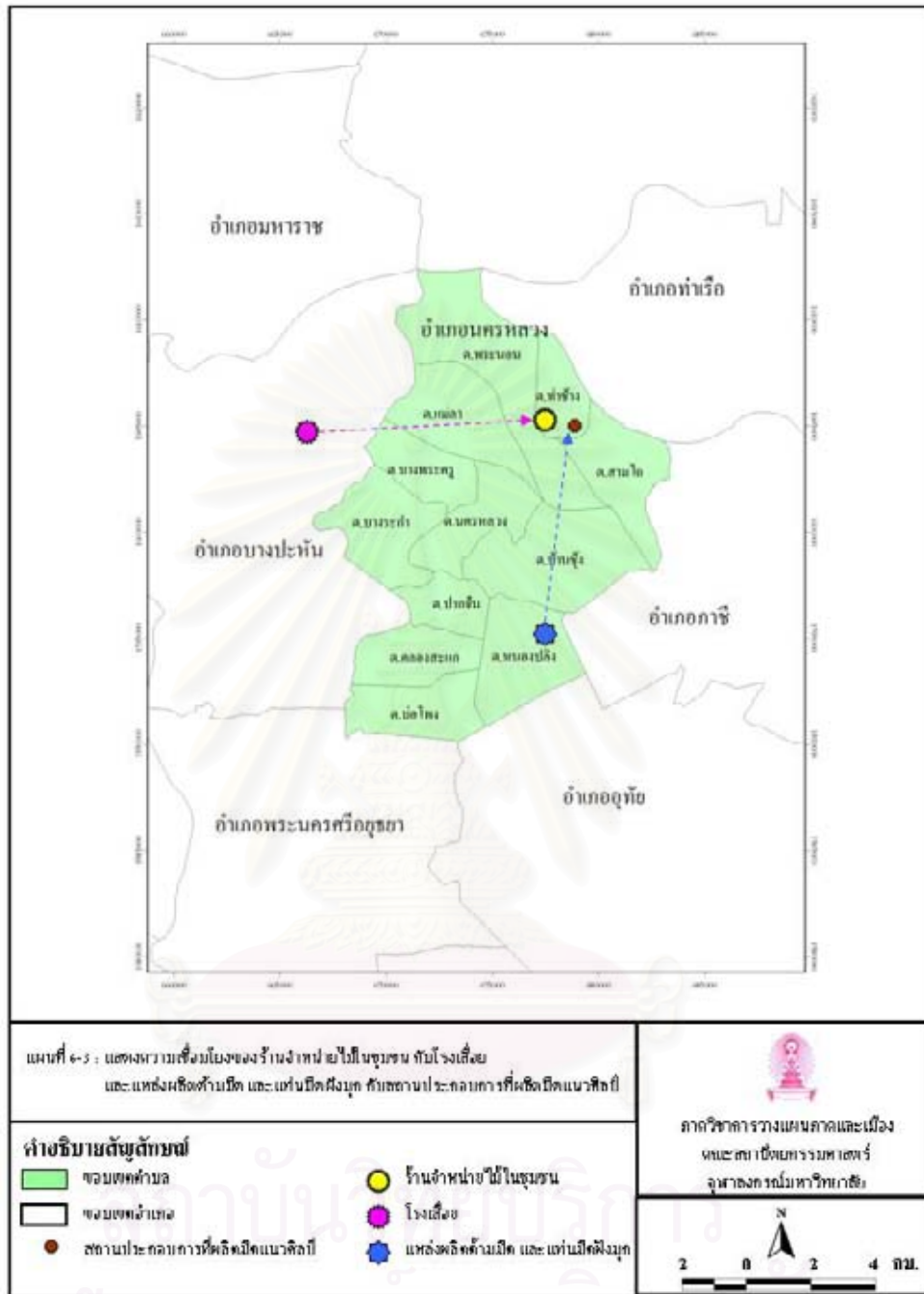
หมายเหตุ : ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

ที่มา : การสัมภาษณ์, 2550

6.1.1.3 ถ่าน

ถ่านที่ใช้สำหรับเป็นเชื้อเพลิงมีมากมายหลายชนิด เนื่องจากพรรณไม้เกือบทุกชนิดสามารถนำมาเผาเป็นถ่านได้ แต่ถ่านที่นิยมในการนำมาใช้เป็นเชื้อเพลิงเพื่อเผาเหล็กในกระบวนการผลิตมิดคือ ถ่านไม้ไผ่ เนื่องจากเป็นถ่านที่ให้ความร้อนได้นานและสูงกว่าถ่านที่ทำจากไม้ประเภทอื่น รวมทั้งยังไม่เกิดเขม่าควันเมื่อนำไปเผา การรู้จักนำถ่านไม้ไผ่มาใช้ถือเป็นภูมิปัญญาของท้องถิ่น ซึ่งมีอิทธิพลต่อการเลือกตั้งถิ่นฐานของชาวบ้านอรัญญิกในบริเวณพื้นที่ศึกษา

แผนที่ 6-5 : แสดงทิวเขาสีสมเียงของร้านจำหน่ายไข่ในชุมชน กับโรงเลี้ยง และแหล่งผลิตนมเม็ด และ เน้นมิกฟิงมูก กับสถานประกอบการที่ผลิตนมเนย

คำอธิบายสัญลักษณ์

- ขอบศกค้ำบอล
- ขอบเขตอำเภอล
- สถานประกอบการที่ผลิตนมเนย
- ร้านจำหน่ายไข่ในชุมชน
- โรงเลี้ยง
- แหล่งผลิตนมเม็ด และ เน้นมิกฟิงมูก

 ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
 คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

 2 0 2 4 กม.

อย่างไรก็ตาม ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา ได้มีการนำถ่านหลายชนิดสำหรับนำมาใช้เป็นเชื้อเพลิงในการเผาเหล็ก เช่น ถ่านไม้ยูคาลิปตัส ถ่านไม้แดง และถ่านหินลิกไนต์ เป็นต้น ถ่านเหล่านี้มีราคาถูกกว่า แต่คุณภาพไม่อาจเทียบเท่ากับถ่านไม้ไผ่ได้ ในปัจจุบัน ไม่มีการนำถ่านลิกไนต์มาใช้แล้ว เนื่องจากเมื่อนำมาเผาเหล็ก จะทำให้เหล็กมีสีเหลืองหม่น ไม่ขาวใสสวยงาม และยังเกิดมลพิษ ถ่านที่ผู้ประกอบการผลิตมีดอร์ญูญิกที่มีการผลิตมีดโดยการตีเหล็กนิยมนำมาใช้ เป็นถ่านที่สามารถหาซื้อได้ในท้องถิ่น ซึ่งมีผู้ประกอบการเกี่ยวกับถ่านเพียงไม่กี่รายเท่านั้น

(1) แหล่งที่มาของถ่าน

ในปัจจุบัน พื้นที่ชุมชนบ้านอรัญญิกไม่มีดงไผ่ รวมทั้งไม้ชนิดอื่นๆ ขึ้นกันอย่างอุดมสมบูรณ์เหมือนแต่ก่อน แต่ด้วยความต้องการในการใช้ถ่านไม้ไผ่ รวมถึงถ่านไม้ชนิดอื่นๆ ของผู้ประกอบการที่ต้องใช้เพื่อเผาเหล็กในกระบวนการผลิตมีด รวมไปถึงการนำมาเป็นเชื้อเพลิงในการหุงต้ม ทำให้ถ่านไม้ ยังคงเป็นที่ต้องการจากชาวบ้านในชุมชน ถ่านที่นำมาใช้ในการเผาเหล็กเพื่อตีมีดในปัจจุบัน คือ ถ่านไม้ทั่วไป ซึ่งเกิดจากการเผาเศษไม้ยูคาลิปตัส ไม้แดง และไม้ไผ่ในส่วนที่เป็นข้อ ที่ไม่สามารถนำไปใช้ประโยชน์อื่นได้

ภาพที่ 6-5 แสดงดงไผ่ที่ยังคงเหลืออยู่เป็นจำนวนมากในตำบลท่าช้าง

กลุ่มผู้ประกอบการต่างๆ ที่ดำเนินกิจการที่เกี่ยวข้องกับถ่านไม้ทั้งหมด สามารถจำแนกประเภทออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่

1. กลุ่มผู้ที่ได้สัมปทานป่าที่จำหน่ายส่วนต่างๆ ของไม้
2. กลุ่มผู้รับซื้อเศษไม้ และข้อไม้ไผ่ เพื่อนำมาเผาเป็นถ่านออกจำหน่าย
3. กลุ่มที่เป็นพ่อค้าเร่จากนอกท้องถิ่นที่เข้ามาจำหน่ายถ่านไม้ในท้องถิ่น
4. กลุ่มที่เป็นร้านค้าในท้องถิ่นที่นำถ่านไม้เข้ามาจำหน่าย

จากการศึกษาพบว่า กิจกรรมการผลิตมีต่อรัฐณูญของผู้ประกอบการในชุมชน มีความเชื่อมโยงแบบไปข้างหลังกับผู้ประกอบการเกี่ยวกับถ่านไม้ กลุ่มที่ 2 กลุ่มที่ 3 และกลุ่มที่ 4

ผู้ประกอบการที่รับซื้อเศษไม้ และข้อ ไม้ไฟ เพื่อนำมาเผาเป็นถ่านออกจำหน่าย (กลุ่มที่ 2) มีอยู่ 2 ราย โดยอยู่ในหมู่ 2 และหมู่ 3 จำนวนหมู่ละ 1 ราย ได้จำหน่ายถ่านไม้ให้แก่ผู้ประกอบการที่มีร้านค้าในท้องถิ่น (กลุ่มที่ 4) และร้านค้าเหล่านี้ ก็ได้จำหน่ายให้แก่ผู้ประกอบการกิจการผลิตมีต่อรัฐณูญอีกต่อหนึ่ง ร้านค้าที่จำหน่ายถ่านในชุมชนมีอยู่ทั้งสิ้น 5 ราย อยู่ในหมู่ 2 หมู่ 5 และหมู่ 7 จำนวนหมู่ละ 1 ราย และอยู่ในหมู่ 8 จำนวน 2 ราย

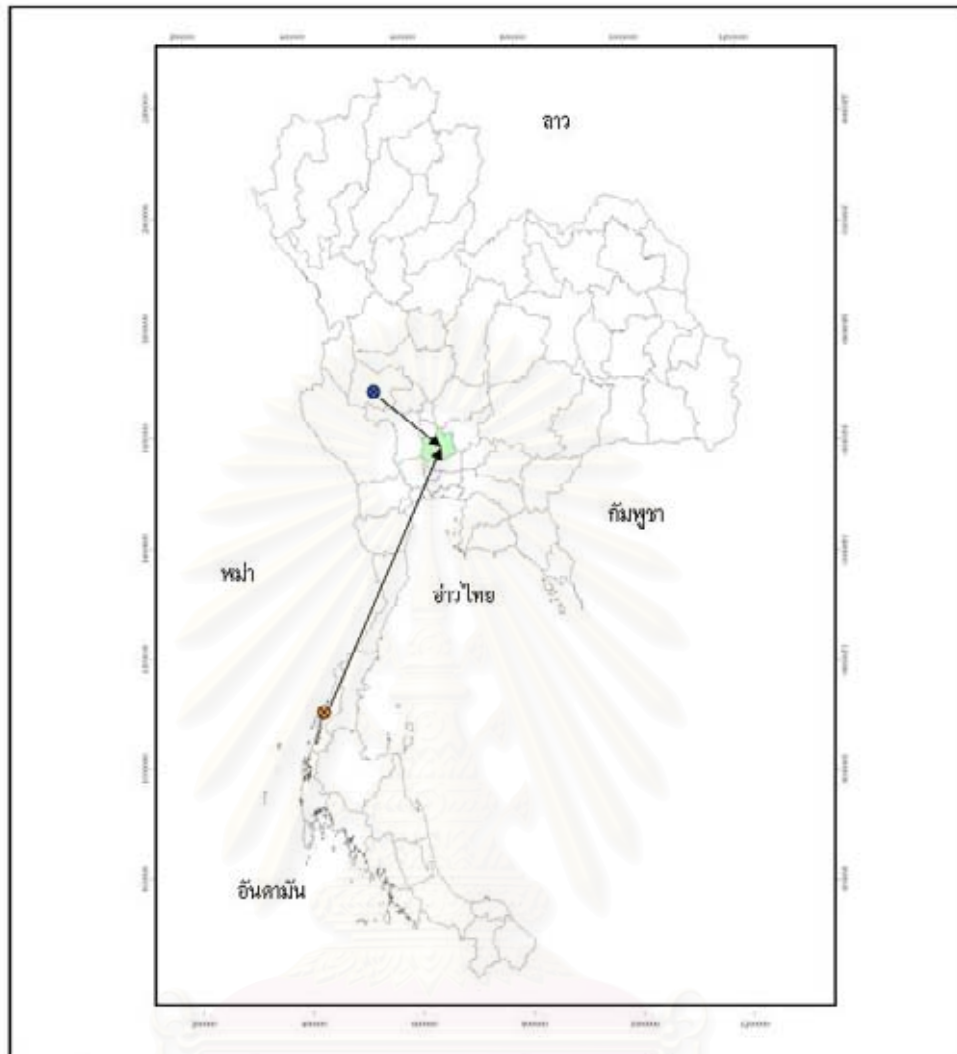

ภาพที่ 6-6 แสดงสถานที่เผาถ่านของผู้ประกอบการรายหนึ่งในตำบลท่าช้าง

นอกจากนี้ ร้านค้าทั้ง 5 รายดังกล่าว ยังได้นำเข้าถ่านไม้มาจากแหล่งอื่นด้วย ซึ่งก็คือ การรับซื้อจากพ่อค้าเร่ (กลุ่มที่ 3) ถ่านไม้ที่รับซื้อมามีหลายชนิด และจำหน่ายในราคาที่แตกต่างกัน โดยมีการนำเข้ามาทีละ 100 กระสอบ ถ่านไม้ยูคาลิปตัสนำเข้าจากระนอง นำเข้ามาจำหน่ายในราคากระสอบละ 160-180 บาท ในขณะที่ถ่านไม้ไผ่นำเข้ามาจากจังหวัดชัยนาท โดยมีราคาจำหน่ายกระสอบละ 200-220 บาท

ภาพที่ 6-7 แสดงกองกระสอบถ่านไม้พร้อมจำหน่ายในร้านค้าแห่งหนึ่งในตำบลท่าช้าง

แผนที่ 6-4 : แสดงแหล่งที่มาของต้นไม้จากภายนอกท้องถิ่น

คำอธิบายสัญลักษณ์

- จังหวัดอุดรธานี
  - แหล่งผลิตต้นไม้ในจังหวัดขอนแก่น
  - แหล่งผลิตต้นไม้ในจังหวัดระนอง
- ความเชื่อมโยงกับแหล่งผลิตต้นไม้

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
 คณะศึกษาศาสตร์
 ภาควิชาประถมศึกษา

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

(2) วิธีการจัดหาถ่านเข้าสู่สถานประกอบการ

ครัวเรือนที่เป็นสมาชิกในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทั้ง 3 กลุ่ม รวมทั้งสถานประกอบการที่เป็นวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม มีความเชื่อมโยงแบบไปข้างหลังกับผู้ประกอบการเกี่ยวกับถ่านกลุ่มที่ 4 ผู้ประกอบกิจการผลิตมีดอรัญญิกทั้งหมดนี้ ล้วนซื้อถ่านจากร้านค้าทั้ง 5 แห่งเป็นประจำ โดยแต่ละราย จะเลือกซื้อถ่านจากร้านค้าที่ตนคุ้นเคย เมื่อต้องการซื้อ จะมีการติดต่อกับร้านใน 2 วิธี ได้แก่ การติดต่อทางโทรศัพท์ และการเดินทางไปติดต่อเอง ส่วนการขนส่งกระบะถ่านจากร้านไปยังครัวเรือน และสถานประกอบการนั้น หากลูกค้ามีรถสำหรับบรรทุกกระบะถ่านเอง เช่น รถกระบะ หรือรถสามล้อเครื่อง ก็สามารถขนไปได้ในทันที แต่หากไม่มีรถ ทางร้านก็จะนำส่งให้โดยไม่คิดค่าใช้จ่าย

ภาพที่ 6-8 แสดงกองถ่านที่เกิดจากการเผาเศษไม้หลายชนิดของผู้ประกอบการรายหนึ่งในตำบลท่าช้าง

6.1.2 วัตถุดิบที่เป็นส่วนประกอบ และบรรจุภัณฑ์

6.1.2.1 ลวด อลูมิเนียม ทองเหลือง ทินเนอร์ และแล็กเกอร์

วัสดุที่เป็นส่วนประกอบที่สำคัญในการผลิตมีดอรัญญิก ได้แก่ ลวด อลูมิเนียม ทองเหลือง ทินเนอร์ และแล็กเกอร์ ส่วนประกอบทั้ง 5 ชนิดนี้ เป็นสิ่งที่สามารถทำให้ประกอบขึ้นเป็นตัวมีดได้อย่างคงทน และติดอยู่กับตัวมีดตลอดการใช้งาน โดยลวด จะนำมาทำเป็นหมุดเพื่อยึดด้ามมีดเข้ากับแผ่นเหล็กที่ผ่านขั้นตอนตีจนจบกระบวนการแล้ว โดยมีแผ่นทองเหลืองบางๆ หรือวัสดุที่เป็นโลหะชนิดอื่น เช่นอลูมิเนียม ทำการยึดไว้รอบนอกอีกชั้นหนึ่ง ส่วนทินเนอร์ และแล็กเกอร์ จะนำมาผสมกันตามอัตราส่วนที่พอเหมาะ แล้วใช้ทาส่วนของไม้ที่เป็นด้ามมีดเพื่อให้เกิดความเงางาม

ภาพที่ 6-9 แสดงลวด อลูมิเนียม และทองเหลือง

ภาพที่ 6-10 แสดงทินเนอร์ แล็กเกอร์

ครัวเรือนทั้งหมดที่เป็นสมาชิกในกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ต้องใช้วัตถุดิบที่เป็นส่วนประกอบเหล่านี้เกือบทุกชนิด ขึ้นอยู่กับประเภทของมิดที่ผลิต โดยอาจมีการใช้วัตถุดิบบางอย่างทดแทนกันได้ เช่น การใช้อลูมิเนียมแทนทองเหลือง เป็นต้น วัตถุดิบทั้ง 5 ชนิดนี้ จะใช้ในการผลิตมิดประเภท เกษตรกรรม และคหกรรม ซึ่งเป็นมิดแนวโรงงาน เป็นหลัก ส่วนมิดแนวศิลป์ ซึ่งได้แก่ มิดประเภท อวูธ และอื่นๆ ที่พบว่ามีการผลิตในสถานประกอบการที่เป็นวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม บางแห่งนั้น นอกจากจะใช้วัตถุดิบที่เป็นส่วนประกอบต่างๆ เหล่านี้แล้ว ยังอาจมีการใช้วัสดุตกแต่งอื่นๆ เพื่อเติมอีกโดยเฉพาะ ซึ่งเป็นไปตามความคิดสร้างสรรค์ของผู้ผลิต และความพึงพอใจของลูกค้า

(1) แหล่งที่มาของลวด อลูมิเนียม ทองเหลือง ทินเนอร์ และแล็กเกอร์

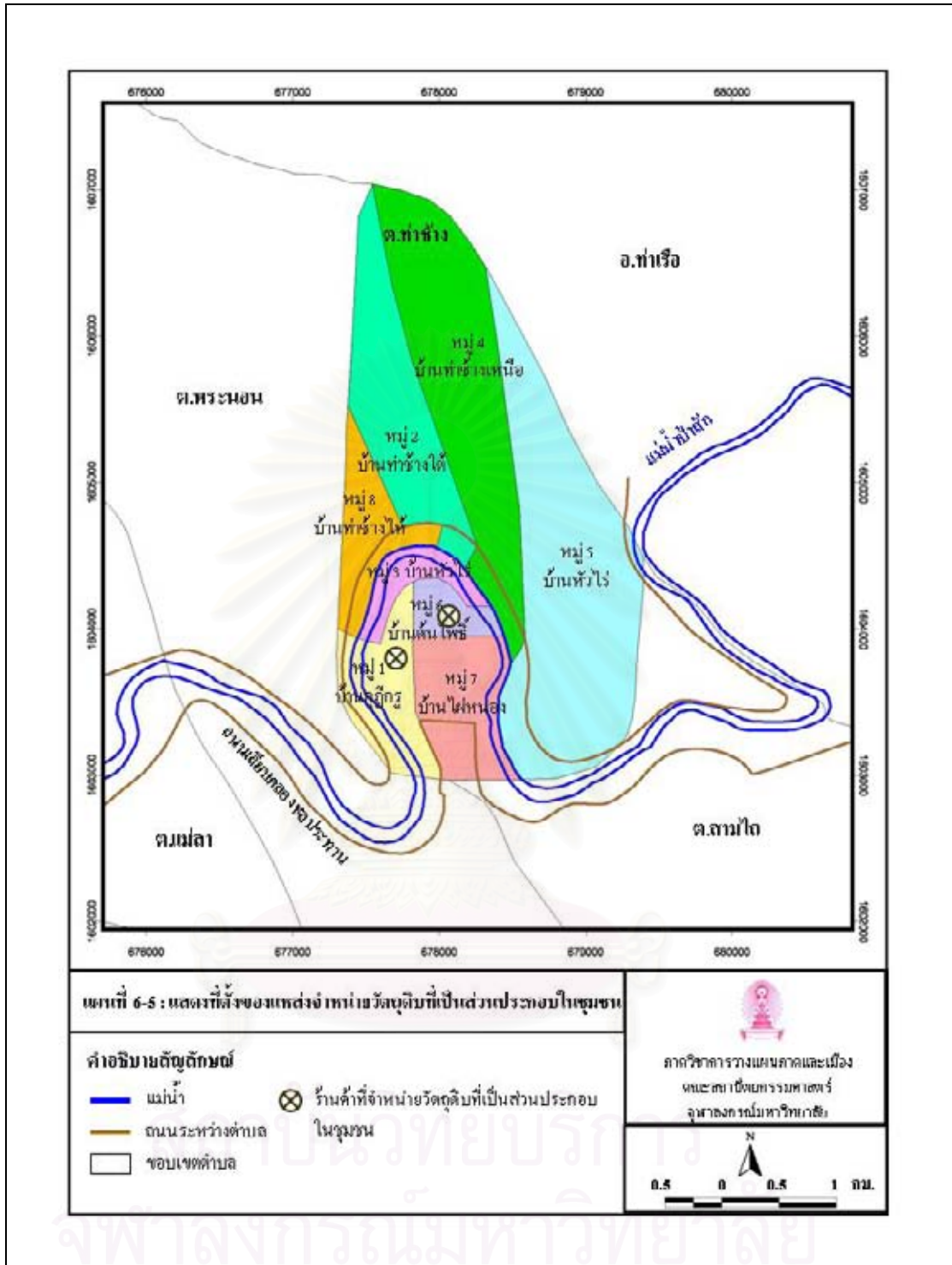
ในปัจจุบันนี้ แหล่งจำหน่ายวัตถุดิบที่เป็นส่วนประกอบต่างๆ ในการผลิตมิดของครัวเรือน และสถานประกอบการต่างๆ ในชุมชนบ้านอรัญญิก คือร้านค้าที่อยู่ในท้องถิ่นนั่นเอง ร้านค้าที่มีการจำหน่ายวัตถุดิบเหล่านี้ เป็นร้านเดียวกับที่จำหน่ายเหล็กให้แก่ครัวเรือน ซึ่งได้แก่ ร้านส.สมนึก

โลหะกิจ และร้านสุ่ยเฮง ราคาจำหน่ายของวัดฤๅติบทั้ง 5 ชนิดของทั้ง 2 ร้าน จำหน่ายในราคาที่แตกต่างกัน คือ ลวด ยาว 5 เมตร เส้นละ 135 บาท อลูมิเนียม ขนาด 1.50 x 150.00 เซนติเมตร ราคาเส้นละ 175 บาท ทองเหลือง ขนาด 2.00 x 150.00 เซนติเมตร ราคาเส้นละ 200 บาท ทินเนอร์ และแล็กเกอร์ ราคาโลกรั่มละ 120 บาท และ 140 บาท ตามลำดับ วัดฤๅติบเหล่านี้ ร้านค้าได้นำเข้ามาจากแหล่งจำหน่ายในกรุงเทพมหานคร ย่านถนนเยาวราช โดยทางร้านได้เป็นผู้ลงทุนจัดซื้อและทำการขนส่งวัดฤๅติบต่างๆ มาจำหน่ายเองทั้งหมด

(2) วิธีการจัดหาลวด อลูมิเนียม ทองเหลือง ทินเนอร์ และแล็กเกอร์เข้าสู่สถานประกอบการ

การจัดหาวัดฤๅติบที่เป็นส่วนประกอบต่างๆ เหล่านี้ของครัวเรือน โดยปกติแล้วมักจะสั่งซื้อพร้อมกับการซื้อเหล็ก และขนส่งมาสู่ครัวเรือนพร้อมกันในคราวเดียว โดยการว่าจ้างรถสามล้อเครื่องที่ประจำอยู่ในลานวัดมเหยงค์ แต่หากมีความต้องการเพิ่มเติมก็สามารถใช้รถจักรยานยนต์เพื่อไปซื้อและบรรทุกกลับมาด้วยตนเองได้ การซื้อวัดฤๅติบของครัวเรือนจากร้านค้า เป็นไปในลักษณะของการซื้อปลีก เป็นจำนวนคราวละไม่มากนัก ไม่มีการกักตุน เมื่อวัดฤๅติบประเภทใดหมดก็จัดหาเข้ามาใหม่จากร้านค้าเป็นประจำ การจำหน่ายวัดฤๅติบให้แก่ครัวเรือนของร้านค้าจึงมีลักษณะเป็นการผูกขาดโดยร้านค้าเพียง 2 ราย

สำหรับสถานประกอบการที่เป็นวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ได้มีการจัดหาวัดฤๅติบที่เป็นส่วนประกอบจากร้านค้าทั้ง 2 ร้านเช่นเดียวกัน เนื่องจากได้รับความสะดวกในการหาซื้อวัดฤๅติบทุกชนิดในคราวเดียว การซื้อวัดฤๅติบแต่ละครั้ง ก็เป็นไปในคราวละหลายๆ เช่น ซื้อลวด อลูมิเนียม และทองเหลืองที่หลายเส้น และซื้อทินเนอร์และแล็กเกอร์ครั้งละหลายถัง โดยมีราคาถึงละ 1,000 บาท และ 2,000 บาท ตามลำดับ การซื้อครั้งละเป็นจำนวนมากนี้ ร้านค้าก็มีการให้ส่วนลดบ้าง แต่ไม่มากนัก

แผนที่ 6-5 : แผนที่รังของแหล่งน้ำท่าเรือวัดคูกระจิวที่เป็นส่วนประกอบในชุมชน

คำอธิบายสัญลักษณ์

- แม่น้ำ
- ถนนระหว่างตำบล
- ขอบเขตตำบล
- ร้านค้าที่จำหน่ายวัตถุดิบที่เป็นส่วนประกอบในชุมชน

 ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
 คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

 0.5 0 0.5 1 กม.

6.1.2.2 กล่องบรรจุ แผ่นพลาสติกใส และกระดาษหนังสือพิมพ์

(1) แหล่งที่มาของกล่องบรรจุ แผ่นพลาสติกใส และกระดาษหนังสือพิมพ์

เนื่องจากมีดเป็นของมีคม และสามารถใช้เป็นอาวุธได้ ไม่ว่าจะเป็นมิดประเภทใดๆ ก็ตาม ดังนั้น ในการเคลื่อนย้ายหลังจากมีการจำหน่าย ทั้งปลีก และส่ง จึงจำเป็นต้องมีบรรจุภัณฑ์ในการเก็บรักษาไว้อย่างมิดชิด จากการศึกษาพบว่า ผู้ประกอบการในครัวเรือนที่เป็นสมาชิกในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทุกแห่ง ใช้บรรจุภัณฑ์ที่สามารถหาได้ง่าย ซึ่งก็คือ กระดาษหนังสือพิมพ์ ในการเก็บรักษา และเมื่อมีการเคลื่อนย้าย ในขณะที่บรรจุภัณฑ์ที่ใช้ในสถานประกอบการที่เป็นวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม จะใช้กล่องบรรจุซึ่งสั่งทำอย่างเหมาะสมกับผลิตภัณฑ์เครื่องใช้สแตนเลสบนโต๊ะอาหารแต่ละชุดที่มีการผลิตขึ้นในสถานประกอบการของตน โดยมีการเลือกวัสดุที่ใช้ รวมไปถึงการออกแบบอย่างสวยงามตามความต้องการของผู้ประกอบกิจการผลิตมีดแต่ละราย ส่วนผลิตภัณฑ์มีดประเภทอื่นๆ ก็มีการใช้แผ่นพลาสติกใสห่อหุ้มเอาไว้สำหรับพร้อมจำหน่าย และนำไปห่อด้วยกระดาษหนังสือพิมพ์อีกทีหนึ่งเมื่อมีการเคลื่อนย้ายไปสู่ผู้บริโภค

เมื่อครัวเรือนนำผลิตภัณฑ์ไปส่งให้แก่ผู้รับซื้อ จะใช้กระดาษหนังสือพิมพ์ซึ่งตัดออกเป็นแผ่นเล็กๆ ขนาดพอเหมาะกับตัวมีด พันรอบตัวมีดเอาไว้ 2-3 ชั้น แล้วรัดด้วยหนังยาง จากนั้นจึงนำไปห่อรวมกันไว้อย่างมิดชิดหลายๆ ชั้นด้วยกระดาษหนังสือพิมพ์แผ่นใหญ่ แล้วมัดด้วยเชือกฟางอีกทีหนึ่ง ขนาดของห่อมีดขึ้นอยู่กับความสะดวกในการขนส่ง ซึ่งโดยส่วนมากแล้วจะมีจำนวนราว 10 เล่ม ต่อ 1 ห่อ สำหรับมีดเล็ก เช่นมีดครัว

ภาพที่ 6-11 แสดงการเตรียมการขนส่งมีดครัวของครัวเรือนหนึ่งซึ่งมีการพันตัวมีดด้วยกระดาษหนังสือพิมพ์แล้วรัดด้วยหนังยางเพื่อความปลอดภัย

ส่วนสถานประกอบการที่เป็นวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ก็มีการห่อผลิตภัณฑ์ด้วยกระดาษหนังสือพิมพ์เช่นเดียวกัน ในการจำหน่ายปลีก และส่งให้แก่ลูกค้า แต่ยังคงพบว่า ในการวางจำหน่ายภายในร้านของสถานประกอบการบางแห่ง ซึ่งได้แก่ ร้านบรรจง อวูธโบราณ ร้านมีดวินัย รวยเจริญ และร้านส. อรัญญิก มีการใช้แผ่นพลาสติกใสห่อหุ้มค้ำมิดเอาไว้เพื่อความเรียบร้อย น่าเลือกซื้ออีกด้วย

ภาพที่ 6-12 แสดงมิดที่พร้อมจำหน่ายภายในร้าน ซึ่งมีการห่อหุ้มค้ำมิดด้วยแผ่นพลาสติกใส

แผ่นพลาสติกใส สามารถหาซื้อได้จากตลาดเทศบาลเมืองพระนครศรีอยุธยา ส่วนกระดาษหนังสือพิมพ์เป็นวัสดุเหลือใช้ในครัวเรือนที่ผู้ประกอบการไม่จำเป็นต้องซื้อเพื่อนำมาใช้ห่อผลิตภัณฑ์เป็นการเฉพาะ ดังนั้นบรรจุภัณฑ์ทั้ง 2 ชนิดนี้จึงเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นในการลงทุนไม่มากนัก

อย่างไรก็ตาม สถานประกอบการที่มีการผลิตชุดเครื่องใช้สแตนเลสบนโต๊ะอาหาร ซึ่งได้แก่ ร้านศรีสุขสมวรรณ ร้านศรีสุข ร้านส. อรัญญิก ร้านมีดวินัย รวยเจริญ โพธิ์ทอง อรัญญิก และน.ว. อรัญญิก มีการจัดหากล่องบรรจุสำหรับผลิตภัณฑ์แต่ละชุดโดยเฉพาะ กล่องบรรจุเหล่านี้มีการผลิตอยู่ทั่วไปในหมู่บ้านบางหมู่บ้าน ในตำบลสามไถที่อยู่ติดกัน การสั่งทำและนำเข้าจึงเป็นไปได้ด้วยความสะดวก

(2) วิธีการจัดหากล่องบรรจุ แผ่นพลาสติกใส และกระดาษหนังสือพิมพ์ เข้าสู่สถานประกอบการ

ผู้ประกอบการที่เป็นครัวเรือน ใช้กระดาษหนังสือพิมพ์ซึ่งเป็นวัสดุเหลือใช้ในครัวเรือน โดยอาจมีการใช้กระดาษชนิดอื่นๆ ที่ใช้ประโยชน์แล้วนำมาทดแทนได้ตามความเหมาะสม ส่วนผู้ประกอบการที่เป็นวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม พบว่า ร้านบรรจง อวูธโบราณ ร้านมีดวินัย รวยเจริญ และร้านส. อรัญญิก มีการรับซื้อกระดาษหนังสือพิมพ์จากชาวบ้านในตำบล และซื้อแผ่น

พลาสติกใสจากร้านส.สมนึกโลหะกิจ และร้านสุ่ยเฮง ซึ่งเป็นร้านที่จำหน่ายวัตถุดิบเกือบทุกประเภทนั่นเอง ด้านการขนส่งก็มักเกิดขึ้นในคราวเดียวกันที่มีการสั่งซื้อวัตถุดิบประเภทอื่นๆ โดยมีทั้งการขับรถไปเลือกซื้อเองและการโทรศัพท์สั่งซื้อเป็นบางครั้งตามความต้องการ

สำหรับการสั่งทำกล่องบรรจุแก่ผู้ประกอบการในตำบลสามไถ ผู้ผลิตชุดเครื่องใช้สแตนเลสบนโต๊ะอาหารทั้งหมดจะเลือกแบบและกำหนดเครื่องหมายการค้าของตนเองกำกับลงไปกับบรรจุภัณฑ์นั้นๆ ด้วย ซึ่งผู้รับทำก็จะทราบดี ตามแบบและราคาที่แตกต่างกัน และดำเนินการผลิตตามแบบและจำนวนที่ต้องการ จากนั้นก็จะนำส่งที่สถานประกอบการแต่ละแห่งที่เป็นลูกค้า ซึ่งได้แก่ ร้านศรีสุขสมวรรณ ร้านศรีสุข ร้านส. อรัญญิก ร้านมีควินัย รวยเจริญ โพธิ์ทอง อรัญญิก และน.ว.อรัญญิก

ภาพที่ 6-13 แสดงมีดซึ่งบรรจุอยู่ในกล่องที่สั่งทำขึ้น โดยเฉพาะสำหรับจำหน่ายเป็นชุด

6.2 ความเชื่อมโยงด้านการตลาด (Marketing Linkages)

ความเชื่อมโยงด้านการตลาด มีทิศทางความเชื่อมโยงแบบไปข้างหน้า (Forward Linkages) เนื่องจากเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจำหน่าย และการกระจายสินค้าของสถานประกอบการผลิตผลิตภัณฑ์มีดอรัญญิก ทั้งประเภทที่เป็นครัวเรือนซึ่งเป็นสมาชิกในกลุ่มวิสาหกิจชุมชน และประเภทที่เป็นสถานประกอบการซึ่งเป็นวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ในประเด็นนี้ ประกอบไปด้วยการพิจารณาเกี่ยวกับช่องทางการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ไปสู่ตลาด และการขนส่งผลิตภัณฑ์

6.2.1 กลุ่มวิสาหกิจชุมชน

6.2.1.1 ช่องทางการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ไปสู่ตลาด

ครัวเรือนที่เป็นสมาชิกในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทั้ง 3 กลุ่ม มีช่องทางการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ที่มีต่อรัฐวิสาหกิจให้แก่ลูกค้าที่ซื้อสินค้าตามใบสั่งที่ต้องการนำไปจำหน่ายต่อเท่านั้น แบ่งออกเป็น ลูกค้าที่ต้องการนำผลิตภัณฑ์ที่มีต่อรัฐวิสาหกิจที่ซื้อมาไปออกร้านจำหน่ายเอง และลูกค้าที่ต้องการนำไปจำหน่ายให้แก่พ่อค้าส่ง (โดยพ่อค้าส่งก็จะนำไปจำหน่ายต่อให้แก่พ่อค้าปลีก และพ่อค้าปลีกจึงนำไปจำหน่ายให้แก่ผู้บริโภคอีกทอดหนึ่ง)

(1) ลูกค้าซื้อสินค้าตามใบสั่งเพื่อนำไปออกร้านจำหน่ายเอง

ลูกค้าประเภทนี้ แบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่มย่อย ตามตลาดที่มีการนำไปจำหน่าย ได้แก่

(1.1) กลุ่มพ่อค้า และแม่ค้า ที่มีร้านขายผลิตภัณฑ์ที่มีต่อรัฐวิสาหกิจในท้องถิ่น ซึ่งมีที่ตั้งอยู่ในหมู่ 6 จำนวน 6 ร้าน ได้แก่ ร้านมิดตรานกแก้ว ร้านไทยพิชิต ร้านวิทย์แท้ ร้านจุ่มจิม ร้าน ส.แสนเลิศ และร้าน ล.อรัญญิก พัฒนา อยู่ในหมู่ 7 จำนวน 3 ร้าน ได้แก่ ร้าน ส.บุญส่ง พาณิช ร้านช่างทองแดง และร้านมิดอรัญญิกไทย

(1.2) กลุ่มพ่อค้า และแม่ค้า ที่เปิดร้านขายของที่ระลึกในตลาดกลาง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา นครสวรรค์ และราชบุรี

การรับซื้อผลิตภัณฑ์จากครัวเรือนของลูกค้าที่ซื้อสินค้าตามใบสั่งเพื่อนำไปออกร้านจำหน่ายเอง เป็นการกำหนดราคาในลักษณะของการกวดราคาซื้อ เนื่องจากครัวเรือนส่วนใหญ่ จำต้องกู้ยืมทุนนอกระบบจากพ่อค้า แม่ค้าที่รับซื้อเหล่านั้นในการดำเนินการผลิต และเมื่อพ่อค้า แม่ค้านำไปจำหน่ายให้แก่ผู้บริโภค จะกำหนดราคาเพิ่มขึ้นเองตามค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้น ซึ่งได้แก่ ค่าดำเนินการ ค่าขนส่ง และค่าสถานที่ เป็นต้น โดยมีสัดส่วนที่แตกต่างกันไปตามประเภทของมีด ซึ่งเป็นที่ต้องการของตลาดในปริมาณที่แตกต่างกัน มีดประเภทเกษตรกรรมและคหกรรม จะมีราคาเพิ่มขึ้นโดยเฉลี่ยประมาณร้อยละ 10 ถึง 30 ของราคาที่เพิ่มขึ้นจากราคารับซื้อจากครัวเรือน ส่วนมีดแนวศิลป์ประเภทอาวุธ มีราคาเพิ่มขึ้นจากราคารับซื้อจากครัวเรือน ในสัดส่วนที่สูงกว่า คือ โดยเฉลี่ยประมาณร้อยละ 20 ถึง 30 และมีดประเภทอื่นๆ มีราคาเพิ่มขึ้นในสัดส่วนที่สูงที่สุด โดยเฉลี่ยประมาณร้อยละ 20 ถึง 60 ของราคาที่เพิ่มขึ้นจากราคารับซื้อจากครัวเรือน เนื่องจากมีค่าใช้จ่ายในการเก็บรักษาสูงกว่ามีดแนวโรงงาน

(2) ลูกค้าซื้อสินค้าตามใบสั่งเพื่อนำไปจำหน่ายให้แก่พ่อค้าส่ง

ลูกค้าประเภทนี้ ได้แก่ กลุ่มพ่อค้า แม่ค้าเร่จากภายนอกชุมชนที่เดินทางเข้ามาซื้อผลิตภัณฑ์ถึงสถานประกอบการ แล้วนำไปจำหน่ายต่ออีกทอดหนึ่งให้แก่พ่อค้ารายย่อย ซึ่งมีตลาดอยู่ในจังหวัดสระบุรี นครปฐม ปราจีนบุรี และกรุงเทพมหานคร

การรับซื้อผลิตภัณฑ์จากครัวเรือนของลูกค้าที่ซื้อสินค้าตามใบสั่งเพื่อนำไปจำหน่ายให้แก่พ่อค้าส่ง เป็นการกำหนดราคาในลักษณะของการกดราคารับซื้อเช่นเดียวกับการรับซื้อโดยลูกค้าที่ซื้อสินค้าตามใบสั่งเพื่อนำไปออกร้านจำหน่ายเอง โดยกลุ่มพ่อค้า แม่ค้าเร่จากภายนอกได้รับซื้อในราคาเดียวกันกับที่มีการรับซื้อโดยร้านค้าในชุมชน และเมื่อมีการจำหน่ายต่อให้แก่พ่อค้าส่ง กลุ่มพ่อค้า แม่ค้าเร่เหล่านี้ จะกำหนดราคาเพิ่มขึ้นตามค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้นเช่นเดียวกัน โดยมีสัดส่วนที่แตกต่างกันไปตามประเภทของมีด มีดประเภทเกษตรกรรม คหกรรม และอาวุธ มีราคาในการจำหน่ายเพิ่มขึ้น โดยเฉลี่ยประมาณร้อยละ 5 ถึง 10 ของราคาที่ถูกค้าที่สั่งซื้อตามใบสั่งซื้อมา ในขณะที่มีดประเภทอื่นๆ มีราคาในการจำหน่ายเพิ่มขึ้นจากราคาที่ซื้อมาในสัดส่วนที่สูงที่สุด โดยเฉลี่ยประมาณร้อยละ 20 ถึง 30 เนื่องจากต้องเสียค่าใช้จ่ายในการเก็บรักษาที่มีมูลค่ามากที่สุด

6.2.1.2 การขนส่งผลิตภัณฑ์

ครัวเรือนที่เป็นสมาชิกในกลุ่มวิสาหกิจชุมชน จะมีการขนส่งผลิตภัณฑ์ใน 3 ลักษณะ ได้แก่ ครัวเรือนเป็นผู้นำผลิตภัณฑ์ไปส่งให้แก่ลูกค้าเอง ลูกค้ามารับผลิตภัณฑ์ถึงสถานที่ผลิต และคนกลางในท้องถิ่นเป็นผู้นำผลิตภัณฑ์ไปส่งขายภายนอก จากการศึกษาพบว่า ครัวเรือนที่เป็นสมาชิกในกลุ่มฝักอาชีพบ้านต้นโพธิ์ กลุ่มผลิตมีดอรัญญิก และกลุ่มอาชีพทำมีดอรัญญิกทั้งหมดจำนวน 56 ครัวเรือน เป็นผู้นำผลิตภัณฑ์ไปส่งให้แก่ลูกค้าเอง ลูกค้าของครัวเรือนเหล่านี้ ได้แก่ กลุ่มพ่อค้า แม่ค้า ที่มีร้านค้าอยู่ในพื้นที่ชุมชนบ้านอรัญญิก ที่ซื้อผลิตภัณฑ์มาวางจำหน่ายที่ร้านของตน

ส่วนครัวเรือนจำนวน 15 ครัวเรือน ในกลุ่มฝักอาชีพบ้านต้นโพธิ์ ครัวเรือนจำนวน 8 ครัวเรือน ในกลุ่มผลิตมีดอรัญญิก และครัวเรือนจำนวน 19 ครัวเรือน ในกลุ่มอาชีพทำมีดอรัญญิกมีลูกค้ามารับผลิตภัณฑ์ถึงสถานที่ผลิต ลูกค้าเหล่านี้ ได้แก่ กลุ่มพ่อค้าเร่ที่เดินทางเข้ามาในท้องถิ่นเป็นประจำเพื่อซื้อผลิตภัณฑ์จากครัวเรือน เพื่อนำไปจำหน่ายต่อในจังหวัดต่างๆ

มีจำนวนครัวเรือนไม่มากนักในแต่ละกลุ่ม ที่อาศัยคนกลางในท้องถิ่นเป็นผู้นำผลิตภัณฑ์ไปส่งขาย โดยมีตลาดอยู่ที่กรุงเทพมหานคร คนกลางในท้องถิ่นมีอยู่เพียง 1 ราย รับฝากผลิตภัณฑ์

จากครัวเรือนเพื่อนำไปจำหน่ายโดยคิดค่าขนส่งกับลูกค้าที่เป็นกลุ่มพ่อค้า และแม่ค้าที่รับซื้อ เมื่อจำหน่ายได้ก็นำเงินมาให้แก่ครัวเรือนเจ้าของผลิตภัณฑ์โดยคิดค่านายหน้าตามสัดส่วนที่ตกลงกัน

6.2.2 กลุ่มวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม

6.2.2.1 ช่องทางการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ไปสู่ตลาด

สถานประกอบการที่เป็นวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมทั้ง 7 แห่ง มีช่องทางการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ที่มีคอรัญญุกให้แก่ลูกค้าที่แตกต่างกัน ดังต่อไปนี้

(1) ลูกค้าผู้สั่งซื้อสินค้าตามใบสั่งที่ต้องการนำไปบริโภคเอง

ลูกค้าประเภทนี้เป็นผู้ติดต่อสั่งการผลิตต่อสถานประกอบการที่เป็นวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมเพื่อนำไปใช้เอง เป็นผู้บริโภคขั้นสุดท้ายที่ไม่ได้นำผลิตภัณฑ์ที่ซื้อมาไปจำหน่ายต่อ ซึ่งได้แก่ นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทย ชาวต่างประเทศ นักอนุรักษ์งานศิลปะ ผู้ที่ชื่นชอบงานศิลปะ กลุ่มผู้มีอาชีพตำรวจ ทหาร พระ รวมทั้งนักเรียนและเครื่องรางของขลัง ที่เดินทางเข้ามาในท้องถิ่นเพื่อสั่งให้ผลิตมีดตามประเภท และรูปแบบที่ต้องการ สถานประกอบการที่มีการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ให้แก่ลูกค้าประเภทนี้ มีจำนวน 3 แห่ง ได้แก่ ร้านบรรจง อาวุธโบราณ ร้านมีดวินัย รวยเจริญ และร้านส. อรัญญุก

การซื้อผลิตภัณฑ์ที่มีคอรัญญุกจากสถานประกอบการของลูกค้าที่สั่งซื้อสินค้าตามใบสั่งเพื่อนำไปบริโภคเอง ล้วนเป็นการซื้อสินค้าปลีกในปริมาณที่ไม่มากนัก โดยส่วนใหญ่จะเป็นมีดแนวศิลป์ ซึ่งต้องอาศัยทักษะความชำนาญของช่างทำมีดในการผลิต ช่องทางการจัดจำหน่ายในลักษณะนี้ ผู้ผลิตหรือผู้ประกอบการจะเป็นผู้กำหนดราคา โดยขึ้นอยู่กับประเภท ฝีมือ ลวดลาย ตลอดจนความยาก-ง่ายในการผลิตชิ้นงาน ผู้บริโภคจะตกลงสั่งซื้อตามความพอใจ ดังนั้นกลไกและราคาของตลาดจึงไม่มีส่วนเกี่ยวข้องในการกำหนดราคา ทั้งนี้ โดยเฉลี่ยแล้ว ผู้ประกอบการจะมีกำไรจากการจำหน่ายในรูปแบบนี้ประมาณร้อยละ 20-30 ของต้นทุนรวม

(2) ลูกค้าผู้สั่งซื้อสินค้าตามใบสั่ง ที่ต้องการนำไปจำหน่ายต่อ

สถานประกอบการที่เป็นวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม มีการจัดจำหน่ายให้แก่ลูกค้าที่ซื้อไปเพื่อนำไปออกร้านจำหน่ายต่อทั้งสิ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สถานประกอบการที่มีการผลิต

เครื่องใช้สแตนเลสบนโต๊ะอาหารเพียงอย่างเดียว ซึ่งได้แก่ ร้านศรีสุขสมวรรณ ร้านศรีสุข โพธิ์ทอง อรัญญิก และน.ว.อรัญญิก ล้วนมีการจัดจำหน่ายให้แก่ลูกค้าประเภทนี้เพียงประเภทเดียว ตลาดของผลิตภัณฑ์จากสถานประกอบการเหล่านี้ อยู่ตามเมืองใหญ่ในจังหวัดต่างๆ ของประเทศ ซึ่งได้แก่ เชียงใหม่ ภูเก็ต ชลบุรี และกรุงเทพมหานคร ตลอดจนส่งไปขายยังต่างประเทศ ซึ่งได้แก่ ประเทศเยอรมนี ฝรั่งเศส ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ และสหรัฐอเมริกา

ส่วนสถานประกอบการแห่งอื่นที่มีการผลิตมีดหลายประเภท นอกเหนือจากการผลิตเครื่องใช้สแตนเลสบนโต๊ะอาหาร ซึ่งได้แก่ ร้านบรรจง อาวุธโบราณ ร้านมิดวินัย รวยเจริญ และร้านส. อรัญญิก มีกลุ่มลูกค้าในแต่ละช่องทางของการจำหน่ายครบทุกประเภท (ตารางที่ 6-6) ตลาดของผลิตภัณฑ์จากสถานประกอบการเหล่านี้ มีทั้งในประเทศ และต่างประเทศเช่นเดียวกัน โดยตลาดภายในประเทศ อยู่ที่ตลาดเทศบาลเมือง และห้างสรรพสินค้าในจังหวัดต่างๆ ได้แก่ เพชรบูรณ์ นครปฐม เชียงใหม่ ภูเก็ต และกรุงเทพมหานคร ส่วนตลาดต่างประเทศ อยู่ในประเทศเยอรมนี สวิตเซอร์แลนด์ ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ และสหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นการแสวงหาช่องทางในการจำหน่ายเองของผู้ประกอบการแต่ละราย เช่น การติดต่อกับญาติพี่น้อง หรือคนรู้จักที่อาศัยอยู่ในประเทศต่างๆ เหล่านี้ รวมไปถึงการเดินทางไปติดต่อทางการค้าด้วยตนเอง

การรับซื้อผลิตภัณฑ์จากสถานประกอบการของลูกค้าที่ซื้อสินค้าตามใบสั่งเพื่อนำไปจำหน่ายต่อ จะมีราคาเพิ่มขึ้นในแต่ละขั้นตอนของการจำหน่ายเป็นทอดๆ เช่นเดียวกับการรับซื้อจากครัวเรือน แต่สถานประกอบการที่เป็นวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมทั้งหมด จะมีช่องทางในการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ไปสู่แหล่งตลาดที่กว้างกว่าครัวเรือนเนื่องจากสามารถรองรับค่าใช้จ่ายต่างๆ ในการดำเนินการจัดจำหน่ายไปสู่ผู้บริโภค ค่าใช้จ่ายเหล่านี้ ได้แก่ ค่าดำเนินการขนส่ง ค่าเก็บรักษาสินค้า ตลอดจนค่ารับประกันสินค้า ฯลฯ นอกจากนี้ ยังดำเนินกิจการด้วยทุนของตนเอง และมีส่วนที่กู้ยืมมาจากสถาบันทางการเงินอย่างถูกต้องตามกฎหมาย ดังนั้นจึงไม่ต้องพึ่งพาการปล่อยสินเชื่อในรูปแบบเงินสด และวัตถุดิบจากร้านค้าในชุมชนที่กดราคาในการรับซื้อ การกำหนดราคาเมื่อมีการนำไปจำหน่ายต่อจะเพิ่มขึ้นตามการเพิ่มของค่าใช้จ่าย เช่น ค่าดำเนินการ ค่าขนส่ง ค่าสถานที่ ฯลฯ

6.2.2.2 การขนส่งผลิตภัณฑ์

สถานประกอบการที่เป็นวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมทั้งหมด มีการขนส่งผลิตภัณฑ์โดยใช้บริการบริษัทขนส่งพัสดุ โดยเฉพาะสถานประกอบการที่มีการผลิตชุดเครื่องใช้สแตนเลสบนโต๊ะอาหาร ซึ่งได้แก่ ร้านศรีสุขสมวรรณ ร้านศรีสุข ร้านส. อรัญญิก ร้านมิดวินัย รวยเจริญ โพธิ์ทอง

อรัญญิก และน.ว.อรัญญิก สถานประกอบการเหล่านี้ จะเก็บรักษาผลิตภัณฑ์ไว้ในบรรจุภัณฑ์ที่ตนเองสั่งทำเป็นพิเศษอย่างดี และมีการจำหน่ายส่งให้แก่ลูกค้าที่สั่งซื้อสินค้าตามใบสั่ง เพื่อนำไปออกจำหน่ายให้แก่ผู้บริโภคอีกทอดหนึ่งทั้งสิ้น โดยราคาในการจำหน่ายส่งนั้น ก็ได้รวมค่าขนส่งผลิตภัณฑ์ที่มีการสั่งผลิตตามจำนวนที่ได้ตกลงกันเอาไว้แล้ว

สถานประกอบการเพียงบางแห่งที่มีการจำหน่ายปลีกให้แก่ลูกค้าที่ต้องการซื้อเพื่อนำไปบริโภคเอง ซึ่งได้แก่ ร้านบรรจง อาวุธโบราณ ร้านมิดวินัย รวยเจริญ และร้านส. อรัญญิก ทั้ง 3 แห่งนี้ เป็นสถานประกอบการที่มีการเปิดร้านจำหน่ายให้แก่ลูกค้าทั่วไปที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวภายในชุมชน นอกเหนือจากการดำเนินกิจกรรมการผลิตภายในสถานประกอบการของตนเพียงอย่างเดียว ดังนั้น จึงไม่ได้เป็นผู้ดำเนินการขนส่งเอง หรือใช้บริการบริษัทขนส่งพัสดุ ในการจำหน่ายให้แก่ลูกค้าที่เดินทางเข้ามาซื้อเองที่ร้าน แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อมีการสั่งจากลูกค้าประจำ เพื่อจำหน่ายส่งไปยังตลาดทั้งในประเทศและต่างประเทศ ก็ต้องใช้บริการบริษัทขนส่งพัสดุเช่นเดียวกัน โดยไม่พบว่า มีสถานประกอบการใดๆ เลยที่นำส่งผลิตภัณฑ์ไปสู่ลูกค้าโดยการเดินทางไปส่งด้วยตนเอง

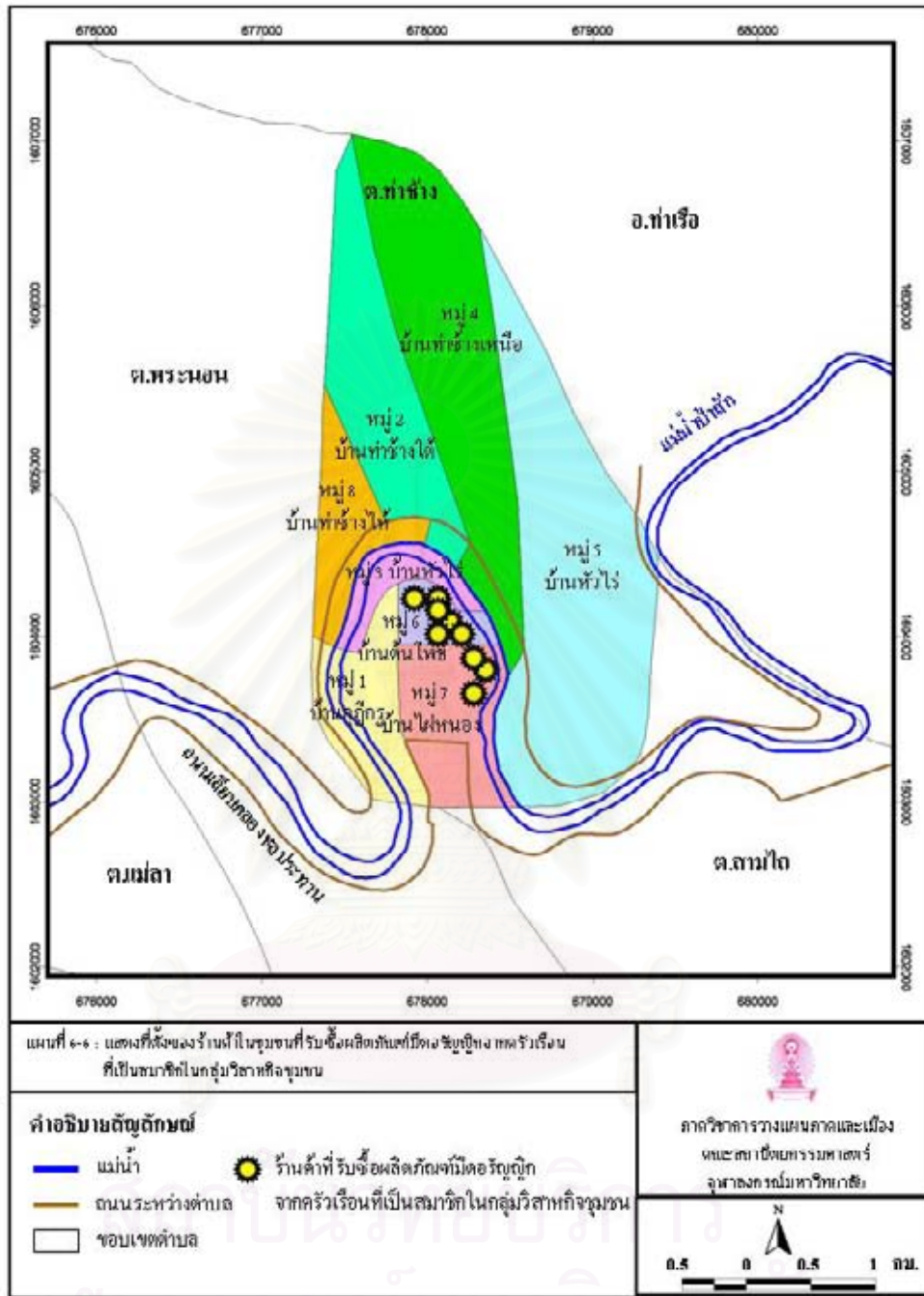
สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

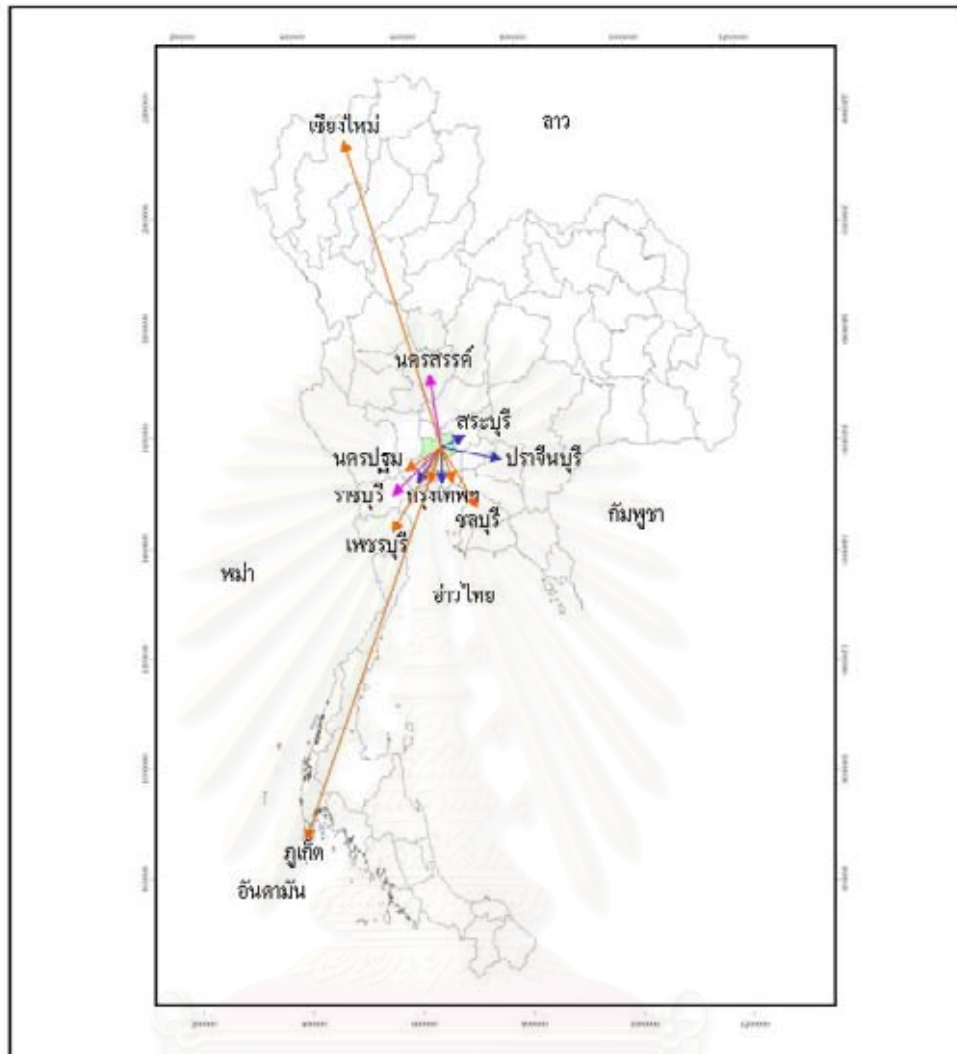

ตารางที่ 6-6 แสดงประเภทของผลิตภัณฑ์มีดอ รัฐวิสาหกิจที่มีการผลิตภายในสถานประกอบการ

ช่องทางการจัดจำหน่าย	จัดจำหน่ายให้แก่ลูกค้าที่ต้องการนำไปบริโภคเอง		จัดจำหน่ายให้แก่ลูกค้าที่ต้องการนำไปจำหน่ายต่อ		
	ลูกค้าซื้อสินค้า ขายปลีก	ลูกค้าสั่งซื้อสินค้า ตามใบสั่ง	ลูกค้าสั่งซื้อสินค้าตาม ใบสั่งสั่งการผลิตต่อผู้ผลิต แล้วนำไปจำหน่ายให้แก่ ผู้บริโภค	ลูกค้าสั่งซื้อสินค้าตาม ใบสั่งสั่งการผลิตต่อ ผู้ผลิต แล้วนำไปออกร้าน จำหน่ายให้แก่ผู้บริโภค	ลูกค้าสั่งซื้อสินค้าตามใบสั่ง สั่งการผลิตต่อผู้ผลิต แล้ว นำไปจำหน่ายให้แก่พ่อค้า ส่ง พ่อค้าส่งจำหน่ายต่อ ให้แก่พ่อค้าปลีก และพ่อค้า ปลีกจึงนำไปจำหน่ายให้แก่ ผู้บริโภค
วิสาหกิจชุมชน	0	3	0	3	3
กลุ่มสี่กั๊กบ้านต้นโพธิ์	-	-	-	X	X
กลุ่มผลิตมีดอ รัฐวิสาหกิจ	-	-	-	X	X
กลุ่มอาชีพทำมีดอ รัฐวิสาหกิจ	-	-	-	X	X
วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม	3	3	3	7	4
ร้านศรีสุขสมวรรณ	-	-	-	X	-
ร้านบ รรจง ฮาวุช โบราณ	X	X	X	X	X
ร้านศรีสุข	-	-	-	X	-
โพธิ์ทอง อ รัฐวิสาหกิจ	-	-	-	X	X
ร้านมีดวินัย รวยเจริญ	X	X	X	X	X
ร้านส. อ รัฐวิสาหกิจ	X	X	X	X	X
น.ว.อ รัฐวิสาหกิจ	-	-	-	X	-

ที่มา : การสัมภาษณ์, 2550

แผนที่ 6-7 : แสดงจังหวัดต่างๆ ที่เป็นสถานที่วิจัยและกำหนดอายุผลิตภัณฑ์นมชนิดยวับูบูกา

คำอธิบายสัญลักษณ์

จังหวัดศึกษา

- ➔ ความเชื่อมโยงกับสถานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่มีลูกค้า เป็นคู่สมคัมภีรามาไม่ถึงหนึ่งปี ไม่มีการจำหน่ายผล
- ➔ ความเชื่อมโยงกับสถานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่มีลูกค้า เป็นคู่สมคัมภีรามาไม่ถึงหนึ่งปี ไม่จำหน่ายให้แก่ลูกค้า
- ➔ ความเชื่อมโยงกับสถานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน สถานและงาน หนึ่งปี เป็นคู่สมคัมภีรามาไม่ถึงหนึ่งปี ไม่จำหน่ายผล

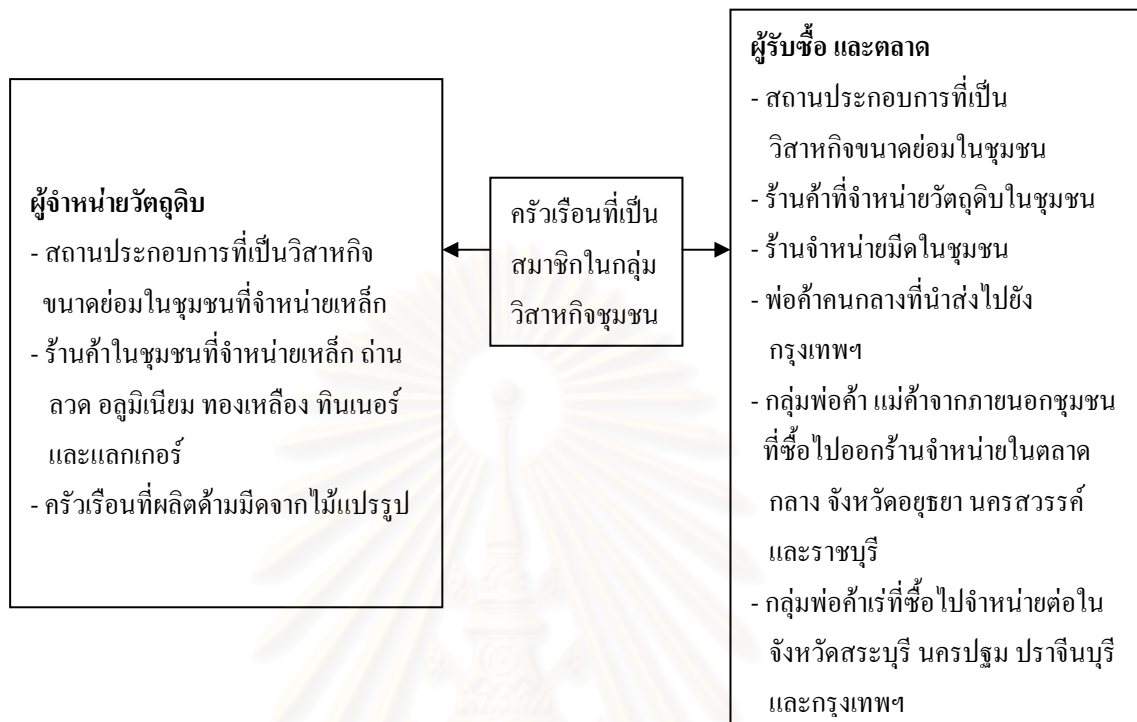
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมาและเมือง
พระตะมา เข็ญนครราชสีมา
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

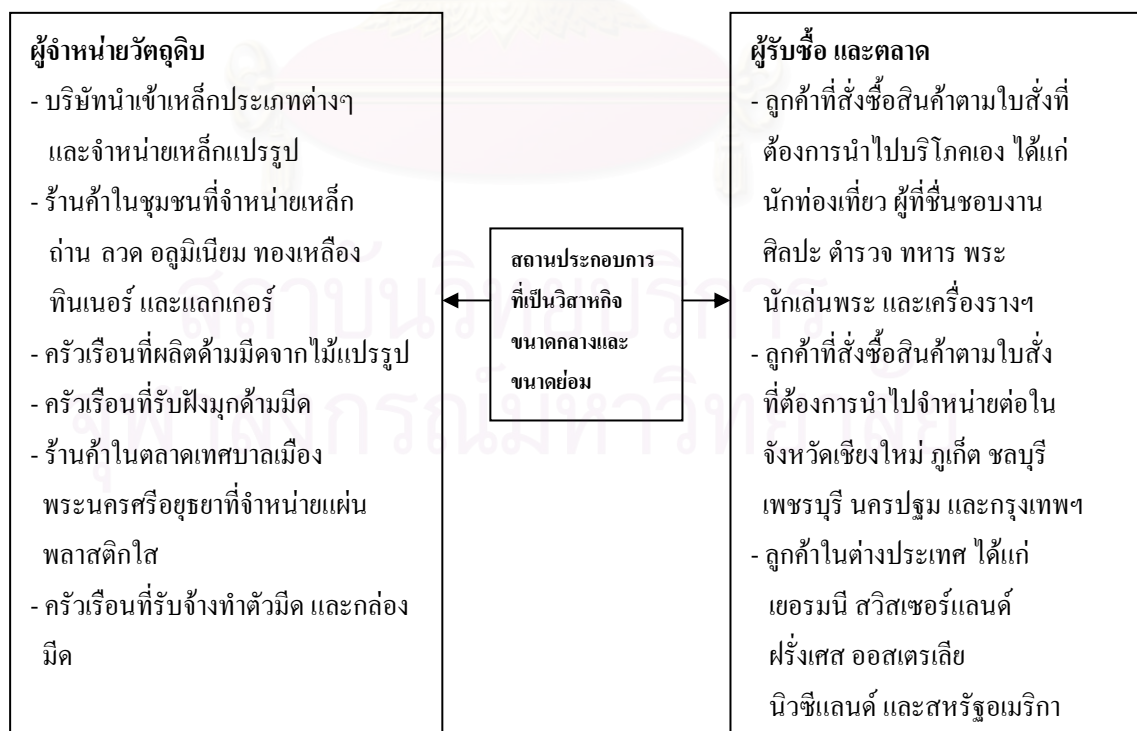
2 0 2 4 กม.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนภูมิที่ 6-2 แสดงความเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องของกิจกรรมการผลิตผลิตภัณฑ์มีดอร์ญูญิก
ของครัวเรือนที่เป็นสมาชิกในกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

<-----ความเชื่อมโยงแบบไปข้างหน้า-----><-----ความเชื่อมโยงแบบไปข้างหลัง----->
แผนภูมิที่ 6-3 แสดงความเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องของกิจกรรมการผลิตผลิตภัณฑ์มีดอร์ญูญิก
ของสถานประกอบการที่เป็นวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม

<-----ความเชื่อมโยงแบบไปข้างหน้า-----><-----ความเชื่อมโยงแบบไปข้างหลัง----->

6.3 โครงสร้างของต้นทุนในการผลิต

ต้นทุนในการผลิตที่ใช้ในการประกอบการของกลุ่มผู้ประกอบการแต่ละประเภท ทั้งครัวเรือนที่เป็นสมาชิกในกลุ่มวิสาหกิจชุมชน และผู้ประกอบการที่เป็นวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมนั้น นอกจากจะมีการกู้ยืมจากแหล่งเงินทุนที่แตกต่างกันแล้ว ยังมีการจัดการเพื่อนำไปใช้ในลักษณะของการผลิตที่แตกต่างกันอีกด้วย ทั้งนี้ โดยเป็นไปตามปัจจัย 3 ประการ ซึ่งได้แก่ ความจำกัดในวงเงินของต้นทุน ความต้องการของผู้ประกอบการ และความต้องการของตลาด

ความจำกัดในวงเงินของต้นทุนในกลุ่มผู้ประกอบการแต่ละประเภท มีความแตกต่างกันมากระหว่างครัวเรือน และสถานประกอบการที่มีการจ้างแรงงาน จากการศึกษาถึงแหล่งที่มาของเงินทุน ครัวเรือนที่ไม่มีหลักทรัพย์ค้ำประกันสามารถกู้ยืมเงินสดจากธนาคารได้ในวงเงินเพียง 30,000 บาทต่อราย ซึ่งไม่เพียงพอต่อการลงทุนในการซื้อปัจจัยการผลิตต่างๆ และยังปิดโอกาสในการดำเนินกิจการผลิตผลิตภัณฑ์ตามประเภทที่ตนเองต้องการอีกด้วย การผลิตของครัวเรือนจึงต้องยึดตามความต้องการของตลาดเป็นแนวทางหลัก ในขณะที่สถานประกอบการที่มีการจ้างแรงงานสามารถกู้ยืมเงินในลักษณะที่มีหลักทรัพย์ค้ำประกันเพื่อนำมาลงทุนในกิจการของตนเองได้ในวงเงินขนาดกลางตั้งแต่ 100,000 บาท ถึง 500,000 บาท และวงเงินขนาดใหญ่ ตั้งแต่ 1,000,000 บาท ถึง 10,000,000 บาทขึ้นไป ซึ่งเป็นจำนวนเงินที่เพียงพอต่อการนำไปใช้จ่ายเกี่ยวกับต้นทุนการผลิตต่างๆ ได้แก่ ค่าวัตถุดิบ และค่าจ้างแรงงาน ซึ่งมีความผันแปรไปตามปริมาณการผลิต ตลอดจน ค่าเครื่องมือและอุปกรณ์ ค่าสถานประกอบการ ไปจนถึงค่าประกอบการ ซึ่งเป็นค่าใช้จ่ายที่ต้องลงทุนสูงเมื่อเริ่มดำเนินการ

จากตารางที่ 6-7 แสดงให้เห็นว่า การผลิตผลิตภัณฑ์มีคอรัญญิกของผู้ประกอบการในปัจจุบัน มี 3 ลักษณะ ได้แก่ ผลิตเพื่อจำหน่ายส่งตามใบสั่ง ผลิตเพื่อจำหน่ายปลีกตามใบสั่ง และผลิตเพื่อจำหน่ายปลีกหน้าร้าน โดยการผลิตทั้ง 3 ลักษณะแบ่งออกเป็น การผลิตเป็นประจำ และเป็นครั้งคราว การผลิตเพื่อจำหน่ายปลีกหน้าร้านเป็นครั้งคราว จะทำกำไรให้แก่ผู้ประกอบการมากที่สุด เมื่อพิจารณาจากสัดส่วนของกำไรที่ได้รับต่อหน่วย (ร้อยละ 50.00) แต่เนื่องจากการผลิตที่ขึ้นอยู่กับความต้องการของผู้ประกอบการเป็นหลัก โดยมีการผลิตในปริมาณที่ไม่มากนักในแต่ละครั้ง และการกำหนดราคาก็ไม่เป็นไปตามกลไกการตลาด ทำให้การผลิตในลักษณะนี้ไม่เป็นที่นิยม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในสถานประกอบการที่เป็นครัวเรือน เพราะมีตลาดในการจำหน่ายที่แคบ คือจำกัดอยู่ในหน้าร้านของตนเองเท่านั้น ครัวเรือนจึงไม่นิยมเปิดร้านเพื่อจำหน่ายสินค้าภายในที่อยู่อาศัย การผลิตของครัวเรือนจะขึ้นอยู่กับความต้องการของตลาดเป็นหลัก เพราะต้องผลิตเพื่อให้สามารถขายสินค้าได้ โดยนำเงินที่ได้จากการจำหน่ายมาใช้สอย และเป็นทุนในการผลิตต่อไป

ตารางที่ 6-7 แสดง โครงสร้างของต้นทุนในการผลิต จำแนกตามลักษณะของการผลิตของผู้ประกอบการ

ลักษณะของการผลิต	ผลิตเพื่อจำหน่ายส่งตามใบสั่ง		ผลิตเพื่อจำหน่ายปลีกตามใบสั่ง		ผลิตเพื่อจำหน่ายปลีกหน้าร้าน	
	เป็นประจำ	เป็นครั้งคราว	เป็นประจำ	เป็นครั้งคราว	เป็นประจำ	เป็นครั้งคราว
ประเภทของวัตถุดิบที่การผลิต	เกษตรกรรม และคหกรรม	เกษตรกรรม อาวุธ และอื่นๆ	เกษตรกรรม คหกรรม และอาวุธ	อาวุธ และอื่นๆ	ทุกประเภท	ทุกประเภท
ปริมาณในการผลิตแต่ละครั้ง	2,000 ชิ้น	500 ชิ้น	200 ชิ้น	100 ชิ้น	50 ชิ้น	50 ชิ้น
ต้นทุนรวมในการผลิตแต่ละครั้ง	70,000 บาท	15,000 บาท	9,000 บาท	10,000 บาท	4,000 บาท	1,000 บาท
ต้นทุนในการผลิตต่อหน่วย	35 บาท	30 บาท	45 บาท	100 บาท	80 บาท	20 บาท
ราคาในการจำหน่ายต่อหน่วย	45 บาท	35 บาท	55 บาท	125 บาท	100 บาท	30 บาท
กำไรต่อหน่วย	10 บาท	5 บาท	10 บาท	25 บาท	20 บาท	10 บาท
สัดส่วนของกำไรที่ได้รับต่อหน่วย	28.57	16.67	22.22	25.00	25.00	50.00
กำไรทั้งหมดที่คาดว่าจะได้รับจาก การจำหน่าย	20,000 บาท	2,500 บาท	2,000 บาท	2,500 บาท	1,000 บาท	500 บาท
สถานประกอบการที่การผลิต	กลุ่มของสถาน ประกอบการ ทั้ง 2 ประเภท	สถานประกอบการ ที่เป็นวิสาหกิจ ขนาดกลางและ ขนาดย่อม	สถานประกอบการ ที่เป็นวิสาหกิจ ขนาดกลางและ ขนาดย่อม	สถานประกอบการ ที่เป็นวิสาหกิจ ขนาดกลางและ ขนาดย่อม	สถานประกอบการ ที่เป็นวิสาหกิจ ขนาดกลางและ ขนาดย่อม	สถานประกอบการ ที่เป็นวิสาหกิจ ขนาดกลางและ ขนาดย่อม

ที่มา : การสัมภาษณ์, 2551

นอกจากนี้ ครัวเรือนแต่ละครัวเรือนก็ยังไม่นิยมผลิตมีดทุกประเภทเพื่อการจำหน่าย เพราะจะต้องจัดหาเครื่องมือและอุปกรณ์ที่ใช้สำหรับการผลิตมีดแต่ละประเภทให้ครบถ้วนตามความต้องการ โดยอาจมีการดัดแปลงเทคโนโลยีการผลิตให้สอดคล้องกับผลิตภัณฑ์ นอกจากนี้ยังสิ้นเปลืองเวลามากขึ้นเนื่องจากมีความชำนาญในการผลิตมีดแต่ละประเภทไม่เท่ากัน รวมทั้งการเปลี่ยนชนิดของผลิตภัณฑ์ก็ยังทำให้กระบวนการผลิตไม่ต่อเนื่อง ซึ่งปัจจัยทั้งหมดดังกล่าว ล้วนทำให้ต้นทุนสูงขึ้น

สถานประกอบการที่มีการผลิตและจำหน่ายปลีกหน้าร้านในลักษณะนี้ มีเป็นส่วนน้อยเพียง 3 ราย ซึ่งได้แก่ ร้านบรรจง อาวุธโบราณ ร้านมิดวินัย รวยเจริญ และร้านส. อรัญญิก โดยร้านมิดวินัย รวยเจริญ และร้านส. อรัญญิก เป็นสถานประกอบการเพียง 2 แห่งที่มีการจ้างแรงงานเพื่อการผลิตมีดครบทุกประเภท โดยมีการแบ่งหน้าที่ไปตามความชำนาญในการผลิตมีดประเภทต่างๆ การผลิตในลักษณะนี้เป็นการผลิตเพื่อวางแสดงในตู้โชว์ หรือนำไปขายตามงานนิทรรศการ

การผลิตเพื่อจำหน่ายส่งตามใบสั่งเป็นประจำ เป็นการผลิตที่ทำกำไรให้แก่ผู้ประกอบการจำนวนมากในลำดับที่รองลงมา (ร้อยละ 28.57) ประเภทของผลิตภัณฑ์ที่มีการผลิตในลักษณะนี้ไม่หลากหลาย ขึ้นอยู่กับความต้องการของตลาดประจำที่รองรับ ซึ่งโดยปกติแล้วจะเป็นพ่อค้าส่งที่นิยมรับซื้อมีดประเภทเกษตรกรรม และคหกรรมเพื่อไปจำหน่ายต่อ อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาถึงปริมาณความต้องการในการรับซื้อในแต่ละครั้งที่มีเป็นจำนวนมาก (2,000 ชิ้น) ส่งผลให้ต้นทุนรวมที่ใช้ในการผลิตแต่ละครั้งมีมูลค่าสูงขึ้นไปด้วย (70,000 บาท) ต้นทุนที่สูงในระดับนี้ มีเพียงสถานประกอบการที่เป็นวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม และร้านค้าที่ปล่อยสินเชื่อเท่านั้น ที่สามารถรองรับค่าใช้จ่ายได้ ซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ครัวเรือนต้องรับใบสั่งผลิตตามที่ร้านค้ากำหนด โดยมีการแบ่งสรรปริมาณการผลิตไปตามสัดส่วนของสินเชื่อที่แต่ละครัวเรือนได้กู้ยืมไป เพื่อให้ครบตามจำนวน และสามารถรับซื้อคืนจากครัวเรือนในลักษณะของการครคราคา

เมื่อสถานประกอบการที่เป็นวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม รวมทั้งร้านค้า จำหน่ายผลิตภัณฑ์ตามปริมาณที่พ่อค้าส่งต้องการรับซื้อ ก็สามารถจำหน่ายได้ในราคาส่ง ซึ่งมีการลดหย่อนราคารวมของสินค้าให้แก่พ่อค้ารับซื้อนั้น ทำให้พ่อค้าส่งเป็นลูกค้าเจ้าประจำของร้านค้า โดยไม่ไปรับซื้อจากครัวเรือนโดยตรง เพราะถึงแม้ว่าครัวเรือนจะลดปริมาณการผลิตเพื่อให้สอดคล้องกับราคาของต้นทุนที่ตนเองสามารถรองรับได้ แต่ก็ไม่สามารถจำหน่ายให้แก่พ่อค้าส่งโดยมีการลดหย่อนราคาสินค้าได้เท่ากับร้านค้าตามสัดส่วนของปริมาณการผลิตเพื่อการจำหน่ายที่น้อยกว่านั่นเอง

นอกจากนี้ เมื่อครัวเรือนรับจ้างร้านค้าในการผลิตไปนานๆ เป็นประจำ เป็นจำนวนมาก จึงทำให้เกิดทักษะความชำนาญ และเรียนรู้ระบบการทำงานตามความเคยชิน รวมทั้งมีการใช้

เทคโนโลยีในกระบวนการผลิตแบบเดิมโดยไม่มีการเปลี่ยนแปลง ทำให้ไม่ต้องลงทุนเพื่อซื้อเครื่องมือและอุปกรณ์เพื่อการผลิตบ่อยๆ ซึ่งเป็นการประหยัดค่าใช้จ่าย ส่งผลให้ครัวเรือนเลือกที่จะดำเนินการผลิตตามใบสั่งเป็นประจำต่อไป โดยยอมขายผลิตภัณฑ์ของตนเองในราคาต่ำ

อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาพบว่า สถานประกอบการที่เป็นวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม โดยส่วนใหญ่ถึง 4 ใน 7 แห่ง มีการผลิตผลิตภัณฑ์ชุดเครื่องใช้สแตนเลสบนโต๊ะอาหารเป็นแนวทางหลัก ซึ่งต้องใช้เทคโนโลยีในการผลิตแบบสมัยใหม่เป็นส่วนใหญ่ โดยผสมผสานกับเทคโนโลยีแบบดั้งเดิมเป็นส่วนประกอบ ทำให้มีต้นทุนในการผลิตสูงกว่าครัวเรือนที่มีการใช้เทคโนโลยีแบบสมัยใหม่น้อยกว่า อีกทั้งการนำเข้าเครื่องมือและอุปกรณ์ที่ต้องใช้พลังงานไฟฟ้าเหล่านั้น ยังส่งผลให้มีค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้นจากการใช้เทคโนโลยีติดตามมา ซึ่งได้แก่ ค่าเสื่อมราคาของเครื่องจักร รวมทั้งค่าไฟ เป็นต้น ดังนั้น การดำเนินกิจการผลิตในลักษณะนี้ ครัวเรือนจึงไม่สามารถรองรับค่าใช้จ่ายได้ และสถานประกอบการก็ไม่สามารถแจกจ่ายงานเพื่อจ้างให้ครัวเรือนดำเนินการผลิตได้เช่นเดียวกัน ครัวเรือนจึงต้องดำเนินการผลิตตามใบสั่งของพ่อค้าในท้องถิ่นต่อไป ส่วนผู้ประกอบการก็หันไปจ้างแรงงานเพื่อการผลิตในสถานประกอบการของตนเอง

การผลิตเพื่อจำหน่ายปลีกหน้าร้านเป็นประจำ รวมทั้งการผลิตเพื่อจำหน่ายปลีกตามใบสั่งเป็นประจำและเป็นครั้งคราว ทำกำไรให้แก่ผู้ประกอบการในระดับกลาง โดยมีสัดส่วนของกำไรที่ได้รับต่อหน่วยตั้งแต่ร้อยละ 22.22 ถึงร้อยละ 25.00 ในขณะที่ต้นทุนในการผลิตต่อหน่วยจะอยู่ที่ระดับ 45 บาทถึง 100 บาท

การผลิตเพื่อจำหน่ายปลีกหน้าร้านเป็นประจำ เป็นการผลิตแบบต่อเนื่องตามสายงาน หรือสายการผลิตที่ผู้ประกอบการได้ดำเนินเป็นกิจการหลัก เริ่มตั้งแต่การจัดหาวัตถุดิบเพื่อนำมาใช้ในกระบวนการผลิต ไปจนถึงการได้ผลสำเร็จเป็นผลิตภัณฑ์ ตลอดจนทักษะความชำนาญของแรงงาน เช่นเดียวกับการผลิตเพื่อจำหน่ายส่งตามใบสั่งเป็นประจำ แต่แตกต่างตรงสถานที่ในการจัดจำหน่ายและจำนวนของผลิตภัณฑ์ที่มีการจำหน่ายในแต่ละครั้ง สถานประกอบการเพียง 2 แห่ง ที่มีการจำหน่ายในลักษณะนี้ ได้แก่ ร้านมิดวินัย รวยเจริญ และร้านส. อรัญญิก มีการผลิตมีดทุกประเภท โดยจ้างแรงงานเพื่อการผลิตมีดในแต่ละประเภทจนเกิดความชำนาญ ทำให้ไม่สิ้นเปลืองต้นทุนจากการใช้วัตถุดิบต่างๆ ในการผลิตตามปริมาณที่กำหนด

ส่วนการผลิตเพื่อจำหน่ายปลีกตามใบสั่งเป็นประจำและเป็นครั้งคราว จะค่อนข้างถูกจำกัดรูปแบบและจำนวนของผลิตภัณฑ์ในการสั่งซื้อ ซึ่งเป็นไปตามความต้องการของลูกค้า โดยอาจมีการส่งตัวอย่างหรือแบบมาให้ทำการผลิตตามอย่าง ปกติแล้วลูกค้ามักจะสั่งผลิตมีดประเภทอาวุธและอื่นๆ ตามความต้องการของตนเอง รวมทั้งยังมีการสั่งผลิตมีดประเภทเกษตรกรรมที่มีรูปแบบ

ทั่วไปซึ่งหาซื้อได้ตามท้องตลาดในลักษณะของการสั่งซื้อเป็นประจำด้วย ดังนั้น เมื่อลูกค้ามีความต้องการผลิตภัณฑ์ที่มีหลากหลายรูปแบบ ผู้ประกอบการจึงต้องมีการจัดหาเทคโนโลยีการผลิตเป็นการเฉพาะ รวมทั้งยังต้องมีการจัดหาวัตถุดิบให้ตรงตามความต้องการของผู้สั่งซื้อ โดยต้องใช้ความพยายามในการจัดหามากขึ้น ส่งผลให้ต้นทุนในด้านวัตถุดิบสูงขึ้น รวมทั้งค่าแรงก็สูงขึ้นตามความคิดและทักษะฝีมือที่ต้องใช้มากกว่าเดิม หรืออาจจำเป็นต้องมีการตัดแรงงานที่ขาดทักษะและความชำนาญออกไปเป็นบางกรณี ดังนั้น ผู้ประกอบการที่สามารถดำเนินกิจการผลิตเพื่อตอบสนองต่อตลาดประเภทนี้ได้จึงได้แก่ผู้ประกอบการที่ดำเนินกิจการผลิตมีดทุกประเภทเท่านั้น เนื่องจากมีแรงงาน เครื่องมือและอุปกรณ์ที่จำเป็น ตลอดจนช่องทางในการนำเข้าวัตถุดิบต่างๆ ครอบคลุมเกือบทั้งหมด สามารถจัดการค่าใช้จ่ายต่างๆ ให้อยู่ในวงเงินที่สามารถควบคุมราคาค้นทุนได้ และส่งผลให้สามารถเสนอราคาแก่ลูกค้าในระดับน่าพอใจ

การผลิตเพื่อจำหน่ายส่งตามใบสั่งเป็นครั้งคราว ทำกำไรให้แก่ผู้ประกอบการในสัดส่วนที่ได้รับต่อหน่วยน้อยที่สุด (ร้อยละ 16.67) การผลิตในลักษณะนี้เกิดจากวิสัยทัศน์ของผู้ประกอบการซึ่งมีการสังเกตและวิเคราะห์สภาพความเป็นไปของตลาดรับซื้อมีดแต่ละประเภทในแต่ละช่วงเวลา โดยมีการผลิตเป็นจำนวนมากเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของตลาดในช่วงเวลานั้น เช่น การผลิตเกี่ยวเกี่ยวข้าวไว้เตรียมขายส่ง เพื่อรองรับความต้องการของชาวนาในฤดูเกี่ยวข้าวของชาวนาที่กำลังจะถึง และเมื่อหมดฤดู ก็เปลี่ยนไปผลิตมีดประเภทอื่นต่อไป ผู้ประกอบการที่ดำเนินกิจการผลิตในลักษณะนี้ จะต้องมีเงินทุนเพียงพอในการผลิตไปตามสภาพความเปลี่ยนแปลงของตลาด รวมทั้งมีสถานที่ในการจัดเก็บผลิตภัณฑ์ที่ผลิตขึ้นในปริมาณมากเพื่อเตรียมออกจำหน่าย ดังนั้นจึงมีการผลิตในสถานประกอบการที่เป็นวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมเท่านั้น เพราะมีพื้นที่ หรือสามารถต่อเติมพื้นที่เพื่อใช้ในการเก็บรักษาสินค้า รวมทั้งมีการจ้างแรงงานเพื่อดำเนินการผลิตในปริมาณมากได้ ซึ่งครัวเรือนไม่สามารถรองรับค่าใช้จ่ายซึ่งเป็นต้นทุนในการผลิตที่เพิ่มขึ้นในส่วนนี้ได้ทั้งหมด

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

6.4 สรุปเรื่องความเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจของกิจกรรมการผลิตมีดอร์ญุญิก

ครัวเรือนที่เป็นสมาชิกในกลุ่มวิสาหกิจชุมชน มีความเชื่อมโยงแบบไปข้างหลัง ถึงแหล่งที่มาของวัตถุดิบหลัก วัตถุดิบที่เป็นส่วนประกอบ และบรรจุภัณฑ์ ซึ่งมีที่ตั้งอยู่ภายในชุมชนเป็นหลัก โดยร้านค้าที่เป็นแหล่งจำหน่ายวัตถุดิบต่างๆ ภายในชุมชนเหล่านี้ เป็นตัวกลางในการนำเข้าวัตถุดิบจากภายนอกชุมชนอีกต่อหนึ่ง และยังมีบทบาทต่อการกำหนดโครงสร้างของต้นทุนในการผลิต รวมทั้งเป็นกลไกที่สำคัญในการกำหนดโครงสร้างราคาของผลิตภัณฑ์มีดอร์ญุญิกที่มีการผลิตขึ้นจากครัวเรือนในฐานะที่เป็นตลาดรับซื้อผูกขาดสำหรับความเชื่อมโยงแบบไปข้างหน้า เนื่องจากพ่อค้าในชุมชนได้ปล่อยสินเชื่อให้แก่ครัวเรือนในการนำต้นทุนต่างๆ ไปใช้ในการผลิต ทำให้ครัวเรือนซึ่งไม่มีเงินทุนในการผลิตที่เพียงพอจำต้องกู้ยืมวัตถุดิบเพื่อนำมาใช้ในการดำเนินกิจการตามใบสั่งผลิตของร้านค้า ครัวเรือนไม่ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของค่าประกอบการต่างๆ มากนัก เมื่อดำเนินกิจการผลิตตามใบสั่งจากร้านค้าเป็นประจำ ทำให้เลือกที่จะผลิตเพื่อส่งขายให้แก่ร้านค้าต่อไป ถึงแม้ว่าจะถูกกดราคารับซื้อคืน อย่างไรก็ตาม เมื่อร้านค้ามีการนำผลิตภัณฑ์ไปจำหน่ายต่อ จึงเกิดความเชื่อมโยงทางด้านการตลาดกับตลาดภายนอกชุมชน โดยมูลค่าของผลิตภัณฑ์ได้เพิ่มขึ้นตามสัดส่วนที่แตกต่างกันไปชนิดแต่ละประเภท ทั้งนี้ มีแนวคิดปทัชทั้งประเภทอาวุธ และอื่นๆ มีสัดส่วนของมูลค่าเพิ่มมากกว่ามีค่านวโรงงานประเภทเกษตรกรรม และคหกรรม เนื่องจากมีความใช้จ่ายในการเก็บรักษาที่มากกว่า แต่ครัวเรือนโดยส่วนใหญ่ดำเนินกิจการผลิตมีดแนวโรงงานเป็นหลัก ร้านค้าต่างๆ จึงมีการจำหน่ายผลิตภัณฑ์มีดแนวโรงงานเป็นหลัก เช่นเดียวกัน

ส่วนสถานประกอบการที่เป็นวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมมีความเชื่อมโยงแบบไปข้างหลัง ถึงแหล่งที่มาของวัตถุดิบหลัก ซึ่งได้แก่ เหล็กชนิดต่างๆ จากกรุงเทพฯ เนื่องจากต้องการเหล็กที่มีคุณภาพสูงกว่าเหล็กที่มีการจำหน่ายในชุมชนเพื่อตอบสนองต่อตลาดภายนอกท้องถิ่นทั้งในประเทศและต่างประเทศ นอกจากนี้ ยังมีกำลังซื้อเหล็กที่มีคุณภาพซึ่งจำหน่ายในปริมาณขั้นต่ำในราคาสูง ในขณะที่ครัวเรือนนั้นไม่สามารถทำได้ ด้านการนำเข้าวัตถุดิบที่เป็นส่วนประกอบ และบรรจุภัณฑ์ ยังคงมีการซื้อจากแหล่งจำหน่ายภายในชุมชนเช่นเดียวกับครัวเรือน โดยมีวัตถุดิบบางประเภทที่นำเข้าเองโดยตรงจากแหล่งจำหน่ายในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา สถานประกอบการเหล่านี้ สามารถแสวงหาตลาดได้ด้วยตนเอง มีเงินลงทุนเพียงพอที่จะกำหนดลักษณะของการผลิตตามความต้องการของตนเองนอกเหนือจากการผลิตตามความต้องการของตลาด รวมทั้งสามารถดำเนินการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ไปสู่ตลาดภายนอกท้องถิ่น โดยไม่ถูกผูกขาดในการรับซื้อจากร้านค้าในชุมชนเช่นเดียวกับครัวเรือน ช่องทางในการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์จึงกว้างกว่าในลักษณะของความเชื่อมโยงแบบไปข้างหน้า ส่วนการกำหนดราคาของผลิตภัณฑ์ เป็นไปตามแนวทางของ

มิดที่มีการผลิต โดยมีคแนวศิลป์ประเภทต่างๆ จะกำหนดราคาโดยผู้ประกอบการ แต่หากเป็นมิด
แนวโรงงาน ตลาดรับซื้อจะเป็นผู้กำหนด และมีสัดส่วนที่เพิ่มขึ้นตามค่าใช้จ่ายในการดำเนินการ
จำหน่ายเป็นทอดๆ เช่น ค่าขนส่ง ค่าเก็บรักษาสินค้า ค่าสถานประกอบการ ตลอดจนค่ารับประกัน
สินค้า ฯลฯ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 7

สรุปผลการศึกษา และข้อเสนอแนะ

7.1 สรุปผลการศึกษา

ในการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาถึงประวัติความเป็นมาของกิจกรรมการผลิตมีดอรัญญิกในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ก่อนเข้าสู่โครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ตลอดจนรูปแบบและความเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจในปัจจุบัน ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับกลุ่มผู้ประกอบการของสถานประกอบการ 2 ประเภท ได้แก่ สถานประกอบการที่เป็นครัวเรือนซึ่งเป็นสมาชิกในกลุ่มวิสาหกิจชุมชน และสถานประกอบการที่เป็นวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม

จากการศึกษาถึงประวัติความเป็นมาของกิจกรรมการผลิตมีดอรัญญิกก่อนเข้าสู่โครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ พบว่า นับตั้งแต่ที่ชาวลาวเวียงจันทน์เข้ามาตั้งถิ่นฐานในพื้นที่หมู่บ้านต้นโพธิ์ และไผ่หนอง ในตำบลท่าช้าง อำเภอนครหลวง ในราวสมัยรัชกาลที่ 2 จนถึงปี พ.ศ. 2545 ซึ่งเป็นปีสุดท้าย ก่อนที่จะมีการจัดตั้งโครงการฯ ในปีต่อมา ระบบของการแลกเปลี่ยนวัตถุดิบและสินค้า ระหว่างผู้ประกอบการกับแหล่งวัตถุดิบ และผู้ประกอบการกับแหล่งตลาด มีการเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพทางเศรษฐกิจและสังคม ในช่วงเริ่มแรก ซึ่งจัดเป็นยุคของการผลิตเพื่อแลกเปลี่ยน (พ.ศ. 2365-พ.ศ. 2449) เป็นช่วงที่กิจกรรมการผลิตมีด เป็นไปอย่างเรียบง่าย ไม่ซับซ้อน ไม่มีการแข่งขัน ตลอดจนทรัพยากรที่นำมาใช้ก็มีอย่างไม่จำกัด แต่ครัวเรือนที่ผลิตมีดจะต้องเดินทางไปหาเป็นระยะทางไกลๆ ด้วยตนเอง เนื่องจากทรัพยากรที่มีอยู่ภายในชุมชน หรือในบริเวณใกล้เคียง ไม่มีแหล่งที่แน่นอนสำหรับนำมาใช้ในการผลิตมีดในระยะยาว ปริมาณการผลิตในแต่ละวันก็มีเป็นจำนวนไม่มาก

ในระยะต่อมา ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ต่อเนื่องจากช่วงแรก เป็นยุคของการก่อเกิดระบบตลาด (พ.ศ. 2450-พ.ศ. 2507) ในช่วงนี้พ่อค้าชาวจีนเข้ามามีบทบาทเป็นคนกลางในการนำมีดที่ผลิตขึ้นจากครัวเรือนต่างๆ ในชุมชน ไปจำหน่ายยังตลาดตามหัวเมืองต่างๆ รวมทั้งในกรุงเทพฯ และยังเป็นผู้จัดหาวัตถุดิบที่จำเป็นต้องใช้ในการผลิตมีดมาจำหน่ายให้แก่ครัวเรือน ช่องทางการจัดจำหน่ายมีดของครัวเรือนเกือบตลอดช่วงเวลานี้ ถูกควบคุมโดยพ่อค้าคนกลาง แต่หลังจากปี พ.ศ. 2490 เป็นต้นมา ครัวเรือนที่ผลิตมีดเริ่มมีช่องทางการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของตนเองมากขึ้น ไม่ได้พึ่งพาพ่อค้าคนกลางเพียงช่องทางเดียวอีกต่อไป โดยมีทั้งการขายปลีก และขายส่ง การขายปลีกของครัวเรือน ประกอบไปด้วย การเร่ขาย การออกร้านขาย และการขายปลีกหน้าร้าน ส่วนการขายส่ง มีทั้งการขายส่งไปยังตลาดภายในประเทศ และตลาดต่างประเทศ

เมื่อครัวเรือนมีการแข่งขันทางการค้ามากขึ้น จึงเป็นการเข้าสู่ยุคของระบบตลาดผูกขาด (พ.ศ. 2508-พ.ศ. 2545) แต่ละครัวเรือนมีการนำเข้าเครื่องมือและอุปกรณ์ที่ใช้พลังงานไฟฟ้ามาช่วยในการเพิ่มกำลังการผลิต ซึ่งมีผลให้เกิดการแข่งขันกันทางด้านคุณภาพของวัตถุดิบตามมา อย่างไรก็ตาม ในระยะ 20 ปีหลัง ก่อนมีการจัดตั้งโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ (พ.ศ. 2525-พ.ศ. 2545) ตลาดของผลิตภัณฑ์มีดอรัญญิกมีแนวโน้มที่จำกัดตัวลง เนื่องจากมีผู้ประกอบการหลายรายทั้งจากในประเทศและต่างประเทศแข่งขันกันผลิตมีดประเภทต่างๆ ออกจำหน่ายมากขึ้น ส่งผลให้จำนวนของครัวเรือนที่ผลิตมีดในชุมชนบ้านอรัญญิกแนวโน้มลดลงมาโดยตลอด

ในปี พ.ศ. 2546 เมื่อมีการจัดตั้งโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ครัวเรือนที่ผลิตมีดหลายครัวเรือน ได้มีการรวมตัวกันเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มต่างๆ เพื่อร่วมมือกันในการจัดหาช่องทางการจัดจำหน่าย รวมทั้งให้ความช่วยเหลือกันในการฝึกฝนทักษะการผลิตอันเป็นภูมิปัญญาที่มีลักษณะเฉพาะของท้องถิ่น กลุ่มวิสาหกิจชุมชนในตำบลท่าช้างมีจำนวนทั้งสิ้น 3 กลุ่ม อยู่ในหมู่ 6 บ้านต้นโพธิ์ 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มฝักอาชีพบ้านต้นโพธิ์ และกลุ่มผลิตมีดอรัญญิก และอยู่ในหมู่ 7 บ้านไผ่หนอง 1 กลุ่ม คือ กลุ่มอาชีพทำมีดอรัญญิก ทั้ง 3 กลุ่มนี้ ล้วนมีบทบาทในการเข้าร่วมการคัดสรรสุดยอดผลิตภัณฑ์ของโครงการฯ ในแต่ละปี จากการส่งผลิตภัณฑ์ที่ผลิตขึ้นจากครัวเรือนที่เป็นสมาชิกของแต่ละกลุ่มเข้าประกวด

อย่างไรก็ตาม ในช่วงเวลาก่อนปี พ.ศ. 2546 เพียงเล็กน้อย ครัวเรือนที่ประกอบกิจการผลิตมีดบางครัวเรือน ได้เริ่มมีการลงทุนโดยการว่าจ้างผู้ที่มีทักษะในการผลิตมีดจากครัวเรือนต่างๆ ในท้องถิ่น ให้เข้ามาเป็นแรงงานในกระบวนการผลิตภายในสถานประกอบการของตนเองในลักษณะที่เป็นวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม สถานประกอบการเหล่านี้มีกำลังในการจัดหาวัตถุดิบต่างๆ ที่ใช้ในการผลิตด้วยตนเอง ตลอดจนมีช่องทางในการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ออกไปสู่ตลาดภายนอกโดยตรง จำนวนสถานประกอบการที่มีการเข้าร่วมโครงการฯ นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2546 มีจำนวนทั้งสิ้น 7 แห่ง อยู่ในหมู่ 6 บ้านต้นโพธิ์ 4 แห่ง ได้แก่ ร้านศรีสุขสมวรรณ ร้านศรีสุข ร้านโพธิ์ทอง อรัญญิก และร้านส. อรัญญิก และอยู่ในหมู่ 7 บ้านไผ่หนอง 3 แห่ง ได้แก่ ร้านบรรจง อวูชโบราณ ร้านมีควินัย รวยเจริญและบริษัท น.ว.อรัญญิก จำกัด

การศึกษาถึงรูปแบบของกิจกรรมการผลิตมีดอรัญญิกในกลุ่มวิสาหกิจชุมชน และกลุ่มวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม มีประเด็นหลักในการศึกษา 5 ประเด็น ซึ่งได้แก่ จำนวนของครัวเรือนที่เป็นสมาชิกหรือจำนวนของคนงาน ประเภทของผลิตภัณฑ์มีดอรัญญิกที่มีการผลิตในสถานประกอบการ ตลอดจนกระบวนการผลิตมีด ปัจจัยที่จำเป็นต่อการประกอบอาชีพผลิตมีด และการเข้าร่วมในโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ส่วนการศึกษาถึงความเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจ

เป็นการศึกษาเกี่ยวกับแหล่งที่มาของวัตถุดิบหลัก วัสดุที่เป็นส่วนประกอบ และบรรจุภัณฑ์ รวมไปถึงถึงวิธีการจัดหาวัตถุดิบหลัก วัตถุดิบที่เป็นส่วนประกอบ และบรรจุภัณฑ์เข้าสู่สถานประกอบการ ตลอดจนช่องทางการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ไปสู่ตลาด และการขนส่ง โดยพิจารณาลักษณะของการดำเนินกิจการผลิตของสถานประกอบการแต่ละประเภทจากโครงสร้างของต้นทุนในการผลิต

กลุ่มวิสาหกิจชุมชน มีจำนวนสมาชิกทั้งสิ้น 56 ครัวเรือน จำแนกออกเป็นสมาชิกในกลุ่มฝักอาชีพบ้านต้นโพธิ์ จำนวน 24 ครัวเรือน สมาชิกในกลุ่มผลิตมีดอร์ญุ๊ก จำนวน 12 ครัวเรือน และสมาชิกในกลุ่มอาชีพทำมีดอร์ญุ๊ก จำนวน 20 ครัวเรือน ลักษณะของการผลิตของครัวเรือนในแต่ละกลุ่มโดยส่วนใหญ่เป็นการผลิตเพื่อจำหน่ายส่งตามใบสั่งเป็นประจำ โดยมีร้านค้าในชุมชนเป็นตลาดรับซื้อแบบผูกขาด เนื่องจากร้านค้ามีบทบาทในการปล่อยสินเชื่อรูปแบบต่างๆ ที่จำเป็นต่อการผลิตมีดให้แก่วเรือนที่ไม่มีต้นทุนในการผลิตที่เพียงพอ ดังนั้นครัวเรือนจึงไม่สามารถนำมีดที่ผลิตขึ้นไปจำหน่ายเองได้เพราะถูกควบคุมการผลิต ตั้งแต่ลักษณะของวัตถุดิบ ประเภทรูปแบบ จำนวน ไปจนถึงแหล่งจำหน่าย จากร้านค้าผู้ปล่อยสินเชื่อ ประกอบกับเมื่อครัวเรือนมีการผลิตมีดประเภทเดิมอยู่เป็นประจำซึ่งได้แก่มีดแนวโรงงานประเภทคหกรรมและเกษตรกรรม ซึ่งเป็นการผลิตตามความต้องการของตลาดเป็นหลัก ทำให้เกิดทักษะความชำนาญที่เพิ่มขึ้น และไม่ต้องประสบปัญหาความไม่แน่นอนของต้นทุนในการผลิตมากนัก ครัวเรือนจึงเลือกที่จะผลิตเพื่อส่งขายให้แก่ร้านค้าต่อไปในราคาซื้อคืนที่ถูกเอาเปรียบ จากสภาพการณ์ดังกล่าว ทำให้การรวมกลุ่มวิสาหกิจชุมชนตามแนวความคิดของการกระจายความเจริญเติบโตไปสู่ท้องถิ่นไม่ประสบความสำเร็จเพราะครัวเรือนส่วนใหญ่จำหน่ายผลิตภัณฑ์โดยไม่ผ่านช่องทางการจัดจำหน่ายของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

กลุ่มวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม มีจำนวนแรงงานทั้งสิ้น 241 คน จำแนกออกเป็นสถานประกอบการผลิตที่เป็นวิสาหกิจขนาดย่อม จำนวน 6 แห่ง และสถานประกอบการที่เป็นวิสาหกิจขนาดกลาง จำนวน 1 แห่ง สถานประกอบการส่วนใหญ่ถึง 6 ใน 7 แห่ง มีการผลิตมีดประเภทคหกรรม ชนิดเครื่องใช้สแตนเลสบนโต๊ะอาหารเป็นแนวทางหลัก ซึ่งต้องใช้เทคโนโลยีในการผลิตที่มีราคาสูง โดยสามารถกู้เงินจากสถาบันทางการเงินตามกฎหมาย ในวงเงินตั้งแต่ขนาดปานกลาง ไปจนถึงขนาดใหญ่ เพื่อนำมาลงทุนในการจ้างแรงงาน ค่าวัตถุดิบที่มีคุณภาพจากแหล่งจำหน่ายในกรุงเทพฯ ตลอดจนค่าใช้จ่ายในการประกอบการต่างๆ การดำเนินกิจการผลิตของสถานประกอบการเป็นอิสระจากการผูกขาดของแหล่งเงินกู้ยืมนอกสถาบัน ดังนั้นจึงสามารถกำหนดลักษณะของวัตถุดิบ ประเภท รูปแบบ จำนวน ไปจนถึงแหล่งจำหน่ายมีดบางประเภทได้ด้วยตนเอง โดยการผลิตมีดในบางประเภทยังคงมีความสอดคล้องกับความต้องการของตลาดภายนอกชุมชน ช่องทางการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ไปสู่ตลาด ประกอบไปด้วยลูกค้าผู้สั่งซื้อสินค้าตามใบสั่งที่

ต้องการนำไปบริโภคเอง และลูกค้าผู้สั่งซื้อสินค้าตามใบสั่งที่ต้องการนำไปจำหน่ายต่อ โดยมีแหล่งตลาดอยู่ภายในชุมชน และตลาดตามเมืองใหญ่ๆ ไปจนถึงตลาดในต่างประเทศ สถานประกอบการสามารถรับผิดชอบค่าใช้จ่ายในการขนส่งผลิตภัณฑ์ไปจำหน่ายแก่ผู้บริโภคโดยตรง โดยมีบางส่วนเปิดเป็นหน้าร้านขายผลิตภัณฑ์ของตนเอง ด้านการกำหนดราคาของผลิตภัณฑ์ ขึ้นอยู่กับประเภทของมิด โดยมีค่านิยมประเภทต่างๆ จะกำหนดราคาโดยผู้ประกอบการ แต่หากเป็นมิดแนวโรงงาน ตลาดรับซื้อจะเป็นผู้กำหนด และมีสัดส่วนที่เพิ่มขึ้นตามค่าใช้จ่ายในการดำเนินการจำหน่ายเป็นทอดๆ

7.2 ข้อเสนอแนะถึงแนวทางในการพัฒนาปัจจัยที่มีส่วนในการส่งเสริมกิจกรรมการผลิต มีต่อรัฐวิสาหกิจของผู้ประกอบการผลิต

7.2.1 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับลักษณะของการดำเนินกิจการ

7.2.1.1 สถานประกอบการผลิตแต่ละแห่ง ทั้งที่เป็นครัวเรือน และที่เป็นวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ที่ผลิตมิดในประเภทที่มีการผลิตอยู่เป็นประจำเพื่อจำหน่ายส่งตามใบสั่ง เป็นประเภทเดียวกับมิดที่มีการผลิตเพื่อจำหน่ายส่งตามใบสั่งเป็นครั้งคราว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง มิดประเภทแนวโรงงานประเภทเกษตรกรรม และคหกรรม ซึ่งมีรูปแบบค่อนข้างแน่นอน ควรเปลี่ยนการดำเนินกิจการ โดยนำผลิตภัณฑ์มิดที่มีการผลิตตามใบสั่งเป็นครั้งคราว เข้าสู่สายงานที่มีการผลิตตามใบสั่งเป็นประจำ เนื่องจากการผลิตมิดเป็นครั้งคราว มีสัดส่วนของกำไรที่ได้รับต่อหน่วยจากการจำหน่ายน้อยลงเมื่อเทียบกับมิดประเภทเดียวกันที่มีการผลิตเป็นประจำ การรวมสายงานการผลิตมิดประเภทเดียวกันที่มีรูปแบบของผลิตภัณฑ์ค่อนข้างแน่นอน โดยดำเนินกิจการผลิตเป็นประจำเพียงแนวทางเดียวนั้น จะช่วยลดต้นทุนในการผลิตต่อหน่วยลง ซึ่งมีผลทำให้สัดส่วนของกำไรที่ได้รับต่อหน่วยนั้นเพิ่มมากขึ้น

7.2.1.2 สถานประกอบการที่มีการผลิตเพื่อจำหน่ายปลีกตามใบสั่ง ควรนำมิดประเภทอาวูช เข้าสู่สายงานการผลิตแบบเป็นครั้งคราว แทนการผลิตแบบเป็นประจำ เนื่องจากมิดประเภทอาวูชเป็นผลิตภัณฑ์มิดแนวศิลป์ที่มีการกำหนดรูปแบบซึ่งขึ้นอยู่กับลูกค้าเป็นหลัก การผลิตมิดตามสายงานประจำ ควรเป็นมิดแนวโรงงานที่มีรูปแบบค่อนข้างแน่นอน ที่สามารถกำหนดได้โดยผู้ผลิตเอง ซึ่งได้แก่ มิดประเภทเกษตรกรรม และคหกรรม นอกจากนี้ การผลิตมิดแนวศิลป์ ประเภทอาวูช และอื่นๆ แบบเป็นครั้งคราว ยังสามารถทำกำไรให้แก่ผู้ประกอบการได้มากกว่าการผลิตแบบเป็นประจำ เป็นสัดส่วนต่อหน่วยที่เพิ่มขึ้นอีกเล็กน้อย

7.2.1.3 สถานประกอบการที่มีการผลิตเพื่อจำหน่ายปลีกหน้าร้าน ควรมีการจัดแสดงผลิตภัณฑ์ของตนให้ลูกค้าเข้ามาเลือกซื้อมากยิ่งขึ้น เนื่องจากการผลิตเพื่อจำหน่ายปลีกหน้าร้านสามารถทำกำไรให้ผู้ประกอบการได้มาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งผลิตภัณฑ์ที่มีการวางจำหน่ายในตู้จัดแสดง จะมีต้นทุนในการผลิตต่อหน่วยที่น้อยที่สุด แต่มีสัดส่วนของกำไรที่ได้รับต่อหน่วยมากที่สุด หากมีลูกค้าเข้ามาเลือกชม เลือกซื้อสินค้าหน้าร้านมากขึ้น การผลิตเพื่อวางจำหน่ายในตู้จัดแสดงจะมีการผลิตเพิ่มขึ้นในแต่ละครั้งจนมีการผลิตเป็นประจำในที่สุด

7.2.2 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการต้นทุนในการดำเนินกิจการ

7.2.2.1 สถาบันการเงินที่มีการปล่อยสินเชื่อให้แก่ผู้ประกอบการผลิตมิดในชุมชนบ้านอรัญญิกเพียงแห่งเดียว คือ ธนาคารกรุงเทพ จำกัด (มหาชน) ควรมีบทบาทในการกำกับดูแลการนำเงินที่กู้ไป ไปใช้ให้ตรงตามวัตถุประสงค์ เช่น ร่วมมือกับผู้นำชุมชนในการจัดตั้งองค์กรสินเชื่อชาวบ้านให้เข้ามาทำหน้าที่กำกับติดตามการจัดการสินเชื่อที่กู้ยืมมาโดยเฉพาะ นอกจากนี้ ธนาคารผู้ปล่อยสินเชื่อควรแนะนำช่องทางที่เหมาะสมแก่การดำเนินกิจการ เช่น การทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย รวมทั้งมีการจัดอบรมเพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดการต้นทุนเพื่อการผลิต เป็นต้น

7.2.2.2 เทศบาลตำบลอรัญญิก ควรเข้ามาดูแลเรื่องการจำหน่ายถ่านไม้ที่ใช้ในการเผาเหล็กเพื่อตีมิด โดยกำหนดให้มีการจัดจำแนกประเภทของถ่านไม้ที่ใช้เป็นพลังงานสำหรับกิจกรรมต่างๆ อย่างชัดเจน เนื่องจากในปัจจุบัน ร้านค้าในชุมชนที่นำถ่านไม้เข้ามาจำหน่ายแก่ผู้ประกอบการผลิตมิดในชุมชนบ้านอรัญญิก มีการนำถ่านไม้ประเภทต่างๆ เข้ามาจำหน่ายในปริมาณที่แตกต่างกันไปตามช่วงเวลา ซึ่งไม่มีความแน่นอน เมื่อผู้ประกอบการไม่มีทางเลือกในการนำถ่านไม้ที่มีความเหมาะสมต่อการผลิตมิดมาใช้ จะเป็นการสิ้นเปลืองต้นทุน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การใช้ถ่านไม้ที่ไม่ให้ความร้อนได้ไม่เพียงพอต่อการเผาเหล็ก ทำให้ต้องนำถ่านไม้ชนิดอื่นๆ มาเผาในปริมาณมากเพื่อให้ได้ความร้อนตามต้องการ ถ่านไม้ที่ให้ความร้อนสูงที่สุด และเหมาะสมแก่การนำมาเผาเหล็กที่สุดคือถ่านไม้ไผ่ โดยมีราคาในการจำหน่ายสูงกว่าถ่านไม้ชนิดอื่นเพียงเล็กน้อยในปริมาณที่เท่ากัน

7.2.3 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการนำเข้าวัตถุดิบ และช่องทางการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์

7.2.3.1 คริวเรือนที่รวมกันเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ควรมีบทบาทในการร่วมกันซื้อวัตถุดิบต่างๆ เพื่อเป็นการช่วยลดต้นทุนในการผลิต เนื่องจากการซื้อสินค้าปริมาณมากในแต่ละครั้ง จะทำให้ราคารวมของสินค้าลดลง โดยการนำเข้าวัตถุดิบในการร่วมกันซื้อ ไม่ควรผ่านพ่อค้า แม่ค้าคนกลางที่เปิดร้านจำหน่ายผลิตภัณฑ์มิดอรัญญิกในชุมชน แต่ควรติดต่อขอซื้อจากแหล่งนำเข้าภายนอกชุมชนโดยตรง โดยสามารถซื้อในราคาขายส่งได้เช่นเดียวกับการนำเข้ามาจำหน่ายของ

พ่อค้า แม่ค้าคนกลางเหล่านั้น นอกจากนี้ในการขนส่งวัตถุดิบ ควรร่วมกันออกค่าใช้จ่ายในการซื้อพร้อมกันในแต่ละครั้ง เพื่อเป็นการประหยัดค่าดำเนินการต่างๆ

เมื่อครัวเรือนมีบทบาทในการร่วมกันจัดหาวัตถุดิบ ทำให้ไม่ต้องพึ่งพาการปล่อยสินเชื่อของร้านค้า ซึ่งได้แก่ สินเชื่อในรูปแบบของเงินสด และวัตถุดิบ ส่งผลให้สามารถนำมรดกที่ผลิตขึ้นไปจำหน่ายได้โดยเป็นอิสระจากการกวดำรับซื้อในท้องถิ่น ในขั้นตอนของการจัดจำหน่ายนี้ การดำเนินการในนามของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจะมีบทบาทอย่างมากในการแสวงหาตลาดรับซื้อให้แก่สมาชิก โดยขอความร่วมมือจากเทศบาลตำบลรัฐญุกเพื่อให้การสนับสนุนในด้านต่างๆ เช่น จัดหาแหล่งที่ตั้งของตลาดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ในชุมชนซึ่งอยู่นอกหมู่บ้านต้นโพธิ์ และไฟหนองซึ่งหนาแน่นไปด้วยร้านค้า เพื่อให้ครัวเรือนได้มีโอกาสนำผลิตภัณฑ์ของตนเองมาออกร้านจำหน่าย โดยเก็บค่าสถานที่ในการประกอบการเพื่อการจำหน่ายในราคาถูก ซึ่งจะช่วยให้นักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาในชุมชนได้รับความสะดวกในการเลือกซื้อ โดยไม่ต้องเดินทางเข้าไปในย่านที่อยู่อาศัยที่โดยส่วนใหญ่ไม่ได้อยู่ในเส้นทางคมนาคมสายหลัก ส่วนการจัดหาช่องทางการจัดจำหน่ายไปยังตลาดที่อยู่นอกท้องถิ่น ซึ่งโดยปกติจะมีพ่อค้าแม่ค้าเร่เข้ามารับซื้อ ควรร่วมกันจำหน่ายในนามของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่ตนเป็นสมาชิก โดยใช้ประโยชน์จากตราประทับประกันคุณภาพของสินค้าที่ได้รับจากโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์เพื่อให้มีบทบาทในการต่อรองราคา นอกจากนี้ ยังรวมไปถึงการแสวงหาตลาดภายนอกท้องถิ่นเองโดยตรง โดยให้เทศบาลฯ ประสานกับทางกรมส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม เพื่อให้เข้ามาจัดการในด้านการติดต่อไปออกร้านจำหน่ายตามสถานที่ต่างๆ ในวาระต่างๆ กัน เช่น งานแสดงผลภัณฑ์ชุมชน ซึ่งจัดที่เมืองทองธานี และงานเกษตรแฟร์ ที่มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ในกรุงเทพฯ ซึ่งจัดขึ้นเป็นประจำทุกปี เป็นต้น

การให้ครัวเรือนมีบทบาทในการออกร้านจำหน่ายเอง เป็นการช่วยลดขั้นตอนในการจำหน่ายลง เพื่อไม่ให้มีการขายต่อหลายทอด ซึ่งจะมีการคิดหาผลประโยชน์ หรือผลกำไรเป็นช่วงๆ นอกจากนี้ การออกร้านเพื่อจำหน่ายปลีกให้แก่ลูกค้าที่ต้องการนำไปบริโภคเอง ยังเป็นช่องทางในการจำหน่ายที่ลูกค้าสามารถซื้อสินค้าได้ในราคาที่ต่ำสุด ซึ่งเป็นผลดีอย่างยิ่ง โดยเฉพาะแก่ลูกค้าที่นิยมในผลิตภัณฑ์มีดแนวศิลป์ ที่จะต้องซื้อในราคาที่กำหนดโดยผู้ผลิตเป็นหลัก และยังเป็นผลดีแก่ผู้ประกอบการด้วยเช่นเดียวกัน เพราะสามารถผลิตและกำหนดราคาผลิตภัณฑ์มีดแนวศิลป์ได้เองโดยไม่ต้องผ่านกลไกการตลาด ทั้งนี้ ในปัจจุบัน การออกร้านเพื่อจำหน่ายปลีก พบในสถานประกอบการผลิตที่เป็นวิสาหกิจขนาดย่อมเพียงบางแห่งเท่านั้น

7.2.3.2 สถานประกอบการที่เป็นวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมสามารถร่วมกันซื้อวัตถุดิบต่างๆ เพื่อลดต้นทุนในการผลิตลงได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การร่วมกันซื้อเหล็กแปรรูปชนิด

แผ่นเรียบ ที่มีการนำเข้ามาจากแหล่งจำหน่ายแห่งเดียวกัน ซึ่งล้วนเป็นบริษัทตัวแทนจำหน่ายใน กรุงเทพฯ เพียงไม่กี่ราย การลดต้นทุนในการผลิตจะทำให้ผู้ประกอบการสามารถจำหน่ายผลิตภัณฑ์ ในราคาที่ถูกลงได้ ซึ่งจะเป็นประโยชน์โดยตรงต่อผู้บริโภค และยังช่วยให้ผู้ประกอบการมีกำไรเพิ่ม มากขึ้น ในราคาจำหน่ายผลิตภัณฑ์ที่เท่าเดิม

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กฎกระทรวงอุตสาหกรรม เรื่องกำหนดจำนวนการจ้างงานและมูลค่าสินทรัพย์ถาวรของวิสาหกิจ
ขนาดกลางและขนาดย่อม พ.ศ. 2545.

กระทรวงอุตสาหกรรม. กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม. *รูปแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมไทย*. กรุงเทพฯ:
กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม, 2537.

คณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนาหัตถกรรมไทย, 2537.

คณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม. *แผนแม่บทการส่งเสริมวิสาหกิจขนาด
กลางและขนาดย่อมของประเทศไทย (พ.ศ. 2545-2549) (ร่าง)*. กรุงเทพฯ:
คณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม, 2546. (อัคราเนนา).

ประพนธ์ ผาสุยฮีด. *นวัตกรรมการเรียนรู้สู่การศึกษาที่แท้*. เอกสารประกอบการสัมมนาทาง
วิชาการนวัตกรรมการเรียนรู้ครั้งที่ 1 เรื่อง “การเรียนรู้ของชุมชนท่ามกลางกระแสการ
เปลี่ยนแปลง”. กรุงเทพฯ : โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส.), 2547.

ประสิทธิ์ พันหนอง. *ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้านอรัญญิก*. กรุงเทพฯ: หนังสืออนุสรณ์ในการ
พระราชทานเพลิงศพ, 2517.

พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม พ.ศ. 2543.

พจนานุกรมฉบับมติชน. กรุงเทพฯ: มติชน, 2547.

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช, 2493.

พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา อังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน. กรุงเทพฯ: บริษัท อมรินทร์
พริ้นติ้ง กรุ๊ป จำกัด, 2532.

ภราดร ปรีดาศักดิ์. *พจนานุกรมเศรษฐศาสตร์*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2549.

วิทยากร เชียงกุล. *อธิบายศัพท์ การบริหารจัดการสมัยใหม่*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สายธาร
, 2543.

สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน โดยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. กรุงเทพฯ:
โรงพิมพ์คุรุสภา, 2516-ปัจจุบัน.

สุวิทย์ ไพบยวัฒน์. *วิวัฒนาการเศรษฐกิจในหมู่บ้านภาคกลาง ค.ศ. 1857-1910*. กรุงเทพฯ: กรม
เศรษฐกิจการพาณิชย์, 2530.

เสรี พงศ์พิศ. *ฐานคิด : จากแผนแม่บทสู่วิสาหกิจชุมชน*. กรุงเทพฯ: พลังปัญญา, 2548.

ภาษาอังกฤษ

Hartshorne, R. "The Economic Geography of Planet Location," *Annals of Real Estate Practice*. New York (1926): 40-76.

Hoare, A.G. "Industrial Studies," *Progress in Industrial Geography*. London (1985): 44.

Schumpeter, Joseph A. *The Theory of Economic Development*. New Jersey : Transaction, 2004.

Sit, V.F.S. "Linkage Patterns of Small-Scale Industries in Bangkok," *Small Industry Bulletin for Asia and The Pacific*. New York (1984): 75-99.

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แบบสอบถาม

สำหรับผู้ประกอบการที่ประกอบกิจการการผลิตมีดอร์ญุญิก

วิทยานิพนธ์เรื่อง

รูปแบบและความเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจของกิจการการผลิตมีดอร์ญุญิก
ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

โดย นายจุฑา สุพลธวัชชัย

นิสิตปริญญาโท สาขาการวางแผนภาค ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

คำชี้แจง กรุณาเติมข้อความในช่องว่าง หรือทำเครื่องหมายในช่องหน้าข้อความที่ตรงกับความเป็นจริงที่สุด

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของสถานประกอบการ

1. ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ หรือชื่อสถานประกอบการ.....
2. สถานที่ตั้ง.....
3. ปีที่เริ่มประกอบกิจการผลิต.....
4. จำนวนของแรงงานทั้งหมดที่ผลิตมีด.....คน
5. ภูมิภาคเดิมของแรงงานที่ผลิตมีด
  - ตำบลท่าช้าง อำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา (ข้ามไปข้อ 7.)
  - ตำบลอื่นๆ ในอำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งได้แก่.....
  - อำเภออื่นๆ ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งได้แก่.....
  - จังหวัดอื่นๆ ซึ่งได้แก่.....
6. ปัจจัยที่ทำให้แรงงานตัดสินใจย้ายจากภูมิภาคเดิม เข้ามาประกอบอาชีพผลิตมีดในตำบลท่าช้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
  - มีทักษะในการผลิตมีดติดตัวมาก่อน และต้องการเข้ามาเป็นแรงงานในสถานประกอบการ
  - ต้องการเข้ามาเรียนรู้ทักษะการผลิตมีดของชุมชนบ้านอร์ญุญิก เพื่อยึดเป็นอาชีพ
  - ย้ายตามกลุ่มสมรสเข้ามาในพื้นที่ และได้เรียนรู้ทักษะในการผลิต จนยึดเป็นอาชีพ
  - อื่นๆ.....
7. มูลค่าทรัพย์สินถาวร (สำหรับสถานประกอบการที่มีการจ้างแรงงาน).....บาท

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับรูปแบบของกิจกรรมการผลิต

8. ในปัจจุบัน สถานประกอบการของท่าน มีการผลิตมีดประเภทใดบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- เกษตรกรรม   คหกรรม   อาวุธ   อื่นๆ

9. เหตุใด ท่านจึงเลือกผลิตมีดประเภทดังกล่าว

- ได้รับการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ และได้มีการฝึกฝนเพราะใจรัก จนเกิดเป็นความชำนาญส่วนตัว
- ได้รับใบสั่งผลิตจากผู้บริโภคให้ผลิตตามประเภทและรูปร่างลักษณะที่ต้องการ
- อื่นๆ.....

10. ในอดีต สถานประกอบการของท่าน มีการผลิตมีดประเภทอื่นที่แตกต่างจากประเภทที่มีการผลิตในปัจจุบันหรือไม่ หากมี เหตุใดจึงล้มเลิกการผลิตมีดประเภทเดิมนั้นไป

- มี   โดยเหตุผลที่ล้มเลิกไปเพราะ.....
- ไม่มี

11. กระบวนการผลิตมีดอร์ญุญิกในสถานประกอบการของท่าน เป็นอย่างไร

- ดำเนินการผลิตเองทุกขั้นตอนตั้งแต่ต้นจนสำเร็จเป็นผลิตภัณฑ์ที่สมบูรณ์
- ดำเนินการผลิตบางขั้นตอน โดยทำการผลิตในขั้น.....
ซึ่งเป็นการนำมาผลิตต่อจากที่.....
และหลังจากนั้นจึงส่งไปผลิตต่อที่.....
- ดำเนินการผลิตในบางชิ้นส่วนของมีด โดยทำการผลิตในส่วน.....
และหลังจากนั้นจึงส่งไปประกอบที่.....
- อื่นๆ.....

12. จำนวนแรงงานที่ใช้ในการผลิตต่อผลิตภัณฑ์ 1 ชิ้นงาน มีจำนวน.....คน

13. ช่วงเวลาในการทำงานในแต่ละวัน โดยปกติเริ่มตั้งแต่..... ไปจนถึง.....
และมีวันหยุดประจำสัปดาห์ ได้แก่.....
ปัจจัยที่ต้องทำงานในช่วงเวลาดังกล่าว เพราะ.....

14. มีการทำงานล่วงเวลาบ้างหรือไม่ บ่อยแค่ไหน และเพราะเหตุใด

- มี   โดยเฉลี่ยเดือนละ.....ครั้ง เพราะ.....
- ไม่มี

15. เทคนิคการผลิตในสถานประกอบการ

- ยังคงใช้เทคนิคการผลิตแบบดั้งเดิม ซึ่งใช้แรงงานคนเป็นหลักทั้งหมด (ข้ามไปข้อ 17.)
- มีการใช้เทคนิคการผลิตแบบสมัยใหม่ ซึ่งใช้พลังงานไฟฟ้าเป็นหลักทั้งหมด
- มีการผสมผสานเทคนิคการผลิตระหว่างแบบดั้งเดิมกับแบบสมัยใหม่

16. เครื่องมือและอุปกรณ์ที่ใช้ในเทคนิคการผลิตแบบสมัยใหม่ ได้แก่อะไรบ้าง

☐ พัดลมเตา	☐ เครื่องขัดมีด
☐ เครื่องตัดเหล็กชนิดใช้พลังงานไฟฟ้า	☐ สว่านเจาะด้ามมีด
☐ เครื่องแทงด้ามมีด	☐ กรรไกรตัดด้ามมีดให้เข้ารูป
☐ เป้าหลอมโลหะ	☐ คีมตัดลวด
☐ อื่นๆ.....	

17. ทักษะการผลิตมีดของแรงงานในสถานประกอบการ

- ได้รับการสืบทอดมาจากสมาชิกในครัวเรือนเดียวกัน โดยสืบทอดต่อกันมาจากบรรพบุรุษ
- ได้เรียนรู้ และฝึกฝนมาจากผู้ที่มีทักษะเชี่ยวชาญจากครัวเรือนอื่น ในตำบลท่าช้าง
- ได้รับการอบรม ฝึกฝน ทักษะมาจากสถานที่ฝึกฝนการทำมีด ชื่อ.....
- อื่นๆ.....

18. ลักษณะของการได้รับค่าตอบแทนของแรงงาน

- ตามจำนวนชั่วโมงของการทำงานในแต่ละวัน
- ตามจำนวนชิ้นงานที่ผลิตได้ในแต่ละวัน
- ตามจำนวนชิ้นงานที่มีผู้รับซื้อ
- อื่นๆ.....

19. มีสมาชิกในครัวเรือนที่ไม่ได้ประกอบอาชีพผลิตมีดหรือไม่ หากมี สมาชิกเหล่านั้น ประกอบอาชีพอะไร และมีส่วนช่วยส่งเสริม หรือสนับสนุนการผลิตมีดอย่างไรบ้าง

- มี โดยประกอบอาชีพ.....
และมีส่วนช่วยส่งเสริม หรือสนับสนุนการผลิตมีดโดย.....
- .....
- .....
- ไม่มี

20. ท่านได้รับประโยชน์จากการเข้าร่วมเป็นสมาชิกในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนอย่างไรบ้าง

(สำหรับครัวเรือน)

- สามารถซื้อวัตถุดิบต่างๆ ที่ใช้ในการผลิตมีได้ในราคาที่ถูกลง
- มีช่องทางการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ที่เพิ่มมากขึ้น
- จำหน่ายผลิตภัณฑ์ได้ในราคาที่สูงขึ้น
- ได้รับการยอมรับในคุณภาพของผลิตภัณฑ์มากขึ้น
- อื่นๆ.....

21. ผลิตภัณฑ์มีดอร์ญูญิกที่ผลิตขึ้นในสถานประกอบการของท่าน มีประเภทใดบ้าง ที่ได้รับรางวัลจากการคัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ไทย โดยได้รับรางวัลในระดับกี่ดาว และประจำปีใด

21.1 ผลิตภัณฑ์มีดอร์ญูญิกชื่อ.....

- ได้รับรางวัลในระดับ 1 ดาว 2 ดาว 3 ดาว
- 4 ดาว 5 ดาว ประจำปี.....

21.2 ผลิตภัณฑ์มีดอร์ญูญิกชื่อ.....

- ได้รับรางวัลในระดับ 1 ดาว 2 ดาว 3 ดาว
- 4 ดาว 5 ดาว ประจำปี.....

21.3 ผลิตภัณฑ์มีดอร์ญูญิกชื่อ.....

- ได้รับรางวัลในระดับ 1 ดาว 2 ดาว 3 ดาว
- 4 ดาว 5 ดาว ประจำปี.....

22. การออกแบบรูปร่างลักษณะของผลิตภัณฑ์มีดอร์ญูญิกที่ได้รับรางวัลจากโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ที่ผลิตขึ้นจากสถานประกอบการของท่าน เป็นอย่างไร

- ไม่มีการเปลี่ยนแปลงรูปร่างลักษณะของผลิตภัณฑ์มีดอร์ญูญิกที่ได้รับรางวัล ไปจากเดิม ก่อนเข้าร่วมโครงการฯ
- ออกแบบรูปร่างลักษณะบางส่วนขึ้นใหม่ตามความคิดสร้างสรรค์ และภูมิปัญญาของท้องถิ่น โดยมีการประยุกต์ให้เข้ากับยุคสมัย
- ออกแบบรูปร่างลักษณะขึ้นใหม่ทั้งหมดตามความคิดสร้างสรรค์ และภูมิปัญญาของท้องถิ่น โดยขึ้นอยู่กับการต้องการของผู้ผลิต
- ออกแบบรูปร่างลักษณะบางส่วนขึ้นใหม่ โดยมีการดัดแปลงไปตามความต้องการของผู้บริโภค
- ออกแบบรูปร่างลักษณะขึ้นใหม่ทั้งหมดตามความต้องการของผู้บริโภค
- อื่นๆ.....

23. โครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ มีส่วนช่วยสร้างความกินดีอยู่ดีทางเศรษฐกิจให้แก่ชาวบ้าน อนุญาตอย่างไรบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

ช่วยสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่ผลิตภัณฑ์ ซึ่งทำให้ชาวบ้านในแต่ละครัวเรือนมีรายได้เพิ่มมากขึ้นจากการจำหน่ายสินค้า

ช่วยสร้างงาน โดยการยึดกิจกรรมการผลิตเป็นอาชีพ อันเป็นการกระจายรายไปสู่ชาวบ้านในแต่ละครัวเรือน

ช่วยยกระดับฐานะความเป็นอยู่ของชาวบ้านในแต่ละครัวเรือนจากเดิมให้ดีขึ้น

ช่วยลดอัตราการย้ายออกจากพื้นที่ของชาวตำบลท่าช้างเพื่อไปหางานทำที่อื่น

อื่นๆ.....

24. สถานประกอบการของท่านได้รับการส่งเสริม และสนับสนุนจากหน่วยงานที่รับผิดชอบ โครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ อย่างไรบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

ได้รับโอกาสในการออกร้านจำหน่ายผลิตภัณฑ์ที่มีเครื่องหมายในงานแสดงสินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ในงานแสดงสินค้าจากทั่วประเทศ เป็นประจำในแต่ละปี โดยสถานประกอบการของท่านได้รับการคัดเลือกเพื่อเข้าร่วมแสดงในงานประจำปี ดังนี้

.....

ได้รับการช่วยเหลือด้านการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ผลิตภัณฑ์ที่มีเครื่องหมายที่ผลิตขึ้นจากสถานประกอบการของท่านเพื่อให้เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวาง จากหน่วยงานต่างๆ ดังนี้

.....

อื่นๆ.....

.....

ส่วนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับความเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจของกิจกรรมการผลิต

25. วัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตมีเครื่องหมาย ได้แก่อะไรบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

เหล็ก ประเภท.....

ไม้ ประเภท.....

ถ่าน ประเภท.....

ลวด อลูมิเนียม ทองเหลือง ทินเนอร์ และแล็กเกอร์

ก่อถาวร กระดาษหนังสือพิมพ์ อื่นๆ.....

26. ประเภทแหล่งที่มา วิธีการขนส่ง พาหนะที่ใช้ในการขนส่ง และค่าใช้จ่ายในการขนส่งเหล็ก (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

ประเภทของเหล็ก	แหล่งที่มา (ชื่อและที่อยู่ของสถานประกอบการ)	วิธีการขนส่ง	พาหนะที่ใช้ในการขนส่ง	ค่าใช้จ่ายในการขนส่ง
เหล็กกล้าโลหะผสม (Alloy Steels)	....	☐ ขนส่งเอง ☐ แหล่งนำเข้าจัดส่งให้ ☐ ว่าจ้างพาหนะขนส่งด้วย ตนเองจาก.....	☐ รถกระบะ ☐ รถบรรทุกขนาดเล็กกลาง (6-8 ล้อ) ☐ รถบรรทุกขนาดใหญ่ (10 ล้อ) ☐ อื่นๆ.....	☐ เหมาะเป็นเที่ยว.....บาท/เที่ยว ☐ ตามระยะทาง.....บาท/กม. ☐ ตามน้ำหนักสินค้า.....บาท/กก. ☐ ไม่เสียค่าใช้จ่าย
เหล็กสเตนเลส (เหล็กกล้าไร้สนิม : Stainless Steels)	....	☐ ขนส่งเอง ☐ แหล่งนำเข้าจัดส่งให้ ☐ ว่าจ้างพาหนะขนส่งด้วย ตนเองจาก.....	☐ รถกระบะ ☐ รถบรรทุกขนาดเล็กกลาง (6-8 ล้อ) ☐ รถบรรทุกขนาดใหญ่ (10 ล้อ) ☐ อื่นๆ.....	☐ เหมาะเป็นเที่ยว.....บาท/เที่ยว ☐ ตามระยะทาง.....บาท/กม. ☐ ตามน้ำหนักสินค้า.....บาท/กก. ☐ ไม่เสียค่าใช้จ่าย
เหล็กหนาบรถยนต์ และเศษเหล็ก	....	☐ ขนส่งเอง ☐ แหล่งนำเข้าจัดส่งให้ ☐ ว่าจ้างพาหนะขนส่งด้วย ตนเองจาก.....	☐ รถกระบะ ☐ รถบรรทุกขนาดเล็กกลาง (6-8 ล้อ) ☐ รถบรรทุกขนาดใหญ่ (10 ล้อ) ☐ อื่นๆ.....	☐ เหมาะเป็นเที่ยว.....บาท/เที่ยว ☐ ตามระยะทาง.....บาท/กม. ☐ ตามน้ำหนักสินค้า.....บาท/กก. ☐ ไม่เสียค่าใช้จ่าย

27. ประเภทแหล่งที่มา วิธีการขนส่ง พาหนะที่ใช้ในการขนส่ง และค่าใช้จ่ายในการขนส่งวัตถุอันตรายประเภทอื่นๆ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

ประเภทของวัตถุอันตราย	แหล่งที่มา (ชื่อและที่อยู่ของสถานประกอบการ)	วิธีการขนส่ง	พาหนะที่ใช้ในการขนส่ง	ค่าใช้จ่ายในการขนส่ง
ไม้ (รวมถึงวัตถุอันตราย ที่นำมาทำเป็นค้ำ มีด)	....	☐ ขนส่งเอง ☐ แหล่งนำเข้าจัดส่งให้ ☐ ว่าจ้างพาหนะขนส่งด้วย ตนเองจาก.....	☐ จักรยานยนต์ 2 ล้อ ☐ จักรยานยนต์ 3 ล้อ ☐ รถกระบะ ☐ อื่นๆ.....	☐ เหมาเป็นเที่ยว.....บาท/เที่ยว ☐ ตามระยะทาง.....บาท/กม. ☐ ตามน้ำหนักสินค้า.....บาท/กก. ☐ ไม่เสียค่าใช้จ่าย
ถ่าน	....	☐ ขนส่งเอง ☐ แหล่งนำเข้าจัดส่งให้ ☐ ว่าจ้างพาหนะขนส่งด้วย ตนเองจาก.....	☐ จักรยานยนต์ 2 ล้อ ☐ จักรยานยนต์ 3 ล้อ ☐ รถกระบะ ☐ อื่นๆ.....	☐ เหมาเป็นเที่ยว.....บาท/เที่ยว ☐ ตามระยะทาง.....บาท/กม. ☐ ตามน้ำหนักสินค้า.....บาท/กก. ☐ ไม่เสียค่าใช้จ่าย
ลวด อลูมิเนียม ทองเหลือง ทินเนอร์ และแล็กเกอร์	....	☐ ขนส่งเอง ☐ แหล่งนำเข้าจัดส่งให้ ☐ ว่าจ้างพาหนะขนส่งด้วย ตนเองจาก.....	☐ จักรยานยนต์ 2 ล้อ ☐ จักรยานยนต์ 3 ล้อ ☐ รถกระบะ ☐ อื่นๆ.....	☐ เหมาเป็นเที่ยว.....บาท/เที่ยว ☐ ตามระยะทาง.....บาท/กม. ☐ ตามน้ำหนักสินค้า.....บาท/กก. ☐ ไม่เสียค่าใช้จ่าย

27. ประเภท การนำเข้า วิธีการขนส่ง พาหนะที่ใช้ในการขนส่ง และค่าใช้จ่ายในการขนส่งวัตถุประเภทอื่นๆ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ) (ต่อ)

ประเภทของวัตถุดิบ	แหล่งนำเข้า (ชื่อและที่อยู่ของสถานประกอบการ)	วิธีการขนส่ง	พาหนะที่ใช้ในการขนส่ง	ค่าใช้จ่ายในการขนส่ง
กล่องบรรจุ	....	☐ ขนส่งเอง ☐ แหล่งนำเข้าจัดส่งให้ ☐ ว่าจ้างพาหนะขนส่งด้วย ตนเองจาก.....	☐ จักรยานยนต์ 2 ล้อ ☐ จักรยานยนต์ 3 ล้อ ☐ รถกระบะ ☐ อื่นๆ.....	☐ เหมาะเป็นเที่ยว.....บาท/เที่ยว ☐ ตามระยะทาง.....บาท/กม. ☐ ตามน้ำหนักสินค้า.....บาท/กก. ☐ ไม่เสียค่าใช้จ่าย
กระดาษหนังสือพิมพ์	....	☐ ขนส่งเอง ☐ แหล่งนำเข้าจัดส่งให้ ☐ ว่าจ้างพาหนะขนส่งด้วย ตนเองจาก.....	☐ จักรยานยนต์ 2 ล้อ ☐ จักรยานยนต์ 3 ล้อ ☐ รถกระบะ ☐ อื่นๆ.....	☐ เหมาะเป็นเที่ยว.....บาท/เที่ยว ☐ ตามระยะทาง.....บาท/กม. ☐ ตามน้ำหนักสินค้า.....บาท/กก. ☐ ไม่เสียค่าใช้จ่าย
อื่นๆ.....	....	☐ ขนส่งเอง ☐ แหล่งนำเข้าจัดส่งให้ ☐ ว่าจ้างพาหนะขนส่งด้วย ตนเองจาก.....	☐ จักรยานยนต์ 2 ล้อ ☐ จักรยานยนต์ 3 ล้อ ☐ รถกระบะ ☐ อื่นๆ.....	☐ เหมาะเป็นเที่ยว.....บาท/เที่ยว ☐ ตามระยะทาง.....บาท/กม. ☐ ตามน้ำหนักสินค้า.....บาท/กก. ☐ ไม่เสียค่าใช้จ่าย

28. ช่องทางการจัดจำหน่าย ลักษณะของลูกค้า และการขนส่งผลิตภัณฑ์ไปสู่ลูกค้า

ช่องทางการจัดจำหน่าย	ลักษณะของลูกค้า	การขนส่งผลิตภัณฑ์ไปสู่ลูกค้า
☐ จัดจำหน่ายให้แก่ลูกค้าที่ต้องการนำไปบริโภคเอง	☐ ลูกค้าซื้อสินค้าขายปลีก ได้แก่..... .... ☐ ลูกค้าสั่งซื้อสินค้าตามใบสั่ง ได้แก่.....	☐ นำผลิตภัณฑ์ไปส่งให้แก่ลูกค้าเอง ☐ ลูกค้ามารับผลิตภัณฑ์ถึงสถานที่ผลิต ☐ ลูกค้ามารับผลิตภัณฑ์ถึงสถานประกอบการซึ่งเปิดเป็นร้านจำหน่าย ☐ คนกลางในท้องถิ่นเป็นผู้นำผลิตภัณฑ์ไปส่งขายภายนอก ☐ ใช้บริการบริษัทขนส่งพัสดุ ☐ อื่นๆ.....

สถาบันวิทยบริการ
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

28. ช่องทางการจัดจำหน่าย ลักษณะของลูกค้า และการขนส่งผลิตภัณฑ์ไปสู่ลูกค้า (ต่อ)

ช่องทางการจัดจำหน่าย	ลักษณะของลูกค้า	การขนส่งผลิตภัณฑ์ไปสู่ลูกค้า
☐ จัดจำหน่ายให้แก่ลูกค้าที่ต้องการนำไปจำหน่ายต่อ	☐ ลูกค้าสั่งซื้อสินค้าตามใบสั่งสั่งการผลิตต่อผู้ผลิตแล้วนำไปจำหน่ายให้แก่ผู้บริ โภค ได้แก่..... .... ☐ ลูกค้าสั่งซื้อสินค้าตามใบสั่งสั่งการผลิตต่อผู้ผลิตแล้วนำไปออกร้านจำหน่ายให้แก่ผู้บริ โภค ได้แก่..... .... ☐ ลูกค้าสั่งซื้อสินค้าตามใบสั่งสั่งการผลิตต่อผู้ผลิตแล้วนำไปจำหน่ายให้แก่พ่อค้าส่ง พ่อค้าส่งจำหน่ายต่อให้แก่พ่อค้าปลีก และพ่อค้าปลีกจึงนำไปจำหน่ายให้แก่ผู้บริ โภค ได้แก่.....	☐ นำผลิตภัณฑ์ไปส่งให้แก่ลูกค้าเอง ☐ ลูกค้ามารับผลิตภัณฑ์ถึงสถานที่ผลิต ☐ ลูกค้ามารับผลิตภัณฑ์ถึงสถานประกอบการซึ่งเปิดเป็นร้านจำหน่าย ☐ คนกลางในท้องถิ่นเป็นผู้นำผลิตภัณฑ์ไปส่งขายภายนอก ☐ ใช้บริการบริษัทขนส่งพัสดุ ☐ อื่นๆ.....

ประเด็นคำถามเพิ่มเติม

1. แหล่งที่มาของเงินลงทุนในการประกอบการ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. การกำหนดราคาในการจำหน่ายผลิตภัณฑ์มีคอรัญญิกประเภทต่างๆ ที่ผลิตขึ้นในสถานประกอบการ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3. การเพิ่มมูลค่าของผลิตภัณฑ์มีคอรัญญิกที่มีการจำหน่ายผ่านช่องทางต่างๆ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

บันทึกของผู้วิจัยจากการสัมภาษณ์

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นายจุฑา สุพลธวัชชัย เกิดเมื่อวันที่ 15 มิถุนายน พ.ศ. 2523 ที่จังหวัดกรุงเทพมหานคร สำเร็จการศึกษาปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต (เกียรตินิยมอันดับสอง) ภาควิชาศิลปศาสตร์ สาขาวิชาปรัชญา จากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เมื่อปี พ.ศ. 2546 และปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ สาขาวิชาอาชญาวิทยาและงานยุติธรรม จากมหาวิทยาลัยมหิดล เมื่อปี พ.ศ. 2549 เข้าศึกษาต่อในภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปี พ.ศ. 2547

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย